6
3– f
22

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
1 B
9

Ex Bibliotheca
Maiori Coll. Rom.
Societ. Jesu

II
4
D

6–3 f 22

§.55.

Jo: Allemand.

ROMA

IVLII CAESARIS SCALIGERI VIRI CLARISSIMI,

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ LIBRI *tredecim*.

Apud Petrum Santandreanum.

M. D. LXXXIIII.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

IVLIVS CÆSAR SCALIGER SEBASTIANO GRYPHIO TYPOGRAPHO S. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM plerique librorum meorum, qui ſanè quaſi futuræ famæ tentantibus vadum nobis præmiſſi erant, tuis opibus, atque apparatibus ea gratia affecti ſint, vt non minùs tuum ob beneficiũ, quàm propter ſuum meritum eos doctiſſimus quiſque & exceperit, & probarit: non fuit mihi committendum, vt quæ attentiore opera cumulatiora cõmoda polliceretur, non & impenſiore tibi cura commendata eſſe vellem. in omnibus enim ſcriptorum meorum rationibus cùm iudicij noſtri neſcio quas affectiones à vulgaribus ſordibus, vti mihi videbatur, longè alienas ſemper ſecutus ſum: tũ ijs in libris, quibus Latinæ linguæ cauſæ continentur, animo noſtro obſequuti ſumus:

vbi oblectaremur & rei ipſius nõ vulgato argumento, & ijs ſcribendi legibus, quas in nullo vnquam Latinorum hoc in genere literarum compertas habebamus. Etenim linguæ noſtræ tum ad ipſum (vt ita dicam) habitum nitidiorem, tum ad ornamẽta non ignobilia reſpiciẽs, & admirabar maiorum noſtrorum fortunam, qui eam nobis cõdidiſſent: & ætatis noſtræ ſapientiam laudabam, quæ longinquo ſquallẽtem exilio priſtinæ dignitati reſtituiſſet: & dolebam vtrorunque vicem, qui in paucis cauſſas quæſiſſent, atque in illis ipſis; multis erroribus ſeſe implicuißent. At cætera ſanè animãtium genera fortaſſe cognorint ipſas res, quædã etiã percipiant acutius: vni Homini rerum cauſſæ ad cognoſcendum ſunt datæ: quas qui animo concipit, illum demum eſſe Hominem dicas. Ergo inter alia miſeriarũ noſtrarũ oblectamenta, cũm ſapiẽtiæ genus hoc, quo rerũ cauſſæ inueſtigãtur, maximè carum haberem: indignũ profectò mihi viſum fuit, ſi per nos ſtaret, quo minùs primæ ipſæ literæ ſuam quoque

in his

in his haberet parte. Nam quæ ſtudia eſſent & mitiſsima, & humanitatis nomine cõſtituta, atque idcirco ad vitæ meæ rationem ac conſuetudinem vehemẽter accõmodata, non tam me ab ſeuerioribus abſtrahebãt, quàm & ſeſe cum illis in me cõiungebãt, & ad ea meipſum alacriorem remittebant. Quo factũ eſt, vt aggreſsus ſim opus immẽſum, ac penè deſperatũ: vbi, vt feſtiuè ſimul, atque ingenuè fatear, aliquando quærendũ eſſe intelligerem, quòd extaret fortaſſe nuſquã. Verùm quid erat aliud pertis oculis Veterum in ſententias ſemper luci, quàm illos pluſquam viros obſeruare, os minus quàm homines deſperare? Equilem ita cenſeo: optimos illos priſcos, tum recenores, non voluntate ſolùm, ſed quibus etiam ſſent, officijs bene de nobis meritò fuiſſe. Verm ita euenit Gryphi, vt qui ſublimioribus dijs occupati eſſent, eos pigeret harum quolianarum diſputationum: quos verò ingem temperatius ab altiori contemplatione luxiſſet, eos melioribus opibus deſtitutos

nimis leniter in ea incubuiſſe. Quamobrem ſi nouis libris, noua cura noſtra, earum rerum optima quæque pars & excipienda, & expolienda erat: nõ alijs profectò legibus id mihi faciundum fuit, quàm quæ in philoſophiæ receſſu ab ipſa natura & latæ & fixæ eſſent. Hoc enim maximè modo ſpero, iã meliuſculè eſſe literis Latinis: quarum equidem vſum multorum doctiſsimorum virorum opera propemodum perfectum arbitror: rei ipſius Originem, atque Radices, hactenus aut ignotas, aut nondum proditas ſaltem: vt languenti huic philoſophiæ parti, ac penè brutæ, iam nunc demum mens aliqua data eſſe videatur. Tuam verò mi Cryphi veram pietatem, excellẽtem eruditionem, inſignem humanitatem his noſtris lucubrantiunculis & præeſſe volui, & moderari: ſi id tibi ita collibuiſſet, vt poſteri intelligerent eius frugis prouentum, ſi qua ad eorum commoda per nos exculta eſſet, à nobis tantum cõmendari, quantũ ex diligentia tua, atque authoritate gratiæ conſequi potuiſſet. Vale, pridie Nonas Februarias 1540.

VLII CAESARIS SCALIGERI IN TREDECIM LIBROS DE CAVSIS LINGVAE LATINAE Præfatio,

AD SYLVIVM CÆSAREM FILIVM.

EGRESSVM te ex anguſtiis tenuioris literaturæ SYLVI CÆSAR fili, nõ antè decet inire rationem grauiorũ ſtudiorum,quàm iſtarum prçceptionum cauſſas notas habeas,per quas excellentiſſimæ cuiuſque ſciẽtiæ curſus aperiri debuit. Quanquam enim hæc ipſa tenes, quæ certis obſeruationibus recepta ſunt:tamen qui ſçpius dubitare an

ita ſit, ſemper quęrere quare ſint talia, cogi poſſis: niſi te exemptum ex his difficultatibus in tuto collocatum videam, vitam mihi ącerbam putem. Quibus igitur legibus Latina lingua ſeſe aſtrinxiſſet, cùm ante nos multi ſcitè admodum, ac ſapiēter memoriæ prodidiſſent, neque earum conſtitutionum rationem vllam reddidiſſent: ſanè vel hoc ipſo animum meum vehementer excitarunt quòd arbitrabar, id quoque ab illis præſtari potuiſſe. Nam enimuerò ad ſimplicitatē meam imprimis pertinere exiſtimabam, ſi hoc vel ſola ſpe eſſem aliquando aſſequutus, quod eſſet præteritum, vel à bonis viris, qui veterum ſanctionibus vellent acquieſcere: vel à Barbaris, qui politiorem operam contemnerēt: vel à delicatis, qui operoſiorem diligentiam negligerent: vel ab inuidis, qui quod ipſi dare non poſſent ab aliis acci-

cipere detrectarēt. Quanquam minimè latuit ab initio nos quātum turbæ cieremus. Neque enim defuturi ſunt, qui negent prudenter à nobis factū, vt his vilioribus operis ſapientiæ ſtudiū interciperemus: quippe nullo vſu euenire poſſe, vt bonus medicus is, cui hæc curæ fuerint, aut ſit, aut cēſeatur: auerti nanque non diligētiam ſolùm, ſed animū ipſum amitti quoq;, ſiquid de illarum literarum contentione remittatur. Quibus equidē tam humanè monentibus nos, ad hūc potiſsimùm modum reſponſum velim: Me ingenij mei magnitudinem, quæ nuſquam vlla extitiſſet, admiratum eſſe nunquam: neque noſtram hanc mediocritatem rei vlli aptam, nedum vt Medicæ exercitationi parem conſiderem, exiſtimaſſe. Verùm tam grandem iſtá, quantam de me, ſtudioſa plebs, optimi ciues, illuſtriſsimi viri opinionem ac-

cepiſſent,non renuiſſe: ſed quaſi reliquias veterum fortunarum noſtrarũ fato quodam oblatas recepiſſe, atque ad melioris vitæ frugem, cultúmque contuliſſe. Quod verò temporis à publicis muneribus,à priuatis amicorum officiis ſupereſſet,aliàs alijs ſtudiis impendiſſe: vt,quem neque luxus ſtupidũ feciſſet, neque parſimonia væcordem, neque alea egenum,neque lucri ſpes cupidum, neque potẽtia elatum, neque diuitiæ inſolentem,neque improborũ odia deſperatum, liceret mihi eas horas,quas alij ſalutandis dominis ſuis, alij mercaturis, alij hilaritatibus,nequid pręterea dicam,collocare ſoliti ſunt, referre ad ſapientiæ nutrices haſce literulas,in quarum ſinu philoſophiæ robur olim creuerit. Præterea in memoria habebam,quot,quantáque Galenus hoc in genere literarũ ab ſeſe ſummo ſtudio diceret elaborata,

rata,vt in ſuis maximè reponere & vellet,& deberet. At qui vir? quãtus medicus? qui non ex aliis potius diſcere (id quod facile factu ſic ſatis ſit) quàm ex ſeipſo, quod eſſet valde arduum, conſtituere aliis medicinæ ſcientiam conaretur. Atque ille tamen cum illis grauioribus operis,humanioris ſapientiæ ſtudia coniungere dignum duxit. Quid? nónne diuinus ille Plato curat hoc,cum multis aliis in locis,tum ipſo in Cratylo toto, vt orationis vel totius,vel partis reddat rationẽ?Nónne Ariſtoteles adeò ad ſeſe pertinere arbitratus eſt,vt ſæpenumero ipſa emẽdet vocabula, alia explicet, quædam vel inueſtiget,vel etiã pariat? Scripſit ille de Poëtica: de Rhetorica ſcripſit. Amatoria verò atquè alia eiuſmodi vt omittam, perpetuo commentario id egit, vt ſciremus,quot modis quippiã ſignificare poſſit. Cuius profectò iu-

dicio Grammaticam non ſolùm eſſe Philoſophiæ partem, id quod nemo ſanus negat: ſed ne ab eius quidem cognitione diſſolui poſſe intelligeremus. Itaque nemo bonus vitio vertat mihi, quaſi priſcarum nitori, atque lenitati literarum ſeuerioribus additis artibus triſtem quandam attulerim aſperitatem. Neque enim ſcientię minores à ſuperioribus ſuapte natura diſiungi poſſunt, ſed ingeniorum tãtum imbecillitate diſſociari ſolent. Quamobrem remiſſius contemplantibus honos ſuus relinqui debet: acutioribus etiam diuinioris operæ gratia habenda eſt. Atque ætati quidem tuę, fili mi, quanquam primo in congreſſu videbuntur hęc aſpericula: ita tamen velim cum animo ſtatuas, Nihil vnquam vulgare pretium vllum operæ feciſſe. At quanti tandem ſit, excellentiſsimis quibuſque rebus vitæ ipſius primordiis

diis aſſueſcere? Itaque tetrica hęc non niſi Barbaris atque incultis animis terrorem ac deſperationis facere opinionem: pro nobis verò, appetentibus veritatis, tanquam armatas ſtare putes legiones. Ne ſanè ſis eo hominum in genere, qui aut abiecta, quam noſſent, aut ignorata quam haberent ſpiritus libertate, etiam illud, ſi diis placet, conqueruntur Mathematicarum interuentu diſciplinarũ philoſophiam à Platone obſcuratam. O Dij immortales: obſcurabitur philoſophia earum appulſu ſcientiarũ, quarum ſplendor menti noſtrę veriſsimis ſimpliciſsimíſque demonſtrationibus lumen affert? Sed iſti delicatiores, qui ſeſe in molliſsimi otij nexum dedidere, fruſtra ſimul, ac turpiter exiſtimarunt, Sapientiæ cumulum ſedentibus, atque oſcitātibus ſibi Deos ipſos ſuos confecturos: quomodo aut ingens pa-

trimonium boni nominis contemptor pater,aut prouentum aliuſmodi, quem dicere nolo,Sors. At hercule liberales animos ab hoc falſo quietis portu,non tam æſtu gloriæ,quam veritatis aura retractos in Philoſophiæ curſum, non prius decet deponere ſtudia contentionis, quàm ex tam nobili, támque opulenta prouincia pretioſas iſtas, ac potius diuinas, merces reportarint. Neque enim petimus laudem, non gloriam, non præmium: laborum noſtrorum veniam petimus. Inuidiam verò neque placare cedendo, neque inſtando ſuperare volumus: ſed contemnere potius, quàm deprecari. Quis enim damnabit audaciam,qui idem ille non & inuitus admiretur conatũ? Fortaſſe etiam laudet, vt quantum demat prudentiæ, tantùm addat animoſi generoſo. Siquis enim attentius operam

noſtram

noſtram hanc intueatur, is agnoſcet, non tam aliena occupata, quàm externa reiecta, propria vindicata. Neque enim, vt argumentum ſit par, etiam iudicium idem eſſe videat: ſiue amiſſa quæ erant neceſſaria, ſiue ſublata ſuperflua, ſiue praua correcta contempletur, ſupra quingentos errores, ſatis illos quidem nobiles, tum veterum, tum recentiorum deprehendet. Quos quidem nequaquam tetigiſſem (profectò non id ſtudebamus, ſed vt Latinæ linguę cauſſas in lucem erutas proderemus) niſi ſeſe noléti, atque etiam ſæpius inuito ingeſiſſent mihi. Neque enim ex alienis ſpoliis nominis noſtri munimenta exædificare in animo vnquam habuimus: ſed aliorum bonam famam laborum potius noſtrorum acceſſione capere incrementum. Atque idcirco nullius penè attigimus nomen: nullis partium ſtudiis addicti,

quod è re eſſet, breuiſſima ac ſimpliciſſima diuini Ariſtotelis ſcribendi lege, explicandum curauimus. Quem virum tibi, Sylui, ſi propoſueris imitandum, & intelliges à nobis ordinem mirificum his tuis in libris inſtitutum, ſine quo ne ipſa quidem rerum natura conſiſtere queat: & tute ad

eiuſcemodi artium diuinitatem
comparabis talem, vt etiam
nos, id quod equidem
vel opto, vel ſpe-
ro, ſuperare
valeas.

DEX ERRORVM, QVIVE, QVOTVE, QVOTO CAPITE CONTINEANTVR.

ite primo continentur errores Quatuor.

RAMMATICA nõ eſt ars, Pagina 3
Grammatici non eſt iudicare 3
matici non eſt interpretautores 3
it vocibus vt ſcribantur 3

Cap. ſecundo Vnus.

us duobus modis docẽdi tra addidit tertium 5

ap. quarto, Treſdecim.

rare non eſt à Literis 7
non eſt à Lituris 7
non eſt quaſi Legitera 7
non gemina conſonan- 8
nta non ſunt ſolæ pronũones literarum 8
non rectè definitur per s vocis 8
ſt grammatici Vocẽ defi- 9
non eſt aer tenuiſſimus 9
non eſt aer minimus 9
tio literæ per vocem non ſubſtantia 9
us non eſt vox inarticula- 10
Non omnis vox ſine affectu prolata, inarticulata eſt 10
Non rectè à brutis excludunt articulatas 10

Cap. quinto, Duo.

Poteſtas literæ non eſt accidens, ſed forma 11
Etiam ordo accidit literis 12

Cap ſeptimo, Quinque.

Non rectè digamma ex poteſtate nominarunt 13
Non ſunt factæ à nominibus ſpecies literarum, ſed à poteſtate 13
Malè dixere, quare eſſent mutæ, aut ſemiuocales 14
X, Latinum non inchoat vocem à vocali ob rationem veterum 15
Malè Græci ac Syri vocalium nomina multis pronuntiant elementis 15

Cap. octauo, Sex.

Non inuenitur I, vocalis inter I, conſonantem, & R, aut alias, &c. 17
Non inuenitur V, vocalis inter I, conſonantem & X, Latinũ 18
Non eſt verum in pronomine CVI, V, ſubiici ipſi C, ſicut i-

 pſi

pſi, G 19
V, poſt G, aut Q ante E, & I, non obtinet vim Υ, Græcæ 19
Au, malè pronunciamus 20
Eu, malè pronunciamus 20
Ov, Græcum Franci malè 20

Cap. decimo. XXVII.

Græci recentiores laxiùs B, pronunciant 21
Vaſcones malè pronũciant B 22
nõ rectè Seaurus ſcripſit de K 22
Non diſtat K, ab C, noſtrati 22
Non ſola nomina Græca per K, ſcribi poſſunt 22
Græca nomina apud nos per K, ſcribi non debent 22
Thuſci malè aſpirant K 23
Galli malè ſibilant C 23
Flaminij malè balbutiunt C 23
s C malè pronũtiãt Lõbardi 23
Non eſt eadem Q, & C 24
Non bonam cauſſam aſſignarũt, quare Q, eſſet C 24
Non eſt Q, excludẽdum, ſed potiùs aliæ quærẽdæ literæ 25
Malè pronuntiant G, Calabri & Flaminij 25
Malè pronuntiant Galli Θ 26
Multa marmora barbariſsima 26
L, malè pronuntiant Gabali, & Græci 27
L L, geminum malè pronuntiant Hiſpani 27
L, ſonum peregrinum inuexere Thuſci & Vaſcones 27
R, malè pronuntiatur à multis Italorum 27
M, in fine dictionis ſequente in alia vocali malè pronuntiatur à Gallis tam Ciſalpinis, quàm Tranſalpinis 28
Malè Græci Γ, pro N 29
Malè ab Italis, & aliter male à Gallis G N 29
Malè Pindarus dixit Σ, κίβδηλον 29.
Malè Dionyſius Σ, damnat 29
s, malè pronuntiant Galli, & Flaminij, & Lombardi. 29
s, malè pronuntiant Flaminij in fine dictionis 29
X, Latinum malè pronunciant Flaminij 29

Cap. vndecimo, Vnus.

T, non rectè ſibilari ſequente I, vocali 30

Cap. duodecimo, Tres.

I, conſonãs etiam terminat ſyllabam tum ſola, tum etiã ſequente cõſonante alia 32
Non rectè damnat Caiũ Quintilianus 32
Non rectè dixere in Reiice, primam corripi 33

Cap. quartodecimo, Quinque.

E, & O, quidam Germani malè 36
s, initio dictionum malè Vaſcones & Hiſpani 36
Galli malè omittunt literas 36
Non eſt τραυλισμὸς titubãtia 36
Balbi non ſunt blæſi 37

Cap. XV. Duo.

F, Muta non eſt, ſed ſemiuocalis 37
Mutæ non ſunt, quia parum ſonent, ſed quia nihil 37

Cap. XVI. *Vnus.*
Non eſt verum quod ait Quintilianus, expedire grammatico, ſi quædam neſciat 44
Cap. XVII. *Duo.*
Malè vſurpant Itali z z, geminata 45
Titulus non eſt à tuendo, ſed è contrario 46
Cap. XIX. *Vnus.*
Non rectè petitur exemplum ex Horatij carmine, pro DD 48
Cap. XXII. *Tres.*
Curioſè nimis Anger, pro Agger: & contrà Agcora 51
Meliùs Adque, quàm Atque 52
Aut, non Aud: neque Haud, ſed Haut dicendum 52.53
Cap. XXIIII. *Vnus.*
Malè intellexere Virgilianum, Qui non riſere 56
Cap. XXV. *Sexdecim.*
In Traho non mutatur aſpiratio, vt dicũt, in Præterito, &c.
T, non mutatur in geminum ss, in Concuſſi, &c. 57
G, non mutatur in CT, in Agor, Actus 57
C, in V, non mutatur ibi, Paſco, Paui 57
C, non mutatur in T, ibi, Iraſcor, Iratus 58
S, non mutatur in T, ibi, Paſcor, Paſtus 58
N, nõ mutatur in V, Sino, Siui 58
Q, non mutatur in X, ibi, Coco, Coxi 58
R, non mutatur in V, ibi, Sero, Seui 58
S, nõ mutatur in T, ibi, Paciſcor, Pactus 58
T, in X, non mutatur ibi, Flectio, Flexi 59
Malè Cicero, Neptunus à Nando 59
Aſpiratio non mutatur in CT, ibi, Veho, Vectum 59
Malè citant Solinum 59
S, non mutatur in V, ibi, Bos, Bouis 59
X, in V, nõ mutatur ibi, Nix, Niuis 59
Cap. XXVI. *Vndecim.*
Non eſt Crapula, quia grauet caput 61
Non eſt ὄλυμπος ὅλος λάμπων 61
Malè corripuit Iuuenalis Calpe 61
H, Græcum nunquam in I, noſtram 62
Scena non ſcribitur per diphthongum 62
Non dicitur Homelia 62
Aratrum potiùs à ſupino 62
Litus non eſt à Litando 62
Ligare non à Legendo 63
Fur non à Furuo 63
Frater non eſt ferè alter 63
Cap. XXVII. *Quinque.*
Venio non eſt Verſus nos eo 63
Meliùs Acheus, quàm Achæus 63
EI, Græca in I, noſtram non ſolo L, ſequente 64
EV, Græca in V, non mutatur in Fugio 65
Μυ, & σου, non manauit ad Gallos 65
Cap. XXVIII. *Vndecim.*
Non eſt Deus à δέος 66
Falsò negarunt Meditari, à με-

λειπῶν 67
M, falſò negarunt mutari 67
Aſſeres non ab aſſidendo 67
P, malè negarunt mutari 67
X, tollitur non in ſola prima inflexione 67
Non eſt maxilla deminutiuum à Mala 68
Non eſt Loquor à Locis 68
Non eſt Aqua ab Æquore 98
Non eſt Homo ab Humo 68
Non eſt Verpus à Vertēdo pellem 68

Cap. XXIX. *Tres.*

Malignè eruit omnia è Latinis Varro 69
Non eſt Pecus à Paſcendo 69
Non eſt Simia παρὰ τὸ μιμεῖσθαι 70

Cap. XXXI. *Sex.*

Peccare non eſt Pedem capere 71
L, in X, non mutatur in Ala, Axilla 71
L, non mutatur in R, in Tabula, Taberna 72
N, in L, non mutatur in Vnus, Vllus 72
Æneus non fit ab ære 72
Sempiternus non corripit ſecundam 72

Cap. XXXII. *Vnus.*

Nouercæ etymologiam adducunt falſam 74

Cap. XXXIIII. *Nouem.*

Sublimis, non Sullimis 75
In Suſtollo non mutatur B, in S 75
Non rectè diuidūnt Cumprimis 76
Non eſt Con, alia à Cum 76
Non eſt Caſeus à Cogendo 77
Non eſt in Cognoſco additum G 77
Non mutatur N, in G, in Ignominia 77
Malè ſcribunt Exſul 79
Errarunt in ratione, quare non dicamus Exſequor 79

Cap. XXXV. *Quatuor.*

Non eſt liberalis viri Aſpiratio 80
Non eſt ordinis elementorum ſcientia ad ſyllabas referenda 81
S, ante D, ponitur in eadem ſyllaba 84
Argumentum falſum in Zmaragdo 84

Cap. XXXVII. *Duo.*

In Aufero non eſt 85
In Amne, M, non antecedit N, in diaſtaſi 86

Cap. XXXVIII. *Tres.*

Non rectè aut Græci aut Latini literarum ordinem prodidere 87
Nugantur Græci, Alpha à boue 87
Melius Arabes quàm Latini anteponunt G, ipſi C 89

Cap. XXXIX. *Duo.*

Malè Atticas, quàm Antiquas malunt recentiores 90
Non eſt diuerſa linea curua à caua mathematicè 91

Cap. XL. *Quatuor.*

A vocalis iugo nullus præſcribitur hiatus 92
Malè L, literam longam vocant

in

in Aulularia 93

Antiſigma quare non ſit receptum, malè autumant 94

v, poſt q, nō fuit neceſſariū 95

Cap. XLII. *Vnus.*

Vaſcones malè, Itſe, pro Ipſe 98

Cap. XLIII. *Quatuor.*

In verbo Fio, error, quare producatur 99

In Alterius, error, quare corripiatur 100

Non ſola diſyllaba Græca producuntur, vt Chia 100

Lycius Statij non facit ad regulam 100

Cap. XLIIII. *Quatuor.*

Fac producitur 101

Mutæ non ſunt breues 102

Non ſunt liquidæ breues 102

Liquidæ non faciunt ſyllabam breuem 102

Cap. XLV. *Quinque.*

Putidè affectatur Aſpiratio 103

Politianus non intellexit ſales Catulli 103

Malè aſpirant Romam 105

Stultè aſpirant Renum 105

Non facilè ſtatuitur Aſpiratio, præeat R, an contrà 105

Cap. XLVI. *Duo.*

Non rectè Hebræi ſcribēdi motu vtuntur 105

Non eſt in cœlo dextrum, aut ſiniſtrum 106

Cap. XLVIII. *Sex.*

Syllaba non eſt comprehenſio literarum 108

Comprehenſio non diuiditur in literas 109

De ſyllabæ eſſentia non eſt proferri 109

Vacant illa verba, Et vno ſpiritu 109

Non eſt de eſſentia ſyllabæ numerus elementorum 109

Monogrammatæ vocales veriſſimæ ſyllabæ 109

Cap. XLIX. *Nouem.*

Non rectè carpunt Herodianū de ſyſtaſi 111

Corrūpere verſum Ouidianū 112

Malè omittunt aſpirationem in Iſthic 113

Malè aſpirant Illhic 113

In B, & T, ſyllaba terminatur 113

Acne, exemplo malè vtuntur, item, Actus 113. 114

Non finitur ſyllaba ab s, in Abſcondo 114

Non definit in x, ſyllaba ſequente vocali 115

Cap. LII. *Vnus.*

Non eſt accentus modus quantitatis ſyllabarum 118

Cap. LIII. *Duo.*

Non eſt Accentus ſyllabæ qualitas 118

Accentus tertius non rectè περισπώμενον 119

Cap. LIIII. *Quatuor.*

Etiam tenuis pronunciatio eſt aſpirata 120

Non eſt proba vox Leuigatio, ad id quod volunt 121

Non eſt aſpirans ἡ δασεῖα 121

Veteres omiſere, an Aſpiratio eſſet Conſonantium 122

Cap. LVII. *Quatuor.*

Non eſt accentus κοῦφον, neque alia duo 125

Ἀποςροφὴν non rectè conuerſionem 125
Meliùs non colliſionem, quàm Græci συναλοιφὴν 126
Non eſt ſyllabarum affectio ὑφὲν 126

Cap. LVIII. *Quinque.*

Turpiter cantillatur in pronunciando 127
Συναρπαγὴ vox aſpera 128
Malè Græci acuunt poſtremas 128
Græcorum error in graui accentu 129
Non repugnat natura etiã quartam acui à fine 126

Cap. LIX. *Duo.*

Grauis non eſt ſyllabicus, quia non ſit dictionum 127
Errarunt præceptores Quintiliani in, At reus 127

Cap. LX. *Vnus.*

Eraſmi error in Planè, Aduerbio 128

Cap. LXI. *Vnus.*

Melius κατάθεσις quàm θέσις 129

Cap. LXIII. *Tres.*

Non ſemper cõpoſitorum tertia à fine acuitur 131
Cum Aduerbiis iunguntur Prępoſitiones 133
Fumat Virgilianum, præſentis eſt, non præteriti 134

Cap. LXIIII. *Duo.*

Ab vna Conſonante non additur tempus 136
Oſtentatio in ſecandis temporibus per ſemiſſes 136

Cap. LXVI. *Tres.*

Non eſt de eſſentia Dictionis, pars orationis 141
Non eſt Dictio conſtructæ tantùm orationis 141
Non eſt Dictio minima pars orationis 142

Cap. LXVII. *Vnus.*

Sermo non eſt naturalis 143

Cap. LXVIII. *Duo.*

Non omnes voces temerè 147
Non omnes voces à cõſilio 147

Cap. LXIX. *Vnus.*

Faſtidiosè Carentiã pro priuatione 148

Cap. LXX. *Duo.*

Ingratitudo, barbara 150
Non idem ordo ducendi vocem à voce, & rem à re 150

Cap. LXXII. *Septem.*

Veterum definitione non diſcernitur Pronomẽ à Nomine 153
Præpoſitionis nomen minùs aptum 153
Appellatio àNomine non eſt aliud 155
Articulus aut nullus, aut Pronomen 155
Infinita, ſunt Verba 155
Nõ eſt Præpoſitio, Cõiũctio 155
Vocabulũ eſt gen. ad Omnia 155

Cap. LXXIII. *Tres.*

Perſonæ vocabulo ſũt abuſi 157
Non eſt Gelliana Perſonæ etymologia bona 159
Præceptores Scaligeri errabant in Neutro 159

Cap LXXVI. *Decem.*

In Nomine, quod rectè ſentiebant, malè expreſſere 165
Non eſt Nomẽ παρὰ τὸ ὄνομα 165
Dictio non eſt pars Grammaticæ 165
Nominis definitio manca 166

Malè diſtinguunt rem à corpore 166
Perſonam à nomine malè auferunt 166
Non recipit nomen à pronomine Perſonam 167
Nugantur cùm auferũt primã perſonam Propriis 167
Linacri error in definitione Nominis 169
Non eſt proprium Nominis ſignificare Rem 169

Cap. LXXVII. *Sex.*

Numerus præponi debet Perſonæ 169
Perſona debet antecedere genus 169
Poſt Genus Species 170
Poſt Speciem Caſus naturâ, non vſus 170
Poſt Caſum Figura 170
Malè narrant propria ante definitiones 170

Cap. LXXVIII. *Duodecim.*

Non rectè dicitur fluere vnitas ad numerum faciendum 171
Iones non rectè Dualem à Plurali diuiſere 171
Singularis numerus non eſt Numerus 172
Malè Numerus definitur 472
Numerus non competit Dictioni, vt eſt Dictio 172
Numerus Accidens eſt, nõ Forma 172
Numerus non facit quantitatis diſcretionem 172
Pluralis numerus non caret fine 173
Non repugnat rationi, duo fumi 174
Contra rationem negamus pulueres 174
Non rectè colla vnius hominis 174
Terra non fit ex proprio appellatiuum 175

Cap. LXXIX. *Quinque.*

Genus non eſt affectus dictionis 177
Genus non eſt affectio Dictionis declinabilis 177
Ἐπίκοινον genus malè appellatum 178
Promiſcuum genus veteres negligentiſſimè inuexere 179
Non eſt Mauors magna vertens 179

Cap. LXXX. *Septem.*

Caſus per veterum definitionẽ quid ſit, neſcias 180
Caſus non eſt declinatio 181
Caſus non eſt mutatio terminationis 181
Semper aduerbium, non eſt definitionibus addendum 182
Rectus non eſt caſus quia à mẽte cadat 184
Nullus caſus cadit à nomine 185
Definitio rectæ lineæ, nõ eſt per eſſentiam 185

Cap. LXXXI. *Vndecim.*

Non rectè Secundus caſus, Vxorius 187
Non rectè Patrius 187
Non rectè Poſſeſſorius 187
Non rectè Genitiuus 187
Datiui nomen non plenè 187
Non plenè datiuus, acquiſitiuus 187

Accuſatiuus peſsimè 187
Salutatorius non plenè 188
Ablatiui nomen non ſemper ſeruit 188
Septimus à Sexto non eſt alius 188
Plinius vocem à ſtridore malè ſeparauit 189

Cap. LXXXII. Vnus.

Eμίθω nõ eſt Sextus Græcis 191

Cap. LXXXIIII. Sex.

Malè omiſere pluralium caſuum conuenientiam 193
Error in Ternoriis in portu 193
Error in Tertio modo 193
Error in quarto modo 194
Error in quinto modo 194
Nullum nomen ἄπτωτον 195

Cap. LXXXV. Duo.

Malè mutarunt Auras Virgilij, in Auræ 196
Deûm pro deorum integra fuit, non conciſa 197

Cap. LXXXVI. Duo.

Si eſt Decompoſita figura, erit etiam Species vltra deriuatã, alia 199
Prius à Pri, non à Pridem 200

Cap. LXXXVIII. Duo.

Quod veteres figuram vocant, potiùs ſpecies eſt 201
Nulla eſt Figura decompoſita 202

Cap. LXXXIX. Quatuor.

Incuruiceruicumpecus, vna vox non duæ 203
Solitaurilia, à Soloce, non ab oue 203
Error in alterutrius ratione 204
Error in fœminino 204

Cap. XC. Vnus.

Declinationẽ affectuum Nominis omiſere 204

Cap. XCI. Sexdecim.

Malè faciunt, cùm tractãt prius Species, quàm Affectus 205
Non rectè dicuntur AEquiuoca 206
Synonyma falsò τὰ πολυώνυμα, 209
Melius μονώνυμα, quàm ὁμώνυμα 209
Non rectè nomen hoc, Albedo, Subſtantiuum 210
Non rectè Subſtantiuum, Fixũ 210
Adiectiuum in ordine orationis poſt Subſtantiuum 211
Fixum nunquam ſequitur mobilis naturam, contra Vallam 211
Adiectiuum, & Subſtantiuum non ſunt species ſolius Nominis 212
Non eſt bona diuiſio, Subſtantiuum aliud Proprium, aliud Commune 212
Appellatiui nomen ſine ratione 212
Non eſt qualitas qua differunt Propria, Communia, Adiectiua, Subſtantiua inter ſe 212
Comparatio non eſt qualitas generica 213
Patronymicum non eſt Nominis qualitas, ſed proprij 213
Sol non eſt nomen ſpeciei 213
Non eſt Luna, quaſi Lucens Vna 213

Cap. XCII. Septem.

Non omnibus Romanis aut Sabinis nomina vltrò citróque communicata 214
Non rectè negant Agnomen, Latinum eſſe 216
Non eſt nomen vnius, cuius eſt 216
Fruſtra altercantur de nominum propriorum ſitu 217
Non rectè Probus de tempore nominis imponendi 218
Iulo Aſcanius non fuit agnomé 219
Διώνυμα & πολυώνυμα nomina nulla 219

Cap. XCIII. *Duo & triginta.*

Falsò ſub Appellatiuo Adiectiuum 220
Patronymicum eſt Denominatiuorum ſpecies 221
Nominum ſpecies malè digeſſere 221
Genus nominum ad aliquid cũ ſpeciebus confudere 221
Non intellexere, ad aliquid dicta, differre ab, ad aliquid eſſé 222
Quaſi ad aliquid, idem cum Ad aliquid dici 222
Nihil eſt ad aliquid dictùm 222
Malè omiſere Reſponſiua 222
Malè omiſere Dimēſionale 222
Non eſt Quantitas diſcreta realiter diſtincta à Cõtinua 222
Temporali malè addidere Aduerbiale 223
Malè omiſere Situale 223
Omiſere nomē Grammaticum Logicum, Metaphyſicum, &c 223.
Patrium nomen non eſt Primitiuum 223
Non eſt diuerſa Denominatio à Deriuatione 223
Adiectiui definitio falſa 224
Prius eſt Significare, quàm Adiici 224
Error alter in ordine vocum 224
Malè indiuidui ratione definiuere 224
Non eſt proprium Adiectiuorũ ſuſcipere Comparationem 224
Malè interpoſita hiſtoria Synonymorum inter Ad aliquid 225
Malè definiuere interrogationem 225
Nihil eſt contrarium Interrogationi 225
Infinita non ſunt contraria Interrogationibus 225
Infinita non ſunt relatiua 225
Interrogatiua ſunt Infinita 225
Amplioribus, malè pro pluribus 226
Diuidui definitio mala 226
Vterque non habet relationem à duobus ad ſingulos 226
Vterque non eſt diuiduum 226
Non debet diuiduum diſtingui à Numerali 226
Abſolutum minùs rectè intelligitur 226

Cap. XCIIII. *Vnus.*

Oratio non eſt incorporalis eſſentia ſua 228

Cap. XCV. *Treſdecim.*

Subſtantia non recipit Deminutionem

nutionem 229
Deminutiuum potiùs, quàm Diminutiuum 229
Deminutio eſt Affect. generalis Nominum, non Species 229
Auunculus eſt verè Deminutum ab Auo 230
Non eſt Romanum adulari 231
Fraterculus gigantum non ab vrbanitate 231
Nõ à Fidis, Fidicula, neceſſariò 231 (231
Rectè in ASTER, Deminutiua
Apiaſtrũ nõ eſt ab Apio, Citraria 232
Apiaſtrum Sardoum, non eſt ab Apio deminutum 232
Pullaſtra eſt minor Pulla 232
Pullaſtra ſylueſtris non eſt, neque Pullam imitans 232
Surdaſter nõ imitatur ſurdũ 232
Cap. x c v i. Tres.
Collectiuorum nomen non reſpondet rei 233
Falsò plurali ſolo numero Scopæ 233
Meliùs Scopa, quàm Thebæ 234
Cap. x c v i j. Tres.
Etiam ſingularia referuntur 235
Non ſunt Latini vſi Poſſeſsiuis, pro Patronymicis 236
Poſſeſsiua etiã Græcorũ ſũt 236
Cap. x c v i i i. Vnus & viginti.
Non eſt verum, quædam nomina neque Adiectiua neque Subſtantiua 237
Etiã forma, per ITIA, ſignificatur 239
Studioſus, à Studio, non à Studeo 241
Malè Nigidius, Biboſum 241
Non eſt Cura, cor vrens 242
Monſtruoſus, malè 242
Non malè dixere, Imitationem in VNDVS 243
Malè inſcribitur liber Ariſtotelis 247
Tempeſtiuus, non bene ſunt interpretati 248
Non rectè dictũ eſt paſsiuũ 248
In, ILIS, non eſt actus, ſed poteſtas 249
Penetrabile, licẽtia poetica 251
Sectiuum, errore vulgi 251
Riſibile Boetij põt tolerari 251
Paludeſtris barbarum 251, 252
Malè negarunt paucioribus elemẽtis dici Patriũ quã Patriã 252
Barbari Venetias & Venetiam idem putant 252
Non omnia οἰκειωματικὰ in ENSIS 253
Non pertinet ad Grammaticum Virgilium emendare 253
Diutinus, productè 253
Licẽtia Poetica, Quaternus 254
Cap. x c i x. Vnus.
Propinquus non ſignificat locũ ſed relationem 254
Cap. centeſimo, Vnus.
Cardiacus, non eſt nomen Poſſeſsiuum 255
Cap. c i. Vnus & viginti.
Comparatiuum non ſolùm mediocrẽ exceſsũ ſignificat 257
Comparatiui nomen non rectè inditum 258
Non omnis Comparatio exceſſum notat 258
Non rectè Superlatiuum dictũ eſt 258
Nõ rectè Græci ὑπερθετικὸν 258

Non rectè Poſitiuum ſolum dicitur 258
Comparatiuum non ſignificat Poſitiuum cum Magis 259
Denominatiuum non ſignificat nomen vnde ducitur 259
Magis eſt Comparatiuum 259
Superlatiuum nō reſoluitur per Multū, neque per Valde 259
Non rectè per vnicum L, Simillimus 260
A verbis non ducuntur Comparatiua 261
Omnis cum Superlatiuo poni poteſt 264
Cunctis doctior, malè 264
Non poſſunt hæc cohærere, Superlatiuum refertur: &, Valdè eſt in intellectione ſuperlatiui 265
Non eſt à Græcis factum gentis arrogantia, vt Superlatiuum in eodem genere intelligatur 265
Comparatiuū nō ſignificat, Minus 266
Comparatiuum non ſignificat contrarium 266
Duo fortiſſimi in eadem gente eſſe poſſunt, atque etiam plures 267.268
Ego fortior, quàm fortunatior, non eſt addendum Magis 268
Complures eſt Comparatiuum 269

Cap. CV. *Vnus.*

Non eſt ſimplex contrarium compoſito ſemper 274

Cap. CX. *Decem & ſeptem.*

Non rectè poſt Nomen, Pronomen 277
Non omne verbum Agendi, vel Patiendi 279
Scribo librum, non eſt liber qui ſcribitur 279
Non omne Actiuum, Paſſiuum gignit 281
Non rectè definitur actiuum, quod in aliud tranſmittit 281 282
Non rectè genus in verbis dicitur 283
Malè Græcis πάθος 283
Nō rectè genus ſignificatio 283
Aro actiuum, non neutrum 283
Neutropaſſiua non rectè tranſgreſſiua 284
Non rectè ὁλοενεργητικά 285
Ὁλοενεργητικὸν non poteſt eſſe neutri ſpecies 286
Non rectè αὐτοενεργητικὸν 286
Non rectè αὐτοπαθητικὸν 286
Αὐτὸ οὐδέτερον eſt idē cum οὐδετέρῳ 286
Pluit, eſt veriſſimum Actiuum 287
Pluit, & eiuſmodi non ſunt Supina 287

Cap. CXI. *Vnus.*

Non ſunt actiua paſſiuis priora, quia qui agit, incipiat 288

Cap. CXII. *Vnus.*

Sum, non rectè verbum ſubſtātiuum 290

Cap. CXIII. *Quatuordecim.*

Præſentis nomen minùs aptum 291
Inſtans, malè interpretantur 292
Malè Futurū, Promiſſiuum 292
A Græcis malè, παρακείμενος 293
Malè

Malè à noſtris Pluſquam perfe-
ctum 293
Non diſtat Perfectum à Pluſquã-
perfecto temporis longin-
quitate 294
Eſt etiam ἀόριστος in noſtris 294
Inſtans non eſt cuius pars præ-
teriit, pars futura eſt 295
Non rectè in præſenti, Expu-
gno 296
Morior, debuit carere perſona
prima 296
Malè Eraſmus in libro de lin-
gua ſic, cùm reus peragere-
tur 296
Grocinus malè, Amaui, preſens
perfectum 297
Fecero, non ſignificat celeritatẽ,
ſed abſolutum opus 297

Cap. C XIIII. Vndecim.

Canes non deliberant 299
Melius nos Modos, quàm Græ-
ci inclinationes 300
Non rectè definiunt, Indicatiuũ
300
Subiunctiuus, non quia ſubiun-
gitur 301
Infinitiuus, non quia caret per-
ſonis 301
Malè additur Promiſſiuus indi-
catiuo 302
Malè Imperatiuo Precatiuus 302
Cõiunctiuus à Subiunctiuo non
differt 302
Potentialis non differt à Sub-
iunctiuo 302
Interrogatiuus non eſt alius ab
Indicatiuo 303
ἀνθυποτακτον eſt Imperatiuum
304

Cap. C XV. Tres.

Præteritum malè attributum
Imperatiuo 305
Ridicula ratione auferunt Fu-
turum ab Imperatiuo 305
Græci in futuro imperatiui à
Latinis ſuperati 305

Cap. C XVI. Vnus

Falſum, rem certam re dubia
priorem 306

Cap. C XVII. Vnus.

Infinitiuus eſt verbum 307

Cap. C XIX. Tres.

Non eſt tertia Infinita, quia ab-
ſens 310
Non eſt opus Pronomine ad
Tertiam perſonam præſcri-
bendam 311
Secunda non iungit ſibi Tertiã
311

Cap. C XXI Duo.

Tempus eſt potius ratio Verbi,
quàm accidens 312
Accidentium Verbi ordinem
malè ſtatuere 313

Cap. C XXIII. Nouem

Meliùs deriuata, quàm Deriua-
tiua 314
Non mutatur ſignificatum Pri-
mitiui in Deminutiuo 315
Inchoatiua ſunt in SCO, rectè
dicta 315
In ſco per Fio, non ſemper expli
catur 316
In ſco non carent Præteritis pro
pter ſignificationem 316
Veterum Deſideratiua ſunt Fre-
quentatiua 317
Itaque Frequentatiua ſunt De-
ſideratiua 314

Vete-

Veterum Deſideratiua non ſunt Inchoatiua 317
Med tatiua rectè à veteribus dicta ſunt. 318

Cap. CXXIIII. *Duo.*

Imperſonalia ex veterum definitione Verbi, verba non ſunt 319
Imperſonalibus paſſiuæ vocis ſubeſt perſona 320

Cap. CXXV. *Quatuor.*

Non ſunt imperſonalia actiuæ vocis etiam cum infinito 321
Intereſt, non eſt, in re mea. eſt 322
Intereſt, nunquam fuit imperſonale 322
Non eſt Pluit imperſonale 323

Cap. CXXVII. *Viginti.*

Pronomen non eſt ſic neceſſarium, vt verbum 325
Pronomen anteire debet participium 325
Ἀντωνυμία non exprimit noſtrũ pronomen 326
Nomen fuit prius quàm pronomen 327
Pronomen non ſemper nominis loco ponitur 327
Pronomen non ponitur neceſſario loco nominis Proprij 327
Non reſoluitur appellatiuum in Proprium 327
Pronominis definitio malè data 329
Malè inſeritur definitionibus Nunquam 329
Non omne Pronomen definit perſonam 329
Qui eſt relatiuum 330
Qui non ſemper refert ſubſtantiam 331
Qui non eſt Prouocabulum 331
Non bonã cauſſam declararunt quare eſſet Qui pronomen 331
Non differt Nomen à Pronomine certæ aut incertæ perſonæ indicatione 332
Falſum, omnia pronomina aut referre, aut demonſtrare 333
Alter & neuter, ſunt pronomina 333
Omnis nõ ſignificat numerũ 333
Omnis eſt Pronomen 333
Omnis nõ ſignificat Quantitatẽ 334

Cap. CXXVIII. *Treſdecim.*

Non ſignantur paucis pronominibus prima & ſecunda, quia ſint præſentes 335
Demonſtratiua non rectè intellexere 335
Non eſt bona diuiſio ad oculũ & ad ſenſum 335
Iſte non ſignificat præſentẽ perſonam 335
hic nõ ſignificat cognitionẽ rei 336
Hic non eſt præpoſitiuum 336
Non eſt verum quod aiunt: non variari per genera primam, quia eſt præſens 336
Non eſt vera cauſſa de Tertia perſona Pronominis primitiui 336
Exemplo vtuntur non bono ſuper Pronomine Ille 338
Iſte, non ſignificat ſemper rem propinquam, neque Ille, longinquam 338

Non rectè amouent Ipſe, à prima perſona 339
Ipſe, non ponitur pro Solo 340
Ipſe, non eſt nomen 341

Cap. CXXIX. *Quatuordecim.*

Tuus ab Obliquo eſt, non à Recto Tu 342
Ἀντανάκλασιν de reciproco, durior vox 343
Agricola malè vſus eſt, Sibi 344
Inepti inſimulāt Vergilium ſolœciſmi 346
Temerarij de M. Tullio 346
Non ſolùm cum Quiſque, Sūus 347
Græcum ἀλλήλοις minùs felix quàm noſtrum Inter ſe 348
Non rectè dicit Dauus, Mea ſeruitus, Error, Pars mei 350
Non rectè reprehendunt Plautum 351
Non eſt, Tis, actiuè 352
Milites noſtrum, rectè 352
Mei Cæſaris, rectè 353
Falſa cauſſa, quare differant Deriuata à Primitiuis 353

Cap. CXXX. *Vnus.*

Suatem diei debuiſſe, vt Noſtratem 355

Cap. CXXXIIII. *Duo.*

Etiam Tuus, haberet vocatiuū 357
Si ſuus habet vocatiuum non eſt reciprocum 358

Cap. CXXXVI. *Vnus.*

Non rectè confudere ſimul tria diuerſa genera docendi 359

Cap. CXXXVIII. *Vnus.*

Non rectè poſtponunt Pronomen participio 360

Cap. CXXXIX. *Septem.*

Tibi refert lectorem, aut auditorem: non eſt vagum 361
Tibi refert Mecœnatem, & Brutum 361
Non eſt Noſtras, nomen 361
Sua præmia laudi, Poſſeſſiuum pronomen eſt 362
Is, non eſt talis. Sed eſſentialiter in exemplo Vergil. 362
Quid maiora ſequar? nō eſt Coniunctio, Quid 362
Quod ſcribis te venturum: relatiuum eſt, nō Coniunctio 362

Cap. CXL. *Vnus.*

Non ſuo loco tractant quæſtiones 363

Cap. CXLI. *Quatuor.*

Non ſunt pares orationes, Currēs eſt Curſor, & conuerſa 365
Participium nō eſt verbum 366
Participium nō eſt Nomen 367
Participij definitio mala 367

Cap. CXLII. *Tres.*

Diſcēdi apud M. Tullium, non eſt pro Diſcere 373
In capiendum, improbè 374
Gerundium non interpretatur per Debet, ſemper 374

Cap. CXLIIII. *Quatuor.*

Rectè, Venatu venio 375
Verior ea conſtructio, quàm hæc, Venatu difficile 376
Non ſatis conſtat, quare ſint Supina dicta 376
Non rectè Theodorus τὸ ὕπτιον Ariſtotelis 376

Cap. CXLVI. *Duo.*

Forte, non conſilio tria genera in eadem voce Participij 377
Falſam adducunt ſuper ea re

cauſſam 377

Cap. C X L V I I *Vnus.*

Falſum eſt, Participia per ſe nō componi 378

Cap. C X L I X. *Vnus.*

Oriundus, quare diceretur, ignorarunt 379

Cap. C L. *Tres.*

Diſcretus paſsiuè, & Circunſpectus, &c. 380

Falſus paſsiuè, etiā cùm videtur actiuè 380

Tutus paſsiuè 381

Cap. C L I I. *Quinque.*

Præpoſitionis definitio confuſa 385

Præpoſitionis definitio ab accidente 385

Præpoſitionis definitio nō omnibus competit 385

Præpoſitionis definitio ſuperfluis referta 385

Præpoſitionis definitio falſa 385

Cap. C L I I I. *Vnus.*

Non eſt motus vltima mobilis perfectio 387

Cap. C L I I I I. *Quinque.*

Non rectè dixere apponi Præpoſitionem 391

Non rectè negarunt dici Procōſul 392

Tenus, non eſt Aduerbium 393

Tenus, eſt μίγμ. 393

Non eſt vſus interponēdi Præpoſitiones 393

Cap. C L V I I. *Quinque.*

Non idem, Ad oppidum : &, In oppidum 397

Per vrbem ſum, barbarum 397

Apud Baſileam, pro Baſileæ, malè 397

Propter nō eſt alieno loco, cùm propè ſignificat 397

Apud maiores, non eſt, A maioribus 398

Cap. C L V I I I *Duodecim.*

Aduerbij nomen non bene commenti ſunt 400

Aduerbiū malè definiuere 400

Aduerbium omnium partium indeclinabilium princeps 401

Ferè, non eſt ſimilitudinis 402

Ferè, non ducitur à feris 402

Non omnes feræ celeres 402

Non omnes feræ quadrupedes 402

Prorſum, rurſum, non ſunt Loci 402

Vtinam, eſt Interiectio 403

O eſt Interiectio, non Aduerbiū optandi 403

O eſt Præpoſitio, non Aduerbiū vocandi 403

Aduerbia Tēporis ſunt ampliora, quàm Loci 403

Cap. C L X. *Vnus.*

Non eſt præponendum Aduerbium Verbo 403

Cap. C L X I. *Tres.*

Caſus non eſt in Aduerbijs 405

Heu, non eſt nota reſponſionis ad Heus 407

Pridie, non eſt Aduerbium pro Præpoſitione 407

Cap. C L X I I. *Quinque.*

Malè appellarūt Interiectionem 408

Malè definiuere Interiectionem 408

Recētiorum falſa deffinitio 409
Recentiorum definitio aliis cōmunis 409
Iurādi, Interiectio potiùs, quàm Aduerbium 410
Cap. CLXIIII. *Quatuor.*
Proh, melius quàm Pro 412
Non rectè omiſere figuram in Interiectione 412
Non rectè ordinem aſſignarunt Interiectioni 412
Caret ſpecie Interiectio 412
Cap. CLXV. *Duo.*
Coniunctio concinnius, quàm Coniunctio 413
Notio coniūctionis inconſultò 413
Cap. CLXVII. *Vnus.*
Non eſt ſuſpenſiuis augēdus numerus copulatiuarum 415
Cap. CLXVIII. *Quatuor*
Continuatiuis nō iunguntur ſenſus imperfecti 416
Aliquando iungunt cum ſubſiſtentia 416
Subcontinuatiuæ, malè nominatæ 416
Ne, aduerbium prohibens, non Coniunctio 417
Cap. CLXXV. *Tres.*
Non plures partes neque paucio res 423
Aſſeueratio non eſt pars diſtincta 423
Attractio, inepţia eſt 424
Cap. CLXXVI. *Duo.*
Malè figurā, dicitur loquendi modus 424
Quintilianus vbi perplexus 425
Cap. CLXXVII. *Duo.*
Malè negant dici debere, Gemini fratres 427
Vrbs Patauij rectè 428
Cap. CLXXVIII. *Vnus.*
Euocatio, tota falſa eſt 429
Cap. CLXXX. *Vnus.*
Malè emendarunt, Nihil niſi car mina deſunt. 431
Cap. CLXXXII. *Vnus.*
Compoſitio eſt potius Conceptio, aut Tranſlatio 433
Cap. CLXXXVI. *Vnus.*
Etymologia non rectè veriloquium 436
Cap. CLXXXVIII. *Vnus.*
Non proba cauſſa, quare, Vina in plurali dici negant 440
Cap. CLXXXIX. *Duo.*
Extremus Plato, & extremus fortuiti 441
Analogia eſt in vocibus 444
Cap. CXC. *Vnus.*
Etymologiæ ratio extat 446
Cap. CXCI. *Duo.*
Malo conſilio ſicuti ſunt literarum ordinē in vocibus interpretandis 447
Malè Varro auſpicatus eſt à Loco & Tempore 447
Cap. CXCII. *Vnus.*
Autoritas ex vſu pendet 448
Cap. CXCIII.
Nō recte in vnam vocem detorta multa ſignificata 448

FINIS.

IVLII CAESARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINAE

LIBER PRIMVS.

Artifex & Natura verſantur circa certam ſubiectam materiam. Duplex artificium: circa materialia, & circa immaterialia Multiplex modus circa eandem materiam. Notiones quid. Vocum affectiones tres. Finis Dialectici. Finis Grammatici. Excluduntur à Grammatico officia aliquot falsò attributa. Relinquit aliis inflexiones, ſignificationes, compoſitiones: ipſe cauſas perſcrutandas profitetur.

CAPVT PRIMVM.

QVEMADMODVM Natura non vno modo circa vnã verſatur rẽ, ita nec Ars. Nam ſicuti Solis vis quercũm educit, atq; firmat, aqua putrefacit, ignis abſumit: ſic faber eidem quercui formam abaci imponit: ſtatuarius, Iouis: architectus, tigni: par itẽ ratio in ſciẽtiis eſt. Hominẽ contẽplatur Philoſophus naturalis, vt mouetur: Geometra, quatenus eũ metiri debet: Medicus, quẽ à morbis aut vindicet, aut tueatur.

Natura enim vt eſt artifex quaſi quidã eorũ, quæ molitur: ita artifex tãquã natura quædã eorũ, quæ figurat. Hoc igitur quod eſt materia prima naturæ, vt ei formam imponat, id eſt artifici naturalis res, cui figuram indat. Res autem quum duplices ſint: aut materiales, aut immateriales: & immateriales, aut extra intellectum, vt Deus, aut in intellectu, vt notiones (notiones appello rerũ ſpecies mente comprehenſas) quod vtique manus agit in materiam, hoc intellectus in notiones. Ergo vt manibus ſubiectam materiam habet, aurum faber: ita intellectu notiones philoſophus moderatur. Etenim quo pacto manus inſtrumẽtorũ inſtrumentum eſt: ſic ratio ſcientiarum. Eſt autem ratio vis animæ, qua id, quod ea præditum eſt, comprehendit vniuerſalia. Comprehẽdimus autem vel per inuentionem, vel per diſciplinam. Ac per inuentionem quidem paucis datũ eſt, vt diuinitus fierent ſapientes: per diſciplinam autẽ pluribus. Sanè diſciplina eſt ſcientia acquiſita in diſcẽte. Diſcimus verò ab alio per auditũ, tanquã per inſtrumentum, & per voces tanquã per notas: eſt enim vox nota earũ notionũ, quæ in anima ſunt. Vocis affectiones tres: Formatio, Cõpoſitio, Veritas. Veritas eſt orationis æquatio cum re cuius eſt nota. Compoſitio eſt vnio partium pro earum proportione. Formatio eſt creatio, & figuratio. Itaque orationem eiuſque partes duo artifices diuerſis modis contẽplãtur. Dialecticus ſub ratione veritatis, tãquam ſub fine: grammaticus ſub figurationis & cõpoſitionis modo, quã vocarunt conſtructionem, tanquam materiam.

Nam

Nam tametſi grammaticus etiam conſiderat ſi-gnificatum,qui quaſi forma quædam eſt, non tamen propter ſe id agit, ſed vt veritatis indagatori ſubminiſtret. Accidit autem ei poſtea ornatus ab Oratore,& numerus à Poëta. Nã hiſtoria parum ab vtroque differt:ſed ex vtroque potius miſta eſt. Grammatici igitur vnus finis eſt,rectè loqui. Quare in duo intendit:in partes,vt partes ſunt, & in eaſdem vt inter ſe reſpondent ad compoſitionẽ. Nam quod addunt,rectè ſcribẽdi artẽ eſſe:bis peccãt. Neque enim ars eſt, ſed ſcientia, neque neceſſe habet ſcribere. accidit.n.ſcriptura voci. neq. aliter ſcribere debemus,quàm loquamur. Illã quoque tertiã partẽ,quã aſcribunt,iudicandi,non rectè attribuêre. neque.n.actio diſtinguitur à poteſtate per differẽtias forma cõſtitutas.Etenim eodẽ modo,quo ſcio,iudico. Poſtremò quòd officiũ interpretandorũ autorum annumerarũt, id ſanè grammatici non eſt,ſed ſapiẽtis pro cuiuſque rei captu.Eſt enim Oratorũ Poëtarumque,atq.Hiſtoricorũ lectio differta variis artibus,atq.ſciẽtiis: non ad ipſos literatores potius quàm ad veros artifices pertinẽs.Nã quod ad interpretationem ipſam attinet:eadem ratio eſt, & componẽdi,& cõpoſita cognoſcẽdi.Quippe orationem qui interpretatur, eodem modo eam reſoluit in partes,quomodo eam qui conſtruxit,ex iiſdẽ partibus comparauit. Tres igitur cùm ſint rationes literaturæ, prima figurandi, ſecunda ſignificandi, tertia componendi:primã quidem diligẽtiſsimi viri recẽtiores exactiſsimè tractarũt: ecundam non ita planè:tertiam ex autorum ob-

Grammatici finis.

ſeruationibus ſatis admodum ſunt aſſecuti. Verùm quũ non ſolum vſu, atque autoritate partes hæ conſtent, ſed etiam ratio ipſa naturalis magna multáque loca ſibi vindicet: Quæ illi ipſi diligenter ſunt executi, nullius noſtrum opera indigere arbitrabamur. Quæ verò rationes ab his ſunt omiſſæ, vel quaſi ignoratæ, vel quaſi relictæ nobis, neceſſariò hoc opere erunt perſcrutandæ.

CAPVT II.

Non ſolùm materia opus eſt, certiſque limitibus, ſed etiam ordine atque inſtrumentis. Ordinem duplicem eſſe: vnum ab elementis ad compoſita, alterum huic contrarium. Inſtrumenta item duplicia: altera naturæ notiora, nobis vero minus nota: altera his contraria.

SVmptam materiam, certíſque limitibus circunſcriptam, videamus quemadmodum perfectè noſſe poſsimus. Duo ſunt docẽdi, totidémque iidem diſcendi modi. Alter, quo quid ſuas in partes reſoluimus: vt ſi nauim ignoranti cuipiam primùm nomẽ edam: deinde quid ſit ediſſeram: poſtremò cuius rei cauſſa ſtructa ſit, oſtendã, partibus enumeratis. Hęc via, reſolutoria ab Ariſtotele dicta eſt. Is modus nobis notior eſt, quippe totum ipſum repręſentatum ſpecie primùm innoteſcit, à quo ad partes indagandas ipſas poſtea ducimur. Alter modus huic cõtrarius eſt, naturæ ille quidem notus atque certus, quem componẽtem dicimus: propterea quod acceptis partibus totum ipſum exædificamus. Galenus fruſtra addidit tertium quem definitiuum vocat: cùm tamen à reſolutorio nihil differat. reſoluimus enim to-

totum: at totũ res eſt ipſa definita, definitio autem notio ſpeciei. Præſtantior autem via vtique ea eſt, quæ componere docet: tum quia naturam imitatur, tum quòd excellentiam tradẽtis oſtendit ingenij, quod neceſſe eſt omnia habeat in numerato atque ordine diſpoſita antè, quàm animum ad dicendũ appellat. Ad hoc, niſi à primoribus elementis ordiare, neceſſariò cogeris idem ſæpius repetere. Vniuerſus igitur docendi ordo is quũ ſit, ſingulæ partes quo conſilio quam perfectiſsimè recenſeri tractaríque poſſint, videamus. Diſcere dicimur, cùm ignotum per indicia quædam percipimus animo. Hoc bifariã eſſe poteſt. Nanque indicium illud interdum eſt poſterius eo quod diſcimus, veluti cum ſignificatio vocis huius, Glorioſus, intelligitur poſſe accipi in bonam partem per exempla ſumpta de Cicerone. At ſanè id prius ſignificauit, quàm ſic Cicero vtendum ſumeret: & tamen per Ciceronem ita mihi notum fit. Eſt alterum indiciorum genus natura prius, & cauſſa quaſi quædam eiuſce rei, quam diſcimus: vt cùm per Gloriæ ſignificatum ac per flexum illius vocis deſcendo ab origine ad vſum eum, quem in Ciceronis libris deprehendi. ac prior quidem notior ac facilior eſt: alter vt paulò obſcurior, ac minus ſæpe notus nobis, ita excellentior tanto, quanto certius ſcimus, quum per cauſſam, quam per accidentia cognoſcimus. Hoc igitur duce ab ipſa philoſophia, in Latinarum vocum naturam, ad rationes inueſtigandas deducamur.

Capvt III.

Duplices partes: aliæ ex quibus vox conſtituitur, vt ex materia: aliæ tanquam ſpecies ſub genere perfectam ſcientiam, non ex ſola definitione acquiri, ſed etiam ex affectuum cognitione.

SI igitur eſt à partibus incipiendum, propterea quod cauſſæ ſint ipſius totius, quod nunc tractamus: noſſe intereſt, earum rationem duplicẽ eſſe. Etenim cùm dicimus, in Dictione, partes eſſe alias ſimplices, cuiuſmodi literæ ſunt, alias compoſitas quales videmus ſyllabas: ex his iudico elementis integram vocem fieri, atque coaleſcere. Cùm verò dicimus: Dictiones aliæ ſunt nomina, aliæ verba: non has oſtendo partes eius eſſe modi, vt per eas concreſcat nomen: ſed quæ ipſo genere tanquam re vniuerſali quadam comprehendantur. vnde rectè pronũciamus, tam nomen, quàm verbum dictionem eſſe. Cùm autẽ poſsim genus ipſum intelligere etiam ſecluſis partibus his, quas ſpecies appellauim': neceſſariò fatebimur, ſuapte natura ſpecies eſſe illas poſt genus. Siquidem genus materia quaſi quædam ſpecierũ eſt. Contrà, quoniam genus ipſum animo perfectè capere nequeamus, niſi partes, quibus conſtat, perſpexerimus: neceſſe erit, vt primum de his partibns, deinde de genere, hoc eſt de dictione, quæ eſt materia noſtræ operæ ſubiecta, tum de ſpeciebus ſermo noſter inſtituatur. Videndum igitur, quid litera: mox quid ſyllaba: tertiò quid dictio: poſtremò quæ ſpecies dictionis. Quoniam verò perfecta ſcientia non ex ſola habetur definitione, ſed omnes quoque rei affectu cognoſcere oportet: de ipſis affectibus cuiuſque

partis

partis quid veteres prodiderint, quid nos ſentiamus, perſpiciendum erit.

Capvt IIII.

Definituro literam, nominis prius originem quærendam. More Peripatetico inde errores multos & colligit, & corrigit.

ANte verò quàm literam definimus, ſicuti fit in omni definitione, nomē ipſum eſt explicandum. Quippe ex cuius interpretatione facilius rei ratio nota fit. Togā enim definiturus eā ſi norim à tegendo dictam, ſanè veſtigando eius genus ſic inueniemus: eſſe lanā textā ad tegendū. Ita de litera acturi, verā eiúſce nominis rationem ex figura emergere cōperiemus, quū eas certis lineis contineri videbimus. exēptis nanq. ex priſca nominis origine aliquot elementis, quū primùm dictæ eſſent lineaturæ, literæ poſtea factæ ſunt: ſicut apud Græcos γράμματα παρὰ τὴν γραμμὴν. Euenit deinde, vt quoniam album nigredine aſpergeretur, atque ei quaſi officeretur, vt ea ſignificatio latius fuſa ſit, & litura inde etiā macula diceretur. Obliterare autē verbum nō à literis, vt dixere, ſed à lituris deductū eſt, verſa ſcilicet vocali. Quēadmodū à fœnus fœneror, & à pignus pigneror, & à tēpus tēpero: ſic à lineando, linere, vnde lineaturæ, & literæ, & lituræ, ex eodē fonte æquè omnia. Neq. enim à lituris literæ, quia delerentur: prius enim factæ, quàm deletæ ſunt. At formæ potius atque οὐσίας rationem, quàm Interitus habeamus. Ex his conſtat eoſdem veteres non rectè quaſi legiteram commentos eſſe: vt extrema pars vocis ab itinere fingatur. Atque id

quoque non geminata conſonante, vt conſueuere, ſcribendum eſſe:ſub ſuæ nanque originis forma produxit primam natura. Si igitur à lineis dicta eſt, & linea minima corporis dimenſio eſt:erit profectò litera minima pars dictionis.accidit enim dictioni cuipiam, vnica vt litera contineatur.ibi enim eſt & pars & totum idem. Sed ſicuti ex elementis conſtant miſta naturalia, ſic ex literis dictiones: vnde Elementorum quoque nomen ſortitæ meritò ſint. Simul vt hinc refellatur veterum ſententia:qui falſò literas notas dixere, elementa autem pronunciationes. Nam vt litera ſola nota ſit, ſatis habemus: at elementum, & ipſum hoc ſit quod pronunciatur, non autem ipſa pronunciatio;& ipſa nota ęqué, ſiquidem eſt pars dictionis ipſam cōſtituens, ſicuti ignis, aër, aqua, terra, corpora naturalia hæc noſtratia. Sed & par eorūdem error in literæ definitione: primo nanque partem vocis dixere. quare aut non erunt literæ, quæ ſcriptæ nōdum pronunciantur, aut falſò definierint vocem, eſſe aërem percuſſum. Sed neque recté, neque neceſſariò adducūt vocis definitionem. Neque enim ad literatorem, ſed ad philoſophum ſpectat hoc, à quo id quod ipſe ſtatuat accipere debemus. Quin ipſe quoque vocem in libris de interpretatione nón definiuit: quū alioqui & coniunctior eſſet pars illa cum cætera philoſophia, & interpretátio vocem habeat pro inſtrumento. Itaque Diuinus ille vir per vocem definitiones attulit, vocis contemplationem ad philoſophum naturalem retulit. Quòd ſi quis pertinacius contendat, neceſſariò definiendam vocem

vocem eſſe in literæ definitione, quaſi genus quoddam: cogetur idem ſanè, quid aër ſit, quid percuſsio, definire, atque porrò, quemadmodũ fiat auditus, oſtendere. Verùm ii ignorarũt, nõ omnia principia diſcutienda eſſe, ſed quibuſdam eorum certis in ſciẽtiis ſimplici intellectione ac quieſcendum, ipſámque principiorum rationem ad ſolum metaphyſicũ pertinere. Quamobrem grammaticus hic ſatis habet vocis tantum noſſe ſignificatum: non eſt igitur neceſſaria. Non eſt item vera, quum dicit, Aërẽ tenuiſsimum: tenue enim & craſſum ſignificãt partiũ poſitionẽ. tenue enim quũ opponitur craſſo ſignificat rarũ: ſic dicimus craſſum aërem, rarum aërem & tenuem. In aëre igitur Bœotio non pronunciabitur litera, quem aërem craſſum fuiſſe, prouerbio quoque circunfertur. Sed illi vt minimam partem literam eſſe oſtenderent, eius materiam, ſcilicet aërem, tenuiſsimũ eſſe voluere: vt minimũ ſignificarent. Sed tenue non excludit longitudinem: itaque non erit aër minimus. Præterea in eodem genere nullum minimum minus alio minimo eſt: at litera alia aliis minor: quædam enim vnico tempore fluit, alia pluribus conſtat: & quę dam dimidium alterius eſt: nam Ω, eſt duplex ad o, & ipſa interdum ſuiipſius: cuiuſmodi ſunt cõmunes vocales, apud Græcos. Ad hæc, aiunt definitionem eſſe à ſubſtantia: at Aër vocis ſubſtãtia nõ eſt, ſed materia ſubiecta: accidit enim vox aëri: hic enim ſubſtantiam pro eſſentia capiunt. at eſſentia vocis non eſt aër: neque enim genus eius eſt, aut differẽtia: ſed percuſsio, aut eliſio ge-

nus eſt ſummum, proximum autem genus, eſt ſonus. is enim ordo eſt: Sonus è percuſsione corporũ, Vox, Sermo. Eſt enim Sermo diſpoſitio vocũ articulatarum ad interpretandum animum. Vox, ſonus ex ore animalis. Sonus, qualitas obiecta auditui ex occurſu corporũ. Itaque ne id quidẽ rectè, ſtrepitũ vocem eſſe inarticulatã: ſtrepitus enim eſt ſoni ſpecies, ſicut & vox. Neq. diuiſio proba eſt, cũ dicũt inarticulatas voces eas, quæ nullo proferũtur affectu: nã omnis vox eſt ab animi affectu, eſt enim data animalibus ad expreſsionẽ voluntatis, vt in quinto hiſtoriarũ latius diſputauimus. & multæ voces ab affectu proficiſcuntur, quę ſunt inarticulatæ: vt gemitus, & ſibilus venatorum. Sed neque rectè à brutis excludunt articulatas: ouiũ enim voces adeò clarè ſcribi poſſunt, vt ab ipſis verbum apud nos formatũ ſit, balare. Literatas autẽ voces aut illiteratas, perinde atque ſcribi poſſent, vel nõ poſſent, etiã doctiores dixere: vt eſt apud Gelliũ lib. XI. Nõ decreto, inquit, iuſſóque, ſed tacito, illiteratóque Athenienſium conſenſu. Quare articulata ſit, quæ ſcripto excipi atque exprimi valeat: inarticulata, quę nõ. Poſſit autem quis dubitare, an neceſſaria ſit definitio dictionis, ſyllabæ, literæ per vocẽ: præſertim cũ Philoſophus in libro περὶ ἑρμηνείας, ſic egerit. Quibus reſpõdemus, id eũ feciſſe, quoniã de Elocutione ſcribebat, quã vocat interpretationem. Sic nos vocẽ in his libris, pro dictiõe ſcripta accipimus, quoniam vox eſſe poſsit: idque ex vſu veterũ Latinorum. At iſti vocis partem cùm dicant literã, vocémq. aerem percuſſum, literam tantum in aë-

re

re ponunt. ergo cùm ſcripta erit, nõ ei competet definitio: neque cùm in intellectũ recipietur: poteſt enim nunquam fuiſſe in pronunciatione.

CAPVT V.

Literæ definitio. Differentiæ genericæ, quibus ſpecies literarum conſtituuntur. Aſpectus generici proprii & communes. Quid primum horum natura ſit. quid primo loco tradendum.

Litera igitur eſt pars dictionis indiuiſibilis. Nam quanquã ſunt literæ quædã duplices, vna tamen tantum litera eſt, ſibi quæque certum ſonum vnum ſeruãs. Ita Ω magnum dictum eſt, non autem compoſitum. neque enim duo parua cõtinet tanquã partes, ſed duobus temporibus vnus tractus indiuiſibilis. Litera ergo gen' quoddã eſt, cuius ſpecies primariæ duę, vocalis & cõſonans, quarum natura & conſtitutio non poteſt percipi, niſi prius cognoſcantur differẽtiæ formales, quibus factum eſt, vt inter ſe nõ conuenirẽt. Quare de ipſis differentiis in communi, déq; affectibus prius dicendũ eſt. Literę differentia generica eſt, poteſtas, quam nimis rudi conſilio veteres accidens appellarunt. eſt enim forma quędam ipſe flexus in voce quaſi in materia, propter quem flexum fit, vt vocalis per ſe poſſit pronunciari. muta non poſſit. Ex hac poteſtate ortũ nomen eſt, qui eſt affectus proprius, cuiuſque literę, conſequens eam vim quę in pronuntiatione ſita eſt. Figura autem eſt accidẽs ab arte inſtitutum: poteſt enim eſſe litera ſine figura: potéſtque attributa mutari. neque ſolum per nationes, ſed etiã

eidem genti aliam atque aliam diuerſis ſeculis in vſu fuiſſe. Neque verò, quod veteres fecere, hæ ſolæ affectiones aſſignandæ ſunt literis, ſed & ordo. Quædam enim natura ſua aliis priores ſunt: neque hac ſerie, qua eas accepimus ab antiquis aut ortæ, aut diſponendę. De poteſtate igitur primum, deinde de aliis ſcribēdum eſſet. Verū quia à facilioribus ſemper eſt incipiendum: à figuris, notuliſque ipſis pingendis auſpicabimur: quarū cauſſas poſtea explicare inſtituemus, ſimul & numerum, & ordinē ex priſcis hiſtoriis narrabimus quem ſuo loco tandem corrigemus.

CAPVT VI.

Summaria diuiſio literarum. Nomina ſingularum.

Literæ primùm fuere ſexdecim numero, à Phœnicia (vt aiunt) Cadmi opera, atque auſpiciis receptæ: his notulis, Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ. Palamedem autem duas adieciſſe bello Troiano: Ξ, Φ. Duabus ab Epicharmo auctū numerum: Θ, Χ. Duæ ad Simonidem, tanquam ad autorem, referuntur: Η, Ω. Alij autē aliter ſenſere, duáſque eiuſdem inuento appoſitas: Ζ, Ψ.

Latinæ haud magnopere ab his abſiorrēt, his notis: A, B, C, D, E, F, G, I, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z.

CAPVT VII.

Hiſtoria literarum, Figura, Numero, Ordine.

Harum quæ per ſeipſas poſſent pronuntiari, Vocales appellarunt: quæ non, niſi cū aliis, Conſonātes. Itaque etiam vocalium nomina ſimplici ſono, nec differente à poteſtate, ſtatuerūt, at conſo-

conſonantibus,quæ egerent adminiculo, appellationes miſtas ex ipſarũ ſono,& ex certo adminiculo indidere. Itaque vocales ſic nominarunt, vt ſcribebant, A, E, I, O, V. At conſonantes additis vocalibus: idque non vno modo: quibuſdã enim præpoſuere, aliis poſtpoſuere. Sunt autem hæc: BE, CE, DE, EF, GE, EL, EM, EN, PE, QV, ER, ES, TE, IX. Duas autem reliquas Y, & Z, propterea quòd non, niſi in Græcis vocibus, ſcriberent, non mutarunt earum figuram, neque aliud nomen impoſuerunt. Item duabus vocalibus I, & V, cùm fiunt conſonantes, nullum eſt nomen factũ à Latinis: ſed à Græcis V, Æolicum elementum appellatum eſt: & vau: habuítque figuram hanc, Ⅎ, à Claudio inuentam, inuerſa, F, atque duplicata. Verùm nominis ratione(digamma enim inde nominarunt)cum ipſa nominis poteſtate non conuenire, ſuo loco dictum eſt. Ex his conſtat, quare in verbo Des, neceſſariò inter priorem & poſteriorem conſonantem interponi debeat, E, vocalis: cùm tamen nomen & mutæ in fine, & ſibili in principio eam habeant vocalem: neque enim nomina ingrediuntur compoſitionem, ſed poteſtas tantum. Sola Q, eadem & poteſtate & nomine ſemper eſt: ſemper enim & pronunciatur, & nominatur ſociata obſcuræ vocali: ſic, QV. Eſt igitur proprium tam figuræ, quàm nominis, nunquam mutari: poteſtatis autem mutari, vt mox videbimus. Hoc autem dico apud veteres tum Latinos, tum Græcos: nam noſtra tẽpeſtate certis notulis malunt inchoare & ducere dictionem, aliis autem terminare. Hebræi

autem, Chaldæique, & Armenij, & Arabes ſemper aliquot literarum figuras mutarunt, quibus clauderēt voces ſuas. A nominum ratione porrò diuiſerunt Conſonantes in Mutas, atque Semiuocales: vt quarum nomen inciperet à Conſonante, eæ Mutæ eſſent: quarum à vocali, eſſent Semiuocales. Quam ſententiam, qui eſſent autores ipſi, nihilo prudentius corrupere: ita vt mutis aſcriberent E F, quum tamen inciperet à vocali. Verùm & hanc ſuo loco explodimus, & hic illā emendamus. Principio, non à nominibus ſpecies factæ ſunt, ſed à poteſtate, à qua etiam nomina fluxere. Igitur iam fundamentum deſtructū eſt. Præterea quo modo fregere ſeipſos quum F, in mutas abiecerunt, ita etiam ſibi ſunt aduerſati, quum hac eadem ſua regula coguntur, eandem literam quæ apud Græcos ſit Muta, apud ſe facere Semiuocalem. Nam ſi verum eſt, Mutas eſſe, quarum nomina incipiant à conſonante: Ξ I, Græca muta erit ea ratione, quæ tamen apud nos ſit ſemiuocalis: ſiquidem huius figuræ, qua vtimur, x, pro, C H, nomen Latinis eſt, I X. Immò verò ſi à nomine petas argnmentum, multo ſint Mutæ clariores, quàm Semiuocales. Quis enim neſciat clarius pronunciari poſſe, BE, quàm EN, aut EL? Verùm ita factum eſt, vt Mutæ dicerentur, quarum poteſtas ſine vocali ſocia, nulla eſſet. Neque enim quiſquam aut, B, aut, C, aut alias mutas, nulla vocali addita, clarè poſſit pronunciare. Contrà ſemiuocales, propterea quòd aliquam haberent pronunciationem: vocalium enim ſecutæ integritatem nominis dimidium

dium obtinuere: nemo enim interpoſito inter labia ſpiritu ipſum F, nequeat efflare: item ſibilum in S, & miſtum in X: linguæ autem vibrationem in R: leniorem autem atque hærentem in N: longè leniorem, & ſibilo affinem, in L: mugitum verò vel facilimum, atque craſſiſſimum in ipſo M. Ex his patet error alius eorundem qui ſcripſere X, ab I, vocali nomē ſuum apud nos inchoare propterea, quòd apud Græcos eadem vocali Ξ, illorum proferatur. Etenim ſi ea ratio ſatis eſſet, etiam I M, I N, & I F, dixiſſemus, qua has vocali Græci nominant. Sed iccirco factum eſt, vt à præpoſitione E X, differret. K, autem literam quare in præſentia omiſerimus, ſuo loco diſputamus.

Ex his ſatis conſtat, prudentius, quàm aut Græci, aut Syri fecerint, feciſſe nos, quum vocalium nomina ſimpliciſſimo ſono eduxerimus quaſi ſuo ſibi ſatu ortæ eſſent: neque conſonātium ſubſidiis indigere, ad ſuas opes declarandas, quas conſonantes ipſæ ſanè ſua fouerent autoritate.

Capvt VIII.

Singularum literarum poteſtates.

Poſtquam literæ ſubſtātiam, differentias quibus ſuas ſpecies conſtituebat, affectiones genericas, rationem ſpecierum cōditarum diximus: ſupereſt, vt vniuſcuiuſque literæ vim deinceps ex vſu, atque ratione, eiuſque cauſſas ſtatuamus: quod negotium non ſine magno labore, variáq;

controuerſia expediri poteſt. Adeò enim degenerauimus à priſca pronunciãdi ratione, vt & vix extent ipſo in vſu veſtigia: & ſiquid afferas, quod emendet vulgus, tanto verò ipſi pertinacius obſiſtãt. Ac fuit quidem tempus quum vſui dabatur aliquid: erat enim inter Latinos. Nũc verò, cùm etiam Itali ipſi in patria ſua peregrini ſint adeò, vt etiam ſtudioſè inuenta noua à priſca detorqueant Latinitate: nihil aut Barbaris dãdum, aut nobis indulgendum eſſe cenſeo. A vocalibus autem incipiamus.

Singularum literarum poteſtates labiorũ maximè conformatione dignoſcuntur: quemadmodum non ſolùm ex Martiani, ac Priſciani, Victorini, Gellij, Quintiliani, Varronis, Nigidij, Ciceronis præceptionibus, verùm etiã variarum vſu nationum aliqua ex parte percipi poteſt. Duobus autem modis poteſtas variatur, vel ſonus ipſe, vt quum I, vocalis aliter in voce Ira, aliter in voce Optimus, pronunciatũr: vel ſoni modus, veluti quæ exempla à veteribus adducuntur, quibus deni modi eidem vocalis ſono attribuuntur: quini aſpiratæ, & totidem tenui. Breui ſub acuto, & graui: longæ ſub iiſdem, & ſub circunflexo: exempla, ſunt hęc: Hâmus, Hàmôrùm, Hámi: A'raè, A'rârũ, A͂rà: Hábèò, Hábêmùs: A'bèò, A'bîmùs. Sed eſt tertius quoque modus, quum in fine clauſulæ aut verſus longam breuémque indifferenti ſono accipitur ita, vt etiam pro longis breues habeantur: etſi auribus ſuis aliter reſpondere, dixit Quintilianus. Ac de ſecundo modo in hiſtoria ſyllabarum ſcriptum ſatis eſt. de primo

mo autem ſic agendum eſt.

A, non eodem ſemper apud Græcos fuiſſe videtur ſono: ſiquidē Aeolenſes ipſum pro, H, poſuere, νίκα. contrà, Iones pro eo, H, πρῆγμα. Verùm mihi videtur apud Latinos eius literæ ſemper idem ſonus extitiſſe, qui etiam nunc auditur vulgò Romæ. At non ſic cæteræ. Namque E, latius ſonat in aduerbio, Bene, quàm in aduerbio, Here: huius enim poſteriorem vocalem exilius pronuntiabant, ita vt etiam in maximè exilem tranſierit ſonum, Heri. Id quod latius in multis quoque patet: vt cùm ab Eo, verbo, deducis Ire. Et in eodem caſu, dicimus enim, & Iis, & Eis: ſicut & Dijs, & Deis: Turrim, & Turrem: Priore, & Priori. Sicuti igitur hæc inter ſe commutabant, ſic & V, cum eorum altero habuit affinitatem: quod eſt animaduerſum in illis vocibus, Optimus, Maximus, Monimentum. Quæ nihilominus etiam per V, ſcriberentur. Igitur habuit I, vocalis ſonos tres, ſuum exilem, alterum latiorem, propiorémque ipſi E, & tertium obſcuriorem ipſius V. inter quæ duo Y, Græcæ vocalis ſonus continetur: vt non inconſulto Victorinus ambiguam illam, quam adduximus vocem, per Y, ſcribendam eſſe putarit Optymus. Quem ſonum etiam agnouere veteres Græcæ prolationis, poſt I, vel V, conſonantes, & ante D, M, R, T, X. cuius rei exempla ſint Video, Vim, Virtus, Vitium, Vix. Cæterùm neque id nunc deprehendimus ex vſu noſtro, neque illi afferre exemplum poſſunt, in quo I, vocalis ſequatur I, conſonantem, ante eas literas quas in propoſito apote-

leſmate conſtituebant:ſed de v, accipiendum eſt: cuius erunt exempla, Iudex, Iumentum, Iuro, Iuturna. Verùm ante x, non habeas: neque enim præpoſitio Iuſta, per hanc duplicem ſcribenda eſt: & puto, ſi Iuro certum ſibi ſonum habuit, ius, quoque eundem habiturum. Neque tamen ſemper eodem ſono profertur v, ſed aliquando pleniore obſcuritate, quo modo vulgus Italicum dicit Dux. Interdum hiatu rotundiore, vt in verbo Columna, & Alumnus. quidam ſunt ex Vmbria & Ethruria qui propius ad ipſius o, accedunt mollitiem. Omnino autē Latini cùm Græcos caſus verterent, confiteri coëgere nos, ſonos illos eſſe cognatos, Πρίαμος, Priamus. Quo etiam modo nunc pronunciant Romani. Quare, quod illi ἰόβας, nos Iuba, Aeolles ſecuti, qui ὄνομα, ὄνυμα dicebant. Itaque o, duplicem quoque ſonum habuit: latiorem, & exiliorem, vt cum ipſo Y, conueniret. Productis enim labiis & cohærentibus, Y, eſt pronuntianda, quomodo Gallorum quidam proferunt aduerbium, Nunc, Græca enim vox eſt νυῦν. Sic etiam in multis aliis, quorum v, breue eſt, ea prolatio ſeruari debet, vt Numa, νυμᾶς: Romulus, ῥώμυλος. Habet igitur v, tot ſonos, exilem ipſius I, latiorem ipſius o, obſcuriorem ſuum & medium quendam ipſius Y, Græcæ. Quamobrem cùm ſuum ſonum ſeruare illi volebant veteres, addebant o, ne in exilitatem illam Græcæ vocalis degeneraret: ſic enim ſcribebant, Ouſentina. autor Feſtus eſt. Reſtat etiam ſonus alius, poſt G, & Q, & S, à ſuperioribus

bus valde diuerſus, implens ſcilicet conſonantium illarum vim, Lingua, Aqua, Suadeo. quanquam poſt ſibilum hoc tertio exemplo etiam à prioribus diſtet ſanè: auditur enim aliquantum, ac propius accedit ad conſonantis lineamenta. In prioribus autem exemplis, aut nihil, aut vix auditur: ſed craſſitudinem quandam apponit duntaxat: aliter enim dicas Tingo, aliter Tinguo. Germani noſtrates penè per digamma Aeolicum proferunt, ſuſpenſo ipſo G, parumper: Rhenani, & qui in Belgio ſunt, longè mollius, & ſatis Romanè. At Eraſmus in libro de pronunciatione falſò putauit V, eodem modo ſubiici ipſi C, ſicut & ipſi G, in exemplo pronominis CVI. eſt enim ibi V, vera vocalis: I, autem conſonans, vt ſuo loco dictum eſt. Illud quoque igitur falſum erit, quod veteres prodidere V, cùm poſt G, vel Q, præcedit, aut E, aut I, aut AE, Græcæ vocalis Υ, vim obtinere: neque enim vllum ſonum ſimilem gerit. Si enim ita eſſet, Græci ipſi non tam laborarent: haberent enim ad manus ſuam literam, & ſcriberent ΚΥΙΝΤΟΣ, quod apud nos eſt, Quintus. Sed ipſi & ſcribunt, ΚΟΙΝΤΟΣ, & pronunciationem illam nullo modo queunt aſſequi. Quemadmodum autem I, & V, fiant conſonantes, ſuo loco dictum eſt.

Diphthongorũ quoque ratio non conſtat hodie, nullã enim ex pronunciatu noſtro percipias, neque tamen fruſtra inuectæ ſunt. verùm non eſt nunc laborandum, vt ora diſtorqueantur, ad

eiuſmodi explendam ambitionem. Satis tamen conſtat, AE, proximam fuiſſe Græcæ A I, & O E, vocali V. Nam & Moeros, & Muros, legimus. V, autem non vt nunc pronuntiant Itali, à quibus audias ſonos duarum explicatum, ſed declinauit olim ad O, quomodo Franci nunc rectiſſimè vtuntur. Quorum ſiquis dicat Caurum, etiam Corum audias. Græci neſcio an benè pronuncient: à quibus intelligas priorem vocalem: alteram autem ſono ſimiliore conſonantis Aeolicæ. Sic & E Y, iidem. Nos æquè malè, atque ipſam AV. Græcam vero O Y, ridiculè Galli penè per O, proferunt, & ineptius adhuc magis cùm diphthongos diuidunt ac diſſoluunt, earum vt ſonus audiatur. Nec defuere qui Græcam inueherent in Latinos, quoniam veteres ſic enunciabant, Terrai, Frugiferai. Item alteram, E I, iis in vocibus quæ vtriuſuis ſono tum E, tum I, ederentur, vt Treis, Parteis. Verùm priſcos vnica ad id litera contentos fuiſſe idem Nigidius autor eſt.

CAPVT IX

Origo & cauſſa, quare I, & V, è vocalibus factæ ſint conſonantes.

QVanquam igitur mutantur ſoni, manet illis tamen priſtinæ genus poteſtatis: at tam I, quàm V, penitus amiſſa priori vi, in aliam ſunt tranſmutata. Nam cum ſequente vocali vellent eas pronuntiare diſiunctim, ſic, Victor, Iuſtus, ſubiit ſanè vocalis illa ac præcedentis mutauit vim. Quorum altero vt Græci carent,

rent, ſcilicet I, ita ipſum multæ nationes retinuere. Hebræa, Arabica, Germanica, Scythica, Armenica, Illyrica. Quod iccirco à Græcis factum non eſt, quia longiore ſemper tractu vterentur in pronunciando, ipſóque in hiatu conſiſterent: quod vel ex eo declaratur, ſi quis animaduertat eam literam etiam ante vocales frequentiſſimè contra communem cæterarum naturam produci: quare non potuit in alium ſonum ſpurium degenerare. At Latini paruo poſito momento ob ſoni gracilitatem facilimè in ſubeuntem proximam tranſilierc, vt non penitus abeſſet ab ſono ipſius G, à qua tamen quantum diſtet, ſuo loco videbimus. Quemadmodũ illud quoque, An Græci alteram habeant: V, ſcilicet. neque enim hîc de his cognoſcere poſſumus antè, quàm & ipſius G, cui eſt I, proxima: & ipſarum Φ, ac P H, atque Ϡ naturã perſpexerimus. Hoc igitur iam agamus.

CAPVT X.

Conſonantium poteſtates.

AC B, quidem Græci hodie aliter, aliter pronunciant Latini. Nam preſſis labiis Latini, at Græci laxiore labro ſuperiore, & inferiore applicato dentibus ſuperioribus: quanquam veteres Græcos non aliter, quam nos vtimur, vſos eſſe palam eſt. Varro nanque cùm noſtrum balare, verbum magis commendat, quàm Græcorum μῆλα, ſanè vtrunque factitium à ſono pecudum contendit: oſtendîtque eos debuiſſe imitari

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vocem ouis Balantis, vt βῆλον, non μῆλον nomen imponerent. Quòd ſi vt ipſi loquuntur nunc, nō vt nos proferimus, olim pronūtiaſſent, ſic quaſi propemodum per Aeolicum digamma, non rectè corrigeret eos Varro: neque enim valant pecudes, ſed balant. Vaſconibus quoque hoc eſt vitium peculiare, vt eo modo pronuncient B, quo & Græcos dicimus. Itaque luſimus in eos epigrammate, vt eorum Viuere, Bibere, ſit. Contrà quædam nationes nimis craſsè pronunciant per P; vt Pullam, pro eo quod eſſe deberet, Bullam, dicant.

Multo diuerſior vſus eſt ipſius C, idque non ſolùm in diuerſis nationibus, ſed etiam ipſa in Italia. Ac ſanè idem eſſe noſtrum C, quod Græcorum ſit K, iam receptum eſt: exploſáque eorū ſententia, qui aliter autumarent. Tantóq; magis Scauri Grammatici, qui putarit nomina, in quibus A, ſecunda eſſet ſtatim ſede, per K, ſcribenda eſſe: ſic: Kalendæ, Karus. Etenim ſi propterea fiat quod Kappa, nomen includit vocalem illam, ſanè nulla eiuſmodi vocalis addatur in contextu dictionis: aut ea conſonans nulli præterea voci ab aliis vocalibus incipienti apponetur. Hoc autem falſum eſſe vel ipſi oſtendunt Græci. præterea ipſum C, eadem ratione non apponeretur niſi ſequenti E, vt Cepe, cæterorúmque elementorum par item eſſet ratio. Quin Kappa nomen maius eſt, quàm quanta ſit hæc poteſtas, ad quam arctare conatur ipſum. Alii ita cēſuere, Græcis tantum vocibus attribuendam, qui æquè falſi ſunt. Etenim id ſi verum eſſet, etiam

Chremetem,per x, Græcum ſcriberent. Quod ſola aſpiratione ab ipſo κ,diſtat. Nulla igitur ratio eſt. Ipſius ergo ſonus c, cùm ſit idẽ cum ſono ipſius κ, cauendum nobis maximè eſt,ne addatur aſpiratio (id quod Tuſcorum non pauci faciunt: ſed ii frequentius, qui Arnum flumen accolunt) ſed ſiccìſsimè eſt pronunciandum,nõ mucrone, ſed latiore parte linguæ interioris adducta ad palatum, atque aſtricta, vt quàm tenuiſsimus quámq; expeditiſſimus ſonus tranſabeat. Galli turpiſsimè per ſibilum edunt: vt nõ diſcernas, Cellámne, an Sellam, audias. Germani noſtrates non tam craſſo ſibilo: at Germani Belgæ, & Hiſpani, non aliter, quã Galli Circumpadani ,& Veneti, & Flaminii, & Ligures,ſibilo tenuiſsimo & balbo. Qui omnes redarguuntur eò, quòd in fine dictionum Græcum ſeruari ſonum ſatis patet: vt Hic, Nec, Ac, Alec: neque enim ſibilo terminantur, ſed in ſicciorem ſonum,qui appoſita vocali debuit perpetuari. Acquirit tamen craſsiorem ſonum pro vocalium ratione: craſſius enim dicas, Carus, Collum, Cuma, propter latiorum vocalium hiatum, quàm Cera, Cippus, propter exilitatem. Eandem inibimus rationem addita aſpiratione, vt craſſius aliquãto pronũcies χάεις, χόρος, quàm χέω,χῖος. Item diphthongos prout ad vocalium certarum ſonum propius accedent. Si autem s, præcedat ipſum c, vulgò non audias: at qui volunt eos emendare, etiam ineptis conatibus vaſtant ptonunciationem, quam tu è Thuſcorum conſuetudine commodius temperabis.

ſcal. non conſtat cũ Florentia [illegible] hahai

Similima huic eſt Q, atque adeò, vt ineptiuſculè quidam eandem eſſe contenderent. Galli nihilo ſecius eam proferunt, atque ipſum K, atque etiam craſsius, horúmque imitatores Ligures Taurini. Qui verò caſtè atque integrè in prouincia verſantur pronunciationis, includunt aliquantum poteſtatis ipſius V, ſine quo ea de cauſſa Q, nunquam ſcribitur. Non minor aliorum error, qui cùm huius vim ſimilem eſſe proderent poteſtati ipſius C, malè cauſſam aſsignarũt, propterea quòd mutuò inter ſe conuerterentur: quoniam diceremus, Coquus, Coci: & Arcus, Arquites, & Cum, Quum, & Sequor, Secutus. Etenim mutationis ratio fallaciſsima eſt. Omitto flexionum terminationes, quibus in M, S, mutari videas, Titus, Titum, & in in D, Paris, Paridis. hoc enim factum ſit diſcriminis gratia in caſibus. At pro R, S: pro S, T, inuenias: ἄῤῥεν, ἄρσεν, θεσσαλὸς, θετταλός. Non igitur à mutatione, ſed à ſono ducendum eſt argumentum. Sed neque, vt ex Varronis authoritate contendunt, Q, erit à literis potius excludenda, quam aliæ literæ quærendæ: Nam in elementis ita euenit, quemadmodum in rebus: vt plures eſſent ſoni, quàm eorum notæ. Quæ fuit cauſſa, vt etiam diphthongos comminiſcerentur. Itaque fruſtra litigant, ſic: ſi alia eſt Q, ab ipſo C, propterea quòd V, ſequente alium percipimus ſonum: ergo erit G, quoque alia à ſeipſa, vel cùm neceſſariò ſequatur V, vel ſi fortuitò. Intelligo neceſſariò propter ipſam, vt Lingua: fortuitò, propter vocem, vt Ligus.

Hic enim dicimus nos,conſultius quærendam aliam figuram,ipſi G, qua hanc capiamus poteſtatem, quàm prudentiſsimè inuentum Q, excludendum. Fatemur enim G,aliud,atque aliud eſſe, non minus,quàm ipſum V, cùm ſequitur vel Q, vel G, aut alias conſonantes.Non erit igitur idem cum C. Nam ſi ſit:ergo alterum pro altero ponatur. idem igitur erit & Qui,& Cui. cùm tamen vtrunque ſit monoſyllabum : & alterum claudatur vocali, poſterius autem conſonante. in priore non audiatur ſecundi ſonus elementi,in altero autem audiatur. Neque verò politiſsimus autor Catullus initio ſtatim pulcherrimi , ac diuini poëmatis ſic ſcripſiſſet,

Peliaco quondam prognata vertice pinus.

neque enim idem ſonat ac ſi dicas,

Peliaco collis ſurgit de vértice.

Eſt autem ſonus is & Græcis , & Gallis inimicus. Hiſpani non ſemper, Vaſcones ſemper, Itali facilimè obſeruant.

Proximum ipſi C, eſt G. Itaque Cneum & Gneum, dicebant:ſic Curgulionem & Gurgulionem.appulſa enim ad palatum lingua , modicello relicto interuallo, ſpiritu tota pronũciatur. At Calabri,& Campani,Vmbríque , atque alij eius tractus, etiam ſibilo eius ſonum faciunt craſsiorem. Contrà Flaminij , & extrema Picenorum pars , ac togata Gallia verſus Z, vt quantum diſtat Lombardorum C,ab ipſo C, Thuſcorum,tãtum Flaminiorum G, ab ipſo G, aliorum : medio inter vtroſque nos proferimus rectiſsimè.

D, tam Græci, quàm Vaſcones , atque etiam

Arabes aſpiratius pronunciant, ſubdita ſcilicet dentibus lingua. Nos ſiccius, vix appoſita ac celeriter abducta. Huic affinis eſt T, pertinacius appulſa lingua. at Græca cũ his coniuncta Θ, non vt Galli proferunt, excito de gutture ſpiritu craſsiore, ſed vt Græci ipſi iuterpoſito ſuauiore flatu ſubiecta lingua laxiore ſpatio dentibus, quàm in D. F: PH, V, quum eſt conſonans, tres ſonos, ſuum quæque edunt: ſed ita, vt & cõgeneres intelligas, & non vnũ. Ac digamma quidem Aeolicũ, quod noſtrũ eſt V, ab ipſa Φ differre palam eſt. Aeoles enim, qui haberent Φ, etiam digamma quæſiuere. Ita F, ab ipſo Φ, diſtare videamus, cùm ante F, ponamus N, at ante Φ & PH, noſtrũ ponamus M. & M. Tullius irriſit Græcum teſtem, qui primam literam Fundanii, neſciret exprimere. Itaque non defuere, qui Phamam, quàm Famam ſcribere mallent, propterea quòd Græca eſſet vox. Puto autem fuiſſe F, validiſsimum aſtricto ſuperioribus dentibus labio inferiore. Mox ſequi Φ, dilutiore vi. Quo more etiam in præſentia vtuntur Græci ipſi. Tertio loco molliſsimum V, quomodo nunc quoque dicimus, aut non multo attentius. Par enim eſt: vt retineat etiamnum quippiam veteris vocalis, vnde ortum habuit. Quare notat Victorinus ſic ſcriptum inueniſſe, S E R Ⅎ S: quaſi duplicis VV, nota eſſet, vt S E R V V S, diceretur. Sed multa marmora barbariſsima fuere innouantibus poſteris in veterũ contemptum. Quod autem aiunt V, ſemper eſſe ſimplicem, nunquam duplicem conſonantem, ſiue in principio, ſiue in medio ſit: & ipſis habere debe-

debemus fidem, qui tunc incorruptas pronũciãdi tenebant leges: & facit ad id, quod ſtatuebamus molliſsimo ſono eſſe. Quod ſi quis obiiciat, præteritum Audiui, dicamus mediam ſyllabam illam ſua, non conſonantis natura produci: ſic enim Audire, ſic Ouum quoniam ὠὸν. Itaque non produxit primã in Oue, quoniã nõ potuit: fuerat enim, ὄϊς: quare ſonus nõ fuit multus interpoſitę.

L, geminant atque aſpirant etiam cùm ſolum eſt, Gabali, Aruerni, & Ligures Taurini locis aliquot. cõtrà noſtrum vulgus vix adduci poteſt, vt geminent. Græci nunc ſic pronũciant, vt aliquid aliud intelligas, quaſi ſuccedat I, conſonans ipſi L, & ſequentẽ præeat vocalem: quã pronũciationem audias hodie apud Thuſcos, quum dicunt, Gli: & apud Vaſcones, quum poſtponunt aſpirationem: apud Hiſpanos, quum geminãt. Sic igitur Græcus, ἀλιάδα: Tuſcus, Agliada: Vaſco, Alhada: Hiſpanus. Allada: omnes æquè malè, ſi ad Latinitatem ſeſe conferant. Sed Græcis hoc corruptè dici puto. Quin veteres obſeruabant exilius eſſe quum geminaretur, Mella: plenius quum finit ſyllabam, aut ante ſe in eadem ſyllaba habet conſonantem, vt Sol, Flauius: medio ſono eſſe, quum inchoat, vt Lux, Caelius.

Huic aliquo modo ſimilis eſt R, ſed longinqua tamen: eodẽ enim oris modo editur. Sed vda eſt L, at R, ſpirituoſa: illa ſimplici fertur tractu, hæc vibratur. Itaque ob eã vibratiõnẽ aſpirationẽ accepit à Græcis, exit enim quaſi bulliẽte voce. Apud noſtrate vulgus vix duplicatã vſquã audias. Quidã diſtẽta ac rigida lingua ignauius efferunt.

In M,nullam vocem Græcia terminauit: Barbaris,nobiſque modus nullus. Tres ſonos habere animaduerterunt: craſsiſsimum in principio, minimum in medio, mediocrem in fine. Sit omnium vnicum exemplum, Mimum: & ſi geminata mutatur, Mammam. Initio enim collecta vox ad interiora narium, mugit:in medio penitus fallit, obſeſſa ſcilicet ac ſtipata vocalibus:in fine auditur mediocriter abeunte iam voce: & quũ geminatur, prior implet aures etiamnum magis, quàm quũ eſt in fine dictionis. Eſt & alius ſonus quum terminat dictionẽ, & altera dictio ſequẽs incipit à vocali:vt, Equidem ego:neq; enim aut Galli, aut Lombardi rectè tum proferunt:ita enim proferunt, vt finem alterius cum initio ſequentis coniungant. Nos mediocri ſono,& ſanè dimidiato,vt intelligas,ſi voles,poſſe elidi: percipiaſque differentiam ſi dicas, Multum ille: &, Multa ille. neque enim totum ſonum abolebant: nequè enim intelligeres,ſítne,Multum, an Multa,an Multi,an Multae,an Multo, an Multam. Itaque libato tantum ſono, ſtatim tranſabit vox, & in ſubeuntem ſeſe dat.

N,ab M, differt gracilitate:clauſo enim ore, & effuſo ſono in nares M conformatur:at N, aperto ore,& lingua in palatum repercutiente vocem. Splendidiſsimo ſono eſt in fine, & ſubtremulo, pleniore in prĩcipiis,mediocri in medio,Ninon. præcedẽs aũt ſeipſum penè dimidio minor eſt:vt Brẽnus,& ſequẽte G, vel C,ſiue exili, ſiue aſpirato,longè adhuc mutilatior,Ancile,Anguſtũ.Anchora.ita verò,vt etiam diuerſam litteram putarent:

rent: nec dignarentur vulgari figura, ſed aliam quærerent, exẽplo Græcorũ: qui vt aliã oſtenderent, ineptè alieniſsimi ſoni figurã ſubſtituêre, ipſius ſcilicet Γ. Hæc igitur cùm G, aut C. præceditur: at quũ præcedunt ipſum N, optimè à Græcis pronunciatur. Rectè à Germanis, à Gallis malè: ſic enim proferũt, vt nihil interſit, vtrum dicas, Magnus, an Mannus. Itali hoc committunt in N, quod Græci in Λ, ſuo: vt neſcio quid ſpurii inuexerint, quod literis exprimi non poſſit. Videtur enim omittere ipſum G, & aſpirare ipſum N: ſicuti inſulani Græci faciunt vulgò, ſequente I, aut E I, aut O I, aut Y. Nam Byſantios ego ita loquẽtes audiui, vt nos pronuntiamus.

S, facilima omniũ literarũ, neq. enim ſine ipſa efflare poſsimus. Quare non eſt merita vt à Pindaro diceretur Σανκίϐδηλον. Dionyſius quoq, cũ R, generoſiſsimam vocat, at ipſum S, expellit, reiicitque ad ſerpentes, maluit canem irritatã imitari, quàm arborũ naturales ſuſurros ſequi. Pronunciãda verò eſt maſculo ac cõſtanti tenore, nõ dimidiato, vt Itali, & Galli, qui per Z, proferunt. Idem. n. ſonus eſt in Miſi, qui in Miſſus: ſed duplo maior: non eſt igitur alia vis, ſed duplicata: diſtat enim non ſubſtantia, ſed quantitate. Itaq. ipſum X, Latinum malè pronuntiant, præſertim Itali in Flaminia, vt parum diſtet à Z. Quin iidem peſsimo conſilio atque vſu addunt in pronunciatione E, poſt S, in quod deſinat dictio, & poſt X.

CAPVT XI.

An T, ſemper eodem ſit ſono.

AC de literarum quidem poteſtatibus hæc. Quoniã autẽ quædã ſunt controuerſæ, eas ſeorſum tractare cõmodius viſum eſt nobis. Ac primùm quidem de, T. Eius, vt diximus, ſonus fit appulſa lingua ad radices dentium ſuperiorum: quem ſonum apud Græcos receptum eſt variare cùm ſequitur N, vt ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ. emollitur enim atque accedit ad D, noſtrum. Eius rei cauſſa eſt, quia ſuſpenditur pronũciatio in ipſo N, ad palatum, vt lingua non ita citò demittatur ad dentes: ita potius D. quam T, exprimitur. Sic etiã non tam plenè effertur, quum ſequitur ipſum L, Altus. Ergo quum non ſemper eodem ſono vſui ſit, quæſitum eſt, quum præcedit vocalem I, atque hanc alia ſequitur vocalis, an rectè cõſuetudo teneat, vt aut Galli per integrum ſibilum aut Itali per dimidiatum edant: vt in exemplis, Iuſtitia, Amicitia. Igitur qui mutari contendunt, nituntur conſuetudine, ac pręter ea Grammaticorum quorundam autoritate, qui Litium, & vitium, obliquos à Lite, & vite, ſine ſibilo iubent pronunciari, vt à rectis duobus Vitium, & Licium differant. Vtuntur præterea argumento de Græcis ſumpto; Nam ſi illi Π, ſuum in B, ſoni flectunt poſt M: ſi apud eoſdem Γ, eſt aliud qui ante Γ, K, X: ſi apud nos V. poſt G, & Q. transformatur: ſi denique T, ipſum apud Græcos poſt N, ſonum mutat: poterit & hic mutare. Poterant etiam ſubtilius addere: ſi C, & G, craſsius ante A, O, V: exilius ante E, & I, editur: eodem modo etiam T. Contrà aliqui ita ſentiunt, vſum nunc minimi eſſe & precij, & autoritatis, multáque

mini-

minimè integra haberi. M. quoque Tulliũ, cùm vſui quiddã dedit, id iccirco feciſſe, quoniã apud populum dicebat quem ſibi attentum, non recla mantem volebat: atque nihilominus ſibi ſcientiã reſeruaſſe. Neque enim, quæ barbaries admiſit, fouẽda: ſed quæ omiſit, vindicãda. Neque nunc extare vſum quempiã nobis: Barbaros enim omnes eſſe nos: atque, vt minimum dicant, peregrinos. Conſuetudinẽ, quæ legem habeat reclamantem corruptelam eſſe non conſuetudinem. Non negare ſeſe tenuiorem eſſe ſonum ipſius T, ante I, quàm ante A, aut O: ſed eundẽ tamen ſonum eſſe. Nunc verò nullam eſſe rationem, quare in ſibilum tranſeat: neque proba eſſe argumenta ſuperiora. Conſonantes enim à ſequenti vocali nullas mutari, ſed à præcedentibus conſonantibus aut à ſequentibus ob ſonorum diſsimilitudinem. ſicuti ſoni craſſitie quæ in B, & P, ſit, effici vt N, in M, mutetur. Græcos quoque habuiſſe autores linguæ noſtræ nos, qui nihil eiuſmodi commẽti ſint: ſed à Gotthis, Vandalis, Lãgobardis, inuectum ſibilũ illum. Præterea pudere vehementer debere illos, qui quum alios veniunt oppugnatum, ipſi vitioſa arma afferunt, quorũ culpa conuincantur. Licium enim à ligando dictum ſicut & Lictorem, nõ iiſdem literis quibus obliqui huius vocis, Lis ſcribuntur, ſcribi. Rationẽ autẽ huius prauitatis eſſe propterea quòd Barbari omni in pronunciatione multum ponunt ſpiritus, ita vt pleraque in ſibilum degenerent neceſſariò. Quo errore etiam ipſum C, diximus ab ipſis pronunciari.

CAP. XII.

De I, conſonante.

COnſonantem I,ſemper in principio ſimplicem eſſe obſeruarunt:in medio autem non ſemper duplicem:nam in Periurus, ſimplex eſt, in aliis autẽ multis pro duplici accipitur: Maius, Pompeius. Adducunt argumentum ab antiqua ſcriptura, per geminum enim ıI, ſcribebantur, MaıIus, PompeıIus, quorũ prius priorẽ claudat ſyllabam:quomodo etiamnunc quidam pronunciant Lombardi:ſic etiam, vt ſuprà dictum eſt, claudit tertium caſum relatiui Cui: alterum autem ſequens ſequentem inchoabat.Igitur nõ ſolùm quum incipit ab eo ſyllaba,vt dixere,conſonans erit:ſed etiam,quod omiſere, quum terminabit,eſſe poſſit.Quin etiam ſequente conſonãte vt in pronomine Huic.neq.enim v. hic eſt cõſonans, aſpiratur enim:neq.eſt diphthongus, & eſt monoſyllabũ,atque idẽ I, eſt, quod prius fuit in ſecũdo caſu, Huius,ſicut in Cui eſt, quòd erat in Cuius.Ad hanc autem naturam non potuit v, aſpirare,ſed tranſiit in pleniorẽ, ſcilicet in B, caelebs.neque enim temerè à cœlo & vita deduxit Caius, minimè meritus hoc, qui à Quintiliano notaretur:ſed ſibilus ſequens in cauſa fuit:quemadmodum è contrario in eius ſonum aliquẽ mutatum eſt ipſum B,Aufero,Abſtuli. Proprium autẽ iſt ipſius I,conſonantis,in priſtinam vocalis formam redigi: & augere numerũ ſyllabarũ. Hócque commune habet cum v,conſonante,vt diximus.Martialis verſus eſt:

Sed

Sed nonnt cui ſeruiant, Leones. Et in obſcœno carmine ita poſitũ eſt: ſed deteſtãdum nõ meruit recitari. In Vergil. autẽ verſu etiã omiſſum eſt;

Tityre paſcentes à flumine reice capellas.

Fecit enim verbum illud Tribrachum extrita A; quæ fuerat in origine ſimplici, Iacio. qua ſublata; neceſſariò in veterem vocalis naturam reſtitutum fuit I. quo exemplo etiam in BiIugo, & QuadriIugo, idem euenit. Non rectè igitur antiqui, cùm REIICE, ita legunt, vt primam corripiant, ſtatuúntque I, ſimplicem ibi conſonantem eſſe: redarguuntur enim quum aliorũ, tum eiuſdem poëtæ autoritate è tertio Georgicôn, vbi producitur illa ſyllaba: conſonantis igitur ratione duplicis, nam ſuapte natura breuis eſt:

Reyce: ne maculis infuſcet vellera pullis.

Inuenias etiam, quum natura media quaſi quadam ſit inter conſonantem, & vocalem: legimus enim Stellio apud poëtam biſyllabum, & apud Terentium Iniuria, triſyllabum: item Oppreſſio, & Beneficio, quadriſyllabum, aliáque talia pleraque, oppreſſo ſono ipſius I, ſicut etiam in voce illa Dies, facta monoſyllaba. Accidit autem hoc aliis quoque vocalibus, Ea, Mea, Tua, Sua, monoſyllaba apud eoſdem comicos facere cogimur: & apud alios poëtas:

Vno eodémque tulit partu. Et Propertium:

Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata, capillos.

I, indifferens eſt nunc conſonans, nunc vocalis apud Comicos in aduerbio, Iam.

CAP. XIII.

Affectus finalis poteſtate.

QVoniam verò literarum finis eſt, cõſtituere dictiones, iccirco ſecundum earum poteſtatem factum eſt, vt certis ſignificationibus aliæ aliis potius ſeruirẽt: in metu enim, ac dolore eſſamus: itaque A, A, dictũ eſt, multũ enim hiatũ pręſtat: eadẽ de cauſſa, etiã aſpirationes interiectionibus aſcitæ ſunt, affectum enim notãt, confertus enim ſpiritus editur. Ita conſonantibus fictitia nomina ſuis quæque farctá ſunt. Quid enim mollius, quàm vox ipſa hoc ſignificans: quid impeditius, quàm Bambalio, habes, & Baubare? quod paſsiua voce quum protulit Lucretius, etiã plus tumultus excitauit, Baubantur. s, valde ſeruit ad ſpiritus eliſionem:

--ſale ſaxa ſonabant. R, autem rudiorem atque aſperiorem, vt Murmur. vtrunque coniunctum implent valde, Stridere. & magis cùm terminant dictionem, Stridor. Aſpiratæ conſonantes multò acrius vrgent his adiunctæ, Fragor. quippe etiam molliſsimam omnium literarum etiam exaſperant, φλοῖσβος, φλάω παφλάζω. C. ſeruit hæſitantiæ. T, timori, AT, AT. M, vaſtitati, Malũ, Mõs, Mirum. etiam ſonum ipſum audias, quaſi præſentem, in quibuſdam vocibus, λίγξε. & apud Virgilium cuius diligentiam non affectatam, ac diuinum iudicium nemo eſt aſſequutus omnium vnquam poëtarum: percipies enim lignatorũ operam illis vocibus:

--ſonat icta ſecuribus ilex. & illud quantũ eſt?

--tremit ictibus ærea puppis.

Illæ autem etiam cum naui dilabuntur.

Labitur uncta vadis abies.--

Tinni-

Tinnitui ſeſe dat N, Canere, Hinnire. Sed omnia exequi non eſt præſentis operæ, neque in omnibus hoc inuenias: fortuitæ enim multæ ſunt voces, vt in vltimo libro eſt diſputatum.

CAPVT XIIII.

Vitia poteſtatum allata vocalibus, aut conſonantibus.

NOn ſolùm id, quod rectè atque ex officio faciundum eſt, cognoſcere oportet, ſed etiã quod prauum eſt cauere: ita in ſcientiis quoque perfectè proficimus. Ergo poſtquã meras poteſtates perſcrutati ſumus, ipſa quoque vitia, quæ vitemus ex antiquorũ obſeruatione, ſed more nõ ſtro, hoc eſt, Peripatetico, ſunt declarãda. Deprauantur aut vocales, aut conſonantes ſingulæ, aut coniunctæ. Omne autem vitium fit aut Defectu, aut Exceſſu, aut Mutatione. Mutatio duplex, aut literarum, aut locorum. Ita fit peccatum, aut in ſubſtantia, cùm altera pro altera ponitur: aut in quantitate, cùm maior, minórve efficitur: aut in qualitate, cùm ſono ſuo defraudatur, detorqueturq. in degenerẽ, aut peregrinũ: aut in loco, cùm transfertur, vt σφάγανον, φάσγανον. Igitur cùm alia pro alia ſubditur, quod faciũt Pariſiẽſes, cõmuni nomine, non proprio, Ruſticitatem veteres Latini, Barbariem Græci appellarunt. In quantitate autem error per exceſſum, Labdaciſmus: cùm craſsius ponitur, vt diximus, L Locus, pro Locus: ſic Metaciſmus, cùm M, mugiunt: ſic in vocalibus Platyaſmus, quum hiatu vaſto putant grauitatẽ afferri actioni. Huius eſt generis etiã, Iotaciſmus, cùm ipſũ I, exiliter maximè proferũt, atq.

ita,vt etiam ſupercilia tollãt:eſt enim exceſſus in ſono:ac quanquam exilitas ſit defectus,tamẽ etiã defectus capit incrementũ. Sic cũ alias cõſonãtes aſpirant,aut craſſius edunt,dicitur δασύτης. Cra-tes,pro Grates:Bibo,pro Viuo, aut etiam Fiſo, ſic & pro illo,Pipo. Contraria huic ἰσχνότης, cum defectu peccamus: ſic E,& O,exiliter nimis pronunciant quidam Germani,quum tamen I, verſus E,deuoluant. Eſt autem exceſſus & ille, quum addunt literam,quemadmodum E, addunt Hiſpani,& Vaſcones ipſi s,ſi coniunctum ſit, Eſcribere,Eſperare,Eſtare:vt vitarent συριγμὸν, quod vitium eſt cùm ipſum s, craſſiſsimum, ac penè ſibilantes edimus. Eſt etiam in defectu,κολόβωσις, id eſt,mutilatio,qũum aliquid omittimus: quod Galli faciunt, qui multas literas inculcant, vt originem, vnde deprauatum eſt verbum: repræſentent: paucas autem exprimunt. Contra eſt Battologia,qui & Battariſmus, à Batto, qui Cyrenas cõdidit,homine linguæ impeditioris. Geminant enim aut initia, ſic, Popons, pro Pons. aut fines. Paulala, pro Paula. hoc etiam dicitur ὕχησις,& ἠχισμὸς,ab Echo. Vitium autem initiorum vocatur ab Eraſmo Titubantia: cõmodius Hæſitantiam dicas tu: hærent enim primæ ſtatim conſonanti:falsò ab eodem τραυλισμός. qualitatis enim vitium eſt τραυλότης,ſiue τραυλισμὸς, cùm C,aut S,nõ quimus rectè efferre: ſicut nobis ſemper defuit lingua ad ipſius R, aſperitatem. hi Latinè Balbi dicti ſunt:quo vitio laborauit Ariſtoteles. Et Alcibiades qui R,in L, detorquebat quanquã in ſubſtantia poſſis etiã peccatũ dicere.

Sed hi Balbi ab Eraſmo malè appellātur Blæſi. Eſt.n.Blæſitas vitium oris,ſicut & κοιλοςομία:ſed blęſi diſtorquēt literas,ex oris tortura: κοιλόςομοι autē è palato loquūtur aut è naribus.βλαισός autē & ῥαιβός,ſunt vitiacrurū diſtortorū,valgiorum & vacciorum,vt apud Galenum videre eſt.

CAPVT XV.

Vtrum F, ſit muta,an ſemiuocalis.

POſtquam vidimus poteſtatem,quę eſt forma elementorū,qua ſpecies conſtituuntur, iudicare iā poterimus F, mutáne ſit an ſemiuocalis: ſic enim Galenus quoque τὴν χρείαν priorem τῆς ἐνεργείας dicit. Ac mutam quidem eſſe, veteres ſic pote contendunt:Principiò,inquiunt,nomen habet tantum ſemiuocalis, at nomen non mutat ſubſtantiam:Item ſi eſſet ſemiuocalis, dictionem quampiam clauderet, at nullam claudit: Præterea nulla ſemiuocalis ante L, aut R,in eadem ſyllaba poni poteſt,ſed F,ponitur. Quartò, nulla ſemiuocalis ante L,aut R,poſita cōmunē facit ſyllabam,at F,facit. Ad hæc,Græcis idē eſt Φ, quod nobis F:ſed Φ,apud illos muta eſt: igitur & apud nos F. Sextum argumentum. præreritorum initia fineſque non geminari niſi à muta incipiant: quare cum Fallo geminet ſic, Fefelli, non erit ſemiuocalis. Poſtremò F,pro,P.&aſpiratione accipitur,vt olim Phuga,Phama:at P,muta eſt,igitur & F.

Hæc argumenta ſeptē numero, vt qualia ſint videamus,memoria eſt repetendum, quod ſuprà dictum eſt:Mutas non inde appellatas. quòd paum ſonarent,ſed quod nihil:nullo enim conatu

adduci queas, vt B, nulla addita vocali proferas. Neque quod pro ratione adducunt, ratio eſt: Mulierē informē dictā, pro deformi: eſt. n. in eo vocabulo, Forma, æquiuoca vox: Nā & pro ſpecie accipitur, & pro certa partium proportione, quibus figura conſtituitur perfectior. Hanc igitur negat præpoſitio, nō illā. Sic formoſū, à formato aliud eſt: ſic locutus eſt Euripides: Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. At mutæ nomen penitus vocē tollit, Græcorū ſanè imitatione, qui ἄφωνα, nō δύσφωνα dixere: non κακόφωνα, non μικρόφωνα, quoniā nullam ſibi retinerent vocem. Ea enim ſunt natura, vt magna pars, niſi clauſis labiis, aut dentibus, aut vtrinque conformentur, vox edi nequeat: Idque declarat Plato quoque in Theæteto; τοῦ δ' αὖ ἑπτά, inquit οὔτε φωνή, οὔτε ψόφος, οὔτε τῶν πλείστων στοιχείων. Semiuocales autem ſolo eduntur ſpiritu: adducta nanque ad palatum, vti diximus, lingua ſolo ſpiritu pronunciatur L: tremula, atq; vibrata paulò inferius, R: ſi ſpiritus ad nares aſcendat introrſum, vt idem vult Plato in Cratylo, N, pronunciatur: ſimplici mugitu editur M: ipſum verò ſibilum, ſatis conſtat, nullius ope vocalis indigere: quare factum eſt, vt etiam aſpirationis loco poneretur, ἕδος, ſedes. Ex quibus in ſumma illud conſtat, ſpiritu penè ſolo enunciari ſemiuocales, ſicut vocales ſanè ſolo, à quibus hoc illæ differant: quoniam vocales hiatu ſimplici, ſemiuocales operoſiuſcula efflatione pronunciētur, mutæ nulla. Hāc autem horum nominum aptiſſimā cauſſam, noſtræ ſcientiæ magiſtra autoritas Græcorū oſtendit. Nā ſi propterea eſſent ſemi-

ſemiuocales, quòd incipiant à vocalib⁹: profectò cùm à vocalibus non incipiant apud Græcos earum nomina, non erũt ſemiuocales. Igitur Latini priſci cùm animaduerterẽt P, quidẽ nullũ penitus habere ſonũ, niſi vocalis addatur: áddita, verò aſpiratione, habere vel maximum, intellexere: quippe inferioribus dentibus ad labia leniter applicatis exiens ſpiritus, ſibilum imitatus, ipſius F, imaginẽ reddidit: quo factum eſt, vt propter ſoni ſui facilitatẽ, obiret plerunque munera, quæ ipſis, debebantur. Id quod itẽ agnoſcimus in ſemiuocalibus: Siquidẽ pro aſpiratione quoq. poſitũ fuit, vt Felena, pro Helena. Atque iccirco etiã Θ, & X, à Græcis ſemiuocalium in numerũ ſunt relatæ: quarum tamen tenues eſſent mutæ. Aſpiratio enim tenuium literarum naturam animarat ita, vt nullius indigens adiumenti ſonus appoſitus in aliam ſpeciem ad ſeſe traheret. Eſt enim aſpiratio quaſi vocalis quædam, aut etiam vocalium anima ipſa: quare mutæ appoſita ſemiſſem conſonantis illi reliquit, alterum ſemiſſem ſibi vindicauit, vnde & ſemiuocaliũ nomẽ ſit ſecutũ.

Soluuntur ex his argumẽta: Ac primum quod afferunt, non debere vim à nomine mutari: tantũ abeſt vt negemus, vt aſſeuerem antiquos perpẽſa huius literæ poteſtate, ſummo ſtudio nomen, quod à Græcis acceperant, inuertiſſe: ídque indidiſſe ſecundũ vim, quã compertam habuere. Neque talem putaſſe, quia ſic appellaretur: ſed nomen impoſitum propterea, quòd talis eſſet.

Aduerſus ſecũdũ argumẽtum: negamus neceſſe eſſe, omnia nomina omnib⁹ claudi ſemiuocalib.

Neque verò rectè ſic eos argumẽtari: Cæteræ ſemiuocales claudunt nomina: igitur ſi F, eſt ſemiuocalis, claudere itẽ debet. Neq; enim dictiones efficiunt, vt literæ ſemiuocaliũ aut mutarũ naturã ſortiantur: ſed literæ faciunt vt dictiones ſint: partes enim totius cauſſæ ſunt. Neque ſi qua litera non claudat cõtinuò nõ ſit ſemiuocalis. Sed ea regula conſtituta eſt ab ijs, qui ham mutam putabant eſſe. Præterea hoc eodem argumento à mutis excludam: Cæterarum pleræque mutæ claudunt Lac, Adad, Volup, Caput: at F nõ claudit: non eſt igitur muta. Quid, quòd priſcorum teſtimonia aduerſantur negãtibus nomina claudi ipſo F. nã vt omittã eos vſos eſſe AF, pro AB, præpoſitiõe: ipſi' ſanè literæ nomẽ ſuo ſibi ſono F, clauſere, etiã contrà quàm à Græcis accepiſſẽt.

Tertia ratio negabat vllam ſemiuocalem ante L aut R in eadem ſyllaba poni poſſe. At hoc tibi negamus nos: quis enim hoc ſibi perſuaſit, niſi qui mutam putaret F? petit igitur, quod probare debet. Sed & hoc falſum eſt: ſemiuocales enim Græci antepoſuere θλάω, χρῶμα.

Quartũ argumẽtũ quo aiunt Nullã ſemiuocalem ante L & R. poſitam efficere ſyllabam communẽ, ridiculum eſt. Si nanque ſuperius argumẽtũ verũ eſt hoc erit falſum: hoc enim ab illo tollitur. nã quod ibi negabant, nunc hic ponunt. Quo enim modo communem ſyllabam efficit, quæ ne ſyllabam quidẽ facit? Quid? ſi ſemiuocalis facilitas in cauſſa eſt, vt mutæ poſtpoſita, mora tã puſilla trahatur in ſyllaba, vt etiam corripi poſſit, in qua tamen muta ſit: quanto aptius atque

com-

commodius id inter duas ſemiuocales fiat? Mutarum enim ratione minimè fieri conſtat: ſiquidem vbi duæ ſunt mutæ, non id euenit, vt in verbo, Tracto, quod naturà ſua dibrachum eſt. Sed vbi muta cum ſemiuocali, vt in verbo, Agrũ. aut duæ ſemiuocales, vt in verbo ὄμνυμι.

Quintam rationem, ex iis, quæ diximus, ſolutam videmus: Φ, nanque ſemiuocalis eſt, immutata ipſius P, per ſpiritum poteſtate. Sicut etiam Θ, & X, cùm tamen T, & K, mutæ ſint, vt dicebamus. Quo inſtituto in alias quoque ſpecies eædẽ mutãtur mutæ. Addito enim ſibilo ipſis C, D, P, fiunt ſemiuocales, præſertim cùm fateantur ipſius Ψ, quàm ipſorum P S, eſſe ſonum faciliorem.

Sexta obiectio ſeipſam damnat: nam ſumpta regula hac, Non geminari præterita, niſi id per mutas fiat: cõcludit per, Fefello, mutam eſſe F, cũ tamen inueniamus, Steti, Spopondi, Scicidi, quæ incipiunt à ſemiuocali. Neque verò ad id confugiendum eſt, vt S, nullam ibi vim habere dicamus: ſiquidem eius ſibili tanta eſt vis, etiam ipſis in præteritis Græcis, à quibus hic fluxit mos, atque adeò in verborum initiis ita viget, vt ipſam impediat geminationem ϛάζω ἔϛαχα. At ſi S, nullum erat, vtique eo abiecto geminatio admiſſa fuiſſet. Sed quid agunt hi? nónne Momordi, geminauit? quid enim aliud eſt M, hic dicere, mutæ vice fungi, vt aiunt ipſi: quàm dicere M, mutã non eſſe ſed ſemiuocalem? Quæ quia diruebat iſtum canonem, ad mutæ functiones, atque vices eos miſerrimè compulit. Quare ſi eis neges verũ eſſe illud apotelesma, probãdum erit ea ratione:

quia non admittit ſemiuocales. At ego contrà, non ſolùm Momordi hoc obiiciam:ſed illud ipſum etiam, Fefelli. Igitur id, per quod probāt, maiore eſt in controuerſia,quàm hoc,quod quærimus:vt omittamus Græcorum & prudentiam, & inſtitutum, à quibus morem noſtrum induximus,qui *σέσηπε*, dicunt, & *λέλειπε*, & *μέμηνε*, & *νένυφε*, atque alia eiuſmodi. puerile enim eſt abducere à geminandi poteſtate ſemiuocales, mutíſque aſperioribus attribuere : cùm aſperiores literæ prohibeant in quibuſdam geminationem.

Poſtrema pertinacia,vt cùm quinta cohæret, ita cum illa quoque ſoluitur ſpiritu mutatum P, in F, & mutatam ſpeciem, argumento etiam ipſe ordo eſt coniunctarum in dictionibus:quippe ipſum P, ante ſe non patitur N : at F, patitur, ita vt etiam ipſum M, in ſe mutet, Anfractus,erat enim AM, ab *ἀμφί*.

Ludicrum quiddam additum, ne res quidem meretur,vt diluamus: Audent enim fingere modum neſcio quem,vnde F,geminetur:ſcilicet per mutationem: vt Offendo.at ſemiuocales nō per mutationem, ſed ſuapte natura geminari, Olla, Flamma, Ennius,& alia. Quaſi verò interſit poteſtatis per mutationémne,an per naturā geminetur:geminatur enim,quia eius natura ita fert. Quaſi verò non cæteræ quoq. mutæ geminētur: Obba, Acca, Reddo, Iuppiter, Rettulit: quaſi verò ipſum quoque F, non idem patiatur, Offa. Quaſi verò omnibus ſemiuocalibus idem eueniat vſu: Non enim duplicibus. Quaſi verò vete-

veteres vllam conſonantem geminarint. Hoc e-nim negat cùm Feſtus, tum Varro : & tamen eo quoque tempore & mutæ erant, & ſemiuocales.

CAPVT XVI.

Vtrum, Ω, an. H, ſit longior.

QVanquam Ω, & H, Græcę ſunt : tamen quia noſtratium dictionum aliquæ ab illis profectæ, harum vocalium ſemina retinent : feſtiua nobis quęſtio tractāda eſt, vtra ſcilicet longior ſit. Duas ſententias conſtituamus : alteram ab origine, philoſophicè : alteram ab ſocietate, mathematicè. Ab origine, ſic : Quæ proportio materiæ ad alterius proportionem, eadem & compoſiti ad compoſitum: ſed E, eſt materia ipſius H, & O, ipſius Ω:ergo ſi O, eſt longius quàm E, ita Ω, quàm H. Quòd autem ó, ſit longius, quàm E, probant per regulam : Quinti caſus ſyllabam vltimam aut eandem eſſe cum poſtrema Recti ſyllaba, aut minorem. Igitur ὦ λόγε, cùm non ſit eadem cùm λόγος, minor erit. Ratio autem Mathematica eſt contra hanc, à proportione ſocietatis: Quæ eſt proportio totius ad totum, eadem eſt partium ad partes:Si æqualia inæqualibus demas, quæ remanent, ſunt inæqualia. Ergo cùm EI, diphthongus ſit longior quàm OI : exempta vtrobique I, communi vocali, erit quod remanet E, longius quàm O. Quod autem EI, ſit longior quàm OI, patet ex accentu. Nā in fine poſita EI, nunquam aut antepenultima

acuetur,aut penultima circunflectetur: at ſi o ι, ſit in fine, vtrunque fiet.οἶκοι, φιλόλογοι. Afferre etiam illud poſſumus ε, ante ι, apud Homerũ pro ductum aliquando, μέλως ἐλώεια. o, autem nunquam: repugnat enim naturæ eius productio.

Hæc argumento etſi ſunt magis exercitatoria, quàm neceſſaria: tamen etiã pertinent ad veritatem: neque enim illud Quintiliani recipiendũ eſt. Grammatico expedire, etiam ſi quædam neſciat. Nam quem tandem ille fingit è quadriuio extra encyclopædian? Dicamus igitur, ε, eſſe breuius, quàm o, plus enim temporis in hac ponitur proferenda. Diphthõgorum autem obiectio illa nulla eſt. Nemo enim ignorat, α, eſſe longius quàm o. & tamen idem euenit ipſi α ι, quod ipſi o ι, euenire dicebant: poſita enim in fine acuitur antepenultima. Præterea eidem o ι, non id contingit ſemper: non enim Aduerbiis, non Optatiuis, οἴκοι, ἀκούοι. Et in ſecundo libro vſus is reprobatus eſt: nam ſi iccirco nũ acuitur antepenultima, cùm poſtrema eſt longa, quia reſolui poteſt: igitur accentus acutus in quartam à fine reciperetur: quod eſt abſurdam: ſic, τύπτυσας participio fœminino in quarto caſu: idem monſtrum ſequetur etiam ſi penultima longa reſoluatur, ſic τύπτυσα. nec tamen ad id reſpexere. Vſus tamen Atticorum, ſi accentu rem metiare huic ſententiæ aduerſatur, & fauet priori: dicunt enim, μινέλεως.

CAP.

CAPVT XVII.

Locorum affectus à poteſtatibus inueſtigantur.

HÆ ferè ſunt poteſtates cuiuſque ſoni ſingulares: ex quibus ſi quid prꝑterea in medium afferatur, poſſit tolli controuerſia. Neque enim optimi artificis eſt (vt ait Galenus) omnia perſequi. Nunc ſecundum loca ſedes cuique debitas videamus. eſt enim poteſtatis pars, comitē aut vicinam literam aut pati, aut non pati. Igitur literæ aut ſunt in dictionibus, aut nō ſunt, ſi ſunt, patiuntur mutationem aut in ſubſtantia, aut in loco. In ſubſtantia bifariam: nanque aut abolentur à principio, à medio: à fine. Sic nomina tria inuenta ſunt, Aphæreſis, Latinè ablatio: Syncope, Latinè conciſio: Apocope, Latinè abciſſio. Aut tranſmutatur in aliam, Græcè, μεταβολή. Patiuntur in loco, Latinè tranſlatio, Græcè μετάθεσις, tranſpoſitio. Si non ſunt, addunt, aut principiis πρόσθεσις, Latinè appoſitio: aut mediis, ἐπένθεσις, Latinè interpoſitio: aut fini, Græci dixerunt hāc παραγωγήν, productionem. Hæc ſunt genera. Species autem, ſic: Nanque aut ſunt eiuſdem notæ, & poteſtatis, aut diuerſæ. Itē à numero: vna. aut plures. Affectus autem non omnibus iidem, aut æquales: neque enim eiuſdem generis conſonans aut principiis, aut finibus additur: neq; duplices geminantur, vt nunc vſurpant Itali, vt exprimant vitia linguæ degeneris à Latina: ponunt enim duplex zz. Accidunt autem hæc, aut ex vſu: vt quaſe, quaſi: aut ex arte, & hoc aut ex inflexione: vt, ago, egi: aut ex deductione, & hîc bifariam: nā aut à peregrina, vt Patroclus, πάτροκλος:

Auo, Punicum, vnde noſtrum, Aue: Marath, Hebræum, vnde Mare, noſtrum: aut à Latino, & hinc dupliciter: aut enim ſimplex fluxit, vt, à Titulo, Tutus: non vt ait Varro, è contrario: nam titulus, παρὰ τὴν τιμὴν: vnde & τίειν. aut compoſitum, à ſuis partibus, vt abigo. De quibus ſuo quoque ordine, agendum eſt. Sed quia tranſpoſitio facilior eſt, ab ipſa, cum venia, incipiamus: nihil enim nocet.

CAPVT XVIII.

Tranſpoſitio.

TRanſpoſitione ſanè intereſt vtrum intelligas, relatas in priores ſedes literas, an dilatas in poſteriores. Nam ſi dicas Fretum, quaſi Fertum, à Feruendo: vtrum intelligas R, antelatum ipſi E, an E, poſtpoſitum ipſi R? Sed omittamus exemplum: fortaſſe enim fuit Feruetum, atque inde nulla tranſpoſitione, ſed extritione, factum Fretum. In rem ipſam intendamus vocalíſne, an conſonans tranſponatur. Rectius ſanè iudicemus, conſonantē, non vocalem transferri. Differuntur enim difficilia: difficultas autem in conſonantibus: quare qui ſtatim non poſſent, mox in proximam ſedem tranſtulere. Eſt etiam à Græcis exemplum, σφαγεῖν dicimus, vnde σφάγανον. quare cùm φάσγανον dicatur, conſonās, non vocalis tranſlata videatur.

Capvt XIX.

Abolitio, Ablatio, Conciſio, Abſciſsio, Præpoſitio, Interpoſitio, Appoſitio.

ABolitio eſt, cùm tollitur litera. genus hoc eſt, ablationis,cōciſionis,abſciſſionis. Quę prius tractanda ſunt,quàm Præpoſitio,Interpoſitio, Appoſitio: propterea quòd tollimus quod eſt:at quod eſt, prius eſt,quàm quod non eſt:eſt enim habitus priùs,priuatione.Si autem ita conſideres, iā ablatas eſſe:tūc è contrario & Syncopā & alias primo tractes loco. Ne ſit igitur fraudi,ſiue quaſi ablatas, ſiue quaſi auferendas contemplemur. Additur ergo diuerſa in principio: Edurus, apud poëtam : pro Durus. In medio, Mederga. quæ euitandi hiatus cauſſa inuenta eſt. maximéque pertinet ad v, vocalem: Alcumena, Aeſculapius, Hercules. i, quoque eius vſus fit particeps: Nauita, Ναύτης, Nauta enim primum fuit. &, c, conſonans, Sicubi, Combúro. & aſpiratio vehemens: Mihi, Prehendo. & ante medium, poſt principium:Loumē,pro Lumen & in fine:vt Comperior, pro Comperio. Additur autem ſimilis, a h a h, in principio:in medio,Reddo:in fine Nauſicaa.Quod autem veteres adducunt pro exemplo ex Horatio:

Reducet in ſedem vice.

item ex Terent.Phormione,

Sectari in ludum:ducere,ac reducere.

hoc eſt,librariorum manum, non autoris fidem implorare.neque enim in his iambicis vel in illo dimetro,vel in hoc tetrametro,neceſſaria ſpōdeo

ſedes eſt. Sed è Lucretij libro primo poterant afferre:

Reddducit Venus: aut redductum Dædala tellus.

Quemadmodum autem s s, & r r, & ll, geminata debeantur ſuperlatiuis, ſuo loco dictum eſt: contrà quàm recentiores deprauarunt. Contrà autem tollitur ab initiis: vt Natus. fuit enim Gnatus, à Generor. De medio: vt, Periculum. de loco ante medium qui eſt: Pratum, quod fuit Paratū. Hæc à Nigidio Figulo Interciſio dicta fuit: poteſt etiam Conciſio dici. vt, ſermo breuis, qui vocabitur conciſus. Ratione carminis interdum factum eſt. vt apud Homerum, ἄϊτυπος, pro ἄϊυπλος. & ἀδροτῆτα, pro ἀνδρότητα. & apud Oppianū. μόλυβος, pro μόλυβδος. Interdum ob tædium prolixæ dictionis: Periculum. Aliquando ob difficultatem: vt, ἐσλὸς, quod alijs eſt ἐσθλός. Aliàs ob vtrūque: Bruma, βραχὺ ἦμαι. Aufertur à fine: vt in pleriſque verbis, & luſit Auſonius:

Qui reminiſco putat ſe dicere poſſe Latinè:
Hic, vbi Co, ſcriptū eſt, faceret Cor, ſi cor haberet.

Sed & in vſu communi adiiciebant m, & appellabāt ἔκθλιψιν, extritionem. Item s, Multi:modis. Sed in ſcribendo. nanque aiunt M. Catonem ſic ſcripſiſſe: Die hanc, pro Diem. Pindarus poëta nō ſolùm eliſit, s, ſed etiā eiecit exulem: cùm poëmatium condidit, in quo nullus penitus ſibilus reperiebatur.

CAPVT XX.

Mutatio in communi.

Mutatio eſt parte incolumi vel manifeſta, vel occula partis alterius abolitio, aſſumptióque

ptióque extranei:neq.enim mutaretur ſine ſymbolo.Appello nũc ſymbolum,quod philoſophi, communem quandã rem à natura collatã. Quanquã enim elementũ indiuiſibile eſt : tamen quia ſonos quoſdam latentes inter ſe affines habent, iccirco ea ſoni parte incolumi, altera inducta eſt. Ac manifeſta quidem eſt in duplicibus. Etenim, z, cùm ſit ex s, & D,in Medentio, D, remanſit: ſibilus abiit.hæc mutatio per ablationem, non per tranſmutationem facta eſt. At verior in verbo Plautino, Siciliſſo, s, remanet: D,in alterum s, abit. σικελίσδω. Occulta autem in Caſſantra, ex Caſſandra. communis nanque ſonus eſt quidam D, T. neque differunt,niſi mollitie quadam, aut exilitate. Alia mutatio, ex inflectendi modo, haud ita vera eſt. Cùm mutantur ea, quæ habent inter ſe cognationem,aut genericam: vt, vocalis in vocalem, conſonantis in conſonantem: aut quæ ſecundum ſpeciem fit: vt, certa vocalis in certam. At participium actiuum præſentis temporis à præterito perfecto cùm deducimus: duas diuerſas conſonantes recipi, vocalémque tranſmutari conſtat.

CAP. XXI.

Mutatio,quæ fit ex conſuetudine. Vocales.

GEnerica mutatio hæc;atque huiuſmodi eſt: cæteras nunc ſecundum ſpecies exequamur:ac primùm eam, quæ ex vſu facta eſt : certiſsimis enim ſonis cognationem oſtenderunt: nã quod veteribus fuit, Mageſter, Amecus, Menerua,Quaſe,Niſe,Sibe,Here:nunc per I, Magi-

ſter, & reliqua. Sic olim Leparenſes, poſtea Liparenſes, autor Feſtus. Contrà I, ponebant, vbi nos E: Ni, apud Plautum, & Vergilium, quod nos Ne. & E, pro V: Auger, nos Augur: illi Hemona, nos Humana. & pro O. illi cōpes, nos Cōpos: Aeolum more, vt toties diximus: qui ἕδοντα, quod Attici, ὀδόντα. Sic etiam Helus, pro Holus. & Hemone, pro Homine. Vbi etiam O, pro I, quoniam Homonem, dicebant: Nunc Hominem. etiam E, quod nos, A. Cato enim Dicem, Faciem, quæ poſt illum Dicam, Faciam. Item O, in A, vt iam oſtendimus, Hemona, pro Humana. Et pro E, Amplocti, pro Amplecti: nam eiuſdem fontis eſt πλέκω, & πλοκή. Sed etiam in aliis: Voſtris Vorti, nunc Veſtris Verti: vt primus omnium Africanus emolliuit: nam quod erat Vortex, & Vorſus: ipſe Vertex, & Verſus, maluit. Sic etiam in I. Olli, nunc Illi. Item quod erat V, fecimus O, Iſthuc, nos Iſthoc. contrà illi Voltis, non Vultis, illi è contrario Fulguribus, vt apud Lucretium, nos Fulgoribus, Cuncha, Gungrum, Fretu, Lauru, Huminem, Fruns, Acheruns: nos hæc omnia per O. De V, & I, ſatis ſuprà dictum eſt: aiunt enim C. Cæſarem primam omnium Optimum, & Maximum, quod erat apud priſcos Optumum, Maxumum pronunciaſſe. O, Thuſcos, Vmbróſque caruiſſe, memoriæ proditum eſt. Quare qui Epiſtulam, & Aduleſcentes malunt dicere, Vmbros ſeſe. non Romanos profitētur. Nam contrà Romani Polchrum, & Hercolem, & Dauom. & Seruom, protulere.

Ex diphthongis autem, illi OE, nos V, Moeri, nos Muri, adhuc antiquitatis veſtigia remanent in Mœnia, poſteritatis autem in Munus. origo autem erat ob OI: μοῖρα, rata ſcilicet cuiuſque ciuis pars. Apud eoſdem AE, integra manſit, quam nos in I, mutauimus: Exquære, apud Plautum: nos Exquire. A V, in O, & è contrario: Claudius, Clodius: Aula, Olla: Ploſtrum, Plouſtrum.

CAPVT XXII.

Mutatio conſonantium ex conſuetudine.

CONſonantes autem veterum ſic mutauit vſus: poſuit enim B, pro D, Duonum, Bonum: Duellum, Bellum. quod & in Græcis notauimus, δὶς, Bis. & andem, pro F: illi AF, nos AB: illi Sifilum, nos Sibilũ. Sicut è contrario, illi Bruges, nos Fruges.

D, poſuimus pro R. illi Aruena, nos Aduena: illi Aruocati, nos Aduocati. & eandem pro S: illi Aſuerſa, nos aduerſa,

F, poſuimus pro PH, Fama, quod fuit Phama. & Fuga, quod fuit, Phuga.

G, poſuimus pro R. Arger illi, nos Agger. illi Argrego, nos Aggrego. Itali quoque hodie Arger dicunt. curioſè nimis Victorinus, vt diximus, Anger: ſicut contrà, Agchora, non Anchora.

M, poſuimus pro S. Cõmittere, quod illi Coſmittere.

R, poſuimus pro D. Meridies, olim Medidies.

quia μέρος,& μέζον, & medium, cognata erant. Eliſimus, Carmena, Camena. & eandem pro s. Odor, Vapor, atque eiuſmodi: olim Odos. Sed & ab illis Paſſes, dictum fuit: quod nos Paſſer. Vulgatum quoque illud eſt, Valeſius: Fuſius. nos Valerius. Item illi Caſmena, quod poſtea Carmena, quod retinuimus in Carmine. Item Oſrena, poſteri Orrena, Aeolenſium imitatione qui non dicunt ὄρω ὀρῶ, ſed ὄρσω.

s, poſuimus pro c. Suſcepit, olim Succepit: ſed ita puto, à veteri voce poſteros deduxiſſe, quæ fuerit Sus: priſcos autem à communi Sub. Et eandem pro aſpiratione: nam quod eſt nobis muſa illis fuit Muha. Et pro m, Prorſus, quod erat Prorſum. Etiam eliſimus: nam illi Caſmilla, Coeſna, Duſmus: nos detraximus ſibilum. In quibuſdam tamen manſit ſolus, Strenna: ſed cum aliis, Stlites, Stlatum, non manſit: Lites, Latum.

t, poſuimus pro d. Adque illi dixere, nos Atque. ſanè melior priſcorum ratio: nam & mollior ſonus eſt, & origo ſeruatur. præpoſitionis enim vis adhuc manet, vt dicamus, Tu atque ego: & ſit, Tu & ad te ego. Sed voluere diſcrimē eſſe inter præpoſitionem, & coniunctionem. Eiuſdem modi fuit, Sed: nam è contrario olim erat, Se Et: diſiungit enim, Tu curris, Se Et ego ſedeo. Separata enim eſt actio mea ab opere tuo. aduerſatur enim vox illa, Se, vt ſeorſum, ſecurus, ſegrego, ſeparo, & alia innumera. Etiam Aud, non Aut, & illi dixere, & nos dicere deberemus: nam ſi negatiuæ Haud, addita eſt aſpiratio differentiæ

cauſſa.

cauſſa: ſanè cætera elementa ad quærendum diſcrimen non ſunt mutanda. quin fortaſſe potius vtrunque ſicciore elemento ſcribendum ſit, Aut, Haut. Græcum enim fuit, αὖτε. Omnis autem diſiunctio vim obtinet negationis.

v, poſuimus, pro F. Seruus. at Aeolicè ſic ſcribebant, Serfus.

Aſpirationem ſuppoſuimus: illi Belena: nos Helena: detraximus autem multis, Charum ſcribebant, nos Carum, vnde & Carere: quoniam deficiente annona carebant, atque ibi tum illa cara erat. Aiunt remanſiſſe in tribus: Orchus, Pulcher, Lurcho. Orchus tota Græca fuerat, & tranſlata aſpiratione à vocali ad conſonantem ὅρκος. videtur ex epitaphio Næuii poëtæ, aſpiratè pronuntiatum:

Poſtquam eſt Orchio traditus theſauro.

Lurcho, contra analogiam aſpiratum fuit: nam Mucco, à muccis: & Bucco, à buccis: ita Lurco, à lura, ob ingluuiem: ſed ratio ſignificationis potior fuit, ob ſonitũ voratoris. Sic θαλεῖν, aſpirationem admiſit. At quare Pulcher aſpiretur, ratio declarat: fuit enim Græcum πολύχειρ, id eſt, fortis: ſic omnium doctiſſimus poëta:

-ſatus Hercule pulchro. Pulcher Auentinus.

Igitur Romani qui omnia ponerent in fortitudine, cum demum bonum, & formoſum putarunt, qui eſſet fortis. Itaque fortis quoque pro pulchro poſitum eſt apud Plautum in Milite: neque ſine ratione: exemplo enim Græcorum factum eſt, qui καλὸν, æquè & formoſum, & bo

num ſignificarunt. at bonus fortis eſt: malus autem, κακὸς, imbellis: vnde Caculæ, qui in numero militum non eſſent, παρὰ τὸ χάζεσθαι, quod eſt cedere. χάζεο τυδείδη.

Iidem veteres multa inuertêre: Catamitum, pro Ganymede: Melonem, pro Nilo: Lubedontem, pro Laomedonte. etiam inueni vbi Saguntum pro Zacyntho dixerint: quæ nos omnia funditus euertimus, non ſolùm elementa immutauimus.

CAPVT XVIII.

Mutatio per inflexionem. Vocales.

POteramus ſine flagitio, non exequi partem hanc ab inflexionibus: neque enim certa nititur ratione, & puri Grammatici intereſt. Sed nequid omitteremus, appoſuimus: non tam vt omnia complecteremur. quàm vt principia ipſa ſtatueremus.

Igitur A, breue in longum mutatur, vt Rectus fert primæ declinationis, & ſextus caſus: è contrario longum in breue, Par, Paris. A, breue in E, breue, Parco, Peperci: nam parco eſt, partem arceo: id eſt, contineo: Pars autem natura corripitur, à πάρος, quoniam pars præcedit totum: ſumptum nomen à meſſoribus, & vindemiatoribus, & lignatoribus, & paſtoribus. A, breue in E, longum, Facio, Feci. A, longum in E, longum, Fallo, Fefelli. A, longum in E, breue, Stas, Steti, A, breue in I, breue, Cado, Cecidi. A, breue in I, longum, Peccata, Peccatis. A, longum in I, longum, ſi à ſexto ſingulari

lari primæ deducas ſextum pluralem, Bona, Bonis.

E, breue in E, longum, Sero, Seui. E, longum in E, breue, Fides, Fidei. E longum in A, breue, & longum, Anchiſes, Anchiſa, ſexto caſu, & Anchiſa, quinto. E, in I, breue, Culmen, Culminis: in I, longum, E?, Iui. E, breue in V, breue, Pello, Pepuli.

I breue in I, longum, Audio, Audiui. I, longum in I, breue, Ambire, Ambitus. I, breue in A, breue, Siquis, Siqua, rectus fœmininus: in A, longum, Siqua, aduerbium. I, longum in A, longum, Qui, Qua, aduerbium: fuere enim olim caſus quarti, poſtea facti ſunt aduerbia. I, breue in E, breue, Rapio, Rapere: in E, productum, Turris, Turres. I, breue in V, breue, Rapio, Rapui: ſic enim volunt: nã nos putamus fuiſſe olim Rapiui. Sed ſunt alia exempla, Alitis, Alitum: in V, longum, Quis, Cuius. I, longum in V, longum, Qui, Cuius. Sed & in O, quod & prius fuit, Quoius.

O, breue in longum, Pulmo, Pulmonis, O, breue in A, longum, Amo, Amaui: in A, breue, Do, Dare: in E, productum, & correptum, Lego, Legere Legerunt: in I, correptum, Homo, Hominis: in I, productum, Scindo, Scidi: in V, correptum, Domo, Domui, in V, productum, Sequor, Sequutus. O, productum in V, productum, Erato, Eratus: in I, breue agnitum.

V, breue in longum, Domus, Domu. V, longũ in V, breue, Pęnu, Penuris. Sic enim ſcripſere pri-

nium, quod nos Penoris. Sed eſt & aliud exemplum, Cornu, Cornua. v, breue in A, breue, Cornum, Corna: in E, correptum, Genus, Generis: in I, longum, Bonus, Boni: in breue, Caput, Capitis: in O, breue, Fœnus, Fœnoris: in O, longum, Bonus, Bono.

CAPVT XXIIII.

Mutatio Diphthongorum ex inflexione.

FOrtaſſe & aliæ quædam ſunt mutationes, quæ addentur, ſiquis inueniat: ſed ſiquæ ſunt, non multæ ſuperſint. Diphthongi autem ſic tranſeunt: AE, in A, Quæ, Quarum: in I, longum, Cædo, Cecîdi, diphthongus enim ibi fuit, à Græco *καίνω*. Contrà ex I, factum eſt, OE, Incipio, Incœpi: quoniam fuit, Cœpio. Inuenias autem etiam inter ipſas mutationes, ſi Nigidium ſequare, cui rectus pluralis fuit, Bonei, ad differentiam ſecundi caſus ſingularis Boni. & fecit Turreis quartum pluralem, ne eſſet, Turris vnus'é ſingularibus. Quod ſi ita debuit, debuit & variari quartus pluralis ſic, Domous, ne eſſet vnus è ſingularibus, Domus. Sed nos præclara ingenia admiramur, conſuetudinem ſequimur. Sic etiam relatiuum variabis: rectus ſingularis, Qui: tertius caſus, Quoi: rectus pluralis, Quei. Veteres autem etiam tertium ſimpliciſsimè ſcripſere, Qui, non Quoi. ſic enim legimus illud Vergilianum:

--qui non riſere parentes:

Nec Deus hūc menſa, Dea nec dignata cubili eſt.

eſt enim poſitū pro, Quoi ſiue Cui. Scriptura autem communis etiam recto, fecit vt & ſenſum

inuer-

inuerterent Grammatici, & peſsimè Hiſtoriam, aut fabulam,quam afferunt,adaptarent.

Capvt xxv.

Mutatio conſonantium,ex inflexione.

Maior adhuc reſtat labor:ſed ſanè ſit cum venia;ſi gratia carebit.Boni enim artificis partes ſunt,quàm pauciſſima poſſit, omittere. b, c,d,g,n,q,r,t,mutãtur in s.Iubeo,Iuſſi: Parco, Parſi : Lædo, Læſi:Spargo,Sparſi: Premo, Preſſi: Pono, Poſui:Torqueo, Torſi: Vro, Vſſi: Flecto. Flexi. Videretur autem etiam aſpiratio in s, mutari in Traho, Traxi: ſed acutius inſpicienti palàm erit,aſpirationem in gutture manſiſſe, atque induiſſe proximi elementi pronunciationem,ipſius ſcilicet c, additúmque potius eſſe ſibilum,ſicut in,Preſſi,m,mutatum, ſibilum additum:in Torqueo autem q,ablatum,atque in cæteris alia. Contrà, s,in d:Paris,Paridis. Itẽ ſic dixere:quemadmodum b, in geminum ss, Iubeo, Iuſſi:ita & d,Cedo, Ceſsi:& t,Concutio,Cõcuſſi. Sed profectò prudentius contemplabimur,cõſonantes illas in ſimplex s, mutatas, alterum autem eſſe præteriti ipſius. Ita g, mutatur in ſuam comparem:vt, Pingo,Pinxi:nam in c t, mutari ꝙ aiunt,falſum eſt, in verbo, Agor, Actus. Sed eadem proportione affinitatis in c, mutata aſſumit t:ſicut faciebat in verbo Fingo, in præterito aſſumebat s, in ſupino t, Finxi , Fictum. apparet id è contrario : namque c, in g, Grex, Gregis. Quod autem ſtatuunt , c, in v, eo exemplo , Paſco , Paui , abiecto ſibilo , puto

non ita eſſe:ſed verbum vetus fuit πάω, quod ſignificauit & ſequi,& aſſequi : vnde etiam ὀπάων: quaſi ὁμῶς, vt ὄτριχες. Aeoles enim & decurtabant, & tollebant aſpirationem:iidem verò addebant σκω, inde factum eſt noſtrum Paſco, Eiuſdem originis fuit & παύω , quoniam in pacato, non in hoſtico paſcebant:vnde etiam Pax. Ab vtrouis autem præteritum illud fluxit : neque enim Paſco, fuit primigenium : ſicuti neque Noſco, Noui:ſed γνώσκω, fuit γνόω,γνῶ. Sic neque in T,mutatur,vt putabant in verbo, Iraſcor, Iratus: fuit enim Iraſcitus,quod poſtea deſitũ eſt: & abiecit ſibilum, qui retentus eſt alio verbo, Paſcor, Paſtus.Non eſt igitur S, quod mutetur in T, vt prodidere:in eo nanque verbo manſit incolume: neque C,in T mutatum:etenim fuit Paſcitus. N, abiicitur, Scindo, Scidi.neque mutatur in V, vt ſcripſere, inverbo Sino,Siui.Aliquãdo enim fuit, Siniui. Q.in ſuã germanam Sequor,Secutus. Nec trãſit in X,vt voluere,in Coquo,coxi:ſed aſſumit ſibilum.Neque R,in V quod aiunt, in Sero , Seui: fuit enim Serui:quod extritum eſt, ad differentiã eiuſdem verbi in alio ſignificatu:vix enim mutatam eam literam inuenias inflectendo.At S,mutatur in N Sanguis,Sanguinis: quoniam fuit Sanguen. In D,diximus. Paris, Paridis. abiicitur ex duplici remanente altera parte, Perdix, Perdicis. Trãſit in R,Flos,Floris:in T,Nepos,Nepotis.Sed non eſt verum,quod profitentur,in V, conſonãtem mutari ſibilum eo exemplo, Bos, Bouis:aſſumpſit enim Aeolicum digamma,vt in Oue, & Ouo. Neque mutari in T,in verbo Paciſcor, Pactus,

ctus, vt ſenſere, iã colligi poteſt ex iis, quæ ſupra diximus, ſed T, eſt peculiaris ipſi participio, Amatus, Doctus, Lectus, Auditus, Latus: ſed in Pos, Poris. T, in X, tranſire, iidem malè docuerunt, illo exemplo, Flecto, Flexi. ſed in ſibilũ, vt ſupra diximus: quod coaluit cum C, & fecit duplicẽ, X, in V, conſonantẽ æquè malè mutari arbitantur: in ea voce Nix, Niuis: Verùm νίφω, & νιφετὸς, παρὰ τὸ νίπτω, vnde etiam noſtrum Neptunus: non, vt Cicero prodidit, à nando. Inde noſtrum, Ninguo, & Ninguis in recto: & niuis, conciſum: & aliud conciſum, Nix, mutato G, in C, & concreto cum ſibilo in X. in obliquis autem manſit priſca vox. Neque rectè ſenſere, aſpirationem in CT, transferri, Veho, Vectum: ſed ita fuit, vt diximus. Habet aſpiratio aliquid ſimile cum C: itaque alicubi in Vaſconia quod alii Hodie dicunt, ipſi ſua lingua Godie. Ergo Veho, faceret Vehſi, aſſumpto ſibilo, vt Duco, Ducſi. poſtea, Vecſi: & ſupino mutato ſibilo in C, vt diximus, Vectum. V, quoque abiici notauere. Citant Solinum in collectaneis: quaſi verò is ſit autor veteris Latinitatis: eius verba ſunt, Tatius hominem exiit, quaſi verò apud probatiſsimum quenque RediIt, ExiIt, AdiIt, PraeteriIt, deſideretur. & fortaſſe apud Solinum Exuit, legẽdum eſt. Mutatur quoque in ſeipſam, recepta vocalis priſtina natura: & è contrario, Gaudeo, Gauiius: & Perſoluiſſe apud Tibullum: quoniam Soluo, fuit ὅλον λύω. Molleſcit verò adeò, vt etiam abeat, vt apud Catullum eundem,

Non ita me diui, vera gemunt. iuerint, pro Iuuerint: quemadmodum etiam in libro de Comicis dimenſionibus obſeruauimus.

Proprium triũ liquidarũ L, R, N,& C, T, non mutari in quibuſdam nominibus: Sal, Salis: Cicur cicuris: Titan, Titanis: Halec, Halecis: Caput Capitis. Proprium & L,& R, aſſumere ſibi alteram: Mel, Mellis, Far, Farris. Ipſius autem C, aſſumere etiam T: vt, Lac, Lactis: niſi ſit à recto priſco: dicebant enim Lacte, à Græco, amputatis duabus literis, γάλακτος. Obſeruarunt etiam id, L, P, S, X, in præteritis non mutari: Caelo, Caelaui: Stupeo, Stupui: Laſſo, Laſſaui: Laxo, Laxaui, Sed his adderẽt etiam R, Torqueo, Torſi. & C, Dico, Dixi: coaluit enim, non autem mutatum eſt. & P, Scalpo, Scalpſi: nam ſi duplicis literæ figuram haberemus in hoc, vt habuimus in Dixi poſuiſſemus. B autem non manſit ſemper, ſed in comparem ſuam mutatum eſt: Scribo, Scripſi.

Proprium X, quod mutatum fuerit in compoſitione in declinatione elidi: Effero, Elatus: quoniam verbum quoque mutatum eſt.

CAPVT XXVI.

Mutatio in deductis à Græcis. Vocales.

QVæ à Græcis deducuntur, in iis ita fiunt vocalium mutationes: Breues aut longæ in ęquales: aut in inæquales: contrà natura cõmunes in illas. Igitur longæ Græcæ in longas noſtras, ὠόν, Ouũ: breues in breues, ὄνος, onus: breues in lõgas ME, ab eo quod fuit μέ: longæ in breues, ὀρείχαλκον, orichalcũ: κρηπὶς, crepida: φὴρ, FERA: in natura cõmunes, ἐγώ. Corripitur maximę parti poëtarũ: producitur Statio Catullo Cornelio Gallo. Item verba ἄγω. Comunes natura, in

natura communes: vt Pharſalia,Sicanía. Eædem in breues perpetuo,Humus,ab ὕω,ὕμαι.& in longas perpetuo, Vdus,ab eadem origine.ſic πλύω, ſputum. Idque non ſolum ob vſum,ſed etiam ob partes,nanque poſitione interdum fit hoc: vt ἐν: à qua In, natura breuis, aliquando fit poſitione longa:vt Indigena.aliquando fit natura, propter naturam poſitæ conſonantis:vt,Infelix,Inſolens: ab s,aut F,incipientibus quum coniungitur. Hæ ſunt in communi præceptiones:ſigillatim autem ſic recenſeas.

A in A,mutatur,κάλαθος, Calathus:in I,κάναςρον caniſtrum:in O,ſiCopo,à κάπηλος venit:in V,θρίαμβος,Triumphus:ςραγγαλίζειν,ſtrangulare,κραιπάλη,Crapula:non,vt dixere, quod caput grauaret.Quod autem aiunt A,in Y,apud Græcos verti eo exẽplo:ὄλυμπος,quaſi ὅλος λάμπων, falſi ſunt, eſt enim ὅτι ὀλύων πόδας,ὄλιπους, montis nomen ob altitudinem: quem quum aſcenderent, interrogati quò irent,dicebant, in cœlum,vnde cœlo cõmunicata vox. A,etiã ſibi aſſumit I. more Aeolico,φαισὶν,φατὶν.Ita αἰσκηπιὸς,nos Aeſculapium.

E,in E,breue,θεὸς,Deus:in longum,ἕδος, Sedes: & per abſciſsionem,δέω, De:ſic enim dicũt εἴκοσι, δυοῖν δεόντοιν:nos duodeuiginti.In,τέγγω,Tingo In O,ἐμῶ,Vomo:in V,ἑνὸς,Vnus. Abiicitur ἐρεύγω, Ructo: ſed puto Eructo, fuiſſe ſimplex non cõpoſitum.

H, vt diximus in ſui dimidium,κρηπὶς, Crepida: ἥρως,Herus.Iñ ſe totam,πηνελόπη,Penelope.Nũquam autem H,in I,tranſit, vt barbari inuertere, atque etiã corripuere in Paracletus, Eleeſon, E-

breue, quàm longum eſt his exẽplis. In O, ἄγκυρα Anchora: φύλλον Folium. In E, ἀλκυών, Alcedo. In I, breue λύγος, vimen, vnde noſtrum Ligare, non à legendo, vt Varro. In A, κανὸς, Canis.

Ω, in ſe totã, ὠὸν, Ouum. In ſui dimidium, ἐγὼ, Ego. In V, longum, φὼρ, Fur: non vt Varro, à Furuo. In AV, ὠς Aeolicum, οὖς commune, Auris, Latinè. In V, breue, ἥρως, Herus. In E, φράτωρ, Frater: ſic enim mutarunt Aeoles, quod erat φρήτηρ, & integrum, φρεάτηρ: non autem plagiariorum falſæ etymologiæ.

CAP. XXVII.

Diphthongorum mutationes, A Græcis.

AI. AE, αἰνείας, Aeneas. In A, longũ, κραιπάλη, Crapula, extrito I, more Aeolenſium: ſicut è contrario quoque, vt diximus. In E, breue, βαίνω, venio. Imperitè nanque verbum hoc ita ſunt interpretati, quaſi verſus nos eo. Habes deductionis noſtræ exemplum, in Feneſtra, παρὰ τὸ φαίνεσθαι. aut mutata, aut abſciſſa, ſaltem ab ἔφανον. Non ſic in Plegethonte, & Phaethonte. neque enim ab αἴθεσθαι, diphthogum traxere, ſed παρὰ τὸ θέειν, vt ex Cratylo Platonis, & Ariſtotele in primo de cœlo, & M. Tullii multis locis diximus in libro de inſomniis. neque diphthongum illam redigi ad ſonum breuem: quippe δαὶ, dixere: ſicut etiã γῆ: & γέα, ſicut γαῖα. Abiecta A, remanet I longũ, quoniam Aeolenſium more facta eſt diphthongus. E I: ἀχαιὸς, Achiuus: Aeoles enim ἀχεῖος, vnde etiam ſine digamma inuenias Acheus. quod ego non per diphthongum ſcripſerim Latinis AI, ſed per E, ex diphthongo Aeolenſium, vt Lyceum, λυχεῖον: eos enim maximè ſequimur.

AY, manet in Taurus, ταῦρος: mutatur in v, σῦρος, Surus quem & lacertum piſcem vocant. Abiicitur, παῦρον, Parum: niſi à parte ducatur: nam Paulum, inde venit omnino.

EI, ante conſonantem, ſemper, in I, ſi ſit naturalis verbo, Θησείδης, Theſides. at ξεινοφῶντα nõ ſic, niſi Græcè loquamur ſyllabæ gratia, vt nos in hẽdecaſyllabo dactylũ fecimus Xeinia. hęc autem mutatio ſemper fit ſequente conſonante, non autem L, tantum, vt dixere, illo exemplo, Nilus, νεῖλος. Diximus autem literam naturalem, quæ eſſet ipſius dictionis, θυσεῖ, θησείδης: nam in ξένῳ aduentitia eſt: iccirco nõ ſeruatur à Latinis. Ante vocalem ipſum I, ſolitarium nunquam mutatur, Sophia, Comœdia: neque diphthongus ſemper, Thalia, Alexandria, Nicomedia, Langia, Lampia, Argia, Lycius: ſunt enim θάλεια, & eiuſmodi; & λυκεῖος, ſi Lycie apud Statium ſcriptum eſt: nam etiam Lycee, legimus. At ſæpius in E, productum, vt in Acheus, dicebamus. Dareus, Penelopeà, Adraſtea, & Seruius Thaleam, dici debere autumat. Eſt autem E, longum Aeolenſium imitatione, qui δημοσθένη, pro δημοσθένει dicunt. & ἤδειν, pro εἴδειν· & μῆον, pro μεῖον. vnde & μής, ex interpretatiõe Platonis: & πλῆον, pro πλεῖον. Interdum mutatur in E, correptum, more Dorico, expuncto I: φοινίκεον, Puniceum, vt apud Vergiliũ τυφωέα, Typhoea, pro τυφώεια, & φοινίκειον. In fine vocum quoque vnica litera ſcriptum fuit in vetuſtiſsimis codicibus, Orphi Calliopea: & Vlyſsi, quod erat ὄρφει, ὀδυσσεῖ. Horatius diuiſit,

Laborioſi nec cohors Vlyſſei, Itaque etiam in

meris

meris Latinis pronunciandum monent, Idem, Eidem: Iſdem, pro Eiſdem, eorundẽ more Aeolenſium.

EY, manet, φεῦ, heu. Abiicit Y, Achilles, ἀχιλλεύς. Itaque etiam Achilleus legitur, cuius obliquum ſecundum poſuit Horatius.

Heu peruicacis ad pedes Achillei. Neque enim verum eſt, vt aiunt, in V, mutari, illius verbi exẽplo, φεύγω, fugio: nam ab aoriſto ductum fuit ἔφυγον. ſic ἐρεύγω, Ructo, dempto E, & poſito frequentatiuo.

OI, in OE, ποινή, Pœna. Patitur autẽ multa diphthongus hæc: diuidunt eam Aeolenſes, κοῖλον, κόϊλον. Eorũ legibus nos Troia τροΐα, ſicut Maia, μαῖα, Aiax, αἴας. Interdum mutatur eius pars, interdum aufertur, arbitrio eorũdem, ποιητής, Poeta. Vertitur in EI, vt οἴ. HEI: in V. φοινίκειον, Puniceum.

OY, in V, noſtrum, Muſa, μοῦσα. In V, breue, Bubulcus. In o longum more Aeolenſium, βοῦς, βῶς, Bos. In breue, βούλομαι, Volo: abiecto Y, more eorundem, qui ἀμπέλος dicunt pro ἀμπέλους, dico, abiecto in mora, non in ſcriptura. nam OY nõ eſt illis conſonans. Sic enim dicunt θυγάτηρ, ſicut Iones θυγάτηρ. Qui autem putant hanc diphthongum ad Gallos manaſſe ex μοῦ, & σοῦ: non ſemel ineptiunt. Eorundem enim in alijs vitium eſt, E, vocalem ſic deprauare. Sic enim corrupêre nomina mutarum: ſic vulgo quum volunt interrogare Quid? aut Quæ? ſic Rex, Fides, Vicẽ & alia infinita penè. OY eadem in E, ὀδούς, Dens. ποῦς, Pes. etiam aliquo modo mutata eſt, cùm ex λούω,

Lauo factum eſt.

Οι,diphthongus ſpuria in legitimam OE, κωμῳδία. Comœdia. In O, ᾠδὴ, Ode.

Υι eiuſdem notæ atque ordinis eſt. recipitur in vocibus Græcis integra Harpyía, ἅρπυια.

ΟΥ, Latini valde diſtortã, Ionibus reliquêre.

CAP. XXVIII.

Conſonantium mutatio in deductis à Græcis.

B Græcorum & facilè & legitimè tranſit:idem enim eſſe ſuprà oſtendimus βοῦς, Bos. In V, digamma, ἄββα, Auus. In affinem huius PH:θρίαμβος, Triumphus.

Γ,in G,γόνυ, Genu:aut in ſimilem vt Γάϊος, Caius.nam quemadmodum apud Athenienſes αὐτόχθονες,& apud Thebanos σπαρτοὶ, ita Latinis à vetuſtate, & Opici, & Indigenæ, & Cail dicti ſunt. In N, aut ei propinquam ἄγγελος,Angelus. Abiicitur,γνώρισμα,Norma.

Δ, in D,δόλος, Dolus. In I.ὀδυσσεὺς, Vlyſſes. In B,δὶς, Bis.In S. nam quo flexu illi, ψαμμώδη, nos eorum exemplo,Arenoſum.

Ζ,in Z, icci̇rco apud nos etiam figura eadem cũ eadem poteſtate recepta eſt.ζέφυρος,Zephyrus.In SS, μάζα,Maſſa,In I, ζεῦγος, Iugum,

Θ, in TH, θράσων, Thraſo. In D, θεὸς, Deus. In T,θρίαμβος, Triumphus.

Κ,in C, Calare,καλεῖν: Calones, κᾶλον. In cognatam ſuam Q, Quatuor, κάτερα. pro καὶ ἕτερα, ſine aſpiratione apud Aeoles. nam quum dixiſſent,Vnum, Alterum,Tria:pro quarto dixêre,& alterum.Sic apud poëtam,

Alter ab vndecimo. &,

Aurea

Aurea mala decem miſi: cras altera mittam.

Sic etiã, Quinque deduxêre: vt eſſet, & vnum præter quatuor, καὶ ἕνκε. In G, κυβερνάω, Guberno.

Λ, in L, λὶψ, Libs. In D, μελετᾶν, Meditari: falsò enim negarunt.

M, negarunt mutari, attulerunt exemplum illud, τηλέμαχος, Telemachus: ſed fruſtra fuêre: nã ex μῆλα, Balare factum eſt. Et extritum eſt ἅμματα, Amenta: σάγματα, Sagus, Sagitta.

N, in N, noſtrum, Ninus, νῖνος. In D, καίνω, Cædo. ἐκάνετε, ἐκάνετε τὸν ἑλλενῶν τὸν ἄριστον, ex Euripide. In L, nam quinquagenarij numeri nota fuit Græcis N, nobis L. ſic quod illi νύμφας, nos Lymphas: & apud Vergilium ſic legêre quidã:

Dant famuli manibus Nymphas. In M, παίγνιον, Pægnium. Additur à Græcis noſtris nominibus, κάτων, Cato. Demitur à nobis in illorum, σίμον, Simo: & in noſtris ab illis defluxis additur, ὀδοὺς, Dens.

Ξ, falsò negarũt mutari: nanq. ἄξονες, Aſſeres, non ab aſſidẽdo, vt dixêre. Suprà declarauimus Acum & Acutũ, vnde duceretur: itaq. ab ὄξος, non putauimus fieri Acor: nam potius ab ὠκύ.

Π, in B, πυξὸς, Buxus, πυῤῥὸς, Burrus: ἀπὸ, Ab: ὑπὸ, ſub: accipit aſpirationẽ: τρόπαιον, Trophæũ:

P, nimis imprudẽter mutari negarũt, vt ἀὴρ, aer: nã mutatur, καρκῖνος, Cãcer, ne eſſet Carcer, & in L, παῦρο, Paulum. ſed potius eſt diminutiuum. In D, ſi γαυειόω ſit. vnde fiat noſtrum Gaudeo.

Σ, in D, μέσον, Medium. Tollitur non ſolum in prima inflexione, vt dixerẽ, πυῤῥίας, Byrria: ſed etiã in aliis, ἅλς, Sal: & in principio, σκύτος, Cutis: alibi ſeruatum Scutum. In X, αἴας, Aiax.

Contrà quidam ſcripſere Vlyxes. In R, κυβερνήτης, Gubernator: quoniam Aeolenſes κυβερνητὴρ, & κυβερνήτωρ, qua forma verbalia noſtra ſunt. Quin Eretriēſes, vſque ad prouerbium dicebant, σκληρότηρ, quod aliis eſſet σκληρότης. quod & in Francis notabis. E cōtrario ss, in x, noſtrum μάσσάω, Maxilla: nam Mala per ſyncopā curtatum fuit. Mandere quoque à μάσσω ductum fuit, ſed ſanè non pauca eget interpolatione.

T, in s, ὀςᾶ, Oſſa. ſed commodius ſit dicere, ſubductum fuiſſe: alioqui tranſlatitia ſunt inter ſe, θετταλὸς, Theſſalus.

Φ, in PH, φορμίων, Phormio. In F. φύω, Fundus. φῶς, For.

X, in CH, Chromis, χρῶμις. In G, ἄγχω, Ango. In K, λόχος, Locus. In Q, λέγω, λέλοχα, Loquor. neque enim à locis, vt Varro vult. Sic & ἀχελῶος, Aqua. Omnis enim aqua dicta eſt eius amnis nomine & à lauando quoniam erat ἀχελῶος: quod & Macrobius docuit nos, & Vibius Criſpus: & non ignorauit doctiſsimus omnium poëta.

Poculáque inuentis Acheloia miſcuit vuis.

neque enim ab æquore aqua: ſed ab ea, æquor.

Ψ, in P S, ψύλλιον, Pſyllium: & in proximas B S, vt λὶψ, Libs: ἄραψ, Arabs.

Aſpiratio manet, ὁμῶς Homo: eſt enim animal ſociale non ab humo vt ſomniarunt. Adimitur, ἀλκυὼν, Alcedo: ἅμμα, Amentum. Mutatur ἕδος, Sedes: ἕρπων, Verpus, lumbrici genus, trāſlata vox ad obſcœna ob exilitatem non à vertendo pellē vt aiunt: ſed medium digitum propter gracilitatem ſignificauit metaphoricé. Manet cum conſonan

ſonantibus,Tholus,θόλος. Adimitur,vt θρίαμβος, Triumphus. Additur,τρόπαιον,Trophæum.

Subtilius autem intuenti etiam id deprehendetur, aliquas etiam ſi mutentur, remanere: vt Τροῖα,Troia:etenim I,& eadem,& nō eadem eſt.

Digamma interponitur, vt diximus ὄϊς, Ouis. Præponitur,ἴς,Vis.Interponitur,& C,σπέος,Specus.

CAPVT XXIX.

Mutatio ex deductione in ſimplicibus.

IAm multæ operæ prouinciam capeſsimus: ſibi enim quiſq; placuit in verborū deductione. Ergo quæ ipſi non inuenere,nolunt eſſe ita: doceri enim turpe putant.Aliqui autem,inter quos Varro,etiam malignè eruerunt omnia è Latinis, Græcíſque ſuas origines inuidêre. Nos cùm ſciremus Magnæ Græciæ nomine priſcos Auſones,atque Latinos frequentatos,reddidimus ſuis quanque natalibus vocem.

Deductio eſt creatio noui verbi,ex prioris elemētis.Pri⁹ igitur de ſimplicib.mox de cōpoſitis.

A,breue in breue,Paro, Pario: in longum,Paro,Pareo:in AE,Aqua,Æquor. A, lōgum in longum,Vado,Vades:in breue,Vado,Vadum:Ater, Atrox:feroces enim fuſceſcunt ira. In E, apud Græcos,βάλλω,βέλος.apud Latinos,Paſco,Pecus, non eſt:nam πόκος,Homero fuit lana: quo nomine etiam nunc faſciculum certum, ſiue penſum vocant in Italia alicubi, ſed genere fœminino. Itaque à lana vetuſta vox πέκος. In O,Vena, Venox. In V Mure, Muria. E breue in A, longum, Legere,Legare,quoniam ad legendum, hoc eſt,

dicendum mittebantur, παρὰ τὸ λέγειν.

E,longum in breue,Sedes,Sedile.In I, Veha, Via: vt vult Varro.In O,Tego, Toga, Græcorum exemplo,λέγω,λόγος. Et longum in o, breue,Sedes,Solium.In V.Tego, Tugurium. In V, longum,Dies,Diu.In AE,Sequor, Sæculum.

I,longum in breue, Dicere, Dicare : in longum,Simus, Simia : non autem παρὰ τὸ μιμεῖσθαι, vt ineptiunt.I, breue in breue, Mina, Minax : in longum,Via,Villa, Vilis. In A,non mutatur illo exemplo, Generis, Generatim: ſed à plurali recto ferè deducitur. Viritim, Oſtiatim.In E, correptum Illicio,Illex. In V,Specio,Specula.

O,breue in longum, Vomer, à Vomendo, vt vult Varro:in breue, Volo, Volones. Longum in longum, Donum,Donaria : in breue, Moles, Moleſtus.In A,longum,Dico,Dicax: in E, longum, Tutor,Tutela:in breue Bonus, Bellus:fuit enim Bonulus,Bonellus.In I, & longum,& breue,Amo,Amicus,Amita.In V,Tego,Tegula.ſed Tega,prius fuit:Stolo,Stultus.

V,longum in longum, Pus, Putidus : in breue, Scutum,Scutulatum:Rus,Rudis. Breue in breue, Lutum, Lutoſum : breue in longum, Puer, Puſio : Suo, Sutilis. In A, Veredum, Veredarius:niſi ſit à plurali quod & puto : Cudo, Quatio.In E, Pignus,Pigneror,quia fuit Pigneris. In I, Cures,Quirites. In O, Pignus, Pignoratio:ſed ab obliquis potius : Decus, Decor, commodius exemplum eſt.

CAP.

Capvt xxx.

Mutatio in diphthongis ex deductione.

oe, in v, Pœna, Punio: Moeri, Muri, vt diximus.

Av in v breue, Raudium, Rude: nam ῥάβδος, fuit virga dempta ex arbore impolita: inde Raudum æs: & ab ea ruditate, Rus.

Cap. xxxi.

Conſonantium mutatio ex deductione.

b, in m, Globus, Glomus.

c, in g, præcedente n, Centum, Quadringenta. In r, Seco, Serra: ſed puto primam ſyllabam fuiſſe originis: canina autem litera geminata, ſtrepitum imitatos. Geminatur Pecus, Peccare: non vt grãmaticorum ineptiæ, pedem capere.

d, in t, Cudo, Quatio. fuit enim vetus verbũ. κύδω, adhuc durat κυδάζω: ſignificat ſtrepere: vnde κύδοιος, cõuitiũ, & κύδος. gloria, ſtrepitus ille popularis.

g, in c, Genero, Cneus: Gula, Curgulio: Viginti, Viceſimus: Pertingo, Pertica, ruſticum inſtrumentum ad fructus decutiendos.

L, in x, nõ mutatur exẽplis illis, Ala, Axilla: Mala: Maxilla, vt aiunt: nõ enim ab Ala, Axilla: ſed ab Axilla Ala, extrita, vt ait Cicero, clemẽtivaſtitate: ſic enim cẽſuit M. Tullius. Veho, Vexi, Vexũ, Vexulũ, Vexillũ, & κατὰ συγκοπὴν, Velũ: Ago, Axo, Axa, Axula, Axilla, Ala: Maſſo, Maxo, Maxa, Maxula, Maxilla, Mala, vnde μαστῆρες Pango, Paxo, Paxus, Paxillus, Palus; vt nõ parũ errent, qui ab, Ala putent, Axillam, diminutum duci. Axo

autem & alia, ſic ſunt dicta, vt Faxo, Graxo. Etiã falsò mutãt in R, illo exemplo Tabula, Taberna. nam Tabula, fuit diminutiuũ nominis, quod nũc non extat, à quo Taberina, vt Suterina, Tonſterina. Sed in his, E, abiit. in Taberina ſublatum eſt I. Omnino autem à Tabula etiam Tabulerna, ſicut Naſiterna. eſt autem Taba, & Tabula παρὰ τὸ τάζω, quoniã tabulata in ædibus, & vlmis planiciem extendebant.

N, in L; Vnus, Vllus: Vinũ, Villum: non mutatur, vt dixere. Sed fuit Vnulus: & vinulũ. In S, mutatur, Findo, Fiſſus. In T, Canis, Catulus. ſed à Cato, deducunt potius, & placet: at iidem, à Canis, Catus ipſum, trahunt.

R, in N, Murus, Munus fuit enim Munus onus muris reficiendis, vbi primùm vnum in locum è vicis conueniſſent ad condendum oppidum: inde Munimenta. Id oneris cùm remittebatur virtutis ergô, Donum dicebatur. Ab AEre autẽ non fit AEneus, vt dixere, vt mutetur R, in N: cuius rei argumentum eſt, quòd etiam AEſneus dixere. Itaque fuit AErineus. Sic AEternus, ab AEthere: & fuit AEterinus: vnde Sempiternus, quod fuit Sempæternus: mutatur enim AE, in I. Quæro: in Quiro: & abiecta eſt aſpiratio, vt in multis. Sic à Verè, Verinus, Vernus. I, enim abiecere, quod manſit in Matutinus, & aliis eiuſmodi. Nulla igitur ratione corripuere ſecundam ſyllabam. Mutatur R, in L, Niger, Nigellus, quia fuit Nigerulus, & in S, Ardeo, Arſum, Aſſum, vnde Aſſare.

T, in D, Quatuor, Quadra.

X, ad-

x, additum eſt in Vix, aduerbio, à Vi, quod negat facilitatem. vnde Vices: nam quod per vices fit, videtur difficile eſſe, & vix fieri. Fortaſſe etiam rectum ipſum fuit, Vix, Vicis.

z, tota Græcorum eſt. neque à Latinis in Latina deriuatur.

Demitur aſpiratio, Fingere, Pingere.

CAP. XXXII.

Mutatio in compoſitis. Vocales.

COmpoſitio, eſt coaleſcentia ſimiliũ aut ſpecie, aut genere: neque enim vnum fierent, niſi eſſet ea ſimilitudo, quam Græci vocant σύμϐολον. Dico autem, compoſitionem non actionẽ, quæ præcedit ipſam concretionem: eſt enim in prædicamento motus: ſed ipſam miſtionẽ duarum vocum, partim diuerſarum, partim ſimiliũ. Eſt autem modus quidam inter ipſa: Nomina enim nominibus propiora ſunt: facilius enim dicitur, Pontifex quàm Proconſul. nam conſuetudine extortum hoc fuit: erat enim per initia, Proconſule. Sic etiam verba cum diuerſis partibus deſinunt eſſe, vt Mancipium.

A, breue, in A, breue, Comparo, Paro. In A, longum, Indago. & ratio eſt euidens, concreuerunt enim vocales duæ. A, longum in A, longum, Gnarus, Ignarus. A breue in E, breue, Sacrum, Conſecro: Caput, Princeps. A, longum in E, longum, Arma, Inermis. In E, breue, Tibia, Tibicen, tibia canens. A, breue in I, breue, Ago, Abigo. In I, longum, Inſtigo, ex coaleſcẽte O, & A, inſto, ago. verbum agaſonum, & armẽ-

tariorum. Sic, Tibia, Tibicen, ex I, & A. In O, Hiſtoria, Hiſtoriographus. In V, Salſus, Inſulſus. In Troiugena quoque videtur A, in V mutatum. In diphthongum, Muſa, Muſæum: ſi μουσεῖον ſit, in E, vt ſuprà diximus.

E, breue in E, breue, Ferus, Efferus, Herciſco, Nouerca, nona diuiſio familiæ, non vt nugãtur. In E, longum à RE. Rettuli. E, longum, in longum, Telare, Protelare. In I, longum, Ledo, Collido. In I, breue, Lego, Colligo.

O, in O, longum, Solus, Conſolari: à viduis, quę cùm ſe ſolas relictas lamentarẽtur, oratio leniẽs deſiderium dicebatur. In Homicida, non vertitur in I, ſed ab obliquo fuit, Hominicida. In V, vertitur, à ſolo, Exul.

V, breue in breue, Iubeo, Fideiubeo: neque ferè cum alia voce compoſitum inuenias: à longa tamen fit, Ius habeõ, quam quantitatem retinuit etiam in Iubilo: niſi ſit, ab ἰὼ ἰὼ, vocibus triũphatorum: ſuperſtites enim vitam Apollini acceptam ferebant, cui canerent pæana in victoria. ἰὼ βιῶ, παιάν. V, in E, breue, Iuro, Peiero. In I, breue, Cornicen. V, in ſeipſam, conſonans in vocalem, Pituita, quadriſyllabum Catullo. contrà in Auceps.

CAP. XXXIII.

Diphthongorum mutatio in compoſitione.

AI, in I, vt diximus. Aeternus, Sempiternus.

AV, in O, Plaudo, Complodo. In E, Audio, Obedio.

bedio. vbi ob, nihil detrahit, ſed cauſſam finalem dicit. In v, Claudo, Includo.

CAPVT XXXIIII.

Conſonantium mutatio in compoſitione.

B mutatur in C, F, G, L, M, P, R. Succurro, Suffero, Suggero, Sulleuo, Summitto, Suppeto, Surripio. id Aeolenſium more, qui κάππεσον, κάββαλον, dicebant, præcedentem ſequentis vi pronunciantes. Neque tamen in omnibus his literis ſemper eadem connixio eſt. Malim enim Suſlimen, quàm Sullimen dicere, & Submurmurare. at Plautus Summanare, à manu, furari, ſicut à Vola, Inuolare: item Subrepere. Cum D, autem integrum manet, Subdo: cum N, Subnixe: cum S, Subſilire: cum T, Subticere. Ante ſeipſum quoque non mutari par eſt: nam ſi aliorum ſonos ſequitur, ne obturbet, ipſum ſe fouebit: vt in ſimplici Obba, quæ eſſet ob bibendum: ita igitur dicetur, Obbibo. Neque mutatur ante T, in S, vt dixêre, in Suſtollo, nanque fuit vetus vox, SVS, quæ motum cœlum verſus ſignificaret, ὕψοθεν. fortaſſe autem fuerat, Subs, ſicut, Abs: quanquam hoc videtur fuiſſe ἄψ. & à Sus, fuit Suſum: fecit autem ex ſe Suſtuli, non enim à ſuffero, venit. Eadem eſt ante C, Suſcipio, quod veteres Succipio, vt diximus, Æolenſium more, quemadmodum ſuprà declaratum eſt, quos priſci etiam in aliis obſeruarunt, vt eſt apud Plautum, in Aſinaria.

Suppendas potius me, quàm tacita hæc auferas. Quod nos Suſpendas. Pari exemplo, Suſpicio Suſtineo, Suſcito, Suſum: Cito. Exteritur ante M, aliquando, Omitto.

C, mutatur in G: Negligo: Neglego: ſicut Negotium, nec otium.

D, in C, Quicquid, Quidquid, Accurro, Acquiro: in G, Aggero: in F. Affero: in L, Allego: in N, Annuo: in P, Appono: nam quòd in Aperio, ſublatum eſt, factum fuit poëtica licentia, nam etiam Apparere, dicimus. In R, Arrogo, in S, Aſſideo: in T, Attollo. Sed inuenias, Adrepere, & Adſum, & Adniti. Conſules enim auribus, & materiæ: ſicuti Plautus cùm iocatur: & maluit Aſſum dicere, quàm Adſum: vt ſubinferret, At ego, Elixũ volo. Ante M, manet, Admitto. Eximitur ſequente S, coniuncto, Aſpiro, Aſcendo, Aſtruo: item G, coniuncto, Agnoſco. Contrà, additur inter vocales, vel mutata altera, vt Redigo, vel neutra, Prodeſt, Mederga, Redhoſtire.

M, in N, ante omnes, præterquam ante B, P, & ſeipſam. Imbuo, Impono, Immoror, Concio, Condo, Confero, Congero, Coniuro, Conlutibilis, Connitor, Conquiro, Conrugo, Conſequor, Contueor, Conuolo, Anxur. Sed aliquando etiã ſequentis L, aut R, naturam ſubit. Colligo, Corrigo: fuit enim Cum, prępoſitio, non Con, alia ab illa, quæ in compoſitione tantum inueniretur: Nam etiam in aliquibus integra manſit, Cum primis, quod verbum, qui diuiſere, vt duo facerent, paucę fuere lectionis, neque meminere etiam à veteribus, Cumprime. ſicut, Apprime. Item

Item ſi eſſet Con,vt dixere,quæ'nam illa ſit, quã audimus in Comes,Comitium,& clarius etiamnum,in Mecum, Tecum? Prꝺterea ſequente vocali, quis vnquam adiecit N? at abiicitur conſonans in hac præpoſitione compoſita cum vocalis initiis:ergo talis eſt,qualis abiectionem patiatur,ea autem eſt M. Nam alioqui interponimus conſonantes, vt diximus Mederga, Redeo: etiam ſequente aſpirationis craſſitudine,Redhoſtire, At in Cogo, quod fuit Coago, & Cohortor,& Coorior,& Cooperio,quid dicant? Poſtremò ineptè putant IN aliam eſſe, cum per N, aliã cùm per M,ſcribitur.Sed curto fuere priſci Grãmatici iudicio, quorum noſtri nomen potius, quàm merita ſunt ſequuti. At ſatis conſtat ſonũ ipſius V,in Cum, rotundiorem fuiſſe, qui etiam nunc manet. Vmbri enim,non Latini obſcuriorem illum alterum in vſu habebant, quem in Nunc,Gallis pronunciari,admonebamus ſuprà M,abiicitur,Circuitus,& Caſeus,ſi à cogendo, vt vult Varro,non à Caſa,vt nos iudicamus, deducatur.Item in Cognoſco nam γνώσκω, integrum fuit neque enim eſt additum,G,vt putarunt, erat enim γινώσκω.

N, in M ante B, P, M. Imbuo,fuit enim à Græco,Buo,priſcum verbum,βύω,& ſignificauit infercio,Immortalis,Impono.In C, etiam volunt illis exemplis, En,Quid,Ecquid: En, Ce, Ecce. Abiicitur qua lege M,ſuprà,Ignauus,Ignotus. In G,non vertitur in Ignominia, vt putabant: ſed eſt vt Gnomon.

R,in L,Intelligo,hoc autem vſu, non lege fa-

ctum eſt: nam Interluo,& Subterlabor, & Perlitus,& Superlatiuum. At Politianus, cùm mauult, PELLEGO, videbatur in hoc, vt in cæteris ſibi, nõ poſſe eſſe princeps litterarum, niſi ſolus eſſet: ſed aliunde poterat diuinum ingenium ſibi parêre gloriam, quàm ex deformatione Latinæ puritatis. Abiicitur in verbo, Peiero.

S, in F, Diffundo: neque enim fuêre duæ præpoſitiones, vt ſunt arbitrati Grammatici, Di, & Dis: ſed Dis, Græca. nam binarius numerus primus eſt, qui diuidi poteſt: quod igitur bis facimus, diſcontinuata opera fit. iccirco præpoſitio hæc ex vno plura demonſtrat, Diuido. quoniam quę ſecta ſunt, bis videntur. Seruatur in multis, Diſcolor, Diſgrego, Diſiungo, Diſpono, Diſquiro, Diſſideo, Diſtuli. Ante cæteras tollitur, Diligo, Dimoueo, Dignoſco, Dinumero, Dirimo, Diuido; Diiudico. Inuenias tamen Diſrumpo. Ante B, nondum venit in mentem, an ponatur hæc præpoſitio.

X, ante F, mutatur: Effigio. ante vocales manet, Exaro, Exeo, Exilis, Exoletum. Non abiicitur ante D, ſed ipſum D, tollitur, Exuo, ἐκδύω. Ante alias manet: Excio, Exlex, Expono, Exquiro, Extero. In aliis autem non eximitur, ſed E, præpoſitio eſt, non EX, Ebibo, Edico, Egero, Eiicio, Eligo, Emineo, Enato Eruo, Euado. Inuenias tamen ante F, integrum, EX: ſed in eo verbo, quod quia nolo hic ponere pudoris gratia, aut per te ipſe intelliges: aut ſi non intelligas, non docebo. Cum vocibus autem ab S, incipientibus ſi componas, quid facias? tollas ſibilum? nõ enim ne-

eceſſarium eſt. nanque in x; ſyllaba poteſt ter-
inari: ſed ſoni ſuauitatem ſequendam cenſeo:
aque commodius dicemus, Exequor, Græco-
m exemplo: qui certis locis ἐκ, aliis, ἐξ, dicunt.
ed recentiores, vt ſapere videantur, omnia ob-
rbāt: at nos veterum ſequimur ſimplicitatem,
ui Exul, ſcripſere, quanquam ab Ex, & Solo, du-
eretur. Hoc itaque cùm rectè ſic ſe habeat, peſ-
mo argumento probandi rationem malè iniuê
. Nam inquiunt, ſi poſt x, liceret ſeruare s, ini-
o vocum compoſitarum: pari ac ſimili lege etiã
ceret poſt ψ. ſed nõ licet: neque enim dicimus.
bſſectum neque Obſeſſum: ſed vnica s, fuit cõ-
ntus vſus. Vbi dupliciter peccant: primùm,
ìm putant s, quod in Exequor eſt, præpoſitio-
s eſſe non verbi: hoc enim falſum eſt: nam ſi-
nificatio verbo debetur, ergo & partes. & rema
et veſtigium præpoſitionis Græcorum lege,
ıos imitamur, Ecſequor. Alterum errorem vi-
eas manifeſtum, cùm putant Abs, eſſe integram
natiuam præpoſitionem, cùm tamen ſit Ab,
er apocopen, ἀπό, quod & patet in ob: neque e-
m neceſſe habeas dicere Obs, ſed per apocopẽ
ως. nanque ὄπι, fuit ſimplex. ὄπως compoſitũ.
bs tamen fuiſſe in quibuſdam, videmus illis e-
mplis, Obſcurus, à cura: Obſcœnus, παρὰ τὸ κοι-
ῶ, vnde Cœnũ noſtrum. At in Abſcedo, Abs
t, & Cedo: ſed nihil ad rem.

t, mutatur in r, ſi à patre, nõ à parente, fit Par-
cida: ſed hoc plus placet nobis.

CAPVT XXXV.

Ordo literarum, quatenus dictionis partes ſunt. Quæ cuique ſyllabæ debeatur.

ORdinis nomen Græcum eſt. Dicebant militibus Tribuni: Hactenus tibi licet: Hîc conſiſtes: Eò progredicre: Huc reuertere: ὅρον δῶ, inde ordo. Aeoles autem non aſpirant, quorum inſtituto ſanè libens accedo: nihil enim helluonem magis ſapit, aut Barbarum, quàm è gutture inſufflare aduerſus eum, qui cum loquare. Eſt igitur ORDO, loci ratio, qua quid aut præit, aut ſequitur: vel ante, vel retro: vel dextrorſum: vel ſiniſtrorſum: vel ſurſum, vel deorſum. Nam prioris ratio eſt præeundi: poſterioris, ſequendi. In militia, vt diximus, nata vox. ſic & Græci τάξιν, ab aciei directione: Tranſlata in ciuitatem pro ſtatu hominum, liberorum, ſeruorum. Inde patrum, plebis: additi & Equites. Et Lex Othonis Theatralis. In plebe etiam fuit ordo: claſſiariorum, proletariorum, duicenſorum, capitecenſorum. Ab his ad corpore carentes res fuſum ſignificatum, vt etiam ordo in numeris dicatur, non ſolùm in rebus numeratis: non temerè. Eſt enim & numerus & menſura cauſſa rei numeratæ, vel menſuratæ, non quidem vt ſint, quod ſunt: ſed vt à nobis cognoſcuntur, aut tot, aut tãtæ, ſed hæc altioris ſunt operæ. Eſt igitur in literis ordo, poteſtatis pars, ſecũdum quam licet ipſis aliam atque aliam ſortiri ſedem, propter vim qua inter ſe aut conueniunt, aut diſſident. Quãuis autem in ſyllabis cognoſcitur, non tamen à

llabis fit,ſed facit ſyllabas: eſt enim forma ſyllarum Ordo: ac propterea non ad loca, quæ de llabis ſtatuunt,referēdus, vt fecere veteres: ſed ic retinendus,vbi agitur de elementis: Elemēta nim ſyllabarum materia ſunt:ordo aūtē forma, ıt poteſtatis pars,aut ab ipſa pendens poteſtate. ſt igitur vnum ex duobus principiis ſyllabarū. Quum autem duplex ſit ordo:vnus ob compoſionem, quo quid aut præit,aut præitur: alter in iſcendo:vt de quo elemento primùm ſit ſcribēum: prior ſpecies ordinis vera eſt : quippe ex ua ſyllabæ conflantur: is enim literarum finis, ui partium propter totum. Alter modus, qui ualíſve ſit, ſuo mox dicetur loco. Eſt enim acidentalis quanquam ab ipſa profectus ſubſtana. Nam cuius forma eſt eiuſmodi, vt prima rodierit in lucem atque vſum ſermonis, hoc e ſeſe præſtat, vt prima quoque dicatur, proima nanque eſt naturæ communi. Ac quanquā e ſyllaba nondum dicimus, tamen hic tanquam e principiis ſyllabæ ſcribentes, nomine tenus llabam referemus.

Omnis igitur literarū cohærentia, aut in eadē llaba fit, quam propterea Græci σύςασιν, quam os in philoſophia aliquando cōſtitutionem, aâs concretionem,hic facilius coniunctionē diamus,per quam ſyllaba, quæ literarum coniunio quædā ſit. conſtat.aut in diuerſa deſtituūtur teræ,neque ſub eundem tenorem veniūt, icdirōque διάςασιν vocant Græci:nos diſcretionem, iſiūctionémve nominamus:ipſáſque literas diſtas.Id autem vocum dignoſcitur proportione:

quarum vt quæque initia obſeruamus, ita & ſyllabis aſcribenda iudicamus. quoniam enim ab his incipiunt voces per ſyllabas, ipſæ quoque ſyllabæ incipient. Exemplum eſt Cōſpiro: quia ab N S P, nulla vox incipit, ne ſyllaba quidem incipiet: ſed N, prioris erit ſyllabæ finis in diaſtaſi, cum ſequēte, propterea quòd à cæteris duabus inuenias principium dictionis, Spes. Neque verò euenit id propterea, quod ex Cum, & Spiro, compoſitum eſt, vt quaſi in partes priſtinas reducatur: ſed item modus erit etiam in Pulchro: erit enim Pul, prior ſyllaba. Altera autem à duabus incipiet cōſonantibus: iccirco quia vocis initium inuenias tale, Credo. In Excedo, autem ſiquis quærat, vbi ſit diſtinctio faciunda, intelligat non eſſe neceſſarium ſcindere X. nam quanquam eſt duplex vi, figura tamen vna eſt, & indiuiſibilis, quemadmodum ſuprà diximus, alioqui non eſſet elementum. Neque ſi ſit facta vis dictionibus, per conciſionem, vt Extinxti. duarum enim literarum vltima erit ſyllaba, quia Lynx, dicitur.

Proprium autem eſt coniunctionis, certas vocales, certáſque admittere conſonantes. Diſiunctionis autem, omnes quidem vocales, nō omnes cōſonantes: vt N, non admittit ante ſe P, aut B. Et in coniunctione Q, non aliam admittit, quàm V, & ad diphthongos conficiendas non omnes cōcurrunt vocales. Eas igitur ſe mutuo anteire, aut conſequi diuerſis in ſyllabis, iam declaratum eſt. In eadem autem ſyllaba præeunt, A, E, O: ſubeunt, E, V. Quinetiam vetere in diphthongo E I, ſubit,

ubit, I, vt Queis, pro Quibus. ſcriptum à Vergilio
ſſe vnica litera, conſtat ex Gellianis narrationi-
us. In interiectione tamen, Hei, manet adhuc.
At Græci poſtpoſuere etiam ipſi Y, in Harpyia:
& Ω, & H, & A, ᾠδῇ, ᾄδω. Sed & poſt V, in eadem
yllaba inuenitur V, Suauis, Suadeo.

Conſonantes autem ſic ordinantur: Omnes
enè conſonantes anteeunt duas liquidas. L, & R.
Duplices autem non anteeũt, præter Z: antecedit
nim ipſum M, ſi verum eſt, quod placuit quibuſ-
am, Zmyrna Exempla liquidarum ſunt, Blæſus
Brutus, Clarus, Craſſus, Draco, Flaccus, Frango,
Gloria, Graccus, Plico, Precor, Stlatũ, Trica. At
L, neque liquidas, neque aliam quampiam præ-
edit. Neque D, niſi vnam ex ipſis: non enim L.
Cæteras B, nullas præcedit, ac ne ipſum qui-
em N, in verbo Abnuo. Sed in Abdolas, am-
lectitur ipſum D, quoniam inuenias, Bdel-
um. Etiam in Aetna, diſiuncta ſunt T, & N. At
erò, C, D, G, P, non reſpuuntur. Exempla ſunt,
νοφερός, Cneus, Gnatus, πνέω. Igitur coniuncta e-
ınt in Cydnus, δάκνω, Agnus, Sypnus. M, in ea-
em ſyllaba cùm nulla ſequente eſt, præterquam
im N: vt in Mnemoſyne: & ipſum ante ſe vnã
it alteram tantùm patitur: D, apud Græcos,
μνή. & S, Smaragdus: & ſi verum eſt quod aiunt
iam Z, Zmyrna. quod ſi verum eſt hoc, duplicẽ
ræcedere, etiam vtrauis eius pars idem munus
bire poterit, tam S, quàm D. Habet autem ipſum
, eandem rationem cum P, & C, & liquidis: vt po
poſſit ante S. Nam quemadmodum dicimus,

Ex, ἀψ:, ſic etiam Hyems, Sirems, ἅλς, Mens, Ars. Nam M, & N, inter liquidas quoque recenſuere. Si ante x, tres ponuntur, Falx, Lanx, Arx. quod commune habent inter ſe, non autem cum M. E contrario ipſum s, antecedere poteſt B, C, D, E, P, Q, T, σβεννύω, Scaliger, ὄσδω, quia eſt in z, σφενδόνη, σμῆνος, Spes, Squilla, Stolo: cum cæterarum nulla. Veteres hic quum alios admiſere errores, tum inſignem illum, qui negarent ante p, poni: at tanto nobilius ac verius: coëunt enim adeo, vt literam efficiant vnam, z. Nullæ mutæ inter ſe coëunt, niſi B D, vt Bdellium. quod etiam videbatur quibuſdam aſperiuſculum, iccircóque mitigarunt interpoſita vocali, Bedellium. Sed tamen apud Græcos eſt βδάλλω. Qui negant z, præponi ipſi M, in Smaragdo, fortaſſe vera dicunt. Sed eorum argumentum falſum eſt: ſic enim aiunt: In fine carminis dactylici non poſſet collocari vox illa, neq. enim præcedens ſyllaba finalis in præcedenti dictione poſſet corripi, nō enim poteſt abiici ipſum z, ſicut abiicitur s. Sed falſa eſt comparatio: interpoſito enim interuallo non coniunguntur voces: itaque non fit poſitio ad productionem. Quam qui ſibi confinxere, vt euadant hanc incommoditatem, modo mutam cum liquida excuſant, modò ſibilum, modò aſpirationem tollunt: ſed tot monſtris opus non eſt: multa ſunt exempla, multæ rationes. Nam quemadmodum dicent illud Homericum dactylo comprehendi? ἄσυλα ῥέζων: aſpiratio enim cum ipſo R, producit præcedentem, quod eſt manifeſtum in

verſu Theocriti ex Herculillo, ὅ ῥ' οἱ ὕπερθε. finis enim ſenarij dactylici eſt. Item I conſonans inter duas vocales ſemper lõga eſt. Ergo quomodo dicamus, Regia Iuno. Eſt & illa ratio inuicta, ſi diphthõgi finales, non ſemper corripiuntur ſequẽte vocali, ſed etiam poëtarum arbitratu producuntur: ſequens ſyllaba initio vocum, fines præcedentium non mutabit. Sed hæc alibi propria opera ſunt expedita contra ambitionẽ Grãmaticorum.

CAPVT XXXVI.

De diſiunctione, ſiue diſſitis literis. Vocales.

Diſiunctio accidit omnibus vocalibus, & mutua inter diuerſa, & ſua cuique ab ſeipſa. A, cum cæteris, Aer, Sais, Tetraon, Phaülus. E, cum cæteris, Ei, Eo, Eunt. Ea I, cum aliis, Fio, Fiunt, Fiat, Fiet. O, cum reliquis, Cous, Coa, Coeo, coït. V, cum reliquis, Sua, Suem, Sui, Suo. Item cum ſeipſis, Nauſicaa, Deeſt, DiI, Coopto, Suus. Sunt hæ diſiunctiones numero quinque & viginti. Quarũ viginti inter ſe reciprocę ſunt: Nam vt quæque præcedit cæteras, ita præceditur ab illis.

CAPVT XXXVII.

Conſonantium diſiunctiones.

D, diſiungitur à B, Abdomen: & quidem mutuo, Adbibo, B, ab N, Abnuo: ſicut M, à D, Admitto. B, præcedit F, ſed mutatum, Aufero: neque enim eſt αὐ, vt ait doctiſſimus Gellius: cius cumen laudamus, iudicium non ſequimur. Præceditur autem à tribus liquidis, idque com-

mune habet cum ſuis comparibus, Album, Ambo, Arbor: Alpes, Ampulla, Arpinas: Alfenus, Arferia. ſed M, ab hac excluditur, vt diximus. Item prӕceditur ab ipſo C: ídque commune habet cũ M, T, S: Pyracmon, Flecto, Flexum: eſt enim Flecſum. Præceditur etiam à G, Egbatana. ídque habet commune cum D, Migdonides: & cum M, Agmen.

T, præceditur à C, & P, ſiue tenuibus, ſiue aſpiratis: ſed plus Græcis, quàm nobis, κτάω, πλύω, φθονέω, χθών. quorum exemplo intelligamus σύστασιν in illis, Actus, Aptus, Aphthonius, ἄχθος. Ipſum C, præceditur ab X, Excutio. Item ſuum par, Exquiro. Habet hoc commúne cum L, Exlex cum P, Expuo: cum T. Extulit.

M, præcedit B, & P. vt diximus, & ſeipſum, ac præterea nullam, Ambo, Amplum, Ammentum: neque enim antecedit N, vt dixere: nam in Amne, eſt σύστασις: exemplum, Mnemoſyne.

L, & R, ferè omnes præcedit, Arbor, Arcerra, Ardeola, Corfinium, Corgo, Periurus, Perlego, Permeo, Pernox, Perpes, Perquiro, Perrexi, Perſono, Peruolo: Albion, Alcon, Aldus, Alfenus, Galgulus, Saliuncula, Almon, Alnus, Alpes, Alſioſus, Altellus, Alueus. Iccirco diximus, Ferè: quia L, nõ præcedit Q, neque R. Ita N, quoque multas præcedit, Ancon, Andes, Anfractus, Coniunx, Angeria, Conlutibilis, Anquiro, Conrugo, Conſul, Antes, Conuolo, Anxur, Zinziber. Ante B, M, P, nunquam.

S, interdum obſidetur vtrinque à C, in ipſa duplici

plici excipiens aduenies c,initio ſubeũtis dictionis.Excoquo:idem eſt Ecſcoquo.

Duplices nullam præcedunt,neque in conſtatia,neque in diſtantia:ſed vocales ſemper in conſtitutione. ζῆλος,ξηρὸν, ψαύω.at non retinent eam pertinaciam in ſubeundo: dicunt enim Ariobarzanes,Perſæ,& Xerxes:& nos Anxius,vt oſtendimus iam:Græci, κάμψω:Arabes etiã Alzit, & Alzibib,oleum,& vua:& alia multa etiam extra articulum.

CAP. XXXVIII.

Ordo diſcendi Elementa.

IS eſt ordo, qui eſt principium, ac quaſi forma ſyllabæ:nunc autem diligenter ordinem natalium, atque vſus earum videamus. Neque enim rectè fecere priſci, aut Latini , qui quem à Græcis, aut Græci quem à Syris accepiſſent, ordinem retinuere. Sed vt quæque prima nata fuit litera, ita prima quoque ſeſe offert ad pronunciãdum.Iccirco & à vocali, propterea quòd vocales ſyllabarum formam ferunt ſecum, & à notiſsima earum rectè omnia idiomata ordinem auſpica-ta ſunt, Chaldæi,Arabes, Scythæ , Græci, Latini. Eſt enim A, prima , notiſsimáque infantis vox , cum qua vitæ huius ſpiritum primum haurimus:neque re vlla eget alia, quàm hiatu oris ſo- ſine vllo cæterorum motu inſtrumentorum. ...udunt enim Græci , qui à Phœnicibus Al- ...ha, bouem dictum autumant : cuius pecoris quaſi auſpicio quodam Cadmus vrbem Thebas condiderit : cuiuſque opera ſeminio illo

fabuloſo ciues ſuos quos ideo *σπαρτοὺς* vocauit, collegiſſe: à terra enim oriundos mentiebantur, eo dimetientes, & nobilitatem ſuã & poſſeſsionem peregrinis inacceſſam: quo iure quaſi parẽtem ab occupatorũ amplexibus arcerent. Sic & Gai, & Opici, in Italia ab eadem terra ſeſe nuncuparunt. Cæterum Græcorum in mentiendo audaciam ſuperauit quorundam ſtultitia, non in credendo ſolùm, ſed etiam in prodendo. Nos autem Arabicæ linguæ non totius ignari, ſcimus & à Syris hodie, & à Mauris qui inde aducti ſunt, Taur, bouem dici: putamúſque in Græciam à Cadmo eam vocem translatam. Igitur vocales duæ quæ eſſent ampliſsimi ſoni A, & O, pręponẽdæ aliis fuerant, quemadmodum huic illa eſt antepoſita: quæ autẽ eſſet obſcuriſsima poſtponẽda V, ciuſque ſimilis altera ei appoſita Y. Duę autẽ mediæ, E, & I, medium in locũ conueniſſent. Sed de E, poſt A primo ſtatim loco ſcribẽdũ fuit, propterea quòd eſſet magiſtra quaſi quædã omnium conſonantium: Quarum nomina, paucis exceptis, aut in eam deſinerent, aut ab ea inciperẽt. Ante alias autem conſonantes de Sibilo primo loco agendum fuit: vocali enim proximus eſt: ſimul & de Aſpiratione: nam paulo compreſsiore ſpiritu Aſpiratio, paulo tenuiore Sibilus effertur. Atque etiam de Aſpiratione prius, quàm de Vocalibus dicendum fuerat. Sed quia affectus potius quidam eſt, quàm elementum, poſtremam omnium commodius ponemus. Octauo eam loco Latini conſtituêre, veterum imitatione. Nam quum à Simonide E, vocalis ſonus, vbi perpetuo pro-

producerentur,notatus fuerit figura h,qua Athenienſes vſi eſſent antea ad aſpirandum: atque ille cam poſt e,cui ſubſtituiſſet,ſtatim repoſuiſſet:Latini receptam ab Atticis & figuram & poteſtatẽ, Simonidæ ordinem ſunt ſecuti. Nam Latini ipſam f, cùm interponeret,ſanè numerum auxere: cui ſedem eam quare aſſignarint, haud facilè explicari poſſit. Nam & inuſitata litera apud multos Græcorum eſt:& ſi ſpiritum eius in pronunciatione reſpicias,ipſi d,anteponi debuit:ſi originem cõtemplere,poſt g, ſtatui : fuit enim ex duplici, ϝ, vnde etiam digamma appellata:partes enim totum anteire debent. Primores autem conſonantum in cunnis ſunt b,g,m.quare Arabes atque Hebræi, Græcíque longè quàm Latini ſapiẽtius, qui ſtatim poſt a, ponerent b.poſt quem g, non c,vt noſtri.facilius enim g,quàm c,pronũciatur : quanquam inter linguæ vitia aliquos inuenias in c,aliquos in t, hæſitantes. L, quoq; facilima fuit, atque inter primas rèponenda:lactẽtis enim ætatis eſt: itaque vdam Græci appellarunt: minus commodè communicato nomine etiam ipſi r,quam equidem iudico poſtrema in ſe de recenſendam,ſed ante duplices tamen , quarũ vnaquæq; eo loco ſtatuetur,quo eius origo fuit: vt Ψ, prima ſit , quia b:at Ξ, vltima quia c : media autem z,quia d. q, nouum inuentum Latinorum,aut ſtatim poſt c, aut omniũ vltima collocaretur. n,autem poſt L: idem eius filum pronunciationis vtrique fuit. Neque verò idem ordo apud omnes ſit nationes , ſed vt cuique frequentior eſt litera, ita prior alia eſſe debet. Quẽ-

admodum etiam illud intelligas, apud Vmbros prius de v, quàm de o: contrà apud Romanos.

CAP. XXXIX.

Figuræ Elementorum & earum cauſſæ.

NVnc de figurarum cauſſis dicendum eſt: de antiquis figuris loquor: quas qui Atticas, nō antiquas voluerunt appellare, oſtenderunt, quàm & multum ſcirent, & parum ſaperent. Neque enim Atticarum cognomēto circunlatæ vllæ vnquam literæ fuêre, ſed Ionicarum: pars enim Ioniæ Attica regio fuit. Nam quū in duas partes vniuerſa eſſet Græcia diſtributa, Peloponneſum, Dores, cæteram regionē Iones obtinuere. Duos ſuper hac re verſus ponit Strabo certis inciſos columnis, quos qui volet leget. Nam iidē quum in Aſia Ioniam recenſent, colonias pro matrice ac primaria regione ſuppoſuere. Quorū mores in luxum, ac mollitiam Barbarorum quū abiiſſent, puditum eſt Atticos Ionicæ appellationis. Cæterùm nomen & illorum vſui in literis, & Dorienſium manſit conſuetudini. Iccirco autem dictæ ſunt antiquæ, quia recentiores aliis notulis vti maluere, quibus etiā maximam horum partē deſcriptam videmus: quare etiā Maiuſculæ ſunt appellatæ: à notioribus igitur incipiendum eſt.

Ac figura quidē accidit literis, per lineas. Quāquam autem figura eſt ſpatium lineis contentū, paucæque literæ, aut totæ concluduntur lineis, vt D, B: aut partes earum, vt P, Q, R: quædam verò etiam vnica tantùm linea deſcribuntur: tamen eſt eis attributum figuræ nomen, propterea quòd non eſſent veræ lineæ Mathematicæ, ſed potius

ſuper-

ſuperficies anguſtæ quædam. Omnis autẽ linea; aut eſt obliqua, aut recta. Nam quod Galenus diuidit in curuam & cauam, id eſt per accidens: eidem enim lineæ contingit, vt & caua ſit & curua: ſicuti obliqua dimetiẽs linea quadratũ, inferiori triãgulo curua erit: ſuperiori caua: neq. enim in linea obliqua cauum à curuo melius diſtingui poteſt, quàm in puncto dextrum à ſiniſtro, ſuperum ab infero. Sed eadem linea diſtinguitur figuræ vnius cauum, ab alterius figuræ curuitate. Omnis igitur litera, aut linea, aut lineis conſtat: item aut recta, vt I: aut rectis, vt H: aut obliqua, vt O: aut obliquis, vt Q: aut recta, & obliqua, vt P: aut obliqua & recta, vt G: aut recta, & obliquis, vt R, B. Hæc eſt diuiſio à ſubſtantia: ab accidenti autem ſic: nam tranſuerſum & perpendiculare, & diametrale, & iugale, & decuſſatorium accidentia ſunt lineæ vel rectæ vel obliquæ. Perpẽdicularis vna, I: duæ H, eæque iugatæ: Duæ angulares ad mediũ perpendiculum, A: vna perpendicularis cum vna iugata, L: cum duabus, F: cum tribus, E: Duæ perpendiculares iugatæ diametro quadrati, N: & alio ſitu Z: duæ diametrales X. Sunt & curuæ inordinatæ S: nam Græca ex æquo reſpondet ſibi, Σ: ſunt ſimplices, vt aliæ: compoſitæ, vt OO, & F: quarum illa originem ſuã repræſentat, O, Ó: hæc nullam Γ, Γ, poteſtate.

CAPVT XL.

Cauſſæ ſingularum.

NVnc ſingularum cauſſas videamus. A, tota Græca eſt: hoc ſatis habeamus: ſed ne illi ipſi quidem ſine cauſſa: à Syris enim. Quid Syri?

Quidam dixere latum ſonum in angulum deſinere,iugúmque ipſum præſcribere metas latitudinis.Sed eorum audaciam arguit & Α, Grecorum à quibus ipſum illud Α, fluxit:& Δ eorundem,cuius iugum præſcribat hiatum nullum: nam quo pacto aut ex ore,aut in ore triquetram poſſint figuram conſtituere ſanè neſcio. Differt autem vtram ineas rationẽ. Nã ſi propterea ſimpliciſſimũ putes elementum, quia primum eſt: ita ſanè ſcribas ſicut Arabes, qui póſitæ lineę perpendicularis calcẽ ſiniſtrorſum verſus produxere,quaſi in figuram noſtri L,aut G,Hebræi inuerſi.Sin hiatum contemplere, patula facies ei potius debeatur,quam etiam quadratam primum finxiſſe Hebræos par eſt,item Chaldæos: vel vt ante hos fabulantur quidam,neſcio quos Aramæos. eámq. linea dimetiente diſſectam, ſic quam poſtea concinnarunt.Sic igitur eſto diuaricata propter hiatum,Huic autem cum ſoni exilitate atque obſcuritate contraria eſſet Υ, vnde & ψιλὸν acceperit cognomentum, figuram quoque oppoſuere inuerſam,bifurcatam. Huius itaque ſono quum proximum ſit V,noſtrum, non valde ab eius figura diuerſam faciem habuit.ſed ſubducta columella,furcas biuias cõtrarias ipſi Α,retinuit. cuius naturæ ipſum quoq. eſſet contrariũ pronũciationis obſcuritatę.Ac ſanè aliquãdo fecit, vt dubitaremus,vir doctiſſimus Auſonius poëta,an V, notula fuerit in vſu Græcis. ille. n. Græcã negationẽ ΟΥ,vnica fuiſſe literam illis verſib. profeſſus eſt:

Vna fuit quondam, qua reſpondêre Lacones
Litera:& irato Regi placuere negantes.

Sed

Sed videtur alluſiſſe ad ſonum Græcum & ad figuram noſtram: exprobrat enim hoc illis Nigidius Figulus, qui neſciuerint figuram vnā inuenire, qua v, noſtratis exprimerent ſonum.

o, ſuis ſibi à natalibus vſque figuram attulit, expreſſa pictáque oris rotunditate: ſicut I, ſoni maximè exilis, excuſſo omni tumore, ac ventre, quā tenuitatem cum E, faciat pinguiuſculam, iugulauimus obeliſcis quibuſdam: quorum ſanè numerus potius ſeruiuit decori, quam neceſſitati: ſed aut duobus extremis ſatis efficere poterant ſic c: aut medio vno, ſic, ɫ: ſed illa propius accedebat ad C, apud nos: hæc autem apud Græcos ad aſpirationis notam. Nam quominus ſummo tantum eſſent contenti, in cauſſa fuit Γ, Græcis: quemadmodum Latini imo ſolo nequiuerunt eſſe contenti, propterea quod eam figuram L, occupaſſet: placuit itaque ternis roſtris faciem efficere plenioreē. V ſi autem antiqui ſunt longiuſcula forma, ipſo I, deſcribendo, quum geminaretur: idq. decoris gratia ſic, Iulij. Huius conſuetudinis literam lōgam vocat Plautus in Aulularia. quam interpretes iccirco, pro L, ſunt interpretati, quia Barbarorum vſu ſic nunc ſcribimus.

B, item Græca eſt ſicut M, N, T, Z. vel ſono, vel figura: at C, ex dimidio Græca eſt: ſubtracta nāque columna ipſius K, cuſpis nuda remanſit, ſic Δ: cui ad faciliorem ſcripturam angulum ademere. Sicut etiam ipſi Δ, quod fecere vt eſſet D. ſic ex Σ, creauere S, ſubducta baſi, & angulo hebetato, vt non amplius Scythicum arcū imitaretur, id quod notabat Athenæus ex priſcis fabulis. ſic ex Π,

quod abſcidiſſent de Π, finxere ipſum P. circuli enim quā anguli ductus facilior: propterea quòd vnica linea vnico abſoluitur motu: at Angulus duabus lineis ergo duobus motibus, igitur quiete interpoſita. hoc enim in naturalib⁹ declaratū eſt. Poſtea quum noſtrum hoc P, cōcurreret cū illorum litera, quam Caninam vocat Perſius, vt à noſtra diſtaret, caudam addidere, R, ſicut & ipſi C, ex quo cognatam effingerent G. atque eodem conſilio eidem addita alio modo cauda vt fieret Latina litera, qua Græci carent ſic, Q, quam poſtea in hunc modum clauſere. Q. Eſt etiam ratio, quare ſubdidiſſent caudam: deferendus enim ei ſemper comes ſuus fuit illi, ſic, QV.

Factum autem eſt, vt non ſolùm Angulorum hebetatione, & virgularum additione, adēptione, Græcas in vſum ſuum transferrēt Latini, ſed etiam integras ſeruatas inuerſa figura reponerēt: nihil enim aliud eſt noſtrum L, quam illorum Γ. quoniam illorum V, nimis prope eſſet ipſum A, cuius iugi deſcribēdi poſſent obliuiſci, ſimul turpe fore arbitrabantur, ſi vocalis nota plus egeret operæ, quàm conſonans: cùm pronunciatio è ſimpliciori penderet poteſtate. Digamma quoque inuerſum ꟻ, duplex eſt Ϝ. Quare non malè excogitauere, vt Ψ, Græcam exprimerent per antiſigma, Ͻ, neque quominus id reciperent, in cauſſa fuit, vt aiunt, ſoni mollitia, quam ipſum Ψ, repræſentat, noſtra P S, non aſſequuntur. nam quód argumentum adducunt, id eſt nullum. ἄραψ, quia facit, ἄραβις. eſt enim vbi nō faciat. σὴψ, σηπός: quare quod officium pręſtat illis, nobis non denegaſſet.

Age

Age verò quid prohibuit, quominus illi aliqua figura exprimerent noſtrum Q: nã qui à Romanis viuendi leges accepiſſent, etiam loquendi nõ negligerẽt. erat enim eis in promptu ἀντίκαππα, ϰ. neque addere v, quod ne Latinis quidem fuerat neceſſarium. Nam quem ſonum, ipſum Q. cũ v, iunctum habet, potuit etiam ſeorſum, ſi attribuiſſent, per ſe obtinere. Ita etiam Angelo, ſi non eſt N, in ἄγγελος, non eſt Γ, geramus morẽ moroſis iſtis, & antigamma ſtatuamus ſic ɼ. quod ipſummet ſit hoc quod neutrum illorũ quiuit eſſe.

Acceperunt autem non ſolùm eaſdem eadem poteſtate, & figura, eodem vel inuerſo ſitu, ſed etiam & figura & ſitu eadem, poteſtate verò longè diſſimili: vt x, quæ illis eſſet aſpirata, nobis eſſet duplex: & quæ illis eſſet media ſimplex Γ, nobis eſſet aſpirata geminatu F. Sed & vocalis notã ab Athenienſium inſtitutis vſq; repetiuimus ad aſpirationẽ, cuius illi vſum inuertiſſent. H. enim nunc pro E, lõga: olim pro aſpiratione Attici poſuere, ta etiam, vt inſererent: quos Latini ſunt ſecuti, Heraton: etiam in medio, ΚΤΑΗΩΝ. quod ne nos quidem negleximus, Prohœmiũ. Quare poſtea ſemper tenuit conſuetudo, vt centenarij numeri nota eſſet H. quod fuiſſet illius vocis initium. ſicut apud nos, eadem ratione, C.

I, autem & V, cõſonantium figuras non excogitarunt, poterant tamen ſic fieri, Ɨ, & V, niſi Aeolicum illud mauis ɪ.

CAP. XLI.

Literarum notæ cum poteſtate numerorum ſignandorum, & Nominum.

FVit & certus vſus literarum, qui etſi ad poteſtates potius referendus eſt: tamẽ quia ſine figura cognoſci non potuit, huc, vt opinor, cõmodiſsimè diſtulimus. Eſt autem duplex: quippe vel ad numeros digerendos, vel ad certa nomina indicanda. Igitur Vnum per I, ſignabant, quoniam minimo ſpatio eſſet virgula, ſicut vnitas nullo: Ac repetebant ſanè vnitates, ad quinque vſque, quem numerum per V, deſcribebant: nõ propterea quòd ea nota eſſet dimidiũ ipſius X, quo denariũ deſignarent: neque iccirco, quia olim ſcripſerant QV, & poſtea Q, ſuſtuliſſent: ſed quoniam eſſet quinta vocalis: cum qua repetitis, atque appoſitis vnitatibus, ducebantur ad numerũ Denarium: quẽ iccirco X, litera notauere, quia in numero atq; ordine vulgari ſtatim ipſum V, ſequebatur. Quo cõſilio etiam Centenarium numerũ quum ſtatuiſſent per C, ſequenti elemento, ſcilicet D, Quingenarium depoſuere. Ratio autem Centenarij à prima litera ipſius nominis accepta fuit: ſicut & Millenarij, per M. Quinquagenarij autem notã non à nomine, ſed à Græcorum inſtituto excogitarunt: nam quum illi per N, pingerent quinquaginta, priſci Latini, qui huius elementi loco ponerent identidem L, in hunc quoque vſum ſubſtituêre: & monuimus apud poëtã ſic ſcriptum legi ſolitum à doctoribus.

Dant manibus famuli Nymphas.

Sane

Sanè verò Lymphas à Græco νύμφη ductum nemo negat. & στλέγγιλη, quaſi στλεγγίς, vt volũt. In nominibus quoq. deſignandis vſi ſunt certis literis, iíſque eorũ primis: c. Caius: p. Publius: & inuerſa, vt ɔ Caia diceretur. Ergo Publiam ſi legeremus, etiam inuerſo q. ſcribendum fuit. Sed de his ſuo loco inter nominum rationes, ac pręnominum diſputatum eſt.

Capvt XLII.

Poteſtas mutua quarundam cognatarum literarum, quas Græci vocant ἀντιςοίχους.

POſtquam de communi omnium, déque ſingularum diximus poteſtate, nunc elementorum cognationem quãdam videamus. Propriũ igitur eſt Nouem literarum, in quincunce, quaſi diſpoſitatum triplici ſerie, cõſtitui: quas iccirco Græci ἀντίςοιχα appellarint, quia inter ſe mutuã ſubirent ſede. Nos elegantiſsimè dicere vicarias poſſumus. Cognatæ verò, atque etiam coniugatæ rectè vocabuntur. Sunt tenues tres, c, p, t: quibus addita aſpiratio, totidem creat Græca prudentia, vnica ſua quanque notula inſignitas, x, φ, θ. Mediam autem inter c, & x Græcam, habemus g. Itaque & ἀγκύρα, & Anchora dictũ eſt: & Cneus, & Gneus. Inter p, & φ, fuit b. quare & βιςάκια, & φιςάκια, & πιςάκια dici conſueuiſſe, prodidit Athenæus, Inter t, & θ ſitum eſt d. iccirco ἐνταῦθα, & ἐνθαῦτα dicere Græci ſine flagitio inſtituêre: & nos Adque in Atque mutauimus. Quincunx igitur ſic diſponetur: Tenues tres, Mediæ ſub his, imæ Aſpiratæ. Vt quam

proportionem ipſæ inter ſe habẽt propter ſpeciem, à qua tales dicuntur, eam habeant ad cognatas propter affectionem. eiuſdem enim ſpeciei ſunt C, P, T, P, B, Φ. quippe aſpiratæ ſunt ſemiuocales, tenues ſunt mutæ, mediæ inter eas. at inter ſe habent proportionem affectionis, id eſt poteſtatis, quam Græci τὸ ἴδιον, vocant. Has autem coniugationes quartus ordo etiam augebit. Nam quemadmodum tenues aſpiratione mutabantur: ita per ſibilum additum in alium ordinẽ tranſibunt. eo enim duplices euadunt, ex Quincunx C, & S, noſtrum X: ex P, & S, Græca Ψ: ex T, & S, fieret aliqua pari exemplo: neque repugnat aut cõmuni poteſtati pronũtiandi, aut Barbaræ Vaſconũ cõſuetudini, qui Itſe, pro ipſe pronunciant. Sed Matricem ſuam Græciam ſecuti ſunt Opici noſtri: à quibus recipere vnà cum vocabulis quibuſdam placuit vſum diuerſæ duplicis, Z. Diuerſæ ſanè, propter ea quòd & media cum ſibilo iungitur, non aſpirata: & poſtponitur illi, non anteponitur. Duplices igitur in ſuas compares ſoluuntur cùm inflectuntur: Faex, Faecis: Grex, Gregis: σὴψ, σηπὸς· λίψ, λιβός.

C	P	T
G	B	D
X	Φ	Θ
Ξ	Ψ	Z

CAP. XLIII.

Natura quadam propria, I, vocalis.

EST & natura quædam propria I, vocalis: Nam quum cæteræ vocales ante vocales corripiãtur (hoc effecit facilitas pronuntiationis, nihil enim moræ inter ſimplices hiatus inferebatur) vna tantùm obtinuit quadam quaſi prærogatiua, certis vt locis Græcorũ more produceretur,

tur, ἴονες, ἴομεν, δῖα. id quod nõ penit' ſine ratione factum eſt. Multũ nãque tẽporis ponimus in exilis vocalis pronũciatu, proptetea quòd flatus cũctabundus exit inter oris anguſtias: iccirco Grȩci in multis, Latini parcius produxere. Quemadmodum in verbo, Fio: quo in verbo veteres dum legem volunt conſtituere, errarunt: ſic enim dixere. Semper in eo produci I, niſi ſequatur E, vt in Fierem: Hoc enim falſum eſt: nam in futuro Fiet, item longa eſt: vbi enim eſſet multiſyllabum multitudine ſyllabarum: vocalis breuitati quaſi ſupplementum misêre. Sed illi perſtant in ſententia addũntque ; Non ſatis eſſe, vt E, ſequatur: ſed id quoque opus eſſe, vt E, ſequatur in prima perſona: at Fies, Fiet: non eſt in prima: verùm adhuc errant: nam Fiemus, prima eſt: itaque addere debuerant & id ; Vt eſſet ſingularis. Sed ne ſic quoque procederet è ſententia: ita enim priſcos eſſe locutos conſtat, Fiem. Cuius rei argumentum habemus ex analogia ſecũdæ, & tertiæ perſonæ: & præſtò eſt Catonis autoritas, qui ita & pronunciauit, & ſcriptum reliquit. Sicut & illa Dicem, Faciem. Eius enim vocalis ſonus cum infinitiui vocali coniunctus eſt, Amabo, Amare, Docebo, Docere: Audibo, Audire: ſic, Dicere, Dicem: Fieri, Fiem. Præterea, quam afferunt regulam, non benè exprimunt. ſic enim dicunt: Produci, niſi in iis cuius perſona prima habebit E. at Fierem, eſt perſona prima, ipſa autem perſonam primam non habet. Poſtremò non eſt ratio hæc vlla, ſed obſeruatio: at obſeruatio neminem cogit,

ſed oſtendit, quid inuenerit. turpiter autem quidam recentiorum corripuêre in Fio. In ſecundis autem caſibus pronominum quorundam & relatiuorum, quare corripiatur, in promptu ratio eſt quippe ante vocalē: at quare producatur, ſicut ne aliarum quidem rerum, nullam cauſſam aſſignarunt. Illius, Iſtius, Vtrius, Vnius: quare eam ſic eruamus nos: Quę ad hunc modum exeunt, non ita olim pronunciabantur: nam conſonans in multis, non vocalis reperietur, Cuius, Eius: ſic erat, Ille Illeius: ſic quaſi diphthongus Græca remanſit, ac longa fuit. Ergo vir doctiſſimus Terentianus non fuit veritus producere in Alterius, quum tamen cæteri corriperent. Neque enim verum eſt, quod aiunt, corripi propterea, quòd ſyllaba vna numeroſius ſit, quàm cætera eiuſmodi: neque enim eſt Altrius, quemadmodum Vtrius: ſed ſanè quomodo fuit Vtereius, ſic Altereius. Neque verò eorum ratio bona eſt: ſed vſus contentus fuit communi regula, vocalis ſequentis vocalem. Analogia autem etiam in cæteris conſtat. Nam ſecundus caſus, Poſſeſſiuus dictus eſt: Poſſeſſiuorum autem multa ſic inuenias, Petreius, Luceius, Locutuleius, à petra, luce, locutione. Quæ autem Gręca ſunt, non ſolùm diſyllaba vt dixere de Chio, Dia, ſed etiam multiſyllaba, vt Sophia, & Ionium. Theocritus enim illud produxit in Syringa: hoc autem etiam omnes Latini. Nam quod addunt à Statio, Templa Lyciæ dabis: non facit ad præſentem obſeruationem: eſt enim λυκεῖος, cum diphthongo. Geminata

minata quoque & in ſeipſum concreta, ſyllabam poteſt producere correptam, vt in decima ſatyra Iuuenalis:

Eloquio ſed vterque perit orator. eſſe enim debuit, periit. Diuiſa contrà paſſa eſt moræ diuiſionem, Mihi, pro Mi. & interpoſito alio elemento, τὶ, Tibi: οἱ, Sibi: quemadmodum, ſuprà diximus: Ti, enim, & Si, olim fuerant. Cuius rei argumento ſunt alij caſus, Tis, Te, Se.

CAPVT XLIIII.

Proprietas quædam mutarum, & ſemiuocalium.

PRoprium mutarum, vt vocales natura correptas habeãt, Ab, Ad, At. ſed c, variat: Lac enim longum eſt, ſic Hic, aduerbium: Hic pronomen breue: & Hoc, apud Plautum, vt docuimus in libro de comicis dimenſionibus. Diſputant, an Fac breue ſit: verùm apud Plautum eundem in Curgulione longum eſt.

Sed grandiorem gradum ergo fac ad me obſecro.
Altera enim eſt ſyllaba ſpondei. Sic etiam apud Ouidium in primo de Remedio:

Durius incedit: fac ambulet.

Nam litigioſi Grammatici peruerterũt, cùm volunt deprauare, vt legatur, Obambulet: neſciunt enim quid ſit, obambulare. Neque enim in vetuſtiſsimo codice aliter, quàm vulgò legitur: & ambulantẽ vult videri, ob vitium: nã obambulare, nihil eſt neceſſe. Duo quæ afferunt argumenta, nulla ſunt. Primum ab exemplis, vbi corripitur: nam in illis Face, ſcriptum eſt, non Fac. Alterum ab analogia: nam ſi Apocope

in aliis non produxit vocalem, Fer, quod erat à Ferè, ne in hoc quidem debuit. At enim non ſemper ſequitur nos proportio illa: vt in Fio, Fies, Fierem, eadem vocalis nunc longa, nunc breuis eſt: & vſus extorquet multa. Apocope quoque multa produxit breuia, quum moram, quam ſubducebant ex conſonante ſubtracta, reponerent in vocali: Pecus, breuem habet finalem: Pecu, Longam. Quare illi iidem dedere manus, adducti Ouidij manifeſta autoritate, in primo de Arte:

Hos fac Armenios: hac eſt Danaeia proles.

Quanquam autem hæc eorum natura eſt, tamen aliis quoque competit, ſed vario ſanè euentu, Mel, Vel: En, Nomen: Ver, Per. M, ſemper corripitur. Sibilus varius eſt, Suus, Suos. Dicimus autem commodius nos, quam veteres dicebant, mutas habere vocales breues: at illi aliter locuti ſunt, Mutas eſſe breues, duplices autem longas: Neque enim conſonantium affectio eſt, vel corripi, vel produci: ſed quarundam natura eſt vt patiantur vocales corripi: duplicium autẽ efficere, vt illæ producãtur. Si enim conſonantes producerentur, aut corriperẽtur, nõ egeremus vocalibus in pronunciatione: neque enim tenores, aut tempora in conſonantibus ſunt: z, enim producit non eſt producta ipſa. Sic non rectè dixere liquidas eſſe breues: neque illa oratio proba eſt, Liquidæ breuem efficiunt ſyllabam. Nam quod duplices longam faciunt, mora ac difficultas in cauſſa eſt: at liquidæ breuem facere non poſſunt: ſi enim poſſent, vbicunque pone-

ponerentur,facerent:hoc autē falſum eſt: ſequitur enim tam L,quàm R,lōgas: vt μῆλον, ἦρος. Sic duplices,aut duplicatæ, non producunt quālibet ſyllabam : nam πῆξις priorem producit natura, non poſitione: ſic γλῶσσα.Non faciunt igitur vt ſit breuis,ſed permittunt, neque mutant:nullam igitur habent actionem:vt in Patre,nihil mutāt, ſed patiuntur talem tantámque eſſe, quanta fuerat in Pater.iccirco à Græcis & molles,& vdæ dictæ ſunt:at mollis nō eſt agere,ſed pati.

CAP. XLV.

De aſpirationis poteſtate ſecundum loca.

INtereſt aſpirationis omnibus interdum præponi vocalibus:vni autem Y,ſemper, niſi more Aeolico:eam enim non aſpirant , vt diximus. In medio autem inter, A, E, I, O, Athenienſium imitatione, qui K T A H Ω N, ſcribebant. exēpla ſunt,Hamus, Herus, Hio, Honor, Humus: Vaha, Vehemens, Mihi, Oho. Præterea anteponi diphthongis omnibus,Hau,Heu,Hei,Hae,Hoedus. Huius ſonum me puero non audiſſes: nunc maximè obſeruant literati: quidam etiam putidè. Indocti verò etiam locis non neceſſariis, ita, vt latrare videantur : id quod irridebat in Arrio Catullus poëta: cuius ſales quum Politianus exultabundus iactat ſeſe intellexiſſe, non eſt aſſecutus.neque enim ſatis eſt deprehendere aſpirationes, quæ ibi tum eſſent aſcriptæ: ſed opus fuit cauto, ne lepidiſſimi poëtæ feſtiuitas refrigeſceret. Nam quare, multa verba cùm propoſuiſſet, Chommoda & Hinſidias, clauſit epigramma fluctibus potius Ionii maris, quàm

Adriatici? Sanè quia ab Ione cùm dicta eſſet tum regio, tum mare, factum eſt ab Arrio, vt ab hiatu, quem aſpirando affectabat, Hionii dicerentur. Conſonantibus tribus apponitur, quarum exempla ſunt, Chremes, Philippus, Thraſo. Non temerè autem dubitatum eſt à nobis olim, vtrum R, ab aſpiratione antecedatur vocalium more, an antecedat eam ritu conſonantium. Ratio dubitandi fuit: nam quum aſpirationis loco ponebant, B, præponebant ipſi R, vt Bretor: ergo ſi vices gerit, videtur etiam locum vindicare. Præterea R, nulli conſonantium præponi poteſt: ergo neque ei, quæ conſonantis habetur loco. Sanè verò aſpiratio ante vocales ſtatuitur, neque valde differt ab Aeolico elemento. Poteſt & illud augere dubitationem: excogitaturos fuiſſe Græcos aliquam notam qua concretã aſpirationis & illius literæ ſignificarẽt poteſtatem, ſicut cùm complexi ſunt, alia tria, Θ, Φ, Χ. Sed notula impoſita ipſi R, oſtenderunt eundem vſum aſpirationis in eo fuiſſe, qui & in vocalibus intelligeretur. Contrà tamen Latini etiam in vetuſtis monumentis poſtpoſuêre. Cauſſa aſpirandi fuit ſoni volubilitas, atque vibratio, vt dicebamus. In omni autem vibratione recipitur aër per interualla: quare intra ipſum potius elementum aſpiratio ipſa, quàm præpoſita percipiatur. Latini autem ſpreuêre illam aſperitatem. Nam quẽ admodum extra ipſum R, eam deprehendas aëris craſsitiem? geminetur enim, quod apud Græcos fit, non poſsis præponere ſic, Pyfrrus. ſed ſi poſtponas ſic Pyrefrus, non potius
videare

videare priorem literam, quàm poſteriorẽ onerare. Quidam minus ſapienter etiam Romam aſpirant, cùm tamen Romani ipſi de ſuo R, omnẽ exemerint vſum aſpirationis. Stultius autem, qui etiam Renum fluuium: neque enim Germani ei elemento apponunt flatum vllum: Leniſsimè enim ſua lingua pronunciant, iudicem, & annulũ, & equum, & alia. neque par eſt nobiliſsimæ gentis fluuium à Græculis rationem nominis accepiſſe: ſed qua nunc voce pruinam appellant, fortaſſe aquam omnem gelidam, atque inde etiam Renum nominarint. In φρῦδος autem & φροίμιον videris quemadmodum proponatur ipſi R, fuit enim προόδῳ. *Richter* *Ring,* *Roſz,* *Riff.*

CAP. XLVI.

De modo, ac ratione ſcribendi.

Poſtquam literarum originem, numerũ, cauſſas, atque vſum contemplati ſumus: intereſt veri philoſophi illud quoque indagare, vter ſit modus naturæ propior in ſcribendo: iſne, quem Hebræi ſequuntur, à dextra noſtra in ſiniſtram introrſum: an noſter, qui à ſiniſtra in dextrã extrorſum excurrit: eſt enim motus vna ex cauſis literarum: quare motus ipſius ratio ſiue modus literarum quoque generationis erit affectio. Atque illi quidem tuentur ſe mundi origine, quaſi cum naturæ legibus omnia inſtituta ſua tum incorrupta nacti ſint. Cæterùm hoc nihil iuuerit eos: quippe multarum artium inuẽta poſt illa rudimenta emerſere. quare conſultò factum ſit, vt multis cum aliis eorum legibus, hoc quoque ſit

emendatum:atque iccirco à rationibus deducenda ſint conſilia huius conſuetudinis. Poterunt afferre, motum cœli eſſe à dextro in ſiniſtrum: atque ita eorum tractum in ſcribẽdo cœleſtẽ motum imitari: à dextro enim in ſiniſtrum ducunt. Huic rei ſumma cura certis in locis reſpõdimus: & in libris de Cœlo, & in Commentariis de Inſomniis, Cœlum neque dextrum habere, neque ſiniſtrum. Ad hæc multæ ſunt rationes, quibus peruerſè ſcribere arguuntur. Principio motus manus naturalis extrorſum eſt. quies enim intus ad pectus & oculos in fœtu. igitur primus motus extrorſum explicatur. quare pugna quoque ſic cietur, & cætera opera, extento brachio, non retracto. Præterea nobis relinquitur ſub oculis ad contemplandum, quid, quantúmque deſcriptum ſit: quod illis calamo ac manu tegitur. item in dextrum humerum cõuerſa facie ſunt ſtatuę, atque imagines: ſic enim & creditæ ſunt opus ſuum reſpicere, & contra hoſtem ſtare: quare Aquilarum roſtra inſignis ad eam quoque partẽ picta fuêre. Ergo obtutus noſter ſuapte natura plus dextrorſum verſum fertur. Illud verò argumentum inuictum eſt, eos ipſos inter ſcribendũ literarum ipſarum virgulas ac lineas directas aut tranſuerſas à ſiniſtra inchoatas, in dextram deſinẽtes terminare. Quæ igitur partis ratio, eadẽ etiam ſit totius: & quemadmodum linearum tractus, ita literarum quoq; ordo ſeruãdus erit. Sed textrinam prius inuenit gens illa, quã ſcripturã. Textores enim tramæ primum filum introrſum iaciunt: id autem coacti, non natura, quoniam dextra

dextra manu cùm incipiunt,& ſiniſtræ operā viciſſim petunt. ſic motus fuit auſpicandus. Verùm iidem ipſi, vbi cætero operæ naturæ legibus ad mouendum liberè vti poſſunt, poliuntque telas aut pannos, aut ſepum inducunt,& furfures: tum verò extrorſum verſus à ſiniſtra in dextram, iure ſuo vt fruatur manus in excurſum, faciunt.

CAPVT XLVII.

Elementorum affectus ad principia ſyllabæ conſtituendæ.

HActenus quæ cuiuſque eſſet natura literæ viſum eſt: Nunc antequam de ſyllaba dicimus, explicanda eſt earundem ratio, quam ad ſyllabam ipſam conſtituendam inire debeamus. Conſonantibus igitur conuenit omnibus dictiones inchoare, atque etiam terminare, præter G, Q, Z: his enim nulla præfinitur. nam confeſſum eſt VESPERVG. ita ſcriptum eſſe, ſicut PONT. MAX. item FORTITVD. ſicut TERT.& EXERCIT. De [illegible], non oportet dubitare: Volup. enim & apud Ennium, & apud Plautum etiam nunc quibuſdam verſibus extantibus de ſeipſo facit fidem. Vocales autem æquè omnes,& inchoant, & claudunt, Ama, Ede, Oro, Iui, Vſu. Item diphthōgi, AEneas, OEbalia, EIdus, Euge, Aurum: & claudere, Væ, Euœ, Hei, Hau, Heu. Vocalis vna Græca ab initiis excluſa fuit ſine aſpiratione, niſi more Æolico, Y. A duabus conſonantibus poteſt incipere, ſicut à duabus vocalibus, vt Cras: ſed etiam à tribus, vbi ſunt liquidæ cum C, P, T, ſibilo præcedente, Sclopus,

Scrupus,Splẽdor,Spretus,Stalatum,Strepitus,& apud Græcos etiam addita aſpiratione, σφράγις, In duas poſſunt deſinere.Hyẽs.& in tres, Stirps. Quarum quædam iam ſunt declarata. ſed hic per concluſionem quãdam collecta ſint pro principiis ſyllabarum,more Peripatetico.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI. DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER SECVNDVS.

CAPVT XLVIII.

Quę ſit forma ſyllabæ, quæ materia.

QVEMADMODVM ex elemẽtis primis quatuor naturalib. in vnũ coaleſcentibus fit id, quod miſtũ dicimus,&ex pũcto fit linea:ita ex literarum conſtitutione id cõfieri dixêre,quod ab ea cõprehẽſione συλλαβὴν Græci vocant:quam ob cauſſam etiam ſic definiuere: Syllaba eſt comprehenſio literarum ſub vno accentu,& vno ſpiritu indiſtanter prolata. Quam definitionem & falſam eſſe, & eius partes malè cohærere oſtendamus. Nam ſicut litera ipſa eſt quiddam indiuiſibile, non autem priuato diui-

ſionis

ſionis:ita ſyllaba erit quiddam diuiſibile,non autem ipſarum partium comprehenſio:atque id ex eô manifeſtum eſt,cùm dicunt, ſyllabam ex binis aut pluribus literis conflari: at comprehenſio non diuiditur in literas:neq. enim vnio materiæ & formæ corpus ipſum eſt. Malè etiam dixere prolatam:accidit enim ſyllabę proferri:poteſt enim & ſcribi,& in mēte reponi ipſa:quare ita dicant rectè,Quæ proferri poſſit. Tertius error ex his manifeſtus eſt:nam ſi ſub vno accētu eſt, erit & ſub vno ſpiritu,& ſine interuallo : ſuum enim quæque ſyllaba accentum habet: vacant igitur hæc. Poſtremò peſſimo conſilio putarunt omnē ſyllabam multis concreſcere elementis: accidit enim huic rei,quam ſyllabam appellant , numerus elementorum.Si enim eſſet eſſentia ſyllabæ, ergo ſubſtantia reciperet intentionem & remiſſionem:hoc autem falſum eſt:atque hac ratione, ſyllaba hæc Stirps, eſſet magis ſyllaba,quàm hæc Ab:at maior eſt per quātitatem, non autem magis per ſubſtantiam. Nam quod aiunt monogrāmatas vocales,non eſſe veras ſyllabas , ridiculum eſt. Quid igitur ſint ? Imò verò veriſſime ſunt hoc,quod falsò nomine ſyllabæ vocant:quoniam & priores ſunt,& ſimpliciores,&hoc ipſum ſunt quod aliis communicant literis. Syllabæ igitur nomen falſum eſt,atque aliud quærendum : vtemur tamē vſitato vt intelligamur: definietur autem ſic,Syllaba eſt elementum ſub accentu. Itaque & materiam habebis,& formā:eſt enim elementum materia:id autem per quod accentum poteſt ſuſcipere,forma.

Accidit autem numerus elementorũ ſyllabæ; ſicut plantis foliorum & ramorum & radicum, & fibrarum. Nam animalibus quoque ſatis eſt, ſi vnum inſtrumentum habeant ſentiendi: neque enim deſinunt eſſe animalia. Itaque ſi animal definias, falſò apponas, pluribus conſtitui. Hoc autẽ quod dicimus accidere, aut ſit quòd Græci proprium vocant, aut eſto etiam differentia ſpecies certas diſtinguens in rebus naturalibus: at in ſyllaba DE, nulla forma eſt ſeparans eam ab hac ſyllaba, E: ſed pars illa tantùm materialis ſcilicet, D, accidens ipſi E. Numerus autem eſt à ſingulis ad ſenas vſq;, A, Ab, Abs, Mars, Stans, Stirps, αἰσχρὲς, dempta enim diphthongo tot remanent. Germanis etiam longè maior. Intelligo autem nunc diphthongorum vocales numero notularũ, nõ ſono ſeparatas. Aut igitur ſola vocalis eſt: aut cum alia, vt in diphthongo: aut conſonantem vnicam præcedens, Ab: aut duas, Abs, aut tres, Stirps: aut vnam ſequens, Da: aut duas, Draco: aut tres, Strenna. Quare licet non admiſerit vſus, tamen quantum earum natura fert, octo eſſe literarũ poteſt ſyllaba: ſiquidem trinis obſideri conſonãtibus diphthongi ſonus patitur. Eam tamen aſperitatẽ mitiorem fecit vſus, exhilarata triſtitia confragoſæ pronunciationis: vt alternis: ſi tres præcederẽt conſonantes, duæ ſubirent. & è contrario.

Schrampts

CAPVT XLIX.

Conſonans, quæ inter duas vocales eſt, viri applicetur.

PRiore libro de Syſtaſi & Diaſtaſi diximus: vt literarum mutuam cognationem, quæ pars erat

erat poteſtatis intelligeremus. Nunc verò vidẽdum eſt, quod & veteres diſputarunt, ad vtram ſyllabam conſtituendam comparetur conſonãs, quæ inter duas vocales ſita ſit. Ac Herodianus quidem ita ſenſit, qualemcunque vocalem hærere præcedenti conſonanti: ſi dictio inueniatur, ab eadem incipiens conſonante. non quòd hoc illius cauſſa ſit: ſed quia per hoc illud cognoſcatur. vt in verbo Fero, quod biſyllabum ſit, R, poſterioris vocalis eſſe, non prioris: idémque in cõpoſitis debere obſeruari. Nam quanquam ex Ab, & Actus, componitur, Abactus, tamen vbi duo hęc in vnum conuenêre, B coire cum A, ſequenti in ſyllabam, non cum præcedenti. Sed aduerſus hanc ſententiam ſic argumentantur: in Abigo, ſi B, accedit ad ſecundam vocalem, ibi prima non poterit corripi, propterea quòd iam ſit A, prępoſitio, quæ ſemper & vbique longa eſt. Item in Circumago, non fieret eliſio ipſius M, ſi ſequenti applicaretur: præterea in Abhinc, & Adhuc, B, & C, aſpirarentur. id quod eſt abſurdum, ac nuſquam receptum. In eandem ſententiam videtur inclinare Quintilianus, atque in vocibus compoſitis ſyllabas diuidere pro modo partium, in Aruſpice, & Abſtemio. Vt has rationes ſoluamus, animaduertendum eſt, cùm ex duabus vocibus vna fit, non accentum ſolùm, ſed literarum quoque exigi cohærentiam: neque enim ita pronuncies, Abactus, compoſitum, vt Ab, Actus, diſiuncta. quanam igitur pronunciatione efficietur, vt B, à ſequenti vocali ſubtrahatur? Ad hæc, ſi pituita à petendo vitam du-

catur, niſi cohœreat T, cum V, ſemper ſit V, conſonans: at non eſt. Sic in hac voce, Etiam, duæ eſſent ſyllabæ, Et, Iam: eſt enim conſonans I, in Iam: ſed pronunciationis tractus cogit nos elementa coniungere. Poſtremò, eorum regula hæc eſt, & vera: Nulla ſyllaba aſpiratione terminatur. Igitur in his vocibus, πρωθύϛερον, & ἄχιππος, apud Lycophronem, & ἐφίππιον, quid comminiſcentur? aut enim in aſpiratam deſinet prima ſyllaba, aut id fiet, quod nos cenſemus. Nam argumenta illa omnia ridicula ſunt: ac primùm quidẽ putidum. Nam in Abigo, licet B, ſubtrahatur pronunciatione, non tamen eſt A, præpoſitio, ſed vocalis ipſius AB, non enim propter B, fit A, aut longum, aut breue, ſed vſus autoritate: neque enim fieret vnum compoſitione: ſed fit tamen: quare quam quiſque poteſt, ſedem occupat. Neque verò dicamus, quód is, qui ita corrupit verſum Ouidianum.

Siue quis Antilochum narrabat à Memnone victum. quanquam in compoſitione, ſi velim pertinacius cauillari, oſtendam in voce hac Amarum, etiam corripi, ſi illorum ἔτυμον ſequamur. quoniam à Mari, venit. Alterum argumentum ſic diluimus, anferri M, in Circumago, quia ſubiens vocalis non patiatur. non tolli autem, ſi nolis. vt apud Ennium,

Tum delecta virûm ſunt millia militum octo.

quod & in Comitio, manifeſtum eſt. Negamus enim hoc, ſemper poſtremam conſonantẽ accedere ad ſubeuntem vocalem: ſed id tantummodo euenire, cùm eiuſdem initii reperitur, vt diximus,

mus, vox. Quare cũ nulla vox à B, incipiat aſpirato, diſiunctis ſedibus hæc duo inter ſe erũt. Sicut in Adbibere, nemo noſtrum dicat præpoſitionis conſonantem, cum initio verbi coniungi: impeditur enim. Hoc igitur impedimentum etiam ab ipſa aſpiratione allatum eſt.

Ex his ſequitur, in ſimplicibus tantùm, ſi ſyllaba incipiat à vocali, neceſſe eſſe etiam præcedẽtem vocali terminari. In cõpoſitis autẽ non neceſſariò: Comitium, Coeo.

Item quemadmodum ſyllabarum initia à vocum initiis menſurantur: ita & fines à finibus. Quare in voce hac Iſthic, debet etiam eſſe aſpiratio, quam malè faciunt, cùm omittunt recentiores. Cùm enim reperiatur ſimilis literarũ ſocietas in verbo Eſt, potuit prima ſyllaba eſſe Iſt, poſtrema Hic: at in verbo Illic, non potuit: propterea quòd nulla vox in eandem deſinit geminatam, neque ab eadem geminata vlla incipit.

Illud quoque hinc conſtat, in quamuis vocalem deſinere ſyllabam poſſe, quauis ſequente cõſonante. Itémque ſyllabam non finalem qualibet conſonante terminari, quæ geminetur. quòd, ſi duæ diuerſæ ſint, in F, G, P, S, nequeunt deſinere. His enim nõ finitur ſyllaba, niſi geminatis. Quod autem etiam addidêre, B, & T, errarunt, Abnuo, Atque, Abſeco, AEtna. In Q, nullam terminari verum eſt quia V, habeat comitem: Sed in C, non eſt verum, Ecbaſis, Ecquis, Ecdoſis, Pyracmon. Quòd autem addiderunt exemplum Acne, falſum eſt. Sed C, tranſit cum N, ad finalem voca-

lē:quia dicimus, Cneus, Cnidus. Sicut & illud errarunt idem in Actus: dicimus enim Cteſipho. In D, autem deſinit ſequentibus ferè omnibus ſi antiquorum more maneat incolumis in compoſitione, Adbibo, Adcurro, & reliqua. In L, deſinit, cùm mutæ ſequuntur, Album, Calcar, Caldus, Algeo, Alpes, Altus. & ante ſemiuocales, excepta R, Calfacio, Almon, Alnus, Alſioſus. & conſonantes duas, Aluus, Saliuncula. Eandem proportionem nactum eſt R, Arbor, Arcus, Ardeo, Argus, Arpi, Artus. Item ante ſemiuocales, etiā ipſo L, viciſſim non excluſo, Arferia, Arma, Arnus, Arſus, Perlego. & vtranque conſonātem, Peruicax, Periurus, etiam ante ipſum Q, Arquites.

In H, niſi per Apocopen ſyllabam exire negarunt. Ah, Vah. fuiſſe enim Aha, Vaha. & veriſimile fit ita factum eſſe: ſæpe enim dolentes etiam nunc ſic geminatum pronunciamus.

In M, ſi ſequatur B, P, Ambo, Amputo.

In N, ſubeunte C, D, F, G, H, Q, S, T. Ancon, Andes, Anfractus, Angerona, Anquiro, Anſanctus, Antes. & more veterum ante R, Conrugo. & in paucis ante duplices duas, Anxur, Zinziber.

His rationibus deduci poteſt, ſyllabam terminari poſſe quauis conſonante, cuius natura ſit apta geminari.

Item conſtat, veteres ea ſententia falſos eſſe, S, ſyllabam finiri ante C, in Abſcōdo: etenim, Scalam, dicimus. Neque verum eſſe, in X, deſinere ſyl

labam

labam ſequente vocali. quippe diximus, Xenia:& Anxur, eorum ſententiam iugulat.

Omnis autem litera præcedens I, aut V, conſonantes neceſſariò ſyllabam terminat, ſi eas conſonantes aliæ ſequantur vocales: vt Cuius, Periurus, Aduolo, Cauum. Nam in Cui, & Huic, nulla ſequitur vocalis. Item ſi ipſa geminetur, Maila.

In X, autem deſinit ſyllaba præcedens C, & cõparem ſuam, Q, & P, & T, Excurro, Exquiro, Expono, Extendo. item L, Exlex.

Z. ſemper initium ſyllabæ facit, nũquam finem.

Nulla diphthongus in duas deſinit conſonantes: non quòd eius natura repugnet, vt diximus: ſed quia vſus ſic obtinuit. Duplici enim poteſt terminari, Fæx, Faux.

CAPVT L.

Syllabarum affectus.

QVoniam ſyllabarum ſubſtantia partim ex materia fit, quæ ſunt literæ ipſæ: partim ex forma, quæ eſt ipſa natura recipiendi pronunciationem in partem dictionis: ſyllaba iccirco affectus quoſdam nacta eſt ſecundum materiam, vt numerum elementorum: alios autem ſecundum formam, vt tenorem, ſpiritum, tempus. De numero igitur primũ diximus: materia enim quàm forma prior. De numeri autem affectionibus nunc.

CAPVT LI.

Syllabæ præpoſitio, geminatio, appoſitio, interpoſitio, ablatio, extritio, abſciſsio, tranſpoſitio.

CVm igitur ab ſingulis ad ſenas literas ſyllaba augeatur: quibus affectibus eius partes obiectę ſunt, iiſdem etiam ipſa agitata eſt. Nam quemadmodum præponebantur elemēta, ſic & ſyllabæ, Durus, Edurus. Interponuntur, Imperator, Induperator. Apponuntur, Videri, Viderier. Hoc autem amplius, quod ab nullo geminato elemento incipiebat vox: at incipit à ſyllaba geminata, Pupugi. In nullum geminatum deſinebat: at in geminatam deſinit, Scindidi. Contrà. Elementa in medio geminabantur, ſyllaba autem nulla: viciſſim quoque aufertur, vt apud Vergilium,

Inter ſe coiſſe viros, & cernere ferro. pro, *decernere:* ſic enim legunt, Abſcinditur, Vaha, pro Vah. & apud Homerum, δῶ, κρῖ, λίπα, pro δῶμα, κειθὴ, λιπαρὸν quod & luſit in poëmatico monoſyllaborum doctiſſimus Auſonius. Exteritur è medio Deûm, pro Deorum. Tranſponuntur, Queibam, & Adeibam: quod Adiebam, & Quiebam fuit poſtea. Mutari verò ſyllabas vt elementa, omnino conſtat ex eo, quod vocales mutantur ipſæ: quare ſyllabam ipſam mutari neceſſe eſt. Ac quemadmodum ex vna litera duæ fiunt, Mihi, ex eo quod erat, Mi, & contrà: ita euenit ſyllabis quoque, Aquai, Aquaï, & Cui, Cuï. è contrario apud Varronem.

Et te flagranti deiectum fulmine Phathon. Et ſicuti quædam ex elementis ſemper præponuntur, vt

z, &

z,& v, conſonans,& q nunquam poſtponuntur: Alia è contrario poſtponuntur ſemper, vt, v, quando neque conſonans neque vocalis eſt: nonnulla ſine diſcrimine vtranlibet ſortiuntur ſedem: ita ſyllabæ quoque, quæ ex illis ſunt conſtitutæ.

CAPVT LII.

Affectiones à forma ſyllabarum. Accentus.

QVæ verò ſyllabæ accidunt propter formã per quam ſyllaba hoc eſt, quod eſt: ea ſub accentus appellatione, tripartita diuiſione cõplexi ſunt: Tenore, Spiritu, Tempore. Hoc igitur loco quid ſit Accẽtus, quoque modo hæc contineat, videamus. Canere Latini ab hiatur dixêre Græca voce ἔχανον: nam Æoles ab eo quod eſt χαίνειν, non apponunt incrementa præteritis, ſed dicunt χάνον, demuntque aſpirationes, quaſi rem Barbaram. Eſt autem canere, vocem modulis certis tollere, aut premere: certiſque tẽporibus producere, aut corripere. Id quod cũ in pronunciando neceſſariò eueniat, quibus legibus ſyllabas moderaremur, eas leges Accentiones, Accentus, Accentiunculas, Moderamenta, Vocu lationes Latini vocarunt, Græcos imitati, qui eadem de cauſſa προσῳδίας nominabant. Cùm igitur vocem quantitate metiamur, & ſyllaba in voce ſit, vt in ſubiecta materia, & quantitas triplici dimenſione conſtituatur, Longa, Lata, Alta: neceſſariò ſyllaba quoque iiſdem rationibus affecta erit, vt Leuatio aut Preſſio in altitudine: Afflatio aut Attenuatio in latitudine: Tra-

ctus in longitudine ſit. Hæc igitur tria interdum vni eidemq; ſyllabæ aliter atq; aliter cùm poſſint contingere, videmus eandem lõgã aliquando circũflexo, aliquando acuto inſigniri: alterã verò nunc tenuem, nunc aſpiratam: non poteſt fieri, quod quidam profeſſi ſunt, Accentum eſſe modum quantitatis ſyllabarum: vnam enim tantum vim ex tribus complexi ſunt. Sed nos ſic definiemus, Modus ſyllabę. Intelligo nunc modum quod Vitruuius & Horatius Modulum, id eſt, mẽſuram propoſitæ rei.

CAPVT. LIII.

Quomodo diſtinguantur inter ſe tria membra diuiſionis, & Tenorum ratio.

Modi igitur ſyllabæ tot ſunt, quot dimenſiones: Altitudo, Latitudo, Lõgitudo. Quare falſi ſunt veteres, qui Accentum ſyllabæ qualitatem definiuêre. Graue enim & leue in Elemẽtis primarium eſt. Inde tranſlata ratio eorum ad dimenſiones quantitatum, propterea quod locus ſit ſuperficies ambiens locatum: motus autem fiat in loco: & graue & leue ratione & motus & locorum dicatur. Igitur in voce quæ eſſet affectio aëris, inuentæ ſunt rationes quantitatis, ſecundum aëris dimenſiones: idque mathematicis lineis deprehenſum eſt: nam altitudinis ratio eſt linea perpẽdicularis. Iccirco cùm vocem tollere mus, ea linea ſignata eſt. Sed cùm eadem linea ſecundum ſuperiorem partem indicet altum, ſecũdum inferiorem notet profundum: faciendum fuit, vt leuatio vocis diuerſam notulam haberet, à de-

à depreſſione. itaque excogitarunt virgulam aſcendentem, eo tractu quo ſcriberemus, in dexteram ſcilicet noſtri partem ſic /. quæ autem depreſſam indicaret, quaſi caderet contrario ſitu. \, Cadit enim manus noſtra cùm pingimus eã. Atque hanc quidẽ ſuo nomini reliquere, Graueque appellarunt, ab inſtrumentis ſcilicet vocis: propterea quod in guttur, aut pectus eàm demittemus. Alteram autem priorem illam ab effectu potius nominarũt, Acutã: ferit enim aures, quarum viribus obiecta eſt: ac ſanè plus ponas ſpiritus latioris in graui voce, anguſtioris autem in acuta. Quare & pueri acutius canunt quorum guttur anguſtius eſt: & latiora, craſſioráque inſtrumenta grauius ſonant: vt etiam ab illis grauẽ ſonum dixerit Pythagoras. Ita omnibus in rebus certiſſima ratione ſibi ipſa reſpondet natura. Euenit autem vt duæ ſyllabæ inter ſe concurrerẽt, quarum prior priorem haberet, id eſt Acutũ: altera poſteriorem, id eſt Grauem: quare eæ cùm coaleſcerent, concreuerunt in vnum etiam ipſi apices, ſic, ^. quem Græci cùm περισπώμενον dixere, abuſi ſunt licentia inuentionis: neque enim circuntractus fuit, ſed συσπώμενον rectius nominaſſent. Noſtri quoque Circunflexum cùm appellarunt, ad celeritatem potius pingentis manus reſpexere, quæ vnico motu virgulam arcuatam fecit, angulo dempto ſic, ⌒.

Hos omnes Græci τόνους, vocauere, tranſlata ratione à fidibus, quarum intentione aut remiſſione acutior grauiórve redderetur vox. Inde nos Tenores, propterea quòd noſtrum tenere inde

duxiſſemus, ſcilicet παρὰ τὸ τείνειν. nam quod nixu quodam arceremus, id beneficio τῶ τενόντον fieret: & tranſlata fuit ſignificatio ab helcyarijs, & aurigis currus inhibentibus: item militibus prę dam diuidentibus. Hoc potes etiam percipere ex maximi poëtæ Oppiani piſcatione quadam, atque ante eum ex Theocrito. quorum verſibus trahentiũ tenentiúmque nixu primarij nerui τένοντες extantes declarantur.

Si igitur Latum à Longo, & vtrunque ab Alto diſtinguitur ſpecie, ſpecie quoque Tenores à ſpiritibus, & à tẽporibus diſtinguentur. Verùm non ita eſt: perpendicularis enim linea à duabus tranſuerſis decuſſatis non diſtat ſpecie. Sed in corpore quadrato mobili eadem linea nunc latitudinis, nunc altitudinis, nunc longitudinis erit: neque enim differunt, niſi accidente. Id quod ſanè pertinet ad Metaphyſicum: & tactum eſt à nobis atque explicatum in quarto hiſtoriarũ de animalibus.

CAPVT LIIII.

Spiritus.

ALter ſyllabæ dimenſus eſt Latitudo, ſecundum quam ſyllaba eſt aut Craſſa, aut Tenuis. nam præterquam aut producas aut tollas vocem, dilatare ſpiritum potes, atque addere vel vocalibus, vel conſonantibus. In tenui autem pronunciatione minus exit ſpiritus: nam & hoc errarunt veteres, cùm in tenui negarunt ſpiritũ eſſe: ſine ſpiritu enim non eſſe vocem in quarto hiſtoriarũ, & in ſecundo de anima declarauimus:

Nul-

llum enim animal pulmone carẽs, vocale eſt:
l ſonum emittere aliis inſtrumẽtis conſtat. Ic-
co ψιλὴν, Græci vim illam vocauêre, noſtri
iem: propterea quòd craſſum in corporibus
leretur eſſe graue: & lene, quia facilius labere-
. Hoc quoque ex philoſophia depromptum
. Nam corpora latiora, vt laminæ plumbeæ,
itius fluitant in aqua: breuiora autem citius e-
lunt ad fundum. At eadem ratio eſt corporũ
uium ad deſcendẽdũ, & leuium ad aſcenden-
m: Nebula enim anguſtior citius aſcendet: ſic
ſpiritus præterfluit commodius fauces, quo
arctiore ſuperficie. Qui ſtudent voculis mù-
dis, maluêre dicere Læuigationem, ma-
neque enim ipſa ψιλὴ læuigat vocalem, ſed
ta eſt vocalis læuigatæ. Catullus autem eo,
o diximus, epigrammate vtrunque con-
ixit,

Audibant eadem hæc leniter, & leuiter.

eram Græci δασεῖαν, noſtri Denſam: ſtipa-
enim ſpiritus vberior ac frequentior inter
ces: itaque & Craſſam & Flatilem vocauere.
m Aſpirantem æquè perperam, atque illam
igantem. Atque olim quidem tũ apud Athe-
nſes, tum apud nos ſola craſſa notã quã ſuprà
imus habuit, H, quæ in ordine literarũ pone-
ur: vbi autem deeſſet ea vis, is defectus, de-
tu quoque notulæ ſignaretur. Poſtea verò
s obtinuit, vt ſecta hæc litera, aſpirandi no-
exhiberet dextra ſui parte ſic, ⊢: ſiniſtra aũt
e contraria eſſet, contrariam quoque ſignaret
⊣. Neque iam inter literas, ſed tanquam apex

literis imponeretur. Mox ad celeriorem motum anguli illi, vt in aliis multis hebetati, reductæque notulæ in cõpares ſemicirculos dextrũ læuúmq. ſic, c, ɔ. Quæremus autem & hoc veteribus indiſcuſſum: propriáne hæc affectio ſit vocalium: an etiam communis conſonãtibus: videtur enim coaluiſſe cum τ, in θ, & cùm aliis duabus. Verũ in libro ſuperiore, ne omnia turbaremus: ſecuti ſumus priſcorum ſimplicitatem. At hîc exactius intereſt philoſophi cõtemplari haud ita eſſe: flatus enim craſsitudo antecedit vocalẽ, non ſequitur: ſic, ὕστερον. ergo cùm præponitur conſonãs ad compoſitionem, idẽ flatus eiuſdẽ elemẽti eſt, πρωθύστερον: non autem conſonantis, niſi quatenus ex ea & aſpirata vocali vna ſyllaba fit.

CAP. LV.

De Tempore.

SYllabæ moram maiorem minorémve longitudinis linea dimetimur: productione enim vocis comparatur. Itaque tardi ſermonis, aut citi dicimus hominẽ. Iccirco cui ſyllabæ plus impenderent temporis, eam Longã dixere: cui minus, Breuem: vtrunque autem ſub quantitatis ratione continetur: ſed ita, vt inter ſe referantur, átque relatione ſint contraria, ſicut magnum & paruum. Iccirco vno pluribúſve temporibus cõſtitutas, dixêre ſyllabas. At omne tempus quantum. Sed de numero videndum eſt. Antiqui ſic dixere: longam conſtare duobus temporibus, breuem vno tempore. Sanè rectè: cum enim ſyllaba breuis prior ſit, & natura & tempore, quàm longa: ita eius menſuram agnouêre, vt vnũ tempus dicerent:

dicerent: quod tempus cùm protraherẽt ad alterum tantùm, non immeritò & longitudinis additione, & geminatione tractus metiti ſunt. Itaque figura quoque longæ tranſuerſa linea ſignata eſt ſic, -. Breuis autem dimidio tantũ erat explicanda: ſed inter ſcribendum excurrentis interdum manus error fallere potuiſſet: quare eò deuentum eſt, vt notula, quæ circunflexo aduerſaretur, aduerſam quoque ei figuram haberet, ſic, ◡. propterea quòd non niſi longa ſyllaba circunflectatur.

CAP. LVI.

Non eſſe plures accentus, quam quot dicti ſunt.

CVm igitur ſyllabas non niſi prædictis modis tribus dimetiamur, nõ niſi accentus ſeptem erunt: quorũ Primus extrema duo, mediũ habet vnum: Alter duo extrema tãtùm, ſine medio: ac Tertius eiuſdem modi eſt. Iccircò erat aliquid, quod dubitaremus. Etenim relatiua ſi carent medio, graue & acutum, quomodo mediũ habuere circunflexum? aut ſi inter ea hoc fuit: quare inter tenuitatẽ & aſpirationẽ nõ fuit, quæ erant cõtraria per poſitionem? In vtroque enim exit ſpiritus: quare etiam mediocris potuit. Ac de longa quidem ac breui mora iam ſuprà dictum eſt, quemadmodum in muſicis, ita in ſyllabis certa ratione alia atque alia, plus minuſve moræ poni. Nã ſi longa ſit natura, & ſubeas duplex, aut duplicata, vt τηξις, γλῶσσα, videtur in ea plus poni temporis, quàm ſi ſimplex conſonans ſequatur. Itaque etſi longũ breuéq. ratione cõparationis medio carent: ipſæ tamen quantitates,

in quibus ſitæ ſunt relationes, poſſunt magnitudine addita aut dempta, medium recipere. Omnis enim quantitas apta nata eſt fieri vel maior, vel minor, quatenus quantitas eſt. Dico autem ſecundum rationem quantitatis, propterea quod corporatione ſubſtantiæ eius affectus immunia ſunt: eſt enim maior homo, vt eſt quantus, non vt eſt homo. Sic inter aſpirationem extremam & extremam exilitatem ſpiritus, ſiue nuditatem, aliquod fuit medium: vt inter T, & Θ, fuit D, & alia quæ ſuprà diximus. Id quod manifeſtum eſt, ſi idiomata ipſa comparentur: nanque Arabes aſpirant ſuum D: & Græcum X, ſi ad Hebraicum comparetur, non iam ſit extrema, ſed media aſpirata: è ſummo enim gutture Græcum Hebręum ex imo penè pulmone prodit. In graui quoque & acuto ratio par: ex vtriuſque enim compoſitione factum eſt tertium quiddam medium, ſicut ex elemētis naturalibus corpus aliquod, cuius motus extremorum loca non appetat. Harum autem differentiarum notulæ quæ medias illas naturas indicarent, aliis atque aliis conſiliis ſunt inſtitutæ. Nam in tenore compoſito figuram excogitarunt. In ſpiritibus mediis non ita, propterea quod certis conſonantibus includeretur, B, G, D. In temporibus autem omnē tractū qui vnū tēpus ſuperaret, breuitati neceſſariæ oppoſuēre. Dico neceſſariam breuitatem: iccirco quia eſt etiam breuitas indifferens in breuī vocali, quæ fit muta liquidáque affinis.

CAP. LVII.

Tres notulæ ab accentuum ratione excluduntur.

Ergo

ERgo ſi accentus eſt modus ſyllabæ: non erunt accẽtus tria illa, quæ Græci ὑφὲν, διαστολὴ. ἀπόστροφον: nos Coniunctionem, Diſiunctionem, Auerſionem nominamus. Falſò autem inter accentus relatas à veteribus videamus, Nam Coniũctio dictionum duarum affectus eſt compoſitarum, quoties eæ nulla facta partium mutatione ita cohærent, vt propter ſeruatam integritatem non cohærere etiam videantur. exempla in promptu ſunt: Ante‿uolans, Ante‿malorum: & apud Lucretium, Semper florentis: huic iudicio figuram aptè attribuere pando ſemicirculo ſuppoſito, ſic, ‿ ſumpta ſimilitudine à ſubſcudibus carinarum: quibus aſſeres coagmentantur. Contraria huic Diſiunctio: quæ quas voces poſſes temere componere, diſtanti pronuntiatione iubet pronunciari, vt in exemplo Vergiliano.

in litore conſpicitur, ſus. ne *vrſus*, legatur. Ei itaque eundem locum attribuere quaſi parietem herciſcentem familias. ac ſatis quidem fuerat virgula perpẽdicularis: verùm ne acciperetur pro vocali I, curuam pinxêre: cuius tamen cornua præcedentem complectendo dictionem, præſcriberent ei metas quaſdam. Auerſionem autem noſtri Conuerſionem dixere: at ſi Græcam vocem contemplere, ἀποστροφὴ, illud, nõ hoc ſignant, eſt autem affectio non ſyllabæ neceſſariò, ſed literæ per ſe, ſyllabæ autem per accidens: neque enim ſemper ſyllabæ defectum oſtendit: ſed ſemper literæ aut literarũ quæ cuiuſpiam ſyllabæ partes ſint. Exemplum vtriuſq. eſt

Mult' ille. deſiderantur enim duę partes illius ſyllabæ, TVM, vocalis ſcilicet cum poſtrema con ſonante. exemplum ſyllabæ eſt.

Dura vi' eſt, quæ ſternit iter dominatibus altis. deſit enim A, vt ſit, VIA. Eſt igitur nota defectus literę: accidit enim vt ſit aut literarũ, aut ſyllabę integræ. Defectus autem duobus modis vſu venit: aut per Synalœphen, aut per Suſpenſionem: ac Synalœphen quidem dixêre veteres, cùm eliſis literis, vicinas coniungerent: vt in exemplis poſitis conſtat. Eſt metaphora à glutinãtibus ſumpta, quum delibutas ferruminatione particulas componunt, vt vnum faciant, hoc fuit ἀλείπτειν. Id quod quum non poſſit euenire in ſyllabis quibuſdam, niſi demptis mediis literis, iccirco Latini Colliſionem affectum hunc appellatum maluêre: nam ſanè affectio ſyllabæ illius deficientis eſt Colliſio, non autem Coniunctio: neque ex illis vocibus vna fit. neque ſemper vnus pes, neque ſemper continuatur pronunciatione, vt in altero exemplorum ſuperiorũ. Quare melius nos quam Græci. Alter modus eſt, per Suſpenſionem: quoties non excipiente aliqua dictione, prior amiſſa vocali ſuſpenditur: ídque aliquando ſimpliciter fit, vt apud Poëtam.

Mortalin'. pro *mortalíne.* Aliquando autem multipliciter, vt apud Catullum.

Vide'n' vt perniciter exiluere? hîc enim eſt amiſſa non ſolùm vocalis, ſed etiã cõſonans: Vidéſne.

Hanc affectionem Gręci nominarunt ἀποστροφὴν, quoniam auerſi ab ea litera, quam ſuſtulimus, ſuſpendimus pronũtiationem iccirco in ſuperio-

periore parte quaſi habenulas inhibendo excurſui dictionis appendêre, eadem forma quam fecerant Diſiunctioni: propterea quòd idem eſſet officium limitibus præſcribendis. Totum autẽ genus hoc ſapientes πάθη appellarunt, rectè. Sed quum ſyllabis vniuerſum attribuerent, erraſſe oſtendimus,

His ergo conſtat, vt in elementis, tanquã partibus, & eorũ corporibus, vel ſyllabis, vel dictionibus, & materia, ſcilicet figura, forma eſt, qua inter ſe differunt hoc ipſo quo ſunt: ſic in eorum affectionibus, vtrunq. eſſe iam planum fecimus.

CAP. LVIII.

Cauſſa finalis Tenorum. primum de Acuti accentus vſu.

POſt accentuum ſubſtantiam tam ex materia quàm ex forma, quæ erant duæ cauſæ quib. conſtituebãtur, nũc cauſſa finalis contẽplanda eſt: eorũ ergo vſus, cuius gratia ſunt inſtituti, deinceps videndus eſt. Ac quod ad noſtra quidẽ tempora attinet, nihil turpius putamus, quã cãtiunculis, & vocularũ tremulis aſſultibus geſticulari. Itaque ſeruata tẽporũ dũtaxat ratione, ſeuerioribus ſæculis omiſſus eſt fœmineus ille tinnitus, vnóque ductu multæ voces eodem tenore pronũciatæ. At veteres aliter conſuecuêre, quorum leges fuêre hæ: Syllabæ aut ſunt in priuis vocibus, aut in ijs quibus oratio conſtituitur: priuæ voces ſunt, Amor, Ergo, Perco: ex quibus poſsis orationẽ texere ſic, Amoris ergo pereo. Primo modo nullũ eſt nomen impoſitum, propterea quòd

dictiones non propter ſeipſas, ſed propter oratio nem ſunt inuentæ: icc irco ſecũdo modo nomen indidere, συνέπειάνque appellauere: nos Conſequentiam dicere poſſumus: quã illi alia voce paulo aſperiore. συναρπαγὴν: & molliore συνεκφώνησιν τῶν λέξεων. Nos commodius, Ordinem continuum orationis definimus. Quum igitur Græci tam in vltima ſyllaba ſingulariũ ſeparatarúmque vocum, quàm in altera, ac tertia à fine ſede acutum imponere conſueuiſſent: in conſequentia ſiue contextu orationis, quos accentus in fine ponebant acutos omiſêre próque eis graues ſubſtituêre: ídque eo egêre cõſilio, propterea quòd acutus accentus videtur tollere ſyllabam, ita vt ſequens ſyllaba prematur: in qua tanquam fini ſuo quieſcat vox. Quum igitur nihil haberent, quod ſequeretur, nihil quóque metuêre: at cùm eſſet vox, quæ ſubiret, cauêre ne tanquam vna fieret cum præcedente. Id quod etiam in Encliticis euenire videretur. Igitur acuunt τούς, & περί, & τόν: quæ quum contexuêre, grauibus inſigniunt, τοὺς περὶ, τὸν ἄθεσιν. Nos verò hanc eandem animaduertentes rationem, qua acutus accentus tollit vocem in ſyllabam, quã acuit, vt ſequens prematur, in fine vocis non ponimus, ne expectemus aliam ſyllabam ſubeuntem, in qua vox conquieſcat: id quod Latini ſuis libris omnes teſtati ſunt, Nullam apud nos ſupremam ſyllabam acui. Acutus enim poſitus, aut exigit, alias conſequẽtes ſyllabas, aut non. Si exigit, igitur non eſt ponẽdus in fine vocum ſeparatarum: ſi non exigit, ergo in conſequentia quoque poni potuit. Sed falſi

Græci ſunt, cùm putarent, grauem accentũ nihil ad vocem pertinere, ſed ad ſyllabas tantùm, vnde etiã Syllabicũ vocauêre. Iccirco adducti ſunt, vt crederẽt, turpe eſſe, edere dictionẽ quæ nullo accentu inſigniretur. quaſi quum iura quoq. abſurdũ cenſent, hominẽ inteſtatũ mori. Id autem eueniebat, niſi acutũ in fine ſaltem repoſuiſſent: cùm dictio in ſyllabis præcedẽtibus neque illum haberet, neque circunflexũ. Sed ea ratio, aut perſpicienda fuit etiã in conſequentia, vbi grauẽ col locaſſent: aut ne in primis quidem vocibus admittenda. Apud nos igitur aut in penultima aut in tertia à fine ſedem ei ſtatuêre. Occupare autem alias initio propiores, Græci ſibi licere noluerũt: quos etiã priſci Latini ſicuti eaſdẽ poſteris, imitatione potius, quàm conſilio ducti, leges præſcripſêre. Nam quamobrem non liceat mihi vocem tollere in quarta à fine, nulla ratio muſica potuit perſuadere: poſſunt enim eodem tenore tam in voce, quàm in tibia, aut fidibus deduci multæ vel breues, vel lõgæ. Quòd ſi iccirco noluêre, quia duabus ſyllabis ſequentibus imminere acuta ſyllaba videatur, in quibus tractus vocis nõ immoretur: quod fieret ſi eſſent plures: videamus quàm nõ rectè ſeruarint hæc. Eſt eadẽ ratio tam apud Græcos, quàm nobis, ſed diuerſus modus. Nam vtrique negant ante tria finalia tempora ſingula, id eſt, ante tres breues ſyllabas, acui poſſe ſyllabam. quare ſi duæ poſtremæ ſint longæ, quoniam ſolui poſſunt in quatuor breues: nõ potuit in præcedenti vlla ſyllaba acutus collocari. Ratio hæc vna communis. At modus

diuerſus ſic: Græci ſi vltima longa ſit, & penult. breuis, vltimæ longitudinẽ, ex qua fieri duæ breues poſſent, obſeruarũt: at ſi penultima longa ſit, & vltima breuis, miſeræ huius penultimæ, tanquã ibi nulla eſſet, nullã rationẽ habuere. Latini contrà vltimæ longitudinem nõ curarũt: penultimæ ius ſuum attributum retinuêre. Ergo iam deprehẽdimus accentuum horum cantillationẽ ridiculam, nõ naturá, ſed vſu quodã geſticulatorio conſtare. Videamus verò, quod & ſuprà tetigimus, quàm ipſa ſibi ſuis non conſtet legibus. Principiò Græci diphthõgos aliquot, quas producebãt in pronuntiando, quod attinebat ad accentuũ ſedes, pro breuibus habuere, vt τέτυπται, præterea Latini eadẽ ratione vltimas omnes neglexere. Poſtremò antepenultimas omnes Græci longas nullo detracto tempore, acuto accẽtui poſtpoſuere. Quare ſi vna ex his vel in fine, vel in proxima fini ſede ſoluatur in duo tempora, ſanè in quarto à fine tempore acutus ille Græculus, quem ab ea ſede exulare iubent, inuenietur. Quare ſapienter à poſteris factum eſt, qui præter quàm in quibuſdam partibus orationis, vt in exclamationibus, indignationibus, interrogationibus. nullũ huius putidi ſeruitii iugum ferre voluerint. Nam ſi ante acutum in eadem voce plurimæ ſyllabę graui pronunciantur κακοφαρμακευτρίς: quare poſt illum totidem non poſsint? Quòd ſi reſpondeant inclinari nequire tantum numerum: quare, vbi nulla eſt quæ inclinetur, hunc eundem ipſum ſtatuêre? vt in præſenti exẽplo, nulla ſyllaba ſecuta.

CAP. LIX.

Grauis accentus ſedes.

GRauis accẽtus locupletiſſimus fuit vſus: Nã quũ acutus non plures duabus ſedibus occupaſſet, hic qualẽcunque premit ſyllabã: quare ſyllabicum, vt ſuprà diximus, appellarunt. Non, vt putarunt, propter ea quod non intereſſet dictionum: ſed quia paſſim quamcunque ſyllabam vindicaret: ſunt enim dictiones quæ præter hũc nullum habent. Omnis igitur dictio aut habet acutũ, vt A'mor: aut grauem, vt Fàx: aut circunflexum, vt Mîles. Quare præter eum accentum tam præcedentes ſyllabæ, quam quæ ſubeunt, grauem ſuſcipiunt, ſic, A'môrìs. Non rectè igitur Quintiliani præceptores, quos ait ipſe ſic ſe docuiſſe, vt priore acuta pronunciaret, A'treus quo neceſſariò poſterior grauem ſuſciperet. nam ad hunc modum grauem ſuſciperet per accidẽs: vt ipſa hæc vox, Atreus, per ſe graui terminatur: vt non ſolùm ſyllabæ ſit accentus: ſed etiam dictionis: quemadmodum multa alia quoque proferũtur, Ἂλὲξὰνδρεὺς, ἔξω τῆς συνηθείας. Quamobrem grauem accentum interdum primarium cenſeri neceſſe eſt: aliâs autem acceſſorium. Cuius etiam proprium ſit quantamcunque ſyllabam nullo diſcrimine admittere: & quotamcunque ſedem acceſſoriè. Poſtremam autem legitimè, & primario.

CAPVT LX.

De vſu locisque circunflexi.

CIrcunflexus accẽtus ſi, vti diximus, ex vtroq. illo conſtat: neceſſe eſt, nullã niſi lõgã ſylla-

bant admittat. Nam ſicuti affectus is compoſitus eſt:ita & ſubiectum corpus cõpoſitum agnoſcemus. At verò omnis breuis ſyllaba ſimplex eſt: Eius autẽ ortus ad hũc modũ iam declaratus eſt. Cùm aliquando,duæ coaluiſſent,prior acuto elata,altera depreſſa graui. vt δίδοϊ: certè etiã affectus ipſi invnum coiere,ſic,διδοῖ,ex legibus autẽ, quas ſuprà recitauimus,nõ poteſt niſi aut in fine, aut in proxima fini conſtitui.in præcedentiũ autem nulla poteſt.ſi enim diſſolueretur, acutus in quarta inueniretur,ſic,Aêneùs.Aèneùs. Quare ne in penultima quidem ponitur,ſi ſubeat ſuprema longa.Hac enim diſſoluta, diſſolutáque circũflexa,idem error eueniret:vt quartam à fine acutus accentus tolleret.ſi autem ſubeat breuis, tum verò circunflectitur. quoniam in ea & penultima cum graui,& antepenultima cum acuto ſit. intelligo autem hoc apud Latinos, qui nullam finalem acuũt;nam apud Græcos inuenias longam ante breuem vltimam.quę longa accentum nullum propriũ habeat: ſed vltima acutũ, σηπός. Hinc ſatis conſtat,quod dicebamus,grauem accentũ etiam ad dictionem pertinere, non ſolum in συνεπείᾳ,vt demõſtrabamus, ſed etiam in cõpoſitione citra conſequentiã: ex eo.n.& acuto fit circunflexus,Item:non ſolũ in eadẽ dictione, ſed etiam in eadem ſyllaba & acutum & grauẽ inueniri:ſic enim quidam pronunciãt γλῶσσα,& eiuſmodi vt & moram intelligas, & in eadem ſyllaba & leuatum & depreſſum ſonum audias in ſuo quenque tempore ſic,γλόὸσσα. Cõſtat & Eraſmi lapſus,qui Planè, aduerbium, quum apertè ſignifi-

ſignificat, & quũ affirmat, differre ſic poſſe prodidit, quod illud priorem circunflectat ſyllabam: hoc, quod acuat poſteriorem. vtrũque enim cùm ſit ſpõdiaca dictio, non potuit penultimã circũflectere. Aduerbia enim eiuſmodi ſemper produxere vltimam quæ à ſecunda fuêre declinatione. iccirco quod erat Apprime, Vergilius coactus eſt Apprima, dicere. fuere autem eiuſmodi aduerbia pleniore ſono, & originis analogia, à ſexto caſu, ſicut Falſo, Raro, Cito, ſic etiam Plano. quorum quædam ad arbitrium poëtarum correpta ſunt interdum, Sero, apud Martialem: & Cito apud omnes. At in E, quæ definerent, nullum, præter duo, Male, & Bene. & à tertia totidem Sæpe, Pene. quibus iccirco facilè potuit breuitatis ſyllaba contingere, quia in ipſis nominibus breuis quoque fuit.

CAPVT LXI.

De Ἄρσει & Θέσει.

SYllabæ igitur modus quo tollitur in ea vox acutior, dictus eſt à Græcis ἄρσις, rectè ſanè. in alteram autem ſubeũtem cùm demittatur, vox, θέσιν appellarũt minus commodè. Principiò θέσις ſignificationẽ habet latam: nam in acuta quoq. ponis vocem: eſt enim poſitio, collocatio: itaque melius κατάθεσις dicta fuiſſet. Sed ne id quoque cuiuis accentui graui conueniebat: nam initium quadriſyllabæ dictionis grauem accentum habet at nunc quis dicat me vocem deponere, quã nondum leuaui? ergo Aequabilitatẽ vocis potius appellaſſent. vnde etiã in muſicis ὁμοτενεῖς quidã

dicuntur tractus, in quibus ἄρσις eſt nulla.

CAPVT LXII.

Quemadmodum accentuum leges ſoluantur.

NVllam, inquit Quintilianus, Latinam vocẽ aut acutus aut flexus accentus cludet: ſed in eum locum introductus acutus eſt à Grammaticis pro aduerbiis tantùm, & præpoſitionibus, in cæteris veterum manſit lex. Tres igitur cauſſas aſſignauêre Grãmatici, quibus aduerſum priſcã puritatem nouam inueherẽt pronunciationem. Diſtinguendi ratiò, vna fuit: altera, Ambiguitas vt poſſet euitari: tertia, Neceſsitas pronunciandi. Nam vt Ponè, aduerbium, à verbo Pône, diſtingueretur, accentus mutatus eſt: eodem modo Coràm, aduerbium, à Córam; præpoſitione. hæc ſunt exempla primæ rationis, Ambiguitatem autem ſuſtulerunt in voce, Intercaloci, tranſlato accentu in tertiam à fine: vt ne quis duas putaret partes. Tertium conſilium fuit à neceſsitate pronunciationis: vt quum encliticas ponimus, præcedentis dictionis poſtrema fuit acuenda. Hominéſne, Feræ'ne. Has tres partes ſiquis acrius contemplètur, inueniet duas eſſe tantum: vnicam enim priores duas, vtrobique enim vitamus ambiguum: in ſecunda, partium, in prima, vocum. Ita in duo membra diuides, ſicut & tertiam in duo. Nam neceſsitas pronunciandi, aut per ſe eſt, vt in encliticis: earum enim natura ita fert, quod & nomen, vt inclinent in ſeſe accentum: aut per accidens, vt cùm exempta ſyllaba, decurtata dictione,

ne coëuntibus in vnum extremis, fit circumflexus. Cuius rei exempla multa ſunt, Arpinatis, Arpinâs, Noſtrâs,& alia eiuſmodi. Sic etiam putarunt in tertio diuini operis legendum, vt reſpondeat cæteris præteritis:

--ceciditque ſuperbum
Ilium:& omnis humo fumât Neptunia Troia.

vbi circunflexus potius manſit, quàm concreuit. In Græcis autẽ ſæpenumero creatur ex duabus, vt diximus νόος, νοῦς.

CAP. LXIII.

An admittenda ſint, quæ ſuperiori capite à veteribus recepta ſunt.

HÆc veteribus cùm placuiſſent, qui contradiceret, nullũ habuere. Verùm intereſt philoſohi placitis humanis anteponere rationẽ: Nihil enim pretioſius veritate: ea enim hominis ſolius ſola meta eſt. Quæ igitur ratio ſoluebat accẽtuũ leges, ob cõponẽdas voces, eã falſam eſſe cõuincimus exẽplis eiuſmodi vocũ, quarũ ſyllabæ ſequentes tranſlatum illũ accentum, longæ ſunt, vt in Maleſanus. Si enim acui poteſt vltima prioris vocis compoſitæ, poterit & in ſimplicibus: ſi non in illis, ne in his quidem: neque enim ſubſtantia rei mutari poteſt ab accidente: neque id quod ἴδιον Græci vocant, mutabile eſt, ab eſſentia enim fluxit: cúmque illa mutuò conuertitur, quippe cui ſoli, & ſemper competit. Quare doctiſſimus quoque vir Gellius ita ſenſit libro ſeptimo. Igitur in iſtis vocibus, quos nos non acui diximus, ea cauſſa eſt, quòd ſyllaba inſequitur natura lõgior, quę non fermè patitur acui priorem,

in vocabulis ſyllabarum plurium quàm duarum: intelligere voluit priorem penultima. Dixit autẽ, fermè, quia Grammaticorum iſtas regulas tum obſeruabant. At enimuerò ſi eam cauſſam, qua ſunt adducti, probauero nullam eſſe, etiam legem ipſam probauero nullam: ſublata enim cauſa, tolletur & effectus. Ergo in voce hac, Antemalorum, & Præuolantes, & antecurſores, & Anteambulones, ſi ratio hæc fruſtra eſt, & tamen vna dictio intelligitur: eodem modo & aliæ intelligentur: Quid? nonne etiam tribus partibus quędam compoſitę ſunt? ſi igitur Donatus, aut alius quis in hac voce Exaduerſum, vult acutum transferri ſupra Ad, quod erat ſupra Ver, in Verſum, antequam componeretur: eáque ratione adductus fuit, vt vna dictio videretur: non abſoluit conſilium ſuum: adhuc enim extra ſeptum illud iſtius accentus, poſita eſt particula Ex. quare fruſtra laborauit, vt rerum confunderet naturam. Atque iccirco intelliget ὑφὲν inuentam à Græcis, cuius figura duceret oculos ad compoſitionem: forma autem, id eſt, continuatus ſpiritus pronunciationis, cogeret aures vnum audire. Hoc quoque è Græcorum obſeruationibus conſtat planius: nam quum ἔκδουλεν dicant non audent ἔδουλους, ſed ἐκδούλους: & adhuc maiore ambiguitate ἐκδούλων: duæ enim veræ partes conſtructæ non coniunctæ poſsint intelligi. Præterea quis dicit Muſtela cum acuto in prima? Quis hoc modo, Cómpono; Quis etiam Præſcurro, & eiuſmodi? Quid, quòd iidem monent Tepefácis dicendum παρο-

ϱοξυτόνως, & cætera à facio? Quare vbi ſyllaba patitur, transferendus accentus erit, quemadmodũ vbi numerus ſyllabarum non repugnat. Habemus quoque Feſtum autorem grauem, veterúmq; ſententiarum accuratum & narratorem, & interpretem: is in aduerbio Adéo, mediã præcipit acuendam : ergo, vt faciat differre à verbo A'deo quo tollit vnam ambiguitatem, alteram ponit, dicam enim duas eſſe partes, ſicut Vſque eo. Cum aduerbiis enim iungebant præpoſitiones veteres, contrà quàm negant Grammatici, Derepente, Inſimul, Inibi. Vltimam acuunt quidam in tribus tantùm, Poné, Ergó, Pené: alii nullam excludunt: non deſunt, qui priſcorum adoratis veſtigiis, pro illis pugnent: verùm memoriæ proditum eſt, Aeolenſes, quorum exemplo ac iudicio penè omnia Latini compararunt ad loquendum, nullius vocis poſtremã acuiſſe, præpoſitionibus exceptis. Ego malim Latinè; quàm curioſè ſapere: putóque maiores noſtros inter ſe, cùm loquerentur, ſine iſtis legibus peregrinis intellexiſſe. Nam ſi hæ diſtinctiones ſunt arceſſendæ : ſanè longè plura inuenias, maioréque vel ambiguitate, vel neceſſitate. Nam præpoſitiones à nominibus ipſo contextu, ipſóque ſenſu valde differre illico intelliguntur. At omittã Face, verbum, & FACE nomen, aliáque infinita. quibus modis diſcernes caſus, & numeros binariorũ, & ternariorũ nominum? adeò vt cùm dixerint, Mea intereſt ſapere: poſterorum multi ignorarint pronomen MEA, vtrius eſſet caſus: quartíne pluralis, an ſexti ſingularis. Quid? dif-

ferentiæ iſtius cauſſam, quam ſtatuebant, miſerè ſubuertere. Cùm enim præpoſitionem hāc Circúm, vltima acuta pronunciarent, ne Circus locus ad ludos eſſe videretur: Vbi eam poſtponerent caſui, Miſtíque altaria circum, tranſlato in primam accentu, ſublatam prius, vt putabant, contrà quàm putabant, redintegrarunt. Fumat, autem Vergilianum præſentis tēporis eſt, non præteriti, vt dixere: euerſas enim incendiis vrbes complures dies fumare, miſerrimis exemplis experti ſumus, & Noſtras, atque alia eiuſmodi, Sarſinas, Arpinas, per apocopen relicto tantùm ſibilo, in quo nullus eſſet accentus, factum dicimus. Itaque transferri accentus potuit, Græcorum exemplo πόλλ' ἀγαθά. Nam ſicuti illis turpe fuit, vocem ſine accentu eſſe: ita apud Latinos ſupremam ſyllabam acui. Id quod etiam ex prę teritis quartæ coniugationis deprehendi poteſt: nam audîuit, mediam circunflectit: concîde, vt ſit, Aúdiit: non mediam accentu afficit, ſed trāſfert in præcedentem. & tamen acutus ibi potuit poni, vt in πρωτοτόκος. Sic in Mercuri, remanſerat acutus ſuo loco, licet Grammaticorum ſuperſtitione tranſlatus fuerit.

Capvt LXIIII.

Vſus temporum.

TEmporum vſus ſatis ex iis, quæ ſuprà diximus, patet: quod ſimplicisſimè tū pro rei, locorúmque ratione diuiſimus in lōgū, & breue. Quædam igitur vocales erant ſemper breues,

E, O,

E, O, his ſingula tempora ſunt attributa : earum cõparibus longis bina, H,Ω. Tres ſunt cõmunes, A,I,Y:ita vt quibuſdam in vocibus ſemper ſint breues,vt neutra pluralia, καλὰ : in aliis ſemper longæ: vt in caſu quarto plurali primæ, μούσας: in quibuſdam indifferentes, vt in φαρσαλία, & σικανία. Varientur quoque per dialectos: nam Dores vltimam illam quarti μούσας corripiunt:exempla multa apud Theocritum,quare pro ſuo quęque captu,vt ſors feret, tempus aut tempora nãciſcetur. Hæc eſt ipſarum ſubſtantia : à qua, natura fluit certa quantitatis, quæ natura eſt τὸ ἴδιον, neque vnquam fallit. Quòd ſi quærat philoſophus, quomodo erit propria hæc ipſarum communium ? incerta enim eſt. Primum reſpondebo, vt numero, ſecundum totum genus, vtrunque competit, par,& impar ; ſed certo numero,alterũ tãtum:ſi communibus vocalibus in genere vtrunque conuenit, corripi, & produci: at vni cuipiam deſignatæ ; alterutrum tantum. Præterea acutius adhuc : hoc ipſum eſſe earum proprium, variari : hócque ipſum quod eſt,variari,perpetuum eſſe,nec variari:ſicut eſſe corruptibile, eſt affectio rerum naturalium, quæ hac ipſa ſcientia comprehenduntur, quod corruptibilia ſunt:hoc enim ipſum, eſſe corruptibile, nõ corrumpitur: ſemper enim tale eſt. Accidit autem extrinſecus augeri ipſas productiones,vt ſuprà quoque monuimus,per conſonantium concurſum, quam poſitionem appellarunt. Additæ muta & ſemiuocalis breui vocali,ſemiſſem temporis afferet : duæ mutæ geminatæ tantundem,

ſed neceſſariam productionem, quam illæ ſolum contingentem: neque enim neceſſariò producebant. RR geminatum plus afferet moræ. Sic etiã longæ vocali hæc elementa ſuperuenientia component pro rata, plura tempora. Ita alio modo producit mediã: Tenebra: alio Abba: illa, n. poteſt & produci, & corripi: hęc corripi non poteſt. Itaque in illa poſuêre vnum tempus ac ſemis: in hac duo tempora. Si autem longam natura ſequatur muta cum liquida, non minus apponent temporis, quam duæ mutæ, neque enim poteſt corripi. Sed addent æquè vnum tempus. Scio aliter à veteribus poſitum eſſe, ſed neque rectè, neque perfectè: nam ſequente ſimplici, vnicáque cõſonante longam, voluêre affici duobus temporibus ac ſemis. Ergo non plenè dixere: debuerãt enim oſtendere, nulla ſequente cõſonante quanta eſſet. Et ridiculè putarunt ab vna conſonante addi tẽpus. Omnino autem hæc omnia ad oſtentationẽ literatoriam ſunt inuecta.

CAP. LXV.

Spirituum officium, & loca.

SVpererat officium ſedéſque ſpirituũ, quæ declararemus: ſed qui meminerit, quæ de H, déque coniugatis dixerimus conſonantibus, is facilè intelliget commodius abs ſeſe huc ea vocari poſſe, quàm à nobis repeti debuiſſe. Accentuum ratio, figura vſus, tribus cauſſis expedita ſunt: Formali, Materiali, Finali. Abſolutáque contemplatio partium materialium, quibus dictis, quod eſt ſubiectum argumentũ præſenti operæ, conſtituitur. Nũc de ipſo toto quid ſentiẽdũ ſit videamus.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER. TERTIVS.

CAPVT LXVI.

Dictionis nomen, atque definitio.

PARTIBVS, partiúmque affectibus inueſtigatis, quibus ſubiecta materia noſtri operis componeretur:nũc de ipſo toto agendum eſt.Quod Græci δίκην vocant Cauſſam nos appellamus: quare addito iuris vocabulo,etiam Græcum ſonũ mutuati ſumus, & Iudicium nominauimus: Qua in Cauſſa,ſiue Iudicio,propterea quòd orationis vſus maximè viget,Latini poſtea verbum Dicere ſumpſere ad ſignificandum,quoties loqueremur. At ſicuti vox hæc Dicere,contextum magis verborum,quàm ſingula verba ſignificat: ita è contrario, verbale nomen hoc Dictio, non ſolum dicendi actum,vt eſt apud Liuium, ſed etiam vnicum quoduis notauit verbum:ex qua origine,atque vſu,cùm definitionem ſatis commodè poſſimus elicere: tamen vt ſapientius agamus, paulò altius eſt contemplandum. Sicut in ſpeculo ea,

quæ videntur,non ſunt,ſed eorum ſpecies; vnde etiam nomen obtinuere, vt Species appellarentur, atque iccirco à Catullo dictum eſt imaginoſum, ab rerum imitatione, quas obiectas repręſentaret: ita quæ intelligimus, ea ſunt re ipſa extra nos,eorúmque ſpecies in nobis.Eſt enim quaſi rerum ſpeculum intellectus noſter,cui niſi per ſenſum repreſententur res, nihil ſcit ipſe. Argumento ſunt muti. qui nutibus loquuntur ex vſu oculorũ.aures,quarum officio ſunt deſtituti,non potuerunt conferre ad vocum receptionem,quas exceptas redderent viciſſim. Itaque fuit quaſi, quod Plato de aliis rebus dicit, ἐκμαγεῖον quoddã intellectus noſter, in quod res ipſę certo modo receptæ conderentur,promerentúrque ad humanam,diuinámque ſapientiam communicandam. Igitur harum rerum notiones ſuę cuiuſque fiũt, in cuius intellectum recipiuntur. At enimuero cùm homo animal ſit non ſolùm ſociale, vt formica,ſed etiam diuinum:opus habuit officio quodam atque inſtrumentis,quibus hanc ſocietatem non fortè aut inſtinctu oblatam, ſed prudentia, atque conſilio quęſitam,comparatámque conſeruaret:quare & doceri debuit,& docere. Neceſſaria igitur fuit illa quoque naturæ facultas, qua ipſæ illæ notiones, quæ in intellectu ſitę erant, ſenſibus concipi poſſent. Per ſenſilia ergo eruendæ fuerunt illæ ſpecies: at ineptus ad id fuit Tactus:non enim ad eum poterant elici res immateriales,qui maximè materialis eſt. Ineptus æquè Guſtus:qui cum tactus quidam ſit, tanto minus potuit ſeruire,quod minore ambitu,quàm tactus

præ-

præſcribebatur. In odores quoque transfundi non poterant, quibus exceptæ, à diſcente perciperētur: eſt enim Odor res minimè poſita in poteſtate hominis. Duo igitur ſenſilia reliqua facta ſunt, Color, & Sonus: ac Sonus quidē interpres fuit animi dupliciter: vel vt ſonus ſimplex: quippe ſupploſione pedū, & applauſu manuum, & crepitu digitorum, atque aliis eiuſmodi declaramus cuipiam animi noſtri affectiones: vel vt ſonus in ſpecie, ſcilicet vox: eáque fuit duplex: altera rudis, Sibilus, Vlulatus, Gemitus, Cachinnus, & reliqua talia: altera conformata, vt Verba, & Nomina. Alterum ſenſile fuit Color: omnis autē color cum figura, vtrunq; enim in corpore eſt. Igitur duobus quoque modis factum eſt: nam aut rudi, vt nutu, & geſtu: aut perfecto, idque dupliciter: aut Pictura, aut Scriptura: vnde apud Græcos vterque artifex dictus eſt cōmuni nomine γραφεύς. Ergo rerum notiones à rebus in mentem primùm per ſenſus ſine medio humano profectæ ſunt: intelligo autē per ſenſus omnes, eáque ſcientia αὐτοδίδαξις dicta eſt: aut per medium humanum, quoniam non à rebus, ſed à notionibus, quæ eſſent in docentis intellectu, prodiere in duos ſenſus. Auditum per locutionem, Viſum per ſcripturam: vnde poſtea in intellectum ipſum inſinuarentur. Quemadmodum autem res naturam non mutant, ſed eædem apud omnes ſunt, ita & earum notiones: tam enim Equus ipſe, quàm eius ſpecies apud omnes eſt: neque homini ſolùm, ſed quibuſcunque animalibus tribuit natura aptum ſenſum ad percipiendū. At nomina rerū, & literæ non eædē ſunt

omnibus, Sicut igitur imagines rerum ſunt notiones intellectui:ita voces ſunt notionum illarũ notiones,& vocum ipſarum ſcripta quoque ſunt notiones,vt talis ordo naturæ ſit:Equus,equi ſpecies in intellectu,equi nomen in voce,equi repoſitio in ſcriptura. Prima igitur duo à natura ſụnt: nam equi principium & forma,& materia, & finis natura eſt:Equi quoque ſpeciem ab equo eductã intellectus agens in intellectum poſſibilẽ impreſſit. At altera duo ab arte, aut caſu ſunt:quanquam enim natura fecit vocem loquentis, & atramentum,calamum,manum : tamen & voci flexuum,anfractuum, articulorum,temporum,ſpirituum, ordo ac ſedes fortuita fuêre: & eodẽ modo ſcribẽtis man⁹, curſus, mora,ſeries.Multa ſunt in operibus noſtris naturalia:vel ipſa Ambulatio: ac fortè fit,vt tantum faciam ſpatiorum, vt rectà incedam, vt properem,vt ſubſiſtam,vt alternem, vt diuaricem, vt vacillem,vt ſuſpendam gradum, vt reuertar. Poſſum etiam hæc aliquando ſimul miſcere, quæ coire queant.Itaque equi crus ſemper ſuo loco eſt:at Q litera in nomine equi,apud Græcos nulla.quare arbitrio eius qui hoc primũ nomen inuenit,factum eſt,vt ſic appellaretur.Ex his itaque definimus Dictionẽ, Nota vnius ſpeciei quæ eſt in animo,indita ei rei, cuius eſt ſpecies, ſecundum vocem,pro arbitratu eius,qui primo indidit. Dico Notam vnius ſpeciei:quoniam oratio multarum ſpecierum eſt:& dictio compoſita rei compoſitæ eſt:omne autem compoſitum pro vno accipitur : ita eximitur hæc dubitatio. Sed quæremus etiam ſuper definitione , vna enim

enim eſt res omnis definitio:non copula,nō alio inſtru mento,ſed natura:neque enim aliud eſt, Animal rationale mortale,quàm Homo. Quare ſi in definitione vna eſt notio, & plures dictiones, videbitur dictio notionis pars, non totius tota imago. Sic eſt reſpondendum:in rebus ſingulis eſſe multa ſuapte natur a,quæ vnum fiunt ab vna forma:vt eſſe,vegetari, ſentire, intelligere: hæc omnia ab vna anima vnum fiunt in homine: in quo ita ſunt, vt vnum alterum complectatur, & capiat:quam ſeriem & in octauo hiſtoriarum, & in XII. Metaphyſicæ ſatis declarauimus. Ergo definitum vnum eſt & re, & nomine: ipſa enim res eſt vt eſt, definitio autem vnius rei & vnum dicens, quia dicit definitū: ſed per multa dicens illud vnum, quoniam vnum illud per multa eſt conſtitutum. Non rectè verò veteres definiuere,qui Dictionem partem orationis dixere. Principiò malè factum eſt, cùm per partem definiuere: eſt enim dictio etiam extra orationem:itaque coacti ſunt addere, Conſtructæ: ergo nō cōſtructa oratione Dictio nulla erit. Præterea eſt dictio quædam,quę etiam ſit oratio perfecti ſenſus, ac quidem tota,vt imperatiua, Lege, Scribe: & interiectiones, HEV. Poſtremò peſsimo con ſilio fecere, vt adderent, minimam: quis enim dicat minimam partem hominis manum? Nam ſicuti in multis rebus naturalibus, ita in oratione partes ſunt, non vniuſmodi: aliæ enim ſunt diuiſibiles: aliæ non, vt literæ. Diuiſibiles autem duplicis ſunt naturæ: quædam diuidûntur in conſimiles; quædam in condiſsimiles: vt,

ſanguinis pars ſanguis eſt,& oſsis os:at pedis pars non eſt pes. Hæ partes non poſſunt minimæ dici in homine, qui in alias vltimas ſecantur partes: ita neque dictiones in oratione:quare coacti fuere ſeipſos interpretari : Minimas, inquiunt, intelligimus quo ad ſenſum. ergo malè omiſere in definitione, quod per interpretationem addendum fuit. Dubitare poſsit aliquis ſic : Nomina, quæ notiones ſunt figmentorũ, non eſſe dictiones: rei enim nullius ſunt notæ. Hoc ſic eſt accipiendum, Hoc quod dicitur ENS, aliquãdo verum eſſe, vt Deus: aliquando non verum,& hoc dupliciter: aut enim eſt Priuatio, aut eſt Fictio. Priuatio, vt Vacuum: Fictio, vt Phœnix. Itaque ſanè horũ nomina non ſignificant eodẽ modo ipſa, quo modo Deus Deum: ſed priuationẽ per habitum ſic: Quia Plenum ſignificat locum tactũ vbique à corpore: eius cõtrarium Vacuum ſignificabit: quod quanquam nõ eſt, tamen per illud, quod eſt, intelligitur. Ficta autẽ facilius percipiuntur, ſunt enim quaſi orationes falſæ: idẽ enim eſt Phœnix,& oratio hęc, Auis rediuiua, ſui cauſſa. Dictionem Græci λέξιν, vnde noſtrũ Legere, & ab hoc Legati, quorum ſcilicet officium eſſet, dicere.

CAP. LXVII.

Vtrum Dictiones à natura ſint, an arbitrio inuentoris.

VErùm quod diximus, ita indita eſſe nomina vt inuentori libitum eſſet : neque nunc primum à nobis inuentum eſt, & olim cõmouit huius ſentẽtiæ autor Ariſtoteles quoſdã Platonis de-

defenſores, cuius ſententia in Cratylo videtur eſſe hæc: Sermonem rem eſſe naturalem, non ab arte. Id quod cogebantur ita ſentire, quippe qui nihil ſcientiarum adipiſci nos profiterentur, ſed reminiſci tantum. Quod & ex eo dependebat, cùm dicerent animas in corpora alia atque alia tranſmigrare, quemadmodum è Pythagoræ inſtitutis referebat ipſe Plato in Atlantico. Habebant autem etiam, vt ſibi videbantur, rationes: nam loquendi inſtrumenta, & materia ſunt naturalia, Pulmo, Septum, Guttur, Palatum, Lingua, Aër, ergo & ipſa nomina. Trahi præterea nos à rerum cauſſis, quibus moti ductíque, ſic potius, quàm ſic loquamur. Quod ſi contingit vt eandẽ rem aliter nos, Græci aliter appellent. nihil mirum: diuerſæ enim cauſſę ſunt eiuſdem rei, quarum vna illi, altera nos agamur ad nomina imponẽda. Verùm hæ morę defenſiones errorũ ſunt. Atque equidem ſæpenumero miratus ſum mortalium vel audaciam, vel pertinaciam, qui tuerentur errores, quos ii, qui commiſere, ſi viuerent emendarent. Neque enim erraſſe turpe eſt: eſt enim initium ſapientiæ: ſi non ei ipſi qui fallitur, at aliis non fallendi. Verùm errores fouere, id verò vel extrema dementia eſt: vel vt iſti faciũt, qui ſemel atque iterum deiecti, malunt cõfodi, quàm conciliari. Principio argumentum eſt nullũ: Materia & inſtrumenta ſunt naturalia, ergo & figura impoſita. Quis enim dicat, currus aut carpenti figuram naturalem eſſe, niſi Anaxagoras? Is ita dicebat. Niſi carpenti figura fuiſſet in ligno, non fuiſſe futurum vt ineſſet. Sed nugabatur: neque

enim inerat ſed ineſſe tantùm poterat. Itaque à maioribus nóſtris Facies dicta eſt à faciendo: fit enim quod non eſt:itaque etiam pretium perſoluitur artifici. Et Accidens à Latinis appellatur, quoniam caſu factum eſt, vt Dei imago potiùs fieret, quàm ſcamnum è ficu Horatiana: ſi enim naturalis facies fuiſſet illa, omnibus ficubus ineſſet. Sic etiam Vocem eſſe naturalem fatemur: item Flexus, & Tempora, & Modos: ſed eorum ſeriem, aut miſturam fortè, aut arte factam cõſtat. Si enim natura eorum eſſet autor, vnus omniũ modus eſſet, vna enim natura: velut in auiculis manifeſtum eſt: eæ enim ſua in ſpecie æquè idem cantillant omnes. At quod ab arte eſt, & diſcunt, & dediſcunt. Quod autem aiunt in rebus eſſe quædã peculiaria, id ſanè verum eſt: at cùm addunt iis nos excitari ad certas voces creandas, falluntur. Nam quæramus ſic: aut nota ſunt nobis ea propria & peculiaria, aut non ſunt. Si non ſunt non ducimur: ſed non ſunt nota maxima ex parte: nam quotus quiſque rerum ipſarum naturas compertas habeat: fatemur ſanè nos non pauca eſſe dicta à certis cauſſis: ſed ipſæ cauſſæ, quæro porro, an cauſſas habeant. Si non habent, ergo nomina erunt fortuita: ſin habent, ad vltimas tandẽ procedendum erit, quæ præterea nullam habeãt, Si dicant ab effectionibus cõparari nomen cauſſæ, ergo erit circulus, vt cauſſa ab effectu, effectus à cauſſa dicatur: quare vtrunque erit fortuitum. His rationibus repulſi aiunt à Prouidentia regi nos. Nugæ. Si enim in rebus ciuilibus, in bellis, in re diuina, deſtituimur rectis conſiliis, atque adeò

illa

illa Prouidentia: ſanè putida illa fuerit, quæ maximis in rebus neglectos nos, apprehenſos manu trahat in nominum veras cauſſas. Sanè verò pulchram Prouidentiam, quæ Canis & Vrſæ etiam (ſi diis placet) caudatæ nomen in cœlum tulit. Quid Cani cum cœlo? quia herbas exurit. At neque exurit Canis, neque herbiuorum animal eſt. Atque vni quidem rei diuerſa nomina impoſita ſint, vt Ventum à veniendo dixerint Latini, à ſpirando ἄνεμον Græci. Eſto: diuerſi, inquiunt, affectus totidem nomina exegêre. At diuerſas res quare iiſdem vocibus diſsitæ nationes appellarunt? Quænam? inquies. Illyrica, Arabica, Iudæa, Germanica, Latina, Scythica. Air, vocant Scythę quam pro calamo aromatico circunferunt: at Veneti arborem quandam, quam puto eſſe albam populum, non enim memini, ſed arbor eſt. Zith oleum dicunt Arabes, at Græci ex hordeo potum. Gelon, Hebræis migrans, at cùm migrabant flebant: Græci autem ridens. Mane eſt illis numerus, nobis pars diei. Num, eſt nobis interrogationis particula, illis piſcem notat. Bagoa nomen eſt Perſis & Medis impurum: at in eo apud Hebræos eſt & celſitudo, & excellentia: Cantabri autem ſic appellant glandem faginam: pulchræ verò cauſſæ cohærentes iiſdem principiis, Rex, Glans, Eunuchus. Illyrii Fluuium eodem nomine vocant, quo Itali diuitem. Nolo dicere quid Mauris ſignificet ZVB ſed longè diuerſum eſt ab Illyrico ſignificatu, Dentes enim ſic appellant. Abba eſt nomen quo Deum veneramur, Syri appellant ſic τλὼ ςολὼ. Rub

Liguribus Taurinis numerum ſignificat vicenumquinum, Illyrij mappam intelligunt. ΠΑΣ Græcis quid ſit, etiam pueri ſciunt. Illyrii Canem ſic vocant. Vaccam iidem Craua vocant, at Ligures ſic Capram. Agè verò quot Latina aliter accipit Germanus: Araneam vocant Spinnam: Vicem, Malum: Altum nòminant ſenem: Album, quod nos medium: Gelut, appellant prunas, nos collan: carbonem, Collum. Quid quod etiam contraria iiſdem vocibus ſunt comprehenſa? Nam Germanis eſt Caldum, quod nos, frigus. Sed iam modus ſit. vt etiam intelligãt certis nationibus Illyricis, & Cantabris notas affirmatiuas, aliis gentibus negare. quare etiam eandem vocem contraria ſignificare paſſi ſunt Latini, Veſcum & Obeſſum, & alia. Et iidem Pythagorei mutanda nomina ſuaſere malefortunatis: propterea quod cum eorum genio iam impoſita non conuenirent. In quo ſi nos illa prouidentia deſerit, quanto magis deſpicabitur, cum matellam poſcemus?

CAP. LXVIII.

Vtrum nomina ſint penitus fortuita, an certo conſilio.

CVm igitur nomina à rerum natura non fluxerint, rectè definimus, notam eſſe rerum Dictionem, vt libuit inuentori. At libido duplex eſt: vno modo. cùm impetu actus primum quodque obuium ſumam: altero, cùm iccirco libitum mihi fuerit ita facere, quia id ratio quæpiam perſuaſit. Ergo cùm priores orta cum rebus nomina cõtenderent, ſunt exploſi. Alij cõſultius accepere:

Na-

Natura quidem non ortas, ſed arte, ac prudentia factas Dictiones. Nam ſubſtantia, inquiunt, ſenſu non apprehēditur, ſed affectiones: puta, Magnitudo, Qualitas, Motus, Actio, Paſſio. Quare his affectibus moti atque inſtructi nomina impoſita ſunt. Afferunt igitur exempla duo: Lapidis, & Petræ. Nam Lapis, inquiunt, à pede lædendo dictus eſt, habuit igitur nomen à duritia, & actione: Petra verò quia pedibus teratur: ab eo quòd patitur inuenerit appellationē. Hinc deinde digreſſi, multa millia monſtrorum conficiunt. Alii contrà, omnia caſu facta nomina, multò audacius affirmant: Nimirum quibus vniuerſi mundi compago, ſeries, temperatio, caſu ac temere orta conſtituuntur, ſeruantur conſtituta. Atque hos poſteriores, poſtremos eſſe ſinamus: neque enim merentur dici homines, qui ipſi eſſe nolūt. Nam quod ad vocum attinet rationem, quis mētis compos, ab amando amatorem negabit eſſe dictum? Illis autem ſic reſpondeamus: Principiò, non neceſſariò concludere tribus quatuórve exemplis omnium naturam vocum: Deinde, ridiculè attribuere pro cauſſis Latinas appellationes. Lapis enim, & Petra, vtrunque Græcum fuit, λᾶς & πέτρα: nam Laterem, pro quo ſolo barbarè petram capiunt, πλίνθον Græci vocant. Sic igitur cēſemus: Multa nomina temerè extitiſſe primùm ſine flexu, ſine ornamento. quo tempore nondū rerum naturæ cognitæ fuiſſent: ab his multa ſimpliciſsimè ducta, vt flexiones: alia immutatis particulis, vt denominatiua, & alia eiuſmodi: nōnulla diſtorta ſunt cōpoſitione. Quòd autem in quędā

principia deducantur, in quibus neceſſe ſit ſiſtere intellectum: id & ex rebus patet naturalibus, vbi nullum eſt infinitum, & in vocibus ipſis ſic conſtabit. Amaritudo ducetur ab Amaro: Amarũ à Mari: Mare vnde deriuabitur? ab Hebræo, Marath. Quæro porrò, vnde ſit hoc. Vt fingas quod velis, diuertendum eſt ad vnum, in quo conquieſcas, quòd aliorum cauſſa ſit: ipſius nulla ſit cauſſa.

CAPVT LXIX.

Plures eſſe voces primarias.

SI igitur ad certas voces cæteras referimus, operępretium fuit quotnam eſſent illæ, inueſtigare. Etenim ſi quemadmodum res ab re, ita nomẽ à nomine procedat: ab hoc nomine DEVS, potiſſimum, omnia deducerentur: at ab hoc pauca deducuntur. Duo igitur modi reſtant principiorum: vnus in Materia, & forma: adde etiam ſi vis τὴν ςέρησιν, ſiue Carentiam, vt delicatiores, ſiue Priuationem, vt ex Topicis M. Tullij colligere potes, voces. Verùm extra hæc omnia, inuenias multa, Calidum, Magnum, Filium, Armatum, atque alia eiuſmodi. Alter modus eſt in decem prædicamentis: ſed neque à ſubſtantiali nomine deducas ſubſtantiale, neque à relatiuo relatiuum, neque ab aliis generibus eiuſdem generis alia. Nam à Cæſare cùm dicis Cæſarianum, potes tam prudentiam intelligere, quàm equum. ſic à patre patrimum cùm deducis, à filio eadem lege non potes. & quæuis dictio in prædicamento relationis eſt, eſt enim nota, cuius eſt. verùm hoc

hoc ipſum nomen relationis, non eſt relatio: neque ab ipſo relatiua ducta ſunt, non enim quis, aut qualis, quicquam cum verbo Refero, tanquã cum origine ſui, habet affinitatis. Certus igitur atque finitus primogeniarum vocum numerus eſt: ſed nunc quidem, non autem ſemper: multa enim finxêre veteres: vt etiam apud Pindarum inauditũ aliàs conquerantur Grãmatici, τὸ ἶπος, pro eo quod alij πίεσμα dicerent. Satis autẽ nobis ſit, ſcire, multa à Græcis deducta eſſe, in quorum principiis ſani fuerit hominis acquieſcere.

Cap. LXV.

Non eodem modo rem ab re duci, & nomẽ à nomine.

Qvæ verò deducuntur, non neceſſario rerũ ordinem ſeruabunt: vt quemadmodum res ab re, ita illius nomen ab huius nomine excipiatur. Nam quantum à quãtitate eſt, ſi rem ſpectes. at contrà quantitas à quanto dicta eſt, vox à voce, non quantum à quantitate. Ratio huius rei eſt, propterea quòd cognitio noſtra contrarium habet ordinem, quàm natura: prius enim natura notam habuit quantitatem, quàm eam poneret in quãto. Contrà, nobis ea, quæ cõcreta vocãt, notiora ſunt iis, quæ abſtracta nominãt. Itaque antiqui, Quale, dicebant: Qualitatem non dicebant. M. enim Tullius primus eam vocem commentus eſt. Et adhuc in multis abſtracta deſiderantur: vt in pingui. neque enim ferè ante Plinii tempora, Pinguedinem, legimus. Nunc quoque animum hoſtilem dicimus: Hoſtilitatem an dicat quis, non memini. Illud ſcimus,

á probatis autoribus Ingratum vſurpari, Ingratitudinem explodi. Harum legum rationes cùm ignorarent recentiores, falsò putarunt, eundem ordinem deberi nominibus ſignificantibus, qui ſignificatis rebus ineſt.

CAP. LXXI.

Dictionis affectus.

DIctionis affectus ſecundum definitionem ſunt exequendi:ac primùm ſecũdum materiæ rationem:nam ſicut in ſyllabis literarum numerus recenſetur, ita in dictionibus ſyllabarum. Accidit autem vt dictio ſit vel monogramma, vel polyſyllaba. Exempla autem ſunt eo initio, atq; ordine. A, Amor, Amator, Amatores, Amarorie, ad ſuperlatiuorum, atque adeò dithyrambicorum vſque numerum: neque enim Græcorum audaciæ lex vlla certa poſita fuit, qui vel ipſos pedes poëticos ad octonas ſyllabas produxêre. Patiuntur quoque dictiones ſicut & literæ, & ſyllabæ: commutantur enim:& appellatur in genere ἐναλλαγὴ: quemadmodum cùm ponitur declinabilis pro indeclinabili, & è contrario. Flos apprima tenax. & μέμνηϐ καλὸι, ὢν. pro ἦ. & καλὸι ποιῶν, pro καλῶς. Dico autem in genere: nam ſi particulas ipſas ſpectes, dicitur ἀντιμερία: vt cùm nomina pro nominibus, verba pro verbis, & alia ſuo quæque in genere, ſuis congeneribus ſupponuntur, de quibus omnibus locis ſcriptum eſt. Itẽ tranſponuntur, vt ſi quis dicat, Plebis Tribunus, Patriæ Pater, Conſcriptos Patres. Et quomodo ſyllabæ præponebantur di-

ctionibus,

ctionibus,aut poſtponebantur,aut interponebãtur, ita & dictiones orationi. Anteponitur à Iureconſultis ECCE: ſic,Precium ob cauſſam datum,cauſſa non ſecuta,condici poſſe.vt:Ecce Menius decem dedit, vt tutò ſibi in foro eſſe liceret. Citra illam vocem, Ecce, oratio perfecta erat.Sic adduntur pronomina ſine emphaſi. Ego amo,vos militatis. In medio,coniunctiones completiuæ,Tu quidem aberas, ego ſcribebam. Et in fine,apud M.Tullium ad Atticum:Triginta erãt dies,ipſi: Geminatur, Ah Corydon, Corydon: Eximitur, Quos ego. Mutantur autem vt literæ ac ſyllabę, quatenus illæ quoque mutantur. Ad hæc & diuiduntur,vt apud Ennium, -Cere, diminuit-, brum. Et è contrario componuntur, Maleſanus, Et ſicut literæ atque ſyllabæ incolumes cõiungũtur interdũ:interdũ verò vitiatæ:ita & dictiones.Nam aut ex duobus integris vna fit: vt Manucapio, aut duab. corruptis:vt, Mancipi, aut integra & corrupta:vt Cumprime.aut è contrario:vt,Omnipotens.Hoc autem fit,aut in duabus Latinis: quales eæ ſunt,aut duabus Græcis: vt,Menelaus. aut Latina & Græca: vt, Muſtela. aut Græca & Latina:vt,Epitogium,

CAPVT LXXII.

Dictionis ſpecies, qua ratione ſint inueſtigandæ.

SI igitur dictio rerum nota eſt, pro rerum ſpeciebus,partes quoque ſuas ſortietur. Videamus ergo in magna autorum controuerſia, quot, quæ've ſint. Quod Græci, ὄν, vocant:apud nos autem vſitato potius, quam Latino caret nomine:

id partim ſignificat res permanentes: vt, equum, album, decempedam: quarum natura poſtquam perfecta eſt, diu perſtat: Partim fluentes, quarum natura eſt, eſſe tandiu, quandiu fiunt: vbi verò ſunt abſolutæ, non ſunt amplius. In hac partitione tota vis orationis noſtræ cõſiſtit: complectitur enim etiam Deum: nam poſtquam perfectus eſt, diu eſt: hoc autem diu fine caret. Cõſtantium igitur rerum notam, Nomen dixere: eorum verò quæ fluũt, Verbum. Nam tametſi nomina quædam rem fluentem ſignificant, vt Annus, at non rei fluxum. Quin hæc vox, Fluxus, quanquam videtur actum fluendi indicare: non tamen menſuram ipſius fluxus connotat: id quod verba ipſa faciunt. Quoniam verò hæc omnia ad orationem comparata ſunt, quæ quippiam alteri ineſſe oſtendit, vt Amorem in Cæſare, id aliquando ſeiuncta nota ſignatur: vt, Cæſar currit. aliquando propius ac felicius naturam imitari inſtituimus: ſicuti nanque Cæſar ipſe, & ipſe curſus vno eodémque corpore continetur: ita inuenta eſt à priſcis nota idem efficiens ſuo ſignificatu, quæ quaſi inſitione quadam vnũ ſtatueret. Quare velut ex Equa & Aſino fit Mulus, ſeruatis vtrinque aliquot vtriuſque naturæ particulis: ita ex Nomine & Verbo confectum eſt Participium: quod ſic appellarunt, vt hac quoque in parte Græcos, qui μετοχὴν dixiſſent, imitarentur. At enimuerò vocabulorum ratio diuerſa eſt: nam Græca vox actionem ſignificat: vt, ἐποχὴ apud Mathematicos, cœli pars quæ ſidera continet: & Pyrrhonis affectio, qua in dubitãdo mentis curſum inhibebat.

Verùm Participium non ſic videtur: Analogia nanque alia eſt in Mancipio, paſſiua ſcilicet quòd manu caperetur. ſed fuit ſicut Municipium. In oratione autem etiam pro modo vſúque loquēdi deerat adhuc aliquid: interdum enim nomine nō ſuppetente, aut iam ſemel dictum ne repeteremus, nutu aut digito indicauimus aliquid: exempli gratia, Lanceam ſi petam, & imminentibus hoſtibus clade ſociorum turbatus præcipitē con ſilia ſuppetiarum nomen non edam: ſed indicatam petam: huius quoque rei nota inuenienda fuit nutus ſcilicet ipſius, itaque indicationis. Quare Pronomen inuētum eſt, quòd eſſet Notarum, id eſt nominū nota: ſicut indicatio digito aut capite facta erat nota lanceæ. Niſi enim ſic inueſtiges, non potes, quin veterum errorem committas, quorum definitionibus nequeas Nomen à Pronomine diſtinguere. his poſitis, illud quoque ex rebus explicandum fuit: Nam omne quod eſt, aut fit, aut eſt cauſa, vt Deus: aut eſt effectus, vt ridere: aut vtrunque, vt Homo. Cauſſarum igitur natúram per nomina indicabantur: at cauſſarum modus non potuit: itaque excogitandæ fuēre notæ quib⁹ hoc quoque explicaretur: quas à ſitu nimis ruditer veteres appellarunt præpoſitiones: ſed de hoc ſuo lòco. Igitur Cato quū eſſe poſſet efficiēs cauſſa, & poſſet idem eſſe finis, hoc nomen Cato efficientem cauſſam indicauit ſic, Cato ædificat, ratione verbi intelligis ipſum eſſe cauſſam: at ſine verbo ſi ſit, nihil intelligas: quare addita præpoſitione A` ſtatim efficiētem declarabit: ſi autem apponas Ad, aut Propter, finem

explices. Porrò vt his notis Nominum modi declarantur, ita verborũ quoque modi, qualitatéſque temperandæ fuere: Nam quum ſignantur eæ res, quæ dum fiunt, ſunt: aut temporis finibus certis præſcribuntur, vt Hodie lego: aut qualitatis modum recipiunt, vt Bene curro. Iccirco hic quoque notas ſuas habuere, quæ cùm verba ipſa moderanda ſuſcepiſſent, verbis ipſis appoſitæ, aduerbia dici meruere. Reſtabat etiamnum aliquid, quod in rebus poſitum deberet etiã notis inſigniri. Nam res vna eſt, aut forma, vt Animal rationale: aut accidente. vt Lac albũ: aut ſubiecto, vt Album & dulce in lacte: aut miſtione, vt oxymel: aut cumulo, vt aceruus. Ergo quæ fierent vnum, vt vnum quoque dicerentur, commenti ſunt ſapientes coniunctiones, quarum natura ſuo loco acutiſsimè explicata eſt. Sic igitur in præſentia ſatis eſt dicere, Lac eſt album & dulce. Atque his quidem ſeptem partibus vniuerſus rerum ambitus, moduſque contineri videbatur: niſi animorum affectus quidã ſuperfuiſſent, qui neque iunguntur verbis, neque nominibus cohærent: ſed eorum vis in animo tota ſibi conſiſtit. Nam vox hæc, Dolor, affectum ſignificat: ſed Heu, non hoc ipſum, quod dolor eſt, quin dolore affecti animi nota eſt. Igitur quum orationes indignatione, atque dolore, atque aliis euentis interrumpi ſoleant, maluere interponere, vnde & interiectio eſt appellata. Ac potuit quidem etiam anteponi, etiã poſtponi: ſed qui anteponeret, temere nimis, non reddita cauſſa aut iraſci, aut minitari videbatur: qui poſtponeret,
leuiter

leuiter do lere. Itaque & conſulto interpoſuere, & perturbationi animi ſeruiere.

Ex his vt patet partiũ numerus, ita excludũtur falsó aſcripta: etenim Appellatio, idem quod nomẽ. Articulus nobis nullus, & Græcis ſuperfluus, niſi quum rem nõtam repetit ſubiicere intellectui. at tunc eſt relatiuum. Idem enim eſt, ὁ δοῦλός μου: quod δοῦλος ὃν οἶδα: alioqui otioſum loquaciſsimæ gentis inſtrumentum eſt. Infinita quoq; verba à verbis receptis ſeparanda non eſſe, ex definitione conſtat. Præpoſitiones autem idẽ eſſe quod Coniunctiones, negamus ex his, quæ diximus. Nam Vocabulum qui addidere, ne meriti quidem ſunt, vt refellantur: genus enim eſt vt Dictio, non nominis ſpecies, vt ineptiunt. Nihil enim diſtat à voce Vocabulum, niſi quia flexus atque articulos in voce habet, Idem enim eſt Mendicus & Mendicabulum, Saburra & Sabulũ, Statio & Stabulum. Erunt igitur Dictionis ſpecies octo: Nomen, Verbum, Participium, Pronomen, Præpoſitio, Aduerbium, Interiectio, Coniunctio.

CAPVT LXXIII.

Qua ratione inueſtigandæ ſint ſpecies, quæ inflectuntur: & quare non plures ſint aut Perſonæ, aut Numeri.

HArum autem partium quædam cùm inflectantur, quædam eædem, eadémque facie perpetuò ſint: quæ & quare ita afficiantur deinceps dicendum erit: ſi prius inflexionis ipſius rationes, atque neceſsitates eruamus. Elocutio ab

vno,pluribúſve proficiſcatur,nihil intereſt: ſed vnũ pluráve ſignificet:ſcilicet vnius, pluriúmve nota ſit. Forma enim orationis, Significatio eſt: Significatio autem,à re eſt, non à loquente: loquens enim efficiens eſt. Omnis autem numerus ternione continetur:nam Vnum numeri initium tantùm eſt:Dualis primus numerus imperfectus: Ternio autem primus numerus verus. Quòd enim æquales in parteș poteſt diuidi, Finiti habet rationem:quod non poteſt,Infiniti. Et Ternio ipſe & numerum continet, & numeri principium:at Dualis non niſi in principium, ídque vnum, reſolui poteſt: itaque Potentialis potius numerus ſit: quippe numeri potentiam, id eſt, Vnitatem bis continens. Ternio autem actualis qui quidem diuiſibilem fecerit indiuiſibilem. Quare Græci quoque περιττὸν nominauere:Nempe quem ſi diuidas, inuenias infiniti habere aliquam imaginem, quæ ſuperſit. Ergo in rerum natura ſeparatus in corporibus non reperitur pũcti fluxus,vt lineam efficiat, quæ prima dimenſione obtinet vnitatis proportionem: neque lineæ fluxus, vt ſuperficiẽ ſeorſum deſignare nobis liceat, verùm quum ad Tertium perueneris, vt ſuperficiem ducas in ſeipſam, corpus efficies, præter quod nihil eſt, quod, quóue metiamur. Videmus igitur omnia principio, medio, fine, cõtineri:ſanè hæc tria ſunt. Motus præterea,aut eſt à centro,aut ad centrum, aut circa centrum: neque ab his vllus eſt alius. Nam qui in animali inuenitur voluntarius,ex his compoſitus eſt.Sed & in ſacris tã veteribus,quàm noſtratibus, ter pleraque

raque aut fiunt, aut dicuntur. Et vnam Dei ſubſtantiam, tres, neque plures, perſonas eſſe verò credimus. Et Grammatici ipſi genus illud, quod tres caperet articulos, omnegenus appellarunt. Quare quum de duobus loquimur, dicimus, Ambo: quum de tribus, Omnes. Hæc ita ſunt tria. Sed & hæc eadem tria, duo ſunt. Nanque principium numeri vnum eſt: Numerus autem ipſe, plura. Ergo in oratione quod ſignificatur aut vnum eſt, aut plura: quare duo tantùm numeri inuenti ſunt, quibus dictiones afficerentur. Nam Dualem Aeoles vt ſuperfluum omiſere. At ordo ſignificandi accepit Ternionem, à cauſſa efficiente: ea enim quum ſit principium, rectè Prima dicta eſt: itaque cùm de ſe loqueretur, Primã cõſtituit perſonam. Finis autẽ eius eſt, communicare quod ſentit cum quopiam: ergo Secũdam rectè dixit. Materiam autem ipſam, de qua loqueretur, Tertiam. Eſt igitur Prima efficiens doctrinæ: doctrinæ enim cauſſa oratio: Secunda Finis. docetur enim: Tertia materia, de ea enim agitur: Oratio autem Forma, ſunt enim propoſitiones forma concluſionis. Quarta autẽ ſub tertiæ ratione cõprehenſa fuit, propterea quòd à prima ſemper eſſet tertia: pro materia enim habebatur. Verùm Perſonæ vocabulo abuſi ſunt veteres. nam Primam quidem vt loquentem, Secundam vt audientem agnoſcimus: hæ ſanè perſonæ ſint. at Tertiam quare perſonam dicam, quæ muta res ſit: hoc factum eſt propter rei nobilitatem. Eſt enim Homo ſibiipſe omnium rerum regula quædam, ſi ſeſe

intueatur, quare, etiam Paruus mundus appellatus eſt: itaque de ſeipſo ſemper loquendum præcepit, quaſi de re cognita ſub ratione regulæ, cuius menſura cætera cognoſcerentur, iccirco perſonæ nomen ad ea, quæ perſona carerent non temere tranſlatum eſt. Sanè Perſona intelligitur ſtatus hominis ab animo, aut fortuna. Neque verum eſt quod aiunt, ſignificare indiuiduã ſubſtantiam rationalem, vt vulgò vtuntur, cùm Itali numerant turbam nomine perſonarum: ſed accidens notat, vt ſeruum, liberum, ingenuum, Heroëm, Senatorem, fœneratorem, militem. Itaque cùm definimus ab Animo, virtutem & vitia comprehendimus: quum Fortunam, libertatem & dignitatem, & contraria. Sic enim ſemper locuti ſunt probati autores. Nam M. Tullius in octauo ad Atticum in epiſtola ad Pompeium cùm dicit: Mea perſona ad improborum ciuium impetum ſemper habuiſſe videtur aliquid populare: non intelligit ſuum corpus ſimpliciter, ſed virtutem, ac fortunam ſuam, quæ meritorum nomine iam commemorat. Itaque in primo Rhetoricorum loca à perſonis explicat, nomen, naturam, victum, habitum, & alia eiuſmodi. & in oratione pro Sylla ſic locutus eſt: Si mihi propter res meas geſtas hanc imponis perſonã. Cùm dixit Mihi, intellexit ſubſtantiam: cùm dicit Perſonam intellexit accidens: cũ dixit Res geſtas, intellexit cauſſam perſonæ, & circunſcriptionem. Et, Suſcipere perſonã boni viri: &, Suſtinere, idem alibi ſæpe dixit. at neque ſuſcipit ſubſtantiã, neque mutari poteſt ſine interitu.

Igi-

Igitur idem eſt, ſi dicas, Perſona Ciceronis: & Status conſularis: ſic enim ad Atticum ſcribens, quum negat eſſe è dignitate conſulari: dicta quædam iacere in Clodium, poſſis interpretari, Non pertinere ad perſonam eius. Vnde autem dicatur, contrà quàm Gellius ſenſerit. quótque ſignificatibus aucta ſit, in libris Originum ampliſſimè narratum eſt. Fuit & aliud imitãdum, quod extabat natura: ſiquidem intererat, vt quod mas, fœminávc eſſet, & quod pręterea neutrum, indicaretur. Quare quod per marem fœminámq; propagarentur genera, genus id dictũ fuit: quod autem extra hæc duo eſſet, non directo ſignificatu generis nomine accipi debuit (vt iocatur ſuper ineptiis Grammatici lepidiſsimè Auſonius) ſed per negationem. Neutrum enim, genus eſt, quia non eſt genus: ipſum enim nomen indicat, non eſſe genus. Hoc igitur eſt, quod non eſt. Hoc enim habent negationes, vt non ponendo ponant, veluti cùm dico: Nullus homo venit: hic actio eſt, ſine perſona: ſi enim non ſubeſt homo aduentui, non erit, actio. Nam præceptores mei hoc errabant, cùm more medicorum Neutrũ genus ex vtriuſque participatione conſtituebant. Temporum autem rationem fuiſſe neceſſariam intelliget, qui motum, quid ſit, ſcit. Sed illud fuit animi officium, opúſque perſpicacis. Nam quum affectus varii ſint in functionibus humanis, puta Optandi, Imperandi, veritatem deſignãdi, verba ipſa, quæ actiones ſignificarent, inflexêre, eóſque flexus Modos appellauere: propterea quod aliter, atque aliter animi propenſiones

temperarent. Videndum eſt igitur has dictionis affectiones, quę, quótve partes orationis, quibuſve de cauſsis ſibi vindicent.

Subſtantias, quæ ſeipſis conſtãt, eaſdẽ ſemper eſſe, qualicunque animi affectu notentur, manifeſtum eſt. Nam Equum pronunciaro vel optando, vel imperando, non mutabo: itaque cùm neque mei animi mutatione, neque tẽporis menſura mutetur, quin idem equus ſit: neque nomina, neque nominum notæ pronomina, tempore aut modo variabuntur. Smpliciores autem notæ, quæ vincula tãtùm eſſent orationis, non mágis potuere mutari, quàm vinctio ipſa in rebus. Si enim Cæſar cum Catone bellũ gerit, neq. perſonam poſsis ei hoſticæ conuentioni, neque numerum, neque alia apponere, vt varietur: idem enim ſemper eſt τὸ ὑπάρχειν ἐναντίον. Sic reiectæ ſunt Cõiunctiones, Præpoſitiones, Interiectiones, nudæ enim, & ſimplicis rei notæ ſunt. Vnum venit in cõtrouerſiam, Aduerbium: nempe cùm dico Heri, Cras, videor tempora diſcernere. Sed non ita eſt, haud magis, quam quum dicam, Dies, Annus: tempus enim ſignificat primo ſtatim ſignificatu: at verbũ non tẽpus ſed ſub tẽpore. Itaque non vna eadémque voce ſed diuerſis diuerſa tempora ſunt aduerbiis ſignificata: itaque etiam à numeris exempta ſunt: cum enim eſſent temperamenta quædam verborum, verborum numeros ſequi ſatis fuit.

Erunt igitur Nomina variata per Numerũ, & Perſonam: ſicut & Verba: peculiaria autem illis alia, alia his, de quibus ſuo loco. Nunc enim cauſ-

ſas

ſas declinabilium,& indeclinabilium vt perſcrutaremur,ſatis hæc hîc habuimus declarare.

CAP. LXXIIII.

Affectus ſpecierum dictionis alterius modi.

ATque his quidē affectibus rerum ratio explicabatur:ſed & alij fuere potius,vt ita dicā, materiales:Figura,& Caſus. Caſus enim ad diſtinctionem intellectionis ſunt inuenti, non ex ipſarum rerum mutatione. Figura autem non ſemper à re. Nam quoniam vel miſtæ, vel compoſitæ eſſent ſubſtantiæ,compoſita quoque nomina fuere quædam, vt Tragelaphus, Vulpanſer:aut ſubſtātia & accidens,vt Equiferus. At quędam fuere figuræ, quæ nihil oſtenderent in re compoſitum,vt perſonare,inſiſtere, & alia talia. De ſpecie autem dubitari poſſit: nam quemadmodum qualitas intellecta per ſe, à nullo tunc dependet,puta Iuſtitia:at in Cæſare eam ſi contemplemur, videtur ab eo & conſtitui & pendêre, iccirco videri quoque poſſit deriuatum nomen Iuſtus, ſubſtantiam ipſam tanquam ſui principium conſignificare. Illa omnino eſt in verbo materialis, Coniugatio: nihil enim refert quodnam in elementum abeat, modò actio, aut paſſio ſignificetur: quare diuerſæ inuenias Coniugationis idem verbum, Lauo, Denſo: Lauare, & Lauere: Denſare,& Denſere. Ordo verò,neque à re ſumptus ſeruatur, neque immutat orationem, niſi certis modis tranſponantur: neque enim eodem dicas modo, Omne viuens eſt animal,& Animal eſt omne viuens: ſed ſtructura

omnino non mutatur. An autem ſit proprius affectus cuiuſpiam, ſuo loco dictum eſt.

Hinc colligere poſſumus, cùm alij ſint è rebus nati, alij materiam ipſam vocis potius ſint ſecuti, ex quibuſdam conſtare neceſſariò veritatem, ex aliis non neceſſariò: nanque vitiato tempore, falſa fit oratio: vt, Vergilius iterum naſcetur. Si autem vities genus, non fiet falſa, Vergilius bona. Figura autem etiam falſam facit orationem, vt ſi dicas, Vergilius eſt poëſis. Modorum autem ſolus Indicatiuus pertinet ad veritatem. Sed de his ſuo loco.

CAP. LXXV.

Quod Perſona, & Numerus accidat omnibus partibus: & quomodo: & an Sexus Verbis addi debeat.

STatuæ intellectio non vniuſmodi eſt, ita nec voces: ſtatuam enim interdũ agnoſcimus, vt eſt ſignum Cæſaris, interdum vt marmor eſt: poſteriore modo, percipitur vt ſubſtantia: priore, vt refertur. Sic imago in ſpeculo & res eſt quædam per ſe, & ſignum alterius rei. Eodem modo quum voces rerum ſigna ſunt, earum quoque naturam imitantur: vbi verò per ſe accipiũtur, ipſæ quoque tanquam res quædam intelligũtur. Quare tum Aduerbia, tum Coniunctiones aliæque eiuſdem modi, cum Nominibus Verbiſque & ſecundas perſonas, & tertias obtinebunt: ſed non eodem modo: nam Nomina Verbaque res ſignificant, perſonas conſignificant: Coniunctiones, atque cæteræ tales partes, rerum modos ſigni-

ſignificant,perſonas non conſignificant,ſed ipſæ ſub perſona conſignificantur. Exemplum rei huius hoc eſt : tractabo naturam huius coniunctionis Quanquam:in ea narratione ſemper apponam verba tertiæ perſonæ. Exclamabo ad ipſam oratorum more: vt in fabulis, O cœlum, ò terra, ò maria Neptuni : quæ nihilo melius reſpondebunt mihi : apponam ſecundæ : confiſciam Proſopopœiam, addentur primæ. Eodem quoque modo vox hæc, Patres erit numeri pluralis, quum ſignificabit:quum ſignificabitur, ſingularis : qua ratione etiam pluralis numerus, dicetur ſingularis. Sed reſtat quæſtio, Quamobrem Verbo ſexum non addidere, id quod fecerunt Nominibus. At fieri debuiſſe vel ratione videtur poſſe comprobari : Nam quum Verbū ſub tempore id ſignificet, quod Appellatio ſine tempore:ſicuti Appellationes ſecutæ ſunt fixorum naturam, ita etiam Verba ſequi debuere. At appellationes ſexum, iuſta ſexum nominum fixorum, id eſt, ſubſtantiuorum mutant: igitur etiam Verba mutare debuere : Curro enim curſum ſignificat ſub præſenti tempore, & albeſco, album. Si igitur rectè dictum eſt, mulier alba, quo in loco, album mulierum ſequitur : eodem modo Albeſcit, quoque mutare genus debuiſſet. Satis igitur eſt colligere, fieri potuiſſe : breuitati autem conſultum eſſe, quum factum non eſt. Quare Verbum, quum tranſiit in Participium, facilè ipſum genus recipere quiuit.

Diuiditur igitur in Declinabilē, & in Indecli-

nabilem, quaternis diſpoſitis ſpeciebus: ibi Nomine, Verbo, Participio, Pronomine: hîc aduerbio, Præpoſitione, Interiectione, Coniunctione.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER QVARTVS.

CAPVT LXXVI.

Nominis eſſentiam, tam ab appellatione, quàm à re ipſa, ſtatuit.

HACTENVS poſt partes, dictionis Subſtantiã ipſam venati ſumus, eiúſque Affectus: tum Species, earúmque affectiones in communi: quibúſque eſſent cauſsis in vſum profectæ. Nunc iam deinceps ſingulis libris ſingulorum ratio explicanda eſt, eodem ordine, quo res ipſas, quarum notæ habebantur, ſunt ſecutæ. Nomen igitur primùm exequamur: eſſe enim notam rei permanentis, ex iis, quæ ſuprà diximus, ſatis conſtat. Itaque in ipſa appellatione comprehenſa eſt vis quædam actionis: quaſi ipſum eſſet cauſſa quædã notionis. Nam vt à Moueo, moui, motum, Mouimẽ,

Mo-

Nomen: ſic à Noſco, noui, notum, Nouimẽ, Nomen: eſt enim imago quædã, qua quid noſcitur: inſtrumentum quaſi quoddã cognitionis: ac veteres quidem rectam viam inſtitêre, cùm dicerent, quaſi notamen. Verùm minus rectè bonã ſententiam explicarunt: Notatum enim poſterius eſt, quàm Notum: ſic Notamen, quàm Nomen: vt è contrario ab hoc illud potius ſit. Fuit prius Noo, à quo Noſco: vt ἠρεμάω. à quo ἠρεμάσκω, apud Theocritum: Aeoles enim ſic loqui cõſueuêre. Multo minus audiẽdi ſunt, qui à Græco ὄνομα, quod παρὰ τὸ νέμειν, ſicut & νόμος, deduxere: quoniam quo pacto lex ſuum cuique tribuit: ita & nomen ſuam cuique imaginem rerum reddit, neque enim rectè deductum intelligas ex ipſa, quam temere auferunt, vocali. ſed ὄνομα rei vt titulus fuit, à iuuando quaſi ὀνέομα: cuius vſu rẽ agnoſceres. Hæc eſt vocis origo. Res autem ſic ſe habet in definitione: Dictio declinabilis per caſum, ſignificans rem ſine tempore. Omnes enim partes ſiue ſpecies dictionis, per genus ſuũ, ſcilicet per dictionem ſunt definiendæ: vt conſtet error grammaticorum, qui eam partem grãmatices appellaſſent. Aliud enim eſt grammatica, aliud grammaticæ ſubiectum Dictio, ſiue Oratio. Sicut neque verum eſt quod aiunt alij, qui Grammaticæ partes quatuor fecere, Literam, Syllabam, Dictionem, Orationem. neque enim eſt grammaticę pars Oratio, ſed totum ipſum argumentum quod vocant ὑποκείμενον. Quis enim dicat Architecturam diuidi in ædes? Differentiæ autem illæ neceſſariæ ſunt, nam Præpo-

ſitio non declinatur: Verbum remouetur per caſum, Participiũ per temporis priuationem: Hac tamen definitione non differt à Pronomine, niſi adhuc aliquid agas, ſic primò, vel ſine medio rem ſignificans. Nam pronomen hoc, QVI, Cæſarẽ ſignificat, ſed non ſtatim: primum enim refert ipſum nomen hoc CAESAR, deinde rem ipſam. veteres autem vt in cæteris definitionibus, falſi ſunt, cùm dixere ſignificari, ſubſtantiam aut qualitatem, propriam vel communem. Nam etiam aliud quàm ſubſtantiam ſignificant, vel qualitatem: quippe quantitatem, relationem, ſitum, priuationem, τὸ ἔχειν, τὸ πȣ̃. Illi verò etiam ridiculi ſint, qui in nominis definitione rẽ à corpore diſtinxere, nihil enim infelicius grammatico definitore. Nominis affectus etiam accidẽtia appellauere, quoniam Græci συμϐεϐηκότα. verùm ita intelligas, non κοινὰ, ſed ἴδια, quæ Quintilianus recte propria vocat: ſunt autem ſex, Species, Genus, Numerus. Figura, perſona, & Caſus. Atque horum quidem quinque à veteribus cõfeſſa ſunt, perſona autem turpiter omiſſa. Principiò, ſi iccirco reiecere, quia eadem vox ſine vlla variatione, quãlibet conſignificet perſonam, etiã à pronomine auferenda erit: neq. enim hoc pronomẽ Ipſe, vt primam aut aliam notet, variatur: neque hoc pronomen Ego, aliam, quàm primã indicat. Sed hic quoque acrius iudicandum eſt: nã Pronomina perſonã ſignificant. At aliud eſt ſignificare aliud conſignificare: vt hoc nomen Tẽpus, ſignificat menſuram motus, verùm nõ conſignificat motum. at nomen hoc Perſona, id quod ſu-

prà

pra diximus ſignificat, ſed perſonam certam non conſignificat. ſic Pronomen hoc Ego, perſonam ſignificat quamlibet: pro quolibet enim nomine ponitur, ſed primam tantum conſignificat: quare cùm per perſonas non varietur, non aſſignabit affectum perſonæ Pronomini. Poſtremò id falſum videmus eſſe, quod de nomine afferunt: idem enim nomen vt alio flexu caſum, numerum, figuram mutat, ſic & perſonam. Nam ſecundæ perſonæ quinti caſus omnes ſunt, quos dixere Vocatiuos. Verùm neque hanc ſubtilem ſententiã illi intellexere, & omnino tertiæ tãtùm perſonæ nomina putarunt, adeò ineptè, vt niſi adiecto Pronomine negarint poſſe dici, Homo curro. At ô bone, quod pronomen agit, vicarius quidam: herus ipſe, Nomen ſcilicet pro quo illud ponitur non aget? ergo non Pronomen à Nomine, ſed Nomen à Pronomine dependebit. At fuit aliquãdo, quum nullum eſſet Pronomen: tum miſerimortales de ſeipſis nihil poterant enunciare. Cõcedunt prudentiores vſum verbi ſubſtantiui, & ſimilium, Homo ſum, homo fio, homo naſcor, homo dicor: at quid eſt, Homo curro, aliud, quàm Homo ſum currens? Itaque paulò modeſtius alij ſunt nugati. Appellatiua huic vſui conceſſere, Propria ſuſtulere: vt nõ nomini in ſuo genere cõpetat variatio per perſonas, ſed eius ſpeciebus aliquibus, proprio autem nõ. Verùm qui intelligat, quid grammatica ſit, facilè eorum reprimat audaciam. Eſt enim Grammatica ſcientia loquendi ex vſu: neque enim conſtituit regulas ſcientib. vſus modũ: ſed ex eorũ ſtatis, frequentibúſq. vſur-

pationibus,colligit communẽ rationem loquẽdi,qũam diſcentibus traderet. Igitur cum tam apud Græcos, quam apud Latinos prima verbi perſona cũ propriis nominibus poſita ſit: ídque & à probatiſſimis,& frequenter factum ſit:debuere ab illis iſti leges accipere ſibi,non de ſuo fingere potius,quam figere. Omitto illud Euripidæ, ἥκω πολύδωρος. & in oratione Demoſthenis contra Midian,παμμένης παμμένους ἔπαρχος, ἔχον χεισοχοεῖον,ἐν ᾧ,καὶ κατα γίγνομαι καὶ ἐργάζομαι. Venio ad noſtros:Ouidius ſic loquitur: Hoſpita Phyllis queror: in epiſtola Heroina. In fine comœdiarũ Terentij verba illa ſunt:Calliopius recenſui.Suetonius C.Cæſaris verba refert: Tantis rebus geſtis C.Cæſar condemnatus eſſem. T. Liuius in primo, Romuli hæc: Hæc tibi victor Romulus Rex regia arma fero. Idem in perſona Annibalis: Annibal peto pacem. Saluſtius in oratione C.Cottæ conſulis:En C.Cotta conſul facio.Neque verò ſubeſt ratio,qua poſſis dicere,Homo lego:& non poſſis. Cęſar lego.Imò verò multo rectius:Cæſar enim ego ſum,non alius.at alius homo æquè, atque ego. Quare in tertiam potuit trãsferri appellatiuum:proprium autem remanſit mihi in prima. Eſt & illud validiſſimum argumentum,Nomen eſſe notam rerum. ſiue igitur tempus inſpicias,ſiue dignitatem, primùm ſeipſum nominauit homo:at in homine, primo perſona, & ab eo aliis communicata. Quid illud? ſi Nomini in communi,vt nomen eſt,competit caſus:& tamen caſuum variatio defecit aliquot nomina:ergo quid dicendum?Reſpondebũt, & re-

ctè

&è caſus quidem eſſe, vt in nomine Cornu, ſed per diuerſa elementa non eſſe manifeſtos. Ita etiam nos,perſonarum ordinẽ in nominibus eſſe indiſcretum,quem in vocatiuis apertè poſtea explicarent. Ex his conſtat Linacri lapſus, qui ita ſcripſit, Sine certæ perſonæ adſignificatione ſignificare: quintus enim caſus certam ſecundam præſcribit.Et ipſe in participij definitione dicit, Capere à nomine numerum & perſonam.Eſt autem perſona primò nominis affectio, ſecundò verbi quod ipſum ſit Nomen ſecutum vt diximus.quod, Prima:ad quod,Secunda:de quo,Tertia,Efficiens, finis materia. Hæc eſt igitur nominis eſſentia. ſignificare rem permanentem:at priſci id eſſe proprium eius ridiculè prodidere: qua inſcitia etiam in aliis ſubſtantiam cum accidente confudere.

CAPVT LXXVII.

Quo quiſque ordine affectus tractandus ſit.

ORdinem quoque horum affectuum veteres inuertêre:nam vt quiſque à Nominis ratione enatus fluxit:ita debuit explicari. Ac nemo debet dubitare, quin & Numerus, & Perſona primas ſibi ſedes occuparint:ſed numerus prior fuit. Nam primum & ſecundum: quod eſt in perſona poſitum,eſt relatiuum:prima enim dicta eſt,propter ſecundam. At Numerus non eſt relatiuus, ſed abſolutus: abſolutum antem prius relatiuo. Poſt perſonam autem genus editum eſt: videmus enim in pronominibus primitiuis genera confuſa.Poſt Genus emerſit Caſus,quẽ expreſſit,

ambiguitas:cum primum ſic eſſent locuti, Cato interficit Cæſar. Itaque vt diſtinguerent orationem, flexum appoſuere. Vltimæ fuere Species, & Figura: ac Species quidem multo magis neceſſaria, itaque Figuram præcedet: ſine figura enim cõſtabit oratio, ſine Specie non omnis cõſtabit. Neque enim dices, Cato eſt iuſtitia. Atque ipſo quidem Caſu Species fuit præſtantior: materiæ enim affectio ſimplex caſus eſt: Species autem etiam ipſi rei neceſſaria eſt ad ſignificandum: mutat enim Species modum ſignificationis, Caſus autem non mutat. Sed ſerò & à philoſophis ipſæ ſunt Species introductæ, Denominatiuorum, & eiuſmodi: at Caſus vſu tantum exorti facilè ſunt ac propterea priores fuere. Sic igitur recenſebuntur: Numerus, Perſona, Genus, Caſus, Species, Figura. Sed priſci ita peruerterunt: ſicuti cùm ante Verbi, aliarúmque partium definitionem, propria eorum narrant.

CAPVT LXXVIII.
De Numero.

AC de perſona quidem iam dictum eſt: coacti enim diſputatione id fecimus: de Numero autem eſt hîc agendum. Numerus eſt quãtitas, quæ per ſe ipſa diuiſa ac cumulata vltimo termino ab aliis diſtinguitur. Eſt enim Binarius numerus duæ vnitates, Ternarius tres: quæ ſua natura non ſunt ſimul, ſed cumulatione, ſiue aggregatione, ſiue appoſitiõe dicas, nihil intereſt. Diſtinguitur autem omnis numerus ab alio numero vnico tantum termino, eóque vltimo: vnã enim

enim habet dimenſionẽ quantitas diſcreta, quippe longitudinem: fluit enim vnitas diſcõtinuata: neque enim rectè dicitur fluere. Cùm igitur omnis numeri vnitas initium ſit, non different numeri inter ſe hoc termino vnde fluunt, ſed eo in quo ſiſtuntur. Hoc enim Quaternio à Ternione diſtat, vnitate ſcilicet poſtremo appoſita loco. Occupatum autem eſt conſuetudine, vt Vnũ, etiã numerus diceretur: quare id quoque ſecutũ fuit, vt numerus alius diceretur Singularis, alius Pluralis: neque enim mediũ vllum eſt inter vnum & plura: quoniã plura ex vno frequẽtato facta ſunt, Quare Iones non rectè fecere, qui Dualem numerũ à plurali diſcerpſere: atque iccirco ſeueriores Aeoles neq; recepere, neq. in Latinos trãſmiſere. & nugacitas illa Ionum in multis temporibus verborũ perſonas aliquot non potuit eruere in eo numero: in nominibus autem pauculos caſus expreſſere. His autẽ, quæ diximus, infeliciſſimè gramatici obſtrepunt: egreſſi enim è ſeptis ſuis non poſſunt quin ineptiant. Singularis, inquiũt, numerus veriſſimus numerus eſt, propter ea quòd repetitus facit numeros, inque eum ipſi reſoluũtur. Principiò, hoc eſt diſputatũ in diuina philoſophia. Vnitatem non eſſe numerum, ſicut neque pũctum quantitatem: neutrúmque eſſe in prædicamento quantitatis, niſi tanquã principia. Multis autem argumentis deiiciuntur de ſtatu ſuo. Si enim numerus eſt quantitas diſcreta, id eſt quantitates diuiſæ per ſuperficies, & coniunctæ per comprehenſionẽ, imò verò ipſa quantitatũ ratio comprehẽſarum: non erit vnitas numerus.

non enim diuidi poteſt : idem enim eſt diuiſum, & diſcretum:ſicut idem cõcretum & indiuiſum. Sumptis quoque eorum principiis directo aduerſus eos colligamus. Numerus, inquiunt, ſingularis rectè dicetur: quia geminatus, aut multiplicatus cæteros omnes creat. Ergo numerus non eſt: hac enim ratione pũctum eſſet linea, linea ſuperficies, ſuperficies corpus. Præterea Binarius, Ternarius, Quaternarius non eſſet vnuſquiſque numerus ſeorſum: ſed Binarius, duo numeri: Ternarius, tres: nõ eſſet igitur quantitas, ſed quantitates: numerus enim quãtitas eſt, ergo numeri quãtitates. Nihil verò mirum hoc erraſſe, qui eũ malè iam definiuerant, Numerus eſt dictionis forma, quæ diſcretionem quantitatis facere poteſt. Principiò malè aſſignarunt dictioni: neque enim competit dictioni, vt dictio eſt: omnibus enim competeret dictionibus: hoc autem eſt falſum. Deinde formam dixere, cùm tamen numerus ſit accidens. Et malè dixere, diſcretionem quantitatis facere: ſed potius diſcretæ quantitatis modũ, aut differentiam notare. neque excluduntur Aduerbia illorum definitione: Nam Bis. Ter, formam habent dictionis, qua diſtingui poteſt quãtitas. Proprium autem eſt Singularis, finitum eſſe: id eſt, certum: quia ſcimus quantum ſit hominum, cùm dicimus, Homo. At pluralis infinitus eſt, non quòd fine careat, nihil enim in natura infinitum: ſed quia ſit incertus. Si enim dicas, Homines: quot ſint, neſcias: itaque additur aliquid præſcribens, vt Decem, viginti. Accidit autem interdum, vt eadem voce diuerſus numerus intelli-

telligatur:quemadmodũ eſt in ſecundo caſu ſingulari ſecũdæ inflexionis,& in primo plurali eiuſdem:in neutris pluralibus tribus,ac ſingulari fœminino:vt, SACRA. In quibus autem eueniat, in capite de caſu dictum eſt. Secutus autem eſt numerus grammaticorum, ſui ipſius naturam in rebus ipſis. par enim & diſpar, vt diximus, non ſimul adſunt eidem numero : ſic neque pluralis, & ſingularis : ſed ſatis eſt alterutrũ vni voci ineſſe. Ac quemadmodum numerus quiuis addita vnitate acquirit rationem pluris, ita aut numero ſyllabarum, aut temporum, plurales numeri noſtri maxima ex parte, ſingulares ſuperarunt : Poëta, Poëtæ:Dominus, Domini:Pater, Patres:Cornu, Cornua : pauca enim aliter inuenias. Sed & in aliis caſibus ferè idem inuenies. Quare cùm idẽ numerus non poſsit eſſe vnus, & plures, & idem nomen vtrunque ſignificare queat, vt Amor, Amores:conſultum eſt huic rei, vt per ſyllabarum aut temporum appoſitionem, idem nomen eſſet ſeipſo maius, & aliquo modo à ſeipſo diuerſum. Hoc autem, vt diximus, maxima in parte nominum eſt, non in omnibus. Sermo enim temere inter agreſtia ingenia primùm ortus, refragatur aliquando legibus doctiorum. Igitur quędam ſunt nomina eiuſmodi, vt numerum vtrunque obtineant, qualia diximus : nonnulla ſemper ſingularia : quædam ſemper pluralia : & in his quædam pro numeri natura numerũ reddentia : quædam non : ſed alia ſingulari numero plura ſignificantia:alia plurali numero, ſingula. Semper igitur ſingularia, aut ſemper pluralia

vt eſſent, effecit aut natura, aut vſus. Natura ſunt ſingularia, quæ certa ſunt indiuidua, vt ſol, Cæſar. Item pluralia, quæ multa ſunt, vt ſunt hoc, quod eſſe dicuntur, vt Gemini, Piſces. Dico autem, Et ſunt hoc, quod eſſe dicuntur: propterea quòd collectio illa plurium ſingularium maxima ex parte pendet ab intellectu: vſus autem tyrannide extortum eſt, vt quædam ſine ratione eſſent ſingularia, vt fumus: nam quare non dicam duos fumos? & duos ſanguines? Hæc igitur ſine ratione. Quin etiam contra rationem: etenim Puluerem, & Arenam dicimus, totum illum cumulũ, cùm tamen ipſarum partium minutarum potius eſſe debuiſſet. Pluralia autem quare dicas vnum diem, Saturnalia, Floralia. ratio ſubeſt. Comprehendit enim & ludos, & ioca & mercatus, & comeſſationes, & alia. At Ceruices quare dicebant, cùm Collum quoque dicerent: aut quare Colla, vnius tantum hominis? Emendat tamen ſeſe aliquando publicus vſus tollendo quod ſtatuerat, probatorum autoritate: quibus aliter placuit poſtea dicere: vt Ceruicẽ primus Hortenſius pronunciauit: item Farra, & Mella, & Vina alij: & quibus placuit idem nomen proprium diuerſis imponere: vt, mihi, & Iulio Cæſari Dictatori. Eadem quoque autoritate coacti ſumus verum ſingularem in plures diuidere. Vna Gallia eſt, ſingulis vtrinque montibus, totidem maris limitibus, & fluuio Reno præſcripta. quare igitur in tres, quatuórve Gallias diuiſimus? cùm vna Græcia, vna Italia diceretur. Ac ſanè commodius Italia in plures potuit diſtingui: nam vetus

Auſo-

Auſonia, quæ & Oenotria, & Italia nominata fuit, ne Tiberim quidem attingebat. Poſtea Romani ne Barbari eſſent, vi extorſere, vt ad Rubiconem vſque fines extenderentur. Octauius rerum potitus, etiam nominū dominus eſſe potuit: atque etiam, ſi Diis placet, ad Varum vſque propagauit: vt Alpes ipſas quoque, quas natura fixerat communes, à barbarie vindicatas Latino nomini attribueret. Sanè verò, qui Nicæam in Italiam tranſtulit, potuit Italiam ipſam, ad ſociam & participem vel nominis, vel gloriæ Romanæ Maſſiliam prorogare. Sed de his aliâs. Eſt & illud contemplandum: Nihil referre, vnum plurá ve ſint: an vnum plurá ve putemus. Ita cùm ex diuiſione prouinciarum ac præfecturis, Tranſpadanam, Ciſpadanam, Ciſalpinam, Tranſalpinam, Belgicam, Celticam, Aquitanicam dixere, propterea quòd ita eſſe arbitrabâtur: ſic philoſophorū quidem cùm plures Mūdos, Soles, Lunas intellexere: quòd à nobis numero ſingulari prolatum fuerat, ab illis nō eſt vitioſius in verbis quàm in rebus multiplicatum. Itaque Iones etiā dicimus, & Veneres, & Cupidines. Itaque ſcribūt, Orbem terræ: &, Orbem terrarū. Nam Terra nomen proprium eſt in ſingulari vnius elementi, quæ Elementum eſt, atque idem ſemper in ſui ſimiles partes diuiditur. Cùm autē in plurali ponitur, eſt idē nomen literis, & materia, ſed non ſubſtantia. Neq. enim ex proprio fit appellatiuum, vt dixere: ſed aliud eſt re, licet voce conueniat. Sicut in Caſibus & Numeris idem quoque euenit: Nam, ſacrá generis fœminini,

numeri ſingularis non eſt eadem vox cum pluralibus neutris: accidit enim, vt iiſdem ſcribatur elementis. Terræ autem diuiſionem auſpicati ſunt à familiaribus occupationibus, & ius ipſam iniuriam appellarunt: neque enim melius Terra debuit alij atque alij attribui, quam aër. Itaque natura vindicat ſeſe, & mortuos Tyrannos non maiore tegit tumulo, quam vnum ex oppreſſis, ſeſe omnibus æqualem oſtendens matrem. Quæ verò ſingulari numero plura ſignificāt, naturam ipſam in euentibus rerum ſunt imitata: quippe vnus cumulus, vnus aceruus dicitur: at id vnum, plura ſunt: ita Populus, Turba, non ſine ratione ſimplici numero, multiplicem ſignificatum comprehendere. Nam Thebę. & alia eiuſmodi, ſecuta ſunt conuentum libertatemque ciuium: quorum omnium nomine, nō vnius gererentur res, alibi enim apertius hoc declaratur: vt in Commentariis Cæſaris, Heluetij, Menapij, Aruerni. Multitudo enim in populis, non mœnia in vrbibus explicantur. Harum autem vrbium numerus cum ſingulari flexu profertur, vt apud Statiū, Theba, ſequitur vnionem ipſam in ſignificando. Quæ igitur pertinent ad numerorum naturam, affectus, vſumque, hæc ſunt.

CAP. LXXIX.

De Genere.

NAturalia quoſdam habent affectus propter ſe: vt mouentur animalia, quia ſentiunt, ergo vt euitent noxia, & vt commoda conſequantur, mouendi facultate prædita fuere. Alios affectus

ctus habent propter alia non propter ſe: vt excrementa,ſunt, vt cuius ſunt, ipſis exonerentur, neque enim aliqui pili quibuſdam in partibus hominis vllum propter ſe finem habent: nulli enim vſui ſunt: ſed v: fumoſis exhalationibus illis vacet intus ibi corpus. Eſt & alius modus, vt generatio. affectus enim animalis eſt non propter ipſum, ſed propter ſpeciem. Niſi enim indiuidua certa producerent ſibi ſimile, interiret ſpecies ipſis deficientibus. Quare generandi facultas eis data eſt: atque aliis quidem alio modo: perfectis autem, per ſexum: in quibus mas & fœmina diſtinguerentur. His de cauſſis, quæ voces ſexus eſſent notæ, qua ratione id iudicarent, eam rationem Genus appellarunt, à poteſtate earum rerum, quæ ſignificarentur. Sexus enim eſt alterutra poteſtas generandi. Neque rectè antiqui dictioni attribuêre: Trium enim tantùm partium eſt, nõ autem Dictionis. Sed ipſi falſi ſunt, cùm non eſſet nomen poſitum ei generi, quod peculiariter has tres ſolas partes capit. Alij addiderunt ſic, Dictionis declinabilis: ſed falſò: neq. enim Verbi eſt. Eſt igitur illius ſubalterni: ſic enim media vocant: generis affectus terminatione ſexum notãs. Sita enim eſt in fine vocis, vt Cæſar, Muſa. Neque verò impedimento eſt, quod etiam maſculina terminatio cum fœminina concurrat: vt Murena, Aurata, quæ ſunt cognomina virorum. Hoc enim accidit à cognominibus animalibus: ſic Sylla, à prudentia, quaſi Sibylla: & alia quorum ratio fuit hæc ſecuta. Neque Barbara obſunt, Iugurtha, Iuba: illis enim ea fuerit terminatio ad

hoc officium, vt noſtra nobis. Quod ſi qua eſt v-
trique ſexui communis, nõ deſtruitur iccirco de-
finitio: vt, Legens, & Felix: intelligis enim vtrũ-
que genus includi: quod non facies in Lectus, Le
cta: aliter enim terminantur. Iccirco ſapienter
diximus, Notans, non autem diſtinguens: non
enim ſemper diſtinguit, ob verborum ſcilicet pe
nuriam: ſunt enim res plures, quàm vocabula.
Cętera autem, genera aut non ſunt, aut hæc
ſunt. Ac de Neutro quidem diximus: nomen e-
nim hoc, Neutrum, negat ipſum eſſe genus.
Cum enim dicis, Neutrum genus eſt, ſignificas
ipſum eſſe, quia non eſt. Sicut ἀνώνυμα quædam
herbæ dictæ ſunt: quæ quia nomen non haberẽt,
nomen inuenere. Eſt autem Neutrum duplex:
vnum, quod vtrunque ſimul reiicit genus: vt,
Scamnum neque enim aut mas, aut fœmina eſt.
Alterum, quod neque reiicit, neque ſtatuit: vt,
Mancipium. Addidere autem, quod incertum
vocarent: vt, Dies: ſed hoc ab ipſa re, neutrum
quoque eſt. Sexus enim non niſi in animali, aut
in iis, quæ animalis naturam imitantur, vt arbo-
res. Sed ab vſu hoc factum eſt, qui nunc maſcu-
linum ſexum, nunc fœmininum attribuiſſet.
hoc itaque nonnulli etiam Dubium appellarunt.
At illud ferendum non fuit, cùm animalia quæ-
dam ſuis generibus non notarent: hanc negli-
gentiam Græci vocarunt genus ἐπίκοινον, peſſi-
mè: nam κοινὸν, id quod Duo comprehenderet
genera nominabant. hoc autem Alterutrum tan-
tùm cùm recipiat, nõ potuit habere præpoſitio-
nẽ ἐπὶ: addit enim quãtitatẽ mathematicis. vt ἐπί-
τριτον. Noſtri melius promiſcuum, quòd differret

à communi: quoniã cõmune idem æquè caperet vtrunq.ſexum, & eſſet vox generica aut ſpecialis capiẽs indiuidua: vt homo, cui aliquando fœmininum, aliquãdo maſculinũ apponeres adiectiuũ. vt homo bonus, homo bona. At Promiſcuo non itẽ: ſed alterutro ſub ſexu captæ voci, vtrũq. ſexũ aſſignares: vt paſſer albus, etiã de fœmella. Is autẽ defectus cùm in vſum furtim irrepſiſſet, timidita te quadã fotus eſt. Nã vt Mulus, Mula, Ceruus, Cerua, quare non Aquilus, Aquila, & cùm haberes θυῶος, θυωὶς, quamobrẽ non dixiſti, Thunnus, Thũna. Nã quæ admittũt cõmunes terminationes, auſim ego cõmuni quoq. genere inſignire: vt hic & hæc ouis potius dicatur, quã aut hæc, aut hic vel hæc, vt etiã veteres pronunciabãt. Atque illi quidẽ, cùm Taurum rectè dicerent, etiã ad cõ uiciũ Taurã, cõmenti ſunt. Quare igitur volupta tis diuerticula quæſiuere: neceſsitati aũt nõ inſeruiere? verùm nulla ars repẽte perfecta extitit. Ille verò in multis vocib. ſic in vocũ terminatione fatalis defectus fuit, cùm tria genera vnica vnius vocis terminatione cõprehenſa ſunt, vt Felix: vna enim vox eſt, materiã ſi ſpectes: at ſi formã introſpectes, tres ſunt vna facie. Illud quoq; ex antiquis eſt cautius accipiendũ: Nã cùm diſcrimẽ generum ſtatuũt, per notã Pronominis, à poſteriori accipiunt cognitionem: neque enim Cæſar, eſt generis maſculini, quia ei proponitur hic: ſed co gnoſcitur ita eſſe, q̃a ita præponitur: præponitur autẽ, quia eſt. Hæc de re ipſa. eorum autẽ voces etiã ſunt declarandæ. Nã Mas, Oſca dictio fuit cõ ciſa à Mamerte: Mamers enĩ & Mauors, & Mars, fortem apud illos ſignificarũt: non quòd magna

vorteret, vt aiunt: neque enim Latinæ voces fuere. Fœmina autem à fœtu: fœtus autem παρὰ τὸ φοιτᾶν: nam hoc verbo veteres rem Veneream ſignificarant pudenter: ſicut Latini, Coire: quid enim purius, quàm comitem eſſe? item cõſuetudo: ſic Græci συνεῖναι, & συγγίνεσθαι, & alia multa, quæ in libris hiſtoriarum diligenter annotauimus. Diſputarunt autem Grammatici Maſcula genera, an Maſculina dicenda eſſent: & Feſtus in XII. Maſculina mauult, quoniam Græci quoque ἀρρενικὰ καὶ θηλυκὰ, non autem ἄρρενα, & θήλυα. Idem Feſtus in primo, Fœmineum dicit Genus, non Fœmininum. Recentiores delicati malunt dicere, Generis neutrius, quàm neutri. ſed antiqui ſic inflexêre, Vter, vtri, vtro: ſicut, Vnus, vni, vno, vnum, vne: vt eſt apud Catullum. & Terentius, Mihi ſolæ. Et vt nomen generis differat à communi illa voce negatiua, prudenter, qua potuit, effectum eſt. Proprium autẽ Generum eſſe, pati mutationem, ſatis patet ex genere incerto, vt etiam Armentas, dixerit Ennius, quæ nos Armenta. Sed de his in hiſtoria originũ ſatis dictum eſt.

CAP. LXXX.

Caſus.

NVnc eo ordine, quem præcepimus, de Caſibus agẽdum eſt, operoſo ſanè negotio. Caſus igitur, per veterũ definitionem, quid ſit, non ſatis cognoſci poteſt: quippe & Nomen per Caſum, & Caſum per nomen cùm definiant, neque hæc inter ſe ſint relatiua, circularis erit cognitio

ſic

ſic enim vocant Philoſophi, quum ignotum per æquè ignotum explicatur. Nam ſi nomen eſt declinabile per caſum, Quæro, quid ſit caſus. Eſt declinatio (aiũt) nominis. quare per hæc nihil notum mihi fit. Sed addidere, Vel aliarum caſualiũ dictionum, quæ maxime fit in fine. At verò Caſus non eſt declinatio: Declinatio enim duo ſignificat: Actum illum inflectendi primo ſuo ſignificatu: motum. n. notant eiuſmodi verbalia, vt ambulatio. Id nõ eſt caſus: non erit igitur hoc modo declinatio. ſecũdo, ſignificat caput quoddã ad quod reducuntur eiuſdem flexionis nomina: vt primã, ſecundã, & alias dicimus: ne ſic quidem erit caſus, declinatio. Caſus enim ipſi ad ea capita reducũtur. Quod autem ad aliquid reducitur, non eſt cum eo idem. Reducere enim notat motum: at omnis motus ſtatuit priuationẽ: igitur ſi idem eſſent, idem careret ſeipſo. Voluit igitur intelligere declinationem ipſam mutationem terminationis: ſed Caſus non eſt illa mutatio, ſed hoc ipſum quod iam mutatum eſt: Caſus enim Vocatiui eſt, Bone, quod iam eſt mutatum à Bonus, non nunc mutatur. Itaque vox hæc, Caſus, eſt præteriti temporis, declinatio præſentis. Præterea Species eſt declinatio nominis, hoc modo per terminationem: vt à Iuſtitia Iuſtus: hæc enim eſt definitio Denominatiuorũ. Quid, quòd illa verba, Quæ maximè fit in fine: perturbant, non declarant. Nam vox hęc, Maximè, accipitur pro eo, quod eſt potiſsimum. At potiſsimum remittit interdum amplitudinem ſignificati: vt quum dico, Potiſsimum hyeme pluit: ſignifico

non ſemper æquè pluere: quare oſtendũt ea verba, euenire aliquando, vt Caſus non fiant in fine vocum, ſed alibi quoque. Quòd ſi eò confugiant, vt dicant, Maximè idem eſſe quod Semper: adderent potius vocem manifeſtam Semper. Verùm ne id quidem faciunt docti: Definitiones enim ita ſunt natura comparatę, vt hoc aduerbio ne egeant. In ipſis enim ſigna vniuerſalia, tũ numerorum, tum temporum neceſſariò, & ſemper intelliguntur. Idem enim dicas, Homo eſt animal: & Omnis homo eſt ſemper animal. Cùm enim à ſubſtantia conſiant definitiones, ipſáque abeſſe nequeat: & de omnibus, & ſemper dicentur: erit igitur caſus terminationis effectus diuerſus à prima impoſitione: eſt.n.idẽ nomẽ alterius, atque alterius caſus, quia alia atq. alia terminatione mutatus eſt. Is autem affectus eſt in prædicamento Qualitatis, in capite de figura. Intelligo figurã mathematicam, non autem iſtam falſam de qua mox. Eſt enim Figura terminus quantitatis: igitur hæc vox Poëta, quantitate certa, & figura eſt: A, enim vocali clauditur. At vox hæc Poëtarum, alia quantitas, alia figura terminatur. Eſt autem affectus is Nominum primò, & verò: Pronominum autem, quatenus illorum vicarij ſunt: Participiorum, vt in ipſis Nominum natura ineſt, Sicut ego ſum calidus, quia ignis calidus eſt, qui in me eſt: ita proprium accidens alicuius poteſt eſſe hoc modo commune: quoniam ſubſtantia illa, cuius eſt proprium, eſt ſubſtãtia imperfecta, & comparata ad vlteriorem finẽ, quàm ſuũ: cuiuſmodi ſunt elemẽta, quæ non ſunt propter ſe,

ſicut

ſicut neque materia prima. Illud in memoria habendũ eſt: Si quę voces caſu diſtinguuntur, quæ tamen non ſunt mutatæ, vt Muſa, in Recto, & Vocatiuo, hoc defectu materiæ, non formæ eue nire: Quæ fuit ratio, vt etiam æquiuoca nomina orta ſint. Dico autem diuerſam à prima impoſitione: inuentores enim nomen indidiſſe Recto patet ex vſu loquentium, qui præſentis temporis primam perſonam, θέμα appellant, & Rectum ipſum θέσιν nominis.

Caſus eſſentia hæc eſt: igitur de numero eorũ, déque appellationibus nunc agendũ. Cadere dicimus móueri deorſum naturaliter: intelligo naturaliter, ſecũdum graue. Nam alia, quæ ingreſſu, aut volatu, aut alio quouis modo deorſum mo uentur, nõ feruntur naturali motu grauitatis, ſed voluntario: quo motu etiam ſurſum ſubeunt. At naturalis motus ad vnum tantùm fit. Quare palus erectus, aut columna cum ruit, cadere dicitur non qui tota deorſum feratur, ſed quia plurima eius pars. Tranſlatum eſt deinde, vt quoties aliter quid aut eſſet, aut eueniret, quàm aut prius erat, aut ſperabatur, verbum hoc vſurparemus: vt, Cadere cauſſa, in qua erat: Cadere ſpe: Excidere memoria. Corporis enim ſolius intereſt naturaliter mouere: ſed ad res corpore carẽtes tranſlatũ fuit. Huius verbi origo tota Græca eſt à præterito medio τοῦ χάζεσθαι. quo ſono integro præſen tis etiam nunc Vaſcones pronunciant. Cum igitur apud Homerũ dicãtur verba excidere ab ore. à mente quoque cadant neceſſe eſt. Quare cùm à cadendo Caſus ſit, paſſiua forma, vt Occaſus

Sol,quemadmodum ſuprà diximus, qui iam occidiſſet,in XII. tabulis legebatur: Caſus appellatione etiam Rectum ipſum afficere auſi ſunt, quia à mente caderet imponentis.Sed quum nos de affectu nominum ſcribamus,non erit ea recta ſententia:reliquæ enim quoque partes Caſus dicerentur: igitur non eſſet nominum affectus ex mutatione finali,ſed ſine mutatione cuiuſuis vocis,vt HEV:vt appareat, quam negligenter ſibiipſis iſti aduerſentur. Sed ferendi eò erant,quod vera dicerent, quanquam non ſecũdum ea, quæ proponerẽtur.At contrà qui ita ſentiunt, Caſus omnes eſſe Rectos,quia à generali cadunt nomine:ſanè ineptiunt. nam quid eſt hoc, quod generale nomen appellant?Nomen ipſum? At quis dicat,Cæſarem à nomine cecidiſſe, in quo nunquam fuit: quis Sputum? cuius ne vnam quidem habet ſyllabam. Materia igitur huius, ab illius non cecidit.Quòd ſi hoc ab illo contemplantur, quia illius ſpecies ſit,ſanè non cecidit: quis enim dicat ſpeciẽ à genere cadere? in quod eſt vt pars comprehẽſa prædicatione: & in qua illud eſt vt pars conſtituens eſſentialis,vt omittam tempora verborum futura caſus, quoniam à verbo generali cecidiſſent.Ergo alij ſubtiliſſimè dixere, Rectum eſſe Caſum,quoniam ipſe eſt qui cadit, cũ deſinit eſſe Rectus, & fit Caſus. Si enim Rectus eſt,qui declinatur, qui flectitur, nẽpe erit Caſus. Itaque Aptota vocata nomina, in quibus rectus non caderet. Verùm ne hi quidem ſunt audiendi:Nam quæro,Rectus antè quàm cadat, Caſúſne ſit?ſi eſt caſus ante quàm cadat,ergo ſine cauſ-

ſa,id eſt,ſine mutatione & flexione erũt obliqui caſus. Sin hi caſus ſunt, ille non fuit:mutatum enim non eſt idem. Quidam vbi deiecti ſunt his rationibus,ad alia commenta confugêre: eũdem eſſe poſſe & Rectum & Caſum:quia ſtylus è manu poſtquam cecidit, rectus adhuc eſt.Hîc fallacia eſt Recti & Erecti : iccirco duplex fuit vox, εὐθεῖα, & ὀρθή.interpretamur primam vocem rectam alteram erectam. Rectæ ratio eſt à partibus,ne extremornm tenorem egrediantur: nam qui ſic definiunt, Breuiſſima extenſio, per proprium,non per eſſentiam definiuere. Erectæ autem ratio eſt à ſitu,& relatione vniuerſitatis: cuius ſcilicet partes extremæ non egrediuntur lineam mundi perpendicularem.Ita etiam curuus ſtylus poterit erectus eſſe, & ſtilus rectus, iacens: opponitur enim Recto Obliquum , Erecto autem Iacens. Iccirco dicimus in definitione Erecti,cuius extremæ partes non exeunt lineam mudi perpendicularẽ. quoniam etiam curua erecta eſſe poſſunt: Verè autem Erectum ſic intelligas: nam Nutãs licet non ſit Iacens,non tamen verè Erectus eſt:ſed eſt,vt aiunt,in fieri : definitiones autem rerum ſunt perfectarum. Hinc Nominatiuum vocabimus εὐθεῖαν Rectum,quia breuiſſima nominis extẽſio eſt: vt linea recta:iccirco εὐθὺ apud Græcos ſignificat ſtatim, ὀρθὴν autẽ,quia ſtat:neque dum flexa eſt: rectum dicas,ſi lubet. Cæteras autem partes inflexi nominis , à Recto quidem Obliquas,ab Erecto autem caſus.Sed rectius fiat,vt obliquorũ nomẽ omittas:nullo enim modo poteſt competere ratio curuitatis. Caſum

autem appelles illam terminatam mutationem, exemplo Ariſtotelis; τῇ πτώσει διαφέρειν τὰ παρώνυμα τῶν πρωτοτύπων.

CAP. LXXXI.

Enumerantur Caſus: explicatur vſus: recipiuntur Nomina.

CAſus, voce largius cũ recto quoque communicata, videamus quot ſint & qui, & quare non plures, quam à veteribus traditi ſunt, neque pauciores. In omni actione eſt id quod agit, id quod fit, id quod factum recipit, priuatio, & finis cuius cauſſa fit. Quinque caſus fuere neceſſarij: Agens, Rectus: quod fit, Secundus: cui fit, id eſt finis, Tertius: quod recipit, Quartus: priuatio, Sextus. Agit enim faber, facit formam freni in ferro, facit Cæſari, recipit formam ferrum, quod carebat ea. Ita conſtitues orationem, Faber cudit ferrum Cæſari ex catena. Interroges igitur, Quid facit ferro? Formam freni: ex catena, in catena enim non erat. Ac quanquã videtur forma illa eſſe finis: impoſita enim forma, ceſſat artifex: tamen non eſt finis vltimus: eſt enim finis operæ, id eſt, actionis, non autem operis. fit enim propter equum Cæſaris. Sic & ſuper Quarti natura poterat dubitari: videtur enim formam nõ materiam ſignificare, cùm dicimus, Aedifico domum. At rudibus philoſophiæ hoc veniat in mentem: Domus enim & materiam dicit & formã: Vocabulũ igitur hoc facit, non autem Caſus. Cuius rei ſignum eſt, dicam, Cædo lapides: hic nihil eſt, præter materiam: Cæſura autẽ forma eſt, puta Iouis, aut Cæſaris. Ita in domo, ſi formã à materia intellectione diſtinguas, ſic dicas, Lapides cuius ſunt?

ſunt? Domus: à forma enim hoc habẽt, vt ne ſint Pontis, aut alterius rei. Mutantur autem locutionibus Caſuum rationes, aliter enim accipias in paſsiuis: ſed ſimplex inuentio rerum talis ab ipſis principiis fuit. Quoniã verò ſermo inſtitutus eſt, vt dicebamus, quo cum altero ſententiam noſtrã communicaremus: iccirco Quintus caſus inuentus eſt, cuius officium vocandi eſſet. Sapientius autem à nobis fit, quàm ſit factum ab antiquis: cùm ordinis nomen indimus caſibus Primum, Secundum, Tertium, non autem officiorum. Nã cùm in varios vſus fuſi eſſent, non ſolùm diuerſa nomina, ſed etiã ſuperuacanea ſũt ſortiti. Quid enim Vxorium caſum dixerunt Secundum? modeſtius alij Patrium; prudentius Poſſeſſorium. Nam Hectoris Andromache, non eſt Vxorius, ſed Maritalis: ſicut apud Valerium, Terentia Ciceronis. Ita cùm dicis Cæſar Syluii pater, Filialis ſit, ſi ſit Patrius ibi, Syluius Cæſaris. Sic enim Cicero: Cato, huius pater, qui Vticæ ſeſe interfecit. Qua ratione etiam Genitiuum nominarunt. Quid? nónne erit etiã Carpẽtarius cùm dicã, Carpentum opus Epei? Sed grammaticis nullus finis ineptiendi. Datiuum non ineptè dixere, Acquiſitiuum melius: nam quòd contraria natura inuenitur: vt, Aufero tibi librũ: hic etiam acquiſitionem intelligamus: nam recipit ablationẽ. Accuſatiuũ peſſimè Latini, Græci mitius, αἰτιατικὴν vt cauſſa ſit non accuſatio. nam ſic oportet dicas Sextum caſum, Defenſorium: nam quemadmodum eſt, Contra Vatinium: ſic erit, Pro Vatinio. Sed & ridiculum ſanè: etenim vt eſt, Accuſo

Clodium:ſic,Defendo Clodium:potior autem defenſio eſſe debet.Salutatorium etiam Vocatiuum non malè:ſed hoc generalius:etiam ſalutans, vocas:neq. enim Vocare primo ſignificatu fuit, arceſſere, aut ciere:ſed,vocem edere : poſtea fuit, nominare.Sic clamare vocem contentam edere; poſtea appellare:vt apud Plautum tranſitiuè,non abſolutè, Clama hominem,καλεῖν. Ablatiui quoque nomen non ſemper ſeruit, ſed etiam dat: A Cæſare datur regnum Antonio:niſi dicas, auferri ab eo quod dat,id quod datur,& rectè. Septimus autē à Sexto non magis diſtat, quàm Genitiuus à ſeipſo, quum aliud quā gignere, & Datiuus aliud quàm dare ſignificat. Is autem caſus Septimus,vt voluêre,vt nos Sextus,habuit rationem inſtrumenti:nam hoc quoque inter cauſſas numeratum eſt. Ac Platonici quidē inter quos etiam Galenus fuit, inſtrumētariam cauſſam ab aliis diſtinctam poſuere:at Peripatetici (vt omnia) ſapientius ad genus cauſſę efficientis: eſt enim Malleus efficiens Annuli:neq; ipſe ſine Aurifice,neque ſine ipſo Aurifex : ſed ita vt ſi Malleo non agat, agat alia re, quæ illius loco ſit. Adeò vt Ariſtoteles etiam ipſam motionem inter efficientes numerarit. Igitur in recto non potuit eſſe,propterea quòd ſimplex eſt.In ſexto caſu fuit,quo modo eſt efficiens in paſſiua locutione:vt idem ſit,A Cæſare, & à Lancea vulnus factum eſt:vtrunque enim eſt agens.Itaq. & à Lancea & Lancea: quare quum neque Cæſar ſine Lancea, neque Lancea ſine Cæſare vulnus poſſit facere, & tamen Cæſar multo potior ſit,quippe

pe agens à ſeipſo,tenuit priſcus vſus,vt præpoſitio hæc Cvm,adderetur:ſicut, Theſeus cum Hercule. Verùm quia non erat ſocietas æqualis, ſed verus motus actiuus in agente,motus paſsiuus in inſtrumento,ſuſtulerunt præpoſitionem,qua verus comitatus in aliis indicaretur.Ratio igitur, & vſus ſequens rationem priſcus ad hunc modum fuit.Nunc verò cùm grammatici negant inueniri dictum à doctis cum præpoſitione, falluntur. Nam in quarto Faſtorum, in antiquis exemplaribus Florentinis ſic ſcriptum fuit:

Hæc modò verrebat raro cum pectine terram.

Verùm ita in codicibus doctiſsimi viri Gryphii emendatum inuenimus:

Hæc modo verrebat ſtantem tibicine villam.

Nec diſplicuit feſtiuitas priſcæ vocis, fulturáque caſæ tenuioris. Sed is loquendi modus fuit peculiaris illi poëtæ:cùm alibi, tum in primo Tranſformationum,

--concuſsit térque, quatérque

Cæſariem:cum qua terram,mare,ſidera mouit.

Plinius quoq,in libro I X.de mollibus loquẽs piſcibus,ſic ſcripſit:Cæteri cirri,cũ quibus venãtur.

Propriũ autem eſt Sexti,& Secũdi mutuò ſubire ſedes quaſdam. Quædam enim verba æquè ipſos reſpiciunt,vt Egeo,& eiuſmodi: ſed & alio vſu loquendi:vt,Imperator miræ fortunæ: & Mira fortuna.Vbi ſi multa iungantur cola, idem caſus ferè repetitur:Bonæ indolis,ſummæ ſpei, raręfidei. Plinius variauit lib VII. Chromandorũ gentem ſylueſtrem, ſine voce, ſtridoris horrẽdi,hitris corporib.Alius dixiſſet, Stridore hor

rẽdo: vbi etiã vocẽ à ſtridore oris malè ſeparauit. Sed & Cicero eodem modo elegantiam cõdiuit varietate: Lẽtulum noſtrum, eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcentem. Vbi ſemper inuenies adiectiuum: nam exemplum ex inuectiua in Salluſtium falſò adducũnt, ſic, Quos protulit Scipiones, & Metellos, antè fuerint opinionis. legunt enim docti, Tantæ, & rectè.

Rectus autem, & Quintus apud Atticos idem fuit: quos etiam poëta imitatus eſt:

Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum.

& in pleriſque vocibus tam Nominũ, quàm Pronominum, atque etiam Participiorum adhuc ita eſt. Iccirco in oratione vtrunque ſimul iunctum inuenimus: vt apud Plinium in VII. Salue omniũ primus, parens patriæ appellate. Nam ea verba, Primus, & Appellate ſimul coëunt in cõſtructione. Illud autem ex Virgilio,

Nate, mea vires, mea magna potentia ſolus.

Nate patris ſummi, qui tela Typhoëa temnis:

duobus modis aptari poteſt, vt eximatur ex eo modo dicendi: primò, vt ſolus ſit magna potentia: ſecundò, qui ſolus temnis tela.

CAPVT LXXXII.

Caſuum ordo, quare talis ſit.

EX his patet ordo: Nam efficiens cùm ſit omnium primum, Rectum habuit: & quia primam habuit poſituram. Secundum locum forma occupauit: eſt enim ſtatim in animo efficientis, vt materiæ eam imponat. quippe, vti dicebamus, operæ finis eſt. Proximã huic ſedem vindicauit is, qui vltimum finem ſignificauit. Reliqui erant duo:

duo: alter materialis, quem Accuſatiuum dicebant: alter, qui ſignaret priuationẽ: iccirco meritò huic illum præpoſuere. Vocatiuus autem poſtremo loco fuerat collocãdus: verùm Sextus quũ totus Latinus ſit, atque ab ipſis, cæteris additus, omnium vltimus fuit. Neque enim verum eſt, quod aiunt, ἐμέθεν, σέθεν Sextum fuiſſe Græcis: nõ enim flectitur: ſed eſt, ſicut apud nos, cœlitus. Itaque etiam alios ſic inuenias, οὐρανόνδε, οὐρανόθι: quare etiam plures caſus ſint. cæterum aduerbia loci ſunt, vt θύραζε. Quid quòd illa addita terminatio non ſemper diſtinxit, nam etiam præpoſitio addita eſt, οὐρανόθι πρό. ſicut & φι, quæ particula omnibus additur caſibus, neque ipſos variat: & omnibus numeris: id quod ab Vrbano diligentiſſimè ex Homericis obſeruationibus collectũ eſt.

CAPVT LXXXIII.

De iis, quæ vnico caſu conſtant, & pluribus. & an Aptota inueniantur.

QVemadmodum igitur interdum videmus nomen quodpiam, verbúmve voce conuenire: vt, face: neque tamen eadem eſt natura: ita quanquam quidam caſus eiuſdem vocis, limitibus iiſdẽ contineãtur, nihil tamen impediet, quin ſui quæque vox Caſus naturã vſumque ſeruet. Sunt enim quædã nomina per omnes Caſus variata, quæ iccirco Senaria dicta ſunt, vt Solus. Quædã per quinq. vt Pater: quæ, Quinaria. Quaternaria: vt, Puer. Ternaria: vt Turris. Simplicia, quæ vnũ tenorẽ ſemper obtinẽt: vt. Frugi. Binaria autẽ: ſiue Bipartita quidã fecere, addúntque

exemplũ à Genu: propterea quòd in Secundo, & Tertio, & Sexto producat: in Recto, Quarto, Quinto corripiat vltimam ſyllabam. Apud poëtas tamen eam ſemper productam inuenias:

Nuda genu, nodóque ſinus collecta fluentes.

eſt Genu, Quarti caſus, ſicut & Sinus fluẽtes. Neque neceſſe eſt inueniri defectus hos in omnib. numeris: vt quoniam ſint, Singularia, & Ternaria, & deinceps, etiã Binaria ſtatuantur. caſu nanque, non conſultò hæc euenere: quin etiam ſi conſultò factum eſſet, ad id non cogerentur. ſicut in natura animaliũ, ſunt Bipedes, ſunt Quadrupedes, Sexpedes, Octopedes, Tripedes autem non ſunt. neque in arte. nam culinarij Tripodes ſunt: quadrupedes vt eſſent, non placuit.

Antiqui igitur ſic minutatim collegêre. Senaria Modum habẽt vnicum, vt Solus. Quinaria duos, Rectum eundem cum vocatiuo: vt, Mater. is primus modus eſt: Alter, cum idem eſt Tertius cum Sexto: vt, Marcus. Quaternaria ſex Primus, Genitiuum cum Datiuo, & Vocatiuũ cum Ablatiuo: vt, Aeneas. Secũdus, Nominatiuum cum Vocatiuo, Datiuum cum Ablatiuo: vt, Aper. Tertius, Genitiuum cum Vocatiuo, & Datiuum cum Ablatiuo: vt, Iulius: Genitiuum enim vnico I, ſcribebant. Quartus, Nominatiuum cum Vocatiuo, & Genitiuũ cum Datiuo: vt, Dies. Quintus, Nominatiuum cum Genitiuo, & Vocatiuo. Sextus, Nominatiuum cum Accuſatiuo, & Vocatiuo: vt, neutra, Sidus, Scamnum. Ternaria quoq. ſex fiunt modis: Primus, Nominatiuũ cum Genitiuo, & Vocatiuo: Datiuum cum Ablatiuo, vt Turris.

Turris. Secundus, in iis, quæ ſunt ſicut Portus. vbi antiqui Datiuum eodem ſono, quo ablatiuum proferebant. Tertius in iis, quæ ſunt ſicut Poëta: nihil enim habent præterea, niſi Poëtam, & Poëtæ. Quartus in iis quæ ſunt ſicut THISBE: in quibus idem eſt Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Vocatiuus, Ablatiuus. Quintus, in Græcis fœmininis in o, antiquorum more. Sappho, Sapphonis, Sapphôni. Sextus, vt in neutris Secundæ, ſcamnum.

CAPVT LXXXIIII.

Veterum dicta examinat diligentius.

HAs minutias omittere aliquando in animo fuit: ſed nequid deſideretur, appoſuimus: ſimul vt veterum errores caſtigaremus. Primùm, ſingulares tantũ caſus ſunt proſecuti: at enimuero plurales aliter ſonant: iccirco tota hæc via nõ ſolùm inutilis, ſed etiã falſa. Præterea capita quoque ipſa non omnia vera ſunt, inter quæ illa emendes: nam Ternariorũ ſecũdus modus idẽ eſt cum primo: nam in Portu, & Turri, iidem ſunt casuum modi, ſi literas ſpectes, Nominatiuus, Genitiuus, Vocatiuus, vnus: Datiuus, vt priſci, Portu, & Ablatiuus vnus. & Tertius, accuſatiuus. At enimuero differt Genitiuus, Portus, à nominat. ſuo ſyllabæ finalis productione. Itaque ad maiôrem numerum referenda hæc erunt: ipſi enim Binaria agnoſcebant, ex eiuſdem vocalis diuerſa quantitate. Quare Tertius quoque modus Ternariorum reiicietur in Quaternaria: nam Dea, aliter ſonat, in Nominatiuo, aliter in Ablatiuo.

Quartus verò etiam ridiculus eſt. Quis enim dicat in Thisbe: eundem eſſe vel Genitiuum, vel Datiuum cum Recto? quem ab eo diphthongus longè diuidit: vt ſuſpicari libeat, iam Diomedis tempore deſitas eſſe diphthongorum pronunciationes. Quintus quoque modus explodendus eſt: Nam ſi veteres ſequimur, vt Sapphonis, & Sapphoni dicamus: etiam Sapphonem, etiã Sapphone, addemus. integrũ enim declinabant. ſin cultioribus ſæculis obſequamur, in aliã mox formam erunt redigenda.

Hæc igitur omnes ſibi habent caſus, eorum enim vſus omnibus præſtò eſt: at caſuum formam deſiderant: verùm inueniuntur nomina multis defecta caſibus: quædam etiam omnibus, præter vnum: vt, Sponte. is enim Sextus Caſus quum ſit, ſui vſum cum aliorum nullo communicat: quare hæc Greci recte Μονόπτωτα dixere. alia verò quibus duo tantum relicti eſſent, Diptota: vt, Iuppiter, rectum tantum & vocatiuum habet, reiectis antiquorum, Iuppitris, Iuppitrem. alia, Triptota: vt, Iouis, Ioui, Iouem. reiecto Recto antiquorum eo verſu.

Quem Iouis ipſe tremit. In quo Apuleius ſecutus eſt vetus carmen, quod recitatur à Martiano,

Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Et Tetraptota, & Pentaptota, à numero quoqve dicas ſi inuenias: vt pronomen Ego, caret enim Vocatiuo. Hexaptota autem etiam Παντάπτωτα nominauimus, quoniam omnes caſus complecterentur.

Si igitur, vt oſtẽdimus, aliud eſt, eſſe Bipartita, Tri-

Tripartita, Quadripartita:& aliud Diptota, Triptota, Tetraptota: ſatis conſtat veteres non rectè inuexiſſe, Aptotorum appellationem. Nam Frugi,& nihili, non carent caſibus, vt dixere: ſed Nihili, Monoptotum eſt caſus ſcilicet Genitiui: vt ſit homo nihili, ſicut homo nullius precii: & Frugi omniũ caſuum eſt.omnibus.n.caſibus iungitur, licet voce nõ varietur. Si enim id tolleret caſuum naturam, nõ poſſes dicere, Turris magnæ: quoniam Turris in nominatiuo ius ſibi certum occupaſſet, quo excluderet Genitiuum. Verùm, vt dicebamus, materia tantùm, id eſt voce ſola cõueniunt, forma autẽ diſtant: vt homo pictus, & homo verus. Illa verò etiam ἀπόδειξις eſt inuicta: Si nominis definitio eſt, per caſus variari: ergo caſus eſt, aut eſſentia nominis, aut ab eſſentia fluens: Omni igitur nomini competet. His autẽ capitibus vſi ſumus appellationibus vulgaribus, Genitiu', Datiui & aliorum, ne ſi Primum & Secundum, & Tertium, vt polliciti fueramus, dixiſſemus, confuſa eſſet oratio, in qua identidem eadem nomina inculcanda erant, Primus modus, Secundus modus.

CAPVT LXXXV.

Singulorum caſuum ratio, quæ pertinet ad terminationes.

CAſuum ortus vſuſque is eſt. Verùm nõdum acquieſcit animus: reddenda enim cauſſa eſt ipſius terminationis: ſi quidem caſus Terminatio eſt: ac pleraque ſanè ad Græcos referre, nobis ſatis ſit, à quibus penè vniuerſa lingua fluxit. Tres igitur ordines declinationum potiſſi-

mum ſecuti ſumus. Nam ex prima & ſecunda vnam conflatam videmus: ex eorum tertia, ſecundam noſtram: ex quinta illorum, tertiam, quartã & quintã. Igitur tertium caſum vt illi per diphthongum ſpuriam ſcribebant: ſic nos per legitimam ποιητῆ, μούσῃ. poëtæ, muſæ. Quarum caſum Aeolicè pronunciauimus, ποιητὰν, Θήϐαν: Poëtã, Thebam. Secundum autem quare non ſecuti ſumus, ſanè miror. Nam in v, ποιητοῦ, vt Genu, eſſe potuit. Muſas, autem in ſecundo, ſicut Aeoles nõ diximus, quia concurriſſet cum plurali Quarto: atque illi diſtinxere ſic, vt is vltimam produceret, Quartus autem corriperet. exempla ſunt petenda ex Pindaro, & Theocrito. Et ſanè veteres Latinos ſic quoque locutos conſtat: quod etiam patet ex Vergilio in vndecimo, -Nihil ipſa, nec auras, nec ſonitus memor. Sic enim legendum: non vt imperiti mutarunt, Auræ. Cùm igitur ex duabus vnam feciſſent, quam ob cauſſam potius vocalem ſecundæ, quàm primæ retinuere? propterea quòd rectius & facilius ex A, huius Recti Poëta, facies Poëtæ quàm Poëtu, Plurales autẽ caſus duo integri ſunt, Rectus & Quartus, ποιηταὶ, ποιητάς. Tertius autem abiecit è diphthongo priorem vocalem ποιητάς, poëtis. Quum tamen Aeoles valde amarent diphthongum illam φαισὶ pro φασί, & Αἰσκληπιὸς, pro Ἀσκληπιὸς, vt diximus. Secundus autem caſus, vt euitaret conſonantiam cum quarto ſingulari, diſtortus fuit ποιητὰν, poëtam: ποιητᾶν, poëtarum: propterea quòd accẽtu nõ potuere apud nos diſtingui: neque enim vltimas accentu afficimus.

Itaque

Itaque ſecuti ſunt alterum modum eorundem caſuum, ποιητάων: ſed effugere hiatum illum dum volunt, R, interpoſuêre: maximè enim accedunt veſtigia huius elementi ad hiatum: nam etiã qui ipſum non poſſunt plenè pronunciare, idem ſonant, quod obſcurus hiatus. Secundæ autem declinationis caſus penè omnes Græci ſunt: ſolus ſecundus effugit illam obſcuritatẽ ipſius γ, vt Homeri potius, quàm Ὁμήρυ diceremus: ſed ita puto efferri ſolitum, ſicut in Optimus, vt aliquid eſſet, quaſi etiã in Optumo. Nam in veteri exemplari Terentiano, quod vidimus in manibus prę ceptoris noſtri Cœlii Rhodigini, ſic ſcriptũ fuit, Apollodoru. Quartum autem pluralem contrà euenit, vt pronunciarent: Cùm enim ex Ὅμηρος feciſſent Homerus, contrà ex Ὁμήρυς, fecere Homeros: ſic enim proferebant, vt diximus, Aeoles Ὁμήρως. Secundi autem caſus ratio eadem quæ in prima, & altera longè maior. nã cùm diceret, Ὅμηρον, nos Homerũ, & Ὁμήρων in ſecundo, nobis non licuit ſeruare. eadem non fuiſſet vox, itaque caudam illam addidere, Homerorum, ſanè inſuauem, quam etiam caudata litera explerent, R, ſcilicet. ac per initia quidem, vt Græci loquebantur, ſic Nos locutos puto: vt cenſeã, & Meûm, & Deûm, & Liberûm, dixiſſe, pro Meorum, Deorum, Liberorum: adeò, vt contra omnes ſentiam, non per Syncopen ſic enunciari, ſed integras fuiſſe voces. Tertia maximè, vt diximus, à Quinta pendet, ſed exilem literam maluimus nos: πατρός, patris: ſicut etiam in Quarto patrem, ex πατέρα: addito illo mugitu ex priſcis, vt opinor, opicis. ſic

enim Græca ſuauitas fuit contaminata. Pluralis autem ſecundus nō coactus fuit exire in caudam illam,neque enim cum quarto ſingulari conueniebat.Sed ea infelicitas contigit Tertio plurali, vt Patribus, barbaro ſanè exitu dicerent , nam Patris,non potuere:erat enim iam occupatus ſonus à ſecundo ſingulari. Quarta autem declinatio ſub hac fuit per initia ipſius linguæ. Sic enim dicebant, Anus, anuis,anui : poſtea etiam breuioribus vocibus,Anus,anus, anu : ſed miſta fuit cum Secunda,Anum enim dicant. Sic etiam in plurali cum Tertia conuenit, Anuum,anubus. At quinta longè diuerſa fuit : nam terminatio quoque ipſius Recti, ſua ipſius priſcæ Italiæ fuit, Dies,Fames,Spes. Secundo caſu plurali ſecūdæ declinationis terminationem eſt ſecuta. Tertio autem caſu, Tertiæ: Diebus , vt Patribus : ſicut etiam Secundo ſingulari, Secundam : Domini, Diei : quam tamen bis mutarunt : nā & Dies, & Die,in eodem caſu dixiſſe, autor eſt doctiſſimus vir Gellius : vt vel hinc pateat, arbitrio loquentium & naſci nomina,& interire.

CAP. LXXXVI.

De ſpecie.

SPecere vetus verbum fuit. In compoſitis nūc inuenitur,& in ſuis deductis:vt, Specula.Speculari:vox ſanè ipſa militaris. Cū poſitis inſidiis aut è ſpecubus contemplarentur agreſtes olim Latini prælia inituri:aut ſupra Specus ipſas, edito ſaxo ſtantes obſeruarent, quid rerum agerent pro-

procul hoſtes. Specus autem Græcum eſt, σπέος. Inde Species, pro re viſa: ſicut facies, pro re facta. Ipſa igitur imago rei quæ in ſpecendi inſtrumentum reciperetur, Species dicta. Ergo ſi res erit primi ſtatus, eius imago ſpecies primaria dicta eſt: vt, nomen Ilus, Regem Troianum repræſentabat, qui primus ita dictus eſt: iccirco Primitiuam ſpeciem appellarunt. Quæ verò flueret à priore, Deriuatiuam, quoniam nomen alterum à priore per eius vim deriuaretur: vt ab Ilus, Iulus. Quòd ſi figura eſt decompoſita, quæ à compoſita deducitur: erit ſanè vltra ſpeciem Deriuatiuam alia ſpecies, cui nomen non poſuere, propterea quod ad eam animum non aduerterant à Iulus, Iulius: & item alia, Iulianus: & alia porrò, Iulianius: Verùm de figura illa, mox. Hîc autem conſultius dicamus, multos eſſe modos, ordinéſque in deriuatis, vt quædam primò ſint: quædam deinceps. Duobus autem modis Primum dicitur: aut quod ante alia omnia ſui ordinis eſt: aut ante quod nihil, licet poſt ipſum, nihil. Ita etiam primaria, ſeu primitiua: aliqua enim ſunt à quibus nihil deductum ſit. Quòd ſi hæc duo inter ſe comparentur, præſtantiore ratione dicatur Primum, ante quod nihil eſt, quàm quod alia præcedit: prior enim ratio eſt abſoluta, & longè validior. Deus enim antequam quicquam crearet, erat Primum, priore ratione. Nomen tamen tam Græcum, quàm Latinum poſteriorem rationem indicat: & facilius Græcum πρῶτον (eſt enim πρὸ, τόν) etiam in duobus poteſt eſſe. vnde & πρότερον, πρὸ ἕτερον,

ſic enim orta ſunt comparatiua,ab ἕτερον.Latínũ autem moroſius, ſuperlatiuum enim eſt : nã Pri, vetus vox fuit,ſicut NI. poſtea latiore vocali fuſæ ſunt, Ne, Præ: vnde aduerbium, pridem: comparatiuum, Prius : ſuperlatiuum, Primum: nam ab aduerbio Pridem, Primum qui ducunt, errant.

CAPVT LXXXVII.

De Figura.

Γράφειν dixere, lineas ducere. Pictura primùm ab Sole & vmbra orta eſt, vnde μονογράμματοι: poſtea addidere lucem & vmbram: à potiori Latinis viſum eſt denominare.vt à φέγγος, dicerent Fingere, & detracta aſpiratione, Pingere. Eſt igitur Fingere, exprimere imitatione veram rem:iccirco dicta Figura in ſignis,& tabulis:atq; hinc porrò in grammaticis.Figuræ phyſicis ſunt, quæ extrema quantitatis eiuſdem ſubiiciunt aliter, atque aliter oculis, quatenus extrema ſunt. Rei naturalis diuina definitio.Principiò in plura li definiuimus vt facilius intelligeretur. Et diximus, Quatenus extrema ſunt:quia colores aliter atque aliter etiam obiiciunt quantitatem oculis. Et quanquam etiam tactu comprehenditur figura:tamen primarium obiectum oculorum eſt.In re literaria modus idem: Nam ſicuti coniunctione certarum partium corpora coaleſcunt,ita notarum notionúmve coniunctione voces compo nuntur, ita, vt alterius modi fiat alia vox,ex Magno,& Animo, Magnanimus. quare Magnum, Simplicis figuræ dixerũt, item Animum:at vtrũque

que iunctum, Compoſitæ. Dubitatur: Si nomen eſt nota rei, an nomen compoſitum ſit nota rei compoſitę. Duplex eſt compoſitio: vna vera, altera non vera: & prior huius poſterioris regula eſt. Connectuntur enim interdum res duæ, vt Animus, & Magnitudo: ergo nomen compoſitum, coniuncta illa tanquam vnum ſignificabit. Alter modus eſt in iis, quæ ſūt, ſicut Indoctus: ſignificat enim compoſitionem poſitionis & priuationis, quæ in re non ſunt: intellectus autem eas non poteſt apprehendere, niſi aliquo componat modo.

CAP. LXXXVIII.

Non rectè addi Decompoſitam.

HAec ſic veteres: quæ à nobis ſunt perſpicacius contemplanda. Igitur etſi creſcit quantitas, non tamen neceſſe eſt, vt mutetur figura. veluti cùm additur quadrato Norma, quam Græci γνώμονα vocant: augetur quantitas: figura nō mutatur. Interdum verò mutatur, vt ſi eidem quadrato apponatur Triangulum. Eodem modo aliquando creſcit vox eadem, neque mutatur figura: vt Magnanimus, eadem facie eſt, qua magnus animus, licet maiore. Si autem addatur Animitas, fit diuerſitas à diuerſo: neque enim ſemper compoſitio figura mutatur. Quod etiam in rebu liquidis, & in prima Elementorum miſtione conſtāt. Quare hoc quod appellarunt veteres Figuram, mihi potius vocanda videtur Species, id eſt facies quædam: quanquam enim vſu, Animitas, non dicatur: at Analogia hoc non reſpuit, ſicut Pietas, Felicitas, & alia. Quare duæ tantum

quadratum norma

erunt quantitates: Simplex,& Compoſita. Decompoſita verò,quæ à Græcis dicta eſt παρασυνθετος, non video, quare tertium faciat membrũ. Neque enim Magnanimitas à Magnanimo deducitur: ſicut neque ab Impio Impietas, ſed ex In,& Pietas,factum eſt.Quædam enim ſimplicia non inueniuntur, quæ inueniuntur compoſita. Exemplo eſt Epitogium:non enim Togium dicitur.Igitur non erit compoſitum, cùm partium altera nuſquam extet ſeparata. Item alia multa eiuſdem modi ſunt: Muſtela, Conſpicor: quarum partes deſiderantur. Sed fac ita eſſe, vt voluere:ſpecies erit quædam potius deriuata à Magnanimo,nõ autem Figura diuerſa,ſi ſpectes cõpoſitionem:nihil enim priori voci additum aut demptum eſt.Quare decompoſitum eſſet aliter: cùm priori compoſitioni,aliqua vox apponeretur porrò: vt,Incuruiceruix.

CAP. LXXXIX.

Redit ad ſuperiora,ob Figuræ vſum.

QVa ratione componerẽtur dictiones,inter earum affectus cõmemoratum eſt: is verò affectus totus nomini competit, quanquam nõ ſoli.Euenit duobus integris:vt,Iuſiurãdum.Duobus corruptis:vt,Beniuolus.Integro& corrupto:vt,Extorris.Corrupto & integro:vt,efferus. Componuntur autem nomina & inter ſe, vt diximus, & cum aliis. Cum Verbis, Lucifer: cum Participiis,Omnipotens: cum Pronominibus,Eiuſmodi:cum Aduerbiis, Beneuolus: cum Præpoſitionibus,Imprudens: cum Coniunctionibus,

nibus, Vterque: cum Interiectionibus, Væ Iouis. Partium autem numerus in cõpoſitis, à duobus ad plures, Semiuir, Imperterritus, Cuiuſcunquemodi: & illa faceta vox, nulli Græcarum cedens, Incuruiceruicumpecus: vnica enim dictio eſt, non duæ, vt putarunt, & illa vetus, Solitaurilia: non vt ſunt interpretati malè veritatem, Sue, Oue, Tauro: neque enim in voce hac, Soli, eſt Ouis: ſed ſic fuit per initia, Sue, Soloce, Tauro: ſic enim pecudem lana tectam priſci appellarunt, quam ad ſacrificium egregiam habebant, id eſt è grege ſegregatam: integram, non tonſam: vnde & nomen, quoniam cùm tota lana eſſet. Solon enim Oſci dicebant totum, vt Græci ὅλον. Igitur non in ſimplices ſolùm, ſed in compoſitas quoque partes reſoluentur: ſicuti dictiones non in litera tantùm, ſed & in ſyllabas: & naturalia corpora non in materiam modò & formam, ſed etiam in Elementa. Quoniam autem tam Recti quàm Obliqui inter ſe promiſcuò componũtur, Rectus flectetur, Obliqui non flectentur. Quare falſò excepere, Alteruter, quoniam in ſecundo caſu faciat, Alterutrius. Nam tametſi in Quinquaginta libris, itémque apud alios legitur, vt in libris Originum dictum eſt: at M. Tullium: & in Protagora & in Epiſtolis, ipſúmque Catonem in oratione de Ambitu, alteriuſvtrius ſcripſiſſe conſtat. Itaque cùm dicimus, Alterutrius: vox illa Alter, hoc loco non eſt Rectus, ſed Genitiuus caſus, & priſco modo amputata vocali cum ſibilo, Sarti' tectis, tecti' fractis. Ergo non debuit excipi ab ea lege, qua dicebant.

Rectum ſemper flecti. Illud quoque errarunt: ſic enim aiunt, Obliquũ hoc Alterutrius, ſiue fœmininus ſit, ſiue à neutro Recto, neceſſariò excluſiſſe ſyllabas poſtremas prioris vocis Alterius, quoniã iam idem fecerant in Recto. ſic Alterutra, & Alterutrum, non Alterautra, & Alterum vtrum. At enimuero hoc ridiculum eſt: Nam quòd in Rectis facta ſit colliſio, paſſa eſt vocalis, & conſonãs M, id quod patitur altera vocali ſubeũte: At diſsimilis ratio in Obliquis: quod etiam ſua ipſorũ ratione debilitarunt. Nam in rectis ob hiatum euitandum, eliſam aiunt vocalem, ergo in obliquis cùm nullus ſit hiatus, nulla eſſe debuit eliſio. Neque enim quia elides ſic, Patrem eius, vt dicas in carmine, Patr'eius: iccirco pro Patris eius, eodẽ modo audeas, Patr' eius. Quid quòd hę voces duplici vſu receptæ ſunt: nam Alter fuit, & fuit Alterus: ἄλλος ἕτερος. Itaque in fœmininis etiam durauit, Altera, alteræ vt diceretur aliquando apud priſcos: quare ſoni commoditati ſeruientes, molliſsimam quanque flexionem ſunt ſecuti, vt Alteruter, potius dicerent, quàm Alterusuter: & Alterutrius, ab eo quod eſſet Alteri vtrius. Eliſionis autem exemplum habeas ex Amphitruone Plauti, Culeſt qui donum dedit: pro, qualis eſt.

CAP. XC.

An alia ſint nominum accidentia, ſiue affectiones.

HAec ſunt ab antiquis Accidentia numerata. An verò ſatis fecere? Atque equidem puto eos vnum omiſiſſe: Nã cùm declinatio ſit affectus genericus quatuor partium: imò verò differen-

rentia eſſentialis, habuit etiam aliam ſignificationem. priore nanque modo communis eſt tã Nomini, quàm Verbo: eſt enim mutatio quædam terminationum. At in verbo, & in nomine aliud quiddam eſt vtrique ſuum & peculiare. Quorum alterum, quod eſſet Verbi, vocarunt Cõiugationẽ: quod eſſet Nominis, Declinationẽ. Eſt autẽ declinatio non illa ſola inflexio communis, ſed certa & propria: vt aliter dicatur Poëta, aliter Dies declinari. Ergo affectus nominum quidam eſt, ſicut & ſpecies. Quare cùm Verbo attribuerint coniugationem, & rectè: Nomini Declinationem cùm non aſſignarunt, inconſultò fecere: cùm fruſtra timerent, ne quod eſſet genericum, Nomini adſcriberent.

Cap. XCI.

Nominum ſpecies venatur ex Elementis philoſophiæ.

Statim poſt definitionem Nominis, eius affectus poſuimus meritò, antequam ſpecies enumeraremus: ſicut animalis affectus ſunt, moueri voluntariè & ſentire, priores ipſis ſpeciebus, Homine, Oſtrea, Leone: in quibus poſtea per differẽtias diſponũtur. At veteres more ſuo in hoc quoque nobis negotium exhibuere, cùm Species nominum prius, qàm ipſorum affectiones tractãt. Nos igitur his caſtigatis, eas deinceps, carúmque origines atque cauſſas contemplemur. Rerũ numerum penè immenſum totidem vocibus cùm aſſequi nequiuerit humana mens, neceſſariò comparauit, vt non ſolùm quæ eiuſdem ſubſtantiæ participes eſſent res, eodem quoque no-

mine ſignificarentur, vt Equus & Homo animalis nomine, cuius natura conſtarent cõmuni: ſed etiam quæ reipſa diuerſa eſſent, veluti, Canis cœleſte ſidus, & Canis animal. Quarum ſanè rerum ſubſtantiæ apud Auerroëm, vt aiunt philoſophi, etiam plus quàm genere differunt. Nos autem quid ſentiamus, aliis libris dictum eſt, ὁμώνυμα Græci vocant: noſtris recentioribus aptiſſimo vocabulo Aequiuoca libuit appellare: quaſi vocis hæreditate æquali rem inæqualem repræſentarent. Siquis Vnonima velit dicere, nihil vetat: ſed Græca appellatio magis ſapit, ὁμῶς enim ſimul ſignificat, non autẽ ἴσως. Nam profectò vt in re nõ ſunt eadẽ, ita nominis ſignificato alio, atq; alio ſunt. Itaque ſic verè poſsis dicere, Canis non eſt Canis: id eſt, res Cœleſtis, non eſt res Terreſtris: at nomen & materiã habet, ipſas literas, C, A, N, I, S: & formã, id eſt ſignificatum, ergo Canis cœleſtis materiam eandem habet Elementorũ, quã Canis terreſtris, formam autem, id eſt ſignificatũ, non habet: ergo non eſt idem nomen: à forma enim eſt, quod eſt: icci rco Græci ὁμῶς: at Latini non ita rectè, cùm æquitatem illam interſeruere. Itaque cõmodius fortaſſe nos Vnonima, vt vnà, ſit aduerbium, ſimul. Hæc autem non vno modo orta ſunt: ſed quædam temerè, atque vt fors tulit: qualia ſunt Alexander, & Achilles, tam in Regibus, quàm in Nautis nequam. Alia autem conſultò: vt cùm cuiuſpiam ſimilitudo ad imponendum idem nomen alteri ſimili traxit: ea ſimilitudo fuit aut Subſtantiæ: veluti cùm dicimus, Xiphian piſcẽ, & herbam ab inſtrumento bellico.

Aut

Aut Quantitatis: vt eſt in prouerbio, Montes & maria polliceri: & apud Callimachum ὃς οὐδ᾽ ὅσα πόντος ἀείδει, in hymno Apollinis: & Mare Salomonis. Aut Qualitatis: vt cum metallo & præuiæ diei parti, fulgoris nomen inditum eſt Græca voce αὐρόν: priſca enim eſt, quod teſtatur αὔριον, ſcilicet ſequens mane: quod & Germani imitati ſunt, & Hiſpani, & Itali. Item ab aliis prædi- *Morgen.*
camentis: vt cum arbores maſculas aut fœminas *Mannana*
& Thura maſcula, & vires maſculas, & nigra to- *Dimma-*
xica, ab actione, & relatione: & Regem, diuitem *ne.*
quempiam, παρὰ τὸ ἔχειν: Delphos, orbis vmbilicum. Hæc omnia nomina ſibi aliqua imitatione ſunt conſecuta. Ac reliquis quidem generibus euenire fatentur. Subſtantiam autem hoc vt admitteret, dubitarunt. Cùm enim non intendatur, non remittatur, non videbatur dari gradus ad ſimilitudinem in ipſa. Verùm facilè id intelligimus, eandem ſubſtantiam non intendi: ſed genus commune multis, arctari in ſpecies multas. quare non pôteſt fieri, vt æquales ſint illæ, æqualitas enim in ſubſtantia, eſt identitas. Quod & in octauo Hiſtoriarũ dixit diuinitus Ariſtoteles, Species ſub eodẽ genere cõiunctione quidẽ generis illius vnũ eſſe: differentiarũ autẽ ſucceſſione, hærere. Eſſe enim tum in materia, tum in forma, tũ in compoſitis certas aut affectiones, aut differentias inter ſe vicinas, & inæquales. In materia, vt oſſa in Homine, in Leone, differre per medullã: in Delphino paululum abeſſe in cæteris piſcibus pro oſſe ſpinã: in Sepia eſſe, aliud: in inſectis aliud quod nomine careat. Sic & in formis, Rationem,

in anima Hominis: Inſtinctum naturalem in Formicæ anima. Sic in compoſitis: Artem in Homine: in Ape quomodo dicas vim illam fauificandi: in Pſittaco mirificum nidum texendi? Itaq; ſpecies ſunt æquales in genere: inter ſe autem comparatæ, inæquales ab ipſarum differentiarum inæqualitate. Adeò enim ſunt inęquales, vt altera vnũ genus interdũ conſtituat ſubalternũ, altera in multa diſtribuatur genera. exempli gratia: Corpus diuiditur per differentias, Mortale, & Immortale: hoc cœlum tantum conſtituit: Mortali autẽ cætera omnia comprehendũtur. Sic intelligas Vniuocum, quod idem genus diſpertit, æquè omnibus: vt animal. Analogum, quod non æquè, ſed ordine quodã: vt ſapere. Aequiuocum, quod nomẽ ſolum communicat: vt, Prata ridere, Mare iraſci. Hæc poſtrema diximus, quomodo appellarentur. Analoga autem à Latinis Proportionalia: ſicut ciuium ius non idem omnibus, ſed ſuum cuique attributum, Senatori, Equiti, Plebi. Quod C. Cęſar dicit, pro rata: nos, Pro portione: Vt cuiuſque res fert: id eſt, rata pars, ſiue portio. Ditiores enim plus obibant muneris. vnde apud Athenienſes, ἀντίδοσις. Vniuoca autem à Græcis συνώνυμα, prudentiſſimè: cum nomine enim rem communicabant: non enim τὸ συν, coniungit ea ſub nomine: ſed nomen & nominis rationem. Latinè Cognomina rectiſsimè dicas. Cùm autem res non omnes eodem modo ſint: ſed aliæ per ſe, vt Subſtantiæ: aliæ in aliis, vt Accidentia: atque hæc dupliciter, vt hoc ſunt, quod ſunt: & quomodo ſunt, quod ſunt: nam Albedo etiam ſine niue ali-

aliquid eſt:intelligimus eſſe,quod eſt:& Albedinē appellauimus,percepimúſque eſſe vniuocā, quia eadem genere eſſet in niue, & in lacte. Aliquando intelligimus ipſam eſſe,quomodo eſt:licet enim aliud ſit à niue: tamen non poteſt eſſe ſine aut niue, aut alio corpore. Is igitur eſt modus, per quem eſt, id quod eſt: quoniam inhærentia, eſt eſſentia accidentis. hoc quoque opus habuit nomine aliquo:iccirco ab Albedine, Album ductum eſt:nam id quod eſt, poſterius eſt, quàm id quo eſt.igitur etiam nomen hoc ab illo ductum. vnde orta ſunt τὰ παρώνυμα, quæ παρὰ ἕτερον deriuarentur, ſola terminatione à priore differentia: Latini Denominatiua commodè vocitarunt. Cōtraria autem Aequiuocis quædam ſunt:nam vt illa vnam vocem multa habent: ita multas voces in his, vnum: Enſis,Spatha, Gladius. Græci hæc πολυώνυμα:quidam è noſtris συνώνυμα falſò. fortaſſe autem explicatiùs eſſent locuti Græci,ſi μονώνυμα appellaſſent,quæ ſolo nomine extarēt indicantia res diuerſas.

Igitur colligamus ſic: Comunes res, quæ aut ſua natura per ſe ſunt, vt Homo: aut licet ſint in aliis,ſi intelligātur ſine eo in quo ſūt, vt Albedo, Vniuocis nominib.ſunt indicatæ. Sin quomodo in aliis inſunt,accipiantur, Denominatiuis:vt Albū.πολυώνυμα autem eadē ſunt quę Vniuoca·Res autē ſingulares quarū natura ab aliis diſſita eſt, ſi eodē nomine,quo illæ appellentur: nomen illud erit Aequiuocū:vt,Cæſar:neque enim quicquam mei in altero qui dicatur Cæſar erit: neque ſolæ ſubſtantiæ, ſed etiam accidentia,quæ in ipſis in-

diuiduis ſunt, vt hic rubor, hæc cicatrix, Aequiuoca eſt propria Cæſaris vnius: ſicut & ſubſtãtia in qua eſt. Quare tam nomen hoc Cæſar, quàm hoc Cæſaris cicatrix, plurali carebit: ſed eius pluralis numerus erit vagus: velut quũ dicis, Homines: at, Hic homo: caret numero plurali: ἄτομα enim facta ſunt, apud Græcos: apud nos, Indiuidua. Itaq. in Declinationibus, quod pręponitur pronomen nominibus, Hic homo, Hæc cicatrix, nõ eſt nota indicans & præſcribens indiuiduum, ſed ſexum tantùm. Nã quo modo hæc cicatrix indicata, poteſt fieri cicatrices? Quinimo ne in eodẽ quidem Cæſare ſi plures ſint poſſis iccirco flectere ad numerum pluralem. Etiam fac vt cætera paria ſint, Tẽpus, Qualitas, Magnitudo: at loco different. Cõmunia autem, ſiue Vniuerſalia loco non præſcribuntur. Hęc omnia tã Vniuoca, quam Aequiuoca veteres Subſtãtiua, ſanè, ambiguè, vocauere. Subſtantię enim appellatione abuſi ſunt, pro Eſſentia: ſicuti Græci nomine ὀυσίας, in pręedicamẽto. Nanque ὀυσία etiam conuenit rebus extra prædicamẽta, vt Deo. At Subſtãtia neque extra prædicamenta, neque in omnibus: ſed in iis tantum, quæ ſubſtant accidẽtibus. quare nomẽ hoc Albedo, non erit Subſtantiuum, quia ſubſtantiã nõ ſignificat: iccirco alij Fixũ dicere maluerunt, propterea quòd rẽ indicaret, quæ non mutaretur alio atque alio ſubiecto. Sed anceps ea quoq; vox fuit: nã Fixum videretur eſſe indeclinabile, oppo nitur enim Mobili. Itaque nos longè conſultius Eſſentiale nomẽ appellauimus: quippe quod tam ſubſtantiæ, quàm accidẽtis hoc ipſum quod ſunt ſigni

ſignificaret, Denominatiua autẽ eadem quæ Adiectiua: quæ etiam Accidentalia dicere poſſes, niſi nomina differentiarũ impedirẽt: nam à Ratione, Rationale duces: hoc eſt Denominatiuũ, ſed non eſt Accidentale. An verò ſit Eſſentiale? Iccirco intelligendum eſt, οὐσίαν, ſiue Eſſentiam triplicẽ eſſe: Materiam, & Formam, & Cõpoſitũ. Forma igitur dicitur Eſſentia quia dat eſſentiã: Materia, quia dantem gerit: ſed propriè οὐσία eſt totum ipſum; à qua quod Subſtantiuum vocabant, nominauimus Eſſentiale. Denominatiua intellexere variari, ac propterea Mobilia vocitarunt: vt cõueniat idem nomen viro & mulieri, ſi ſit variatũ: Albus, Alba. Hac de cauſſa in oratione ſemper Denominatiuum poſterius eſſe debuit Eſſentiali: vir fortis, equus celer: verùm vſus obtinuit elegãtiæ cauſſa, vt aliter quàm vulgus loquitur, loqueremur. Neque verò penitus temerè factũ eſt: nãque vt equus poteſt eſſe celer, & nõ celer, ita celeritas eſſe poteſt & in equo, & in non equo: quare quod ſubibit, moderabitur. Quod ſi eſt Denominatiuũ proprium, vt Sentiens, eſt proprium animalis: nihil refert vtrum præponatur: paria enim ſunt. ſed natura ipſa Eſſentiale pri' eſt. ridiculè enim profeſſi ſunt, Fixũ ſequi Mobilis naturam, ſi præcedat Mobile. idem enim eſt, Animus peruerſus: &, Peruerſus animus. Sed ita intelligebant differre, ſi dicamus, Corrupta mente & corpore, &, Mẽte & corpore corrupto. Verum hoc non eſt Fixũ ſequi Mobilis naturam: neq; enim mutatur: ſed ex duobus fixis diuerſis genere, & numero, alterum apponi ipſi adiectiuo, quod ei ſimile ſit. Verùm

ridiculè negatur poſſe dici æquè Corrupta mente:&, Mente corrupta. Neque verum eſt Subſtantiua obſequi Adiectiuis:ſed contrà, Adiectiuum proſpicere ad vtrunque Subſtantiuum,aut ad id, quod propius eſt:& ipſi contra hanc malè explicatā ſententiam etiā ex Ciceronis Philippica, dicendi modum obſeruare. An verò Adiectiuum & Subſtātiuum ſit affectus, aut ſpecies ſolius nominis,in ſexto libro declaratum eſt.

Nominis igitur vel Fixi, vel Mobilis hæc ratio eſt. Fixum autē aliud Proprium, quod vnius tātum eſt:aliud Commune fecere:atque hoc Appellatiuum quare vocarint,ſanè neſcio. Verùm neque diuiſio bona eſt,neq; nominis impoſitio. Nanque etiam Mobilia, ſiue adiectiua, partim ſunt communia,vt candor:partim propria,vt hic candor qui in Cæſare eſt.Itaque diuiſio nominis in Fixum & Mobile,eſt ſicut diuiſio rei,in eſſe,& in modum quo eſt. Diuiſio autē in Cōmune, & Proprium,non eſt Fixorum tātùm: ſed generica nominis:ſicut diuiſio rei in vniuerſalem, & indiuiduatam. Appellatiuum autem quare dixere? an quia ſub ſe vocat multa? at etiam Adiectiui id intereſt:nihil enim differt Concretū ab Abſtracto,niſi modo ſignificationis,non ſignificatione: at etiam propria nomina ſuam rem appellant.

Hoc autem ipſum quòd ſunt aut Propria, aut Cōmunia,aut Fixa,aut Mobilia,recentiores Qualitatem nominis vocarunt: eáque inter accidētia cum ſpecie,& genere,& enumerarūt.Item Cōparationem,atque alia eiuſmodi,magno errore.Nā Homo & Cęſar,nō differūt qualitate:neque albū

ab

ab homine qualitate differt, ſed eſſentia: neque enim qualitatis qualitas eſt. Comparatio autem atque alia eiuſmodi non ſunt nominis qualitates genericę.omnibus enim nominibus conuenirẽt. At propria non recipiunt Comparationem: neque ſubſtantialia:ſed Denominatiuorum affectio eſt.Sicut Patronymicum,non eſt Nominis qualitas,vt nomen eſt:ſed vt Nomen proprium.

Illud quoque contemplandum eſt, Nomen hoc Sol,& Luna,& alia eiuſmodi,Commune ſit, an Proprium.Nam ſpecies prior eſt indiuiduo: igitur ſi vnum indiuiduum explet totius ambitũ ſpeciei,id quod facit Sol,erit nomen ſpeciei, non indiuidui.Nomen enim priori inditur. Hoc ſic ſenſere veteres falſò: nam qui nomẽ impoſuit rebus,indiuidua nota priùs habuit,quàm ſpecies. Romanus enim qui vnicum Elephãtum primus vidit, ei nomen indidit, Lucam bouem: nihildũ metitus animo vniuerſalem naturam illam. Sic etiam Soli,quòd ſolus eſſet: & eius conſorti operis, Lucinæ, quam poſtea conciſa voce Lunam diximus.Eſt igitur nomen hoc indiuidui indiuiduo impoſitum per ſe,ſpeciei autem per accidẽs. Itaque quum dicas ex Democrito, Mundos, & Soles,&Lunas,fiet quaſi quum appellabis,& me, & Dictatorem,Cæſares,aut ſi ſpeciei tunc voles, vt fiat:erit.indiuiduis autem alia tibi erunt quærenda nomina.

CAP. XCII.

Quid quoque loco ſtatuendum:déque Propriorum natura, atque affectibus.

QVAE res, vt diximus, hoc habeant vt ſint aliquid prius, quàm ſint alicuius: ea nomina quæ eas res ſic ſignificant, primo quoque loco tractanda erunt. Quoniam autem Singularia ſunt notiſsima: propria item nomina quibus ſignificantur, notiſsimo, hoc eſt primo loco, explicāda ſunt: vt, Cæſar, Bucephalus, Atheſis, Roma. Igitur à Latinis quæ nomina bina trináve ſunt vni homini conſtituta, an propria ſint appellanda? Hoc ſic agamus. Voces, quibus Romana capita recenſebantur, fuere hæ: Prænomē, Nomen, Cognomen, Agnomen. Horum autem natura, atque origo ſic fuit: raptis per initia Sabinarum virginibus, atque ea de cauſa conflato bello, ipſo in conflictu earum interuentu vterque populus cōciliatus, nō ſolùm animos mutuo beneuolētes cōciliauit, ſed etiā nomina cōmunicauit. Sic aiūt: putóque ita fuiſſe in aliquibus: nā in omnib. non cōſtat: quippe ipſi Herſiliæ vnum nomē & fuit, & manſit ſolùm: itèm Romulo & Tatio: Numæ Pōpilio Sabino, & Metio Curtio itē bina: Hoſtio Hoſtilio Romano totidem: Itaque hoc ſentio, à virtute cuiuſpiam nomen primum mutuatos, vt ab Iulio, Iulii dicerētur, quorū Iulus autor generis fuiſſet: iccirco, Nomē appellatum, vnde Nobiles, id eſt noti eſſent. Inde vt dignoſcerentur, additum aliquid notę ab euētu: ſtatímque Cognomē ortum fuiſſe: vt Pompilii, à cerimoniis, Numæ: Hoſtilii ab rebus geſtis, Hoſtio: Curtii, à celeritate, Metio: Herdonij, à ſtrenuitate, Turno: Proculi, ab euentu natalium, Iulio. Po-

ſtea

ſtea nobiliores quam liberos procreaſſent,& neque Nomen poſſent, neque Cognomen auferre vellent aliam notam excogitarunt: quam quoniã infantibus imponerent, quos ſola ea appellarent, præpoſuere: atque iccirco dixere Nomen. Hoc inde ſatis cõſtat, quod quæ primo loco eſſent olim Nomina poſtea ſecũdo fuere: vt Iulius Proculus: Iulius prius fuit: at C. Iulius poſterius. Quæ Prænomina ab euentis quoque orta ſunt, aut natalium, aut alterius fortunæ: à fortitudine, Marcus: ab antiquitate, Caius, Γαῖος, à terra ſcilicet, quaſi αὐτόχθονες eſſent: ab honore & dignitate, Titus: ab Generoſitate, Cneus: à generis defraudatione, Spurius: à numero liberorum, Quintus, Decimus: à decore, Decius, à cultu populi, Publius: à tempore natalium, Lucius: & item alia. Quę ſors etiam aliis obtigit nominibus. Nam Manius, à Mane dictum fuit. & habuit prænomen, Quintus. Aucta autem Republica, numeróque ciuium illuſtrium, factum eſt, vt aliorum nominum nouæ cauſſæ extiterint. quæ nomina, quod accederent ad priora, cumque eis vni attribuerentur, Cognomina dicta ſunt. Horum origo fuit, à corporis habitu, Labeo, Craſſus, Longus, Varus, Valgius, Sedigitus, Bucculeius, Plautus, Plancus, Varius, Panſa, Ruffus: ab euentis aliis, Poſthumus, Proculus, Geminus: à rebus geſtis, Aphricanus, Nero, Celer: ab actis, Salinator, Venox, Seranus, & alia eiuſmodi. Quę poſteri à maioribus ſuis honoris cauſſa accepta quum retinerent, aliqui etiam

auxere, additis aliis inſignibus, vt Publius,à popularitate:Cornelius,à viro forti, qui eam familiam primus illuſtrauit:Scipio,ab opera,quam patri præſtitit ſeniori: addidit his vir ſummus ab Aphrica domita,titulum Aphricani:hoc quoniã tandem acceſſiſſet,Agnomen meritò appellauere. ſicut Agnatos dicimus, qui familiam augent acceſsione ſua:& Agnata membra, apud Pliniũ, quorum additamento corpus auctius factum eſt. Quidam recentiorum aſſentiti ſunt negantibus vocem hanc Agnomen, probam eſſe, ſed grammaticorum ſuperſtitione commẽtitiam: verùm à M.Tullio in ſecundo Rhetoricorum poſita eſt. Hæ ſunt Romanorum cauſſæ nominum atque eſſentiæ, quæ ſic definientur: Nomen familiæ nota:Prænomen,proprium cuiuſque:Cognomẽ quod euẽtu acceſsit. Agnomen,quod euẽtus acceſſionem notat. Ordo patet ex ipſarum vocum vi:Materia autem Nominum ſic pote eſt, vt quũ ſcribuntur, cætera omnia omnibus ſuis elementis explicentur, Prænomina non omnibus: ſed aut ſingulis:vt, C. aut binis: vt, CN. aut trinis: vt SEX, pro Sextus. Ex his patet,non rectè aliquos prodidiſſe,Nomen eſſe vnius illius cuius eſt: rectius ab aliis Gentilitium,& ab illis ipſis nomen Familiarum.Græci Prænomine carent: ſed poſito nomine vnico apponũt patris nomen. Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου. Hoc idem etiam Arabes faciunt: ſed etiam autoris nomen ſubticent, & patris tantùm ponũt:Auen,rois. Auen,pace. Auen, zoar. Græci verò etiam cognomine vſi ſunt, ſed rariore, vt Εὐπάτωρ, φιλάδελφος, Κεραυνὸς, Χαλκέντερος.

ρος. vt multi putent Πρίαμον & Α'γαμέμνονα, & Α"δραςον,& alia multa fuiſſe cognomenta à militibus excogitata:ille quod filij cadauer redemerit:alter,quia diu ad Troiam ſederit:hic, qui re infecta ab obſidione reuerſus ſit,vt dicātur. Quin etiam Diis ipſis à poteſtatibus quibuſdam ſunt attributa:vt, Α'πόλλων, Παιαὺ, vtraq; appellatio τοῦ φοίβου. ἐνοσίγαιος Neptuni:Παλλὰς,τῆς Τριτωνίδος. Α'ργειφόντης, τοῦ Ε'ρμοῦ. Hoc ἐπώνυμον Græci, Agnomen autem φερώνυμον appellarunt. Videamus nunc affectiones. Proprium eſt Prænominis in viris iis,qui ſibi cognomen illuſtre compararunt, aliquando ſubticeri:vt, Cæſar Dictator:intelligis enim C. E' contrario poſitum, neceſſariò interdum aliorum appoſitione declaratur: vt, C. appones Cæſar:item addes,Dictator:aut,Dictatoris pater: Proprium item & id,certis familiis certa aſcita eſſe Prænomina:vt, L.& C. Cæſarum: P. L.& C N. Scipionum:L.& M. Craſſorum. Legimus etiam quædam quibuſdam interdicta : veluti M. Prænomine cautum fuit S. C. ne quis, Māliorum appellaretur, ob M. Manlij Capitolini mala merita in Rempub. quanquam Senatus Cōſultum illud poſtea abolitum eſt vetuſtate. Illud quoque patiuntur nomina & cognomina, vt ſedem inter ſe mutent in narrationibus : inuenias enim & Cæſonem Fabium, & Fabium Cæſonē. Etiam in Pacuuij Epitaphio Pręnomen poſtpoſitum eſt.

Hic ſunt Pacuuij Marci ſita oſſa.

Vt iam deſinant altercari paucæ lectionis grammatici ſuper verba Quintiliani, Victori Marcel-

le:an, Marcelle Victori ſcriben ſum ſit. Illud etiã eſt obſeruatum, multa Nomina facta eſſe aliis Prænomina: vt, Iulij Dictatoris nomẽ, mihi: quũ ita Paulus Midleburgius, qui poſtea Foroſempronienſium Pontifex fuit, Mathematicus incomparabilis, Diuorúmque, Friderichi, atque Maximiliani & alumnus & altor, perſuaſiſſet patri. Verùm ab antiquis quoque factitatum fuit: Nam Tulli vox, fuit Regi Hoſtilio Prænomen: at poſteris in nomen recepta eſt. L. Sergium legimus: hîc Gentile eſt: at aliis Prænomen. Etiam Romæ in monumentis ſic ſcriptum, SER. Et in lib. XXXIII. apud T. Liuium, Pacuuius Calanius: hîc eſt Prænomen: at Nomen eſt poëtæ, poſt Prænomen: M. Pacuuius. Proprium & illud Cognominis, atque Agnominis, ſi poſt Prænomen, aut Nomen, patris Prænomen ponatur, poſtremum locum obtinere: ſic, C. Iulius, C. F. Cæſar: C. Cæſar. C. F. Dictator. Item duo Prænomina præponentur vni Nomini, aut Cognomini pluralis numeri: ſic, M, & , QV, Tullij Cicerones. Itaque Prænomina verè non queunt flecti numero plurali, cætera omnia queunt: ſunt enim generis, non viri: niſi ſit Cognomen, aut Agnomen eius cui primum eſt attributũ: eius enim ſolius eſt tunc. Agnomen autem ab Antiquis etiam Cognomen dictum fuit: Africani enim Cognomen vocat M. Tullius in Sexto de Rep. Proprium etiam Prænominis, vt idem & patris ſit, & primogeniti: vt, M. Tullius. M. F. Quod autẽ ait Probus grammaticus, Prænomina non eſſe ſolita imponi pueris antequam togam ſumerent viri-

lem

lem, puellis antequam nuberent falſum eſt: ſed ſeptimo die, quàm nati eſſent, quum luſtrabãtur, Prænomen inditum fuiſſe conſtat. Sicut & apud Græcos, vt ait Ariſtoteles in ſeptimo hiſtoriarũ. Et ridiculum fuerit ſex liberorũ patrẽ vnum appellare, omnes reſpondere: hoc enim faciant, niſi nomine diſtinguantur. Hæredes eſſe non poſſint, quos ille nõ poſsit nominare. Eſt etiã præter hos certos legitimóſque modos, vſus alius quidã nominum communiorum. Maior, Minor, Superior. Quæ tempora perpendũt ſemper, virtutem non ſemper: vt nolint dici Dionyſium Tyrannũ Maiorem, ſed Superiorem. An verò Inferior in ea ſignificatione inueniatur, non ſine ratione diſceptatum eſt: Iuniorem enim dicimus, Inferiorẽ autem nondum memini. Ex his patet, malè à Seruio dictum, Iulo Aſcaniũ fuiſſe Agnomẽ: patet id quoque, ἐπωνυμίαν etiã Latinis Diis attributã, vt Græcis: Marti, Gradiui: Romulo, Quirini: Herſiliæ, Horæ.

Si igitur verum eſt carere plurali Prænomina, & Agnomina & Cognomina parta, excludentur etiam ab eiuſmodi locutione, Alter Cæſar, Alter Tullius: virtutes enim & fortunam poſsis innuere, at Nomen non erit idem: ſed ſic dices: Cæſar alter à Cæſare. διώνυμα autem & τριώνυμα non rectè dices: nullum enim nomen eſt Binomen: ſed res ipſæ. Omne enim quod eſt, vnum numero eſt. Itaque Irum Ouidius, Auſonius Iſtrũ binominem dixere. Ita Xanthum, & Alexandrũ voces. vt etiam quæ πολυώνυμα ſuprà dicta à veteribus legas, malè ſint appellata: neque enim Enſis

nomen eſt πολυώνυμον, ſed ferrum hoc: quoniam & hoc, & aliis nominibus recenſetur.

CAP. XCIII.

De Fixis, ſiue Eſſentialibus communibus, eorúmque ſpeciebus.

FIxa communia ſunt, quæ vniuerſalis, vt vocant, rei ſunt notæ: vt, animal. Intelligo autẽ Commune, ſicut ſuprà diximus, ſumpta ſignificatione à ciuili conſuetudine. Quod enim aut opus aut officium faciũdum fuerit omnium ciuiũ opera, aut impenſa, id dictum ſit, Communi ſtudio factum iri: quoniam munia ſua quiſque in vnum conferrent. Itaque id opus vt complectitur omnium ciuium functiones; Commune dictum eſt: ita nomina quæ eadem ratione vniuerſitatis præditas res ſignificarent. Hoc ſummum genus diuiſere veteres in multas ſpecies, non omnes neceſſarias, & temerè digeſtas. Nam & falſò ſub Appellatiuo poſuere Adiectiuum: & incondito, ac tumultuario vocum numero rem difficilem effecere. Ac ſi omnia rerum genera, quæ Subalterna vocant, ſequi velint, & nequeant, & confundãt artem: ſin nolint, ne congeriem quidẽ eam affectent. Eæ verò ſunt: Ad aliquid dictũ, Quaſi ad aliquid dictum, Gentile, Patrium, Interrogatiuum, Infinitum, Relatiuum, Demonſtratiuum, Similitudinis, Collectiuum, Diuiduum, Factitium, Generale, Speciale, Ordinale, Numerale, Abſolutum, Temporale, Locale. Has dixere eſſe Communes nominum & Principalium & Deriuatiuorũ: proprias autem ſeorſum Deriuatiuorum has, Patronymicum

cum. Poſſeſſiuum, Comparatiuũ, Superlatiuum, Diminutium, Denominatiuum, in quo, aiunt, intelligimus cum multis aliis, Comprehenſiuũ, Verbale, Participale, Aduerbiale. Hæc eſt eorum ſarcina: quam vt introſpiciamus, publicanorũ more ſoluenda eſt.

Principiò malè dixerunt, has omnes Species eſſe Appellatiuorum: nam etiam ſunt Propriorum: Vafritia enim Vlyſſis, Adiectiuo nomine indicatur quæ ei propria eſt. Item eius locus, in quo eſt, eius ſolius eſt. Et confundũt Adiectiuum cum Subſtantiuo: ergo malè diuiſit nomẽ in hæc duo, tanquam in genera. Nam ſi Populus eſt nomen Subſtantiuum, & Magnus Adiectiuum: quare Adiectiuum fecit ſpeciem Appellatiuorum, Subſtantiuum autem non fecit? Species igitur attribuêre non ſuo generi: & ſpecies confudere cum ſuo genere cùm dicunt, Patronymicũ, & Denominatiuum: eſt enim Denominatiuorum ſpecies Patronymicum: apertius autem ipſum Comparatiuum: denominat enim gradũ, ſicut Poſitiuum, qualitatem. Sic etiam Abſolutũ quum ſit genus multorum, vt Factitii, Temporalis, Localis, in eundem ordinem cum ſuis inferioribus redegere. Nihilo felicius genus ipſum Ad aliquid cum ſuis ſpeciebus miſcuere: vt Ordinale, & Patrium, & alia. Sed & illud fit, ſi ſunt, quum dicunt, Ad aliquid dictum: nanque apud Philoſophos & Metaphyſicos ſic excogitatum eſt, alia eſſe Ad aliquid: alia non eſſe, ſed dici, vt hoc ipſum, quod eſt, Eſſe pater: habet naturalem reciprocam Coniunctionem cum hoc, quod eſt,

Eſſe filius:etiã ſi nulla extet oratio, quæ hoc dicat.hoc aũt quod eſt,Eſſe caput:nõ habet ex ſeipſo reciprocam Coniũctionẽ cum Corpore: ſed ex eo quod eſt,Eſſe pars,ad Totum. Itaque hoc dixere, Dici ad aliquid: non autem Eſſe. Quare vt res ſunt, ita notæ rerum: igitur nomina quæ Ad aliquid ſignificabunt,erunt,Ad aliquid: quæ ſignificabunt Ad aliquid dicta, erunt Ad aliquid dicta. Iccirco etiam bis errarunt: nanque idem eſt, Ad aliquid dictum:&,Quaſi ad aliquid: quęcunque enim nõ ſunt verè Ad aliquid, ſunt Quaſi ad aliquid:per formam quandam accidentalẽ, attributam ab intellectu.Hoc autem eſt dici Ad aliquid:id eſt, referri per intellectum ſub certo modo, quia reipſa per ſeipſa referri nequeunt. Quin verò videtur nihil dici Ad aliquid,ſed eſſe. neque anim intellectus facit Caput, eſſe partem Totius: ſed ipſum ex ſua natura pars eſt. & quẽadmodum Caput ipſum non refertur, ita neque Cæſar refertur:ſed ſicut illud quaſi pars, ita hic quaſi pater. Sed de his alibi: coacti enim ſumus detergere horum rubiginoſam orationem. Præterea ſi ponunt Interrogatiuum,quare non Reſponſiuum?hoc enim nobilius illo eſt: conſtituit enim orationem verum vel falſum ſignificantẽ. Omnis enim Concluſio nobilior eſt ipſa Quæſtione.Numerale poſuit,quarę non poſuit Dimẽſionale? Continua enim quantitas nobilior eſt, quàm Diſcreta.Numerus enim accidit quãtitati diſcretæ:neque quodcũque eſt,vnum eſt: neque enim diſcreta quantitas eſt genus diſtinctum re ipſa à quantitate continua, vt philoſophi veteres puta-

putauere: ſed affectus quantitatis. Igitur hanc per Quantum, illam per Quot, explicamus. Temporale quoque quum dixiſſent, addiderunt Aduerbiale: at Hodiernus, eſt Aduerbiale & Temporale: non igitur ſunt ſpecies diſtinctæ, ſed Temporali accidit, vt ab Aduerbio deducatur. Locale recenſuerunt: quare non Situale? vt Supinus, Pronus, Ingeniculus, quẽ Græci ἐγγόνασιν dicunt? Quare non memorarunt alia neceſſaria? Nomen Grammaticum: vt Deriuatiuum, Genitiuus, Modus, Figura: Nomen Logicum: vt, Conſignificatio, Concluſio: Nomen Mathematicum, Nomen Metaphyſicum, & alia? quæ alia alio modo ſignificant, quam hæc vulgata noſtra. Poſtremò peſſimè ſenſere, quum dicerent, priores illas ſpecies eſſe, tam Primitiuorum, quàm Deriuatiuorum. Quis enim dicat, Patrium nomẽ aut Gentile, Græcus, Romanus, Latinus, Atticus eſſe Primitiua? Vbi error maximus eorum patet, qui putarunt diuerſum eſſe Denominationem à Deriuatione, propterea quod ſic in aliquibus inuentum eſſet: vt à Iuſto Iuſtitiam deducebant. At hoc accidit contra rei naturam: nam Iuſtitia prior eſt, quam Iuſtus. ſed ſicut res à re, ita vox à voce: quare vt Roma prior fuit quam Cæſar, ita à Roma Romanus dictus: vbi & Patrium, & Deriuatiuum, & Denominatiuum vnum ſunt.

Has nebulas Grammaticorũ quũ diſcuſſimus, duo ſuperſunt, quæ agamus: primum emendabimus eorum definitiones, quà opus ſit: deinde exactiore iudicio ad certa capita reducemus.

Adiectiuum,inquiũt,quod adiicitur propriis vel appellatiuis, & ſignificat laudem, vel vituperationem,vel mediũ,vel accidens,vnicuique. Principiò definitio hæc nõ eſt ab eſſentia,ſed ab accidente.Eſſentia enim Adiectiui eſt, ſignificare aliquid alicui quod inſit: ad hoc, quod eſt Adiici,accidens eſt: poteſt enim vel adiici,vel non adiici: accidit enim voci vt conſtruat orationem: quanquam hoc accidens eſt proprium, fluens ab ipſa eſſentia. Sanè etiam extra orationem hæc vox Bonus,dicetur Adiectiuum:nec tamen adiicietur. Itaque peruerſè quoque data eſt definitio hæc: cùm præpoſitum fuit hoc quod eſt Adiici,huic quod eſt Significare. Peruerſa verò etiam alia ratione.Cùm enim Laudẽ & Vituperationem poſuere, addiderunt Accidens:quaſi verò ea accidentia non ſint:atque eſt,veluti ſi dicas, Coruus eſt crocitans animal,nigrum,coloratum. Accidẽs igitur ſiue ſignificet σύμπτωμα, ſiue συμβεβηκός, ſiue ἐνδεχόμενον, genus eſt comprehendens Laudem, & Vituperationem, non minus quam Album, & Nigrum, quæ ipſi pro exemplis appoſuere. Malè etiam appoſuere Vnicuique: non enim dantur definitiones individuorum, ſed ſolæ ſpecies definiuntur. Verùm poſt hæc maiorem errorem commiſere:nam (omitto alias ineptias) ſic ſtatuunt, proprium eſſe Adiectiuorum, ſuſcipere Comparationem: At hoc eſt falſiſſimum: nam quis audeat dicere hoc nomen Medius,intendi poſſe,& remitti gradu Coparationis? Quis neſcit, Hodiernum, eſſe Adiectiuum? quis alia multa? Negligentia quoque

illa non parua: etenim de iis, quæ Quaſi ad aliquid dicuntur, vbi ſcripſere interponunt de Synonymis neſcio quæ, & Dionymis atque eiuſmodi, & falſò, vt diximus ſupra, & non ſuo loco. Interrogatiuum, aiunt, eſt quod cum interrogatione profertur. Leuiter ſanè nimis: quippe & Verba cum interrogatione proferuntur. Deinde dixere, Infinitum eſſe Interrogatiuo contrarium, profectò inanem modum docendi. Nihil enim eſt contrarium interrogationi: niſi non interrogata: aut ſanè Reſponſiuum appellandum ſit, vt aliquid aſſequamur: Reſponſio nanque nō eſt verè contraria Interrogationi: quippe aliquādo eadem: vt, Venit? reſpondebis, Venit. Neque forma ipſa interrogandi eſt verè contraria formæ reſpondendi: alioqui quæſtio eſſet contraria concluſioni. At quæſtio nihil affirmat: ergo non contradicit. Sed vſus tenuit, vt dicamus: Contrà reſpondit: quia ex altera parte item eum eſſe dicimus, qui reſpondet. Infinitum verò quomodo contrarium faciant Interrogatiuo? neutrū enim quicquam ponit: alterum quærit, alterum neſcit. Quid quòd Infinita dixit eſſe Relatiua? qua oratione nihil turpius. Relatiua. n. omnia Finita ſunt. Fiunt autem infinita appoſitis verbis non finientibus: vt Neſcio ſit is, qui tam indoctè ſcribit. ſed, ipſa Interrogatiua ſunt Infinita: nihil enim ſtatuit qui interrogat. Diuiduum inquiunt, eſt quod à duobus, vel amplioribus ad ſingulos habet relationem. vel ad plures in numeros pares diſtributos: vt Vterque, Alteruter, Quiſque, Singuli, Bini, Terni. Omitto barbariem

quum poſuere. Amplioribus, pro eo quod eſſet, Pluribus. Rem ipſam agamus. Male expreſſere vim horum exemplorum : neque enim hæc vox Vterque habet relationem à duobus ad ſingulos:ſed à ſingulis ad duos transfert ſignificatum. nam quum dicas, Vter? vnum intelligis ex duobus. Itaque colliges ambos in reſponſione ſic:& & hic, & hic, per coniunctionem. Que:Vterque. Itaque non eſt Diuiduum, ſed Diuiduo contrarium. Diuiduum potius erit, Alteruter, Vtercunque, Vteruis. Præterea non puduit diſtinguere hæc tanquam in ſpecie, diuiſa à ſpecie numeralium. Imo verò Numerale eſt genus complectēs duas ſpecies, Diuiduum: vt, Alteruter: & Indiuiduum:hoc autem rurſus duas:Diſtribuens, vt Singulus:Non diſtribuens, vt Vnus. Itaque potius affectiones numerandi, quàm ſpecies ſint: ſicut & Ordinale: Hæc ita ſe habent. Nos autem hæc incondita prudentius digeramus, recepta prius nominū ſignificatione. Omne quod eſt, aut eſt Abſolutum, aut Relatiuum. Abſolutum eſt quod à nullo dependet. Relatiua, quæ mutuo naturæ nexu cōſtant. Eſt autē Abſoluti nomen minus conſultò poſitum. quod.n.aliquando vinctū fuerit, quū deſiit vinctū eſſe, Abſolutū dictū eſt. Verùm verborū inopia interdū premimur : vtemur autem receptis, vt intelligamur, Videamus igitur, an vllū nomē rectè dici queat Abſolutū. Abſolutū pluribus modis intelligitur: Abſolutū à cauſſa: vt, Deus:à materia, vt motrices mentes orbium cœleſtiū:à ſubiecta ſubſtātia, vt ſubſtātiæ omnes à relatione, vt quæ ad aliud non referuntur. Igitur

tur ipſius nominis natura nullo horum modorũ abſoluta eſt:cauſſas enim habet, primum ſui autorem:pro materia,vocē,ſcripturàmve, aut quid ſimile.Quum autē rerũ notæ ſint,ſiue ſigna quædam à relatione,non erũt Abſoluta. Nomina igitur omnia in prædicamento Relationis ſunt, quatenus ſignificant. Verùm omni in relatione eſt ratio referendi, & termini ipſi relationis, & res ſubiectæ, quæ deferunt relationem:vt, Cæſar ſi Catonis filius eſt,tria hæc oſtendentur: nam ratio qua Cæſar ad Catonē vt filius, & Cato ad Cæſarē vt pater,eſt vis illa procreãdi tũ actiua, tũ paſsiua.Res deferētes relationē,ſunt duæ,ſubſtantiæ indiuiduæ. Terminus relationis filij, eſt Cæſar:patris,eſt Cato.Igitur filius in prædicamēto Relationis eſt:ſed connotat ſecum rē abſolutã ſcilicet ſubſtantiam. Non longè diſsimili ratione Nomen dicas ipſum quatenus ſignificat, eſſe Relatiuum. quatenus abſolutam rem ſignificat, eſſe Abſolutum. Sic dicas,Cæſarē eſſe filiũ militarem:vt relatiuũ filius,etiã militiã conſignificet rem abſolutam.Ergo ſic Nomina certis generibus partiamur:aut à Re ſtatim deducũtur, aut ab alia voce,A Re,aut abſoluta,aut relatiua.Si à voce,vt Hodiernus,ab aduerbio,Hodie, vocis illius naturam ſequentur. Quæ autem à Rebus deducentur, rerum naturam retinebũt.Oportet enim ſignum æquari rei cuius ſignum eſt. Itaque ſi ſubſtantiam indicabit,aut quantitatem, aut qualitatem,aut alia,inde ſumet appellationem. Perſequi autem tot ſpecies , eaſque certis nuncupationibus aſſequi,difficile eſt.Summa autē genera

Relatiuorum ſunt hæc:aut æqualia, vt Socius, vicinus:aut inæqualia, vt Seruus, Dominus.

CAP. XCIIII.

Abſoluta ſubſtantiua, & eorum genera, ac ſpecies.

ABſolutorum genera hæc ſunt: quædã ſubſtantiã ſignificant:vt, Enſis. Quædã quantitatem, eámque duplicem: Continuã:vt, Magnitudinem, corpus, locum, forum, tempus, Annus. Et Diſcretam:vt, Numerũ, Vnus, Duo. Alia ſignificant qualitatem:vt, Candor, Facies. Ex quibus ducas nomina generũ, ac reddas ſuũ cuique: Tẽporale, Locale, & quæ ſuprà. Factitia autem ad gen⁹ qualitatis, quatenus ſic ſonãt, Murmur, Turtur, Sibilus, Fremitus:quanquã ſignificatus ad alia genera referatur. Sic etiã Aduerbialia dicta, non quòd aduerbiũ ſignificent:ſed ab origine: quo conſtat, has denominationes nõ ſemper à ſignificato produci. Generale autẽ & Speciale potius ad dialecticũ ſpectant. Sic Corporale & Incorporale reduces ad ſubſtantiã & alia genera: vt Deus ſubſtãtiale eſt, incorporale:Candor qualitatis incorporalis. An verò id, quod aiunt, verũ ſit, Orationem eſſe incorporalem? Nã de vocali, aut ſcripta oratiõe ſi ſic ſentias, falſò intelligas. Eſt enim orationis Forma ſignificatio:Materia, papyrus atramentum, aër ipſe:Figura, ſtructura illa.

CAP. XCV.

Abſoluta diminutiua.

HOrũ affectus quorundã, Diminutio eſt: ita vt res ipſæ quibãt aut intendi, aut remitti.

Quare in ſubſtantia non videbatur inueniri poſſe ſignificatus Diminutionis. Verùm ab affectibus, ſiue accidentibus circunſtantibus effectum eſt, vt reciperet Diminutionem. Sicuti etiam dicimus, Maiorem equum: eſt enim quod ad quantitatem ſpectet, non quod ſubſtantiam. Igitur ſic reſoluimus, vt dicatur, Plus quantitatis in equo, non autem plus equi. Ita dicimus Homuncionē, & Homulum, quantitatem reſpicientes in homine, non hominis ſubſtantiam, Atq; is ſanè error à vulgo, non à ſapientibus profectus eſt. Puellus autem ætatem ſignificat, non ſubſtantiam: ætas autem ſub tempore collocatur. Compoſita etiã ex vtroque inuenias. vt, Pumilus, & Pumilio, ex Puero & Homulo conflatum fuit. Abuſi autem ſunt veteres nomine Diminutionis: nam Minuere, eſt tollere quantitatem. Diminuere igitur, vtranque quantitatem ſtatuit in diuerſa: at ab Homine cùm ducis Homulum, decurtas potius, quàm Diminuis. Quæ fuit cauſſa, vt alii conſultius Deminuere dicãt. Eſt enim Diminutio affectus conſequens Diuiſionem. Omne enim diuiſum ita minuitur, vt eadem quantitas minor dicatur, quoniam partes ſeparentur: at in nominis Diminutiui ſignificatione nullæ extant partes, ſed Deminutiuũ eſt quod ſignificat minus quàm Primitiuum. Quoniam autem eſt ſpecies Deriuatiuorum, & Deriuatio eſt Figura, & Figura eſt affectus nominum generalis: igitur etiam Deminutio generalis nominũ affectus erit: iccirco & Abſolutis, & Relatiuis, & Apellatiuis, & Adiectiuis, & Cõmunibus, & Propriis competit. Quare non

inter genera nominum, ſed inter accidentia propria recenſendum fuit: vt, Homulus, Pulchellus, Romulus, Meliuſculus eſt, Antonilla. Nunc igitur de Abſolutis.

Quantitatem quædam imitantur, quædã non, ſed ei cohærent tantùm. Quare Deminutiua ſecundum hæc tria dicentur: competit enim maius, vel minus ſoli quantitati. Dicimus tamen maiorem calorem analogia quadam ſignificationis. Igitur primò indicabunt quantitatem: ſecundo loco id, quod hæret ei: tertio, quod eam imitatur. Quantitatem ſtatim dicunt, Tãtulus: & proxima huic in ipſa ſubſtantia, Auicula, Capitulum, Fraterculus, quæ ei cohærentia ſunt. Sic Anniculus, non diminuit annum, ſed notat paruitatem ſubſtantiæ, cuius motum, anni quantitas metitur. Ea verò quæ quantitatem imitantur, ſunt ſicut Regulus, cùm Regẽ paruum ſignificat: propterea quòd qui vaſto corpore ſunt, cæteros anteire robore videntur, item imperio: ita ii, quorum in poteſtate populares ſunt, eam magnitudinem imitantur: atque iccirco deminutione notantur.

Quum autem variis terminationibus præſcribantur, eæ non ſunt præſentis operæ. Sed illud animaduertendum, quædam quibuſdam flexibus Deminutiuorum efferri, quæ ad ipſum genus nulla ratione adduci poſsint: vt, Cuculus, & Cœnaculum, aliáque eiuſmodi aliquot: nam quæ veteres afferunt exempla non omnia vera ſunt. vt Auunculus Deminutum ab aúo eſt: Abba enim auum appellabant: item patrem, & patris ac matris fratrem. Illi cùm patrui nomen quaſi patrem alterum

rum attribuerent, matris fratrem quaſi remotio rem puſillum auum appellarunt.

Finis igitur Deminutiuorum is, Tollere quan titatē, aut alia quæ remitti poſſunt: ſic Regulus, paruum regem imperio, Veraniolū dixit Catullus vrbanitate: ſicut Romulū, & Sergiolum, pueros: non adulatione, vt aiunt, qui id à Græcis ſum pſere: Romani enim non fuit adulari. Fraterculū quoque gigantū iidem malè dixere ab vrbanitate: ſed reſpexit ad Gigantum vaſtitatem. Probro: Meretricula, Puſio. Imitatione: ab Angui, Anguilla. Minus rectè etiam, qui contendunt, à Recto Fidis, & Apis, Fidiculam, & Apiculam, ducta: falſa enim ratio eſt. Si à Fides, eſſet fidecula. Primùm videntur negare mutationem vocalium in deductis. Deinde ſatis conſtat cōmodius fieri ſi Rectus à ſecūdo caſu differat. Itaq. ſi nō inueniatur apud autores Fidis, rectius facias, ſi neges vnquā fuiſſe. Et Ouidiana Apis, ex deteriore deprompta vſu ſit. Verùm ego arbitror inter vtrunque ſonum pronunciari ſolitum: vt in Niſe, Niſi: Here, Heri. Itaque quum Ædes, non Ædis: Sedes, nō Sedis in recto legatur, tamen Ædiculam, & Sediculam dictum legimus. His autem non erat hic locus, niſi huius quoque rei cauſſa nobis reddenda fuiſſet.

Ex his, quæ diximus, conſtat, Nomina in Aſter, à veteribus rectè inter Deminutiua eſſe collocata, temerè à recentioribus ablata. Eorū argumenta ſunt hæc: Si eſſent Deminutiua, non fuiſſet à Terētio addita altera nota paruitatis, apud quē legimus, Paraſitaſter paruulus. Itē Pullaſtra, grādi-

uſculam potius ſignificat pullam : Præterea Apiaſtrum eſt miræ altitudinis. non igitur erit diminutiuum.quare Imitationem non Deminutionem dicent. Ad hęc ſic reſpondemus: omnem imitationem indicare deminutionẽ: quare quod tollũnt,id ipſum ſtatuunt.Et quod additur àTerentio paruulus,ſignificat corporis quantitatem ætate imperfectam, vt ſit deminutio corporis:at paraſitaſter eſt artis deminutio:vt is ſit, qui haud magna cum re paraſitatur:& quia agit, ſiue imitatur paraſitum citra paraſiti modum eſt. Apiaſtrum autem non eſt deminutiuum ab Apio,ſed ab Apibus ductum, vnde etiam μελισσόφυλλον, id eſt Apiſolium dicitur à Græcis : Citraria enim eſt:quin ea Apium neque imitatur, neque ſimilis eius eſt.At quod Apiaſtrum eſt ab Apio deminutum ſanè eo longè minus eſt. Verba Plinij ſunt in xx. libro: Naſci in Sardinia herbam ſylueſtrẽ Apij ſimilem:quod ſit Apiaſtrum,Apio minorẽ è Salluſtij hiſtoria ſumptum videtur. In Sardinia,inquit, herba naſcitur, quæ Sardoa dicitur, Apiaſtri ſimilis:hæc ora hominũ,& rictus dolore contrahit,& quaſi ridentes interimit.Pullaſtrã autem omnino minorem Pullam intelligimus: quippe Pulla, & Gallina iuuencula : idque tam contra eos,quam pro eis facit : neque enim Pullaſtra, aut ſylueſtris eſt, aut pullam imitans : vt quid enim minorem maior imitetur?aut quomodo imitatio in ſubſtantia,aut in quantitate naturali ſita ſit,quæ affectus animi, aut in ipſo affectu poſita eſt? Surdaſter quoq.qua ratione ſurdũ dicetur imitari ? ſed enim idem eſt, quod ſubſurdus,

dus. Cauſſa autem huiuſce terminationis à Græcis conſtituta eſt: φιλιππίζειν, ἀντωνιάζειν, eſt Philippum, aut Antoniũ agere: ſic παρασιτάζειν, vnde Antoniaſter, & Paraſitaſter: ſic ὀγκιστὴς apud Galenum παρὰ τὸ ὀγκίζειν: ſic παρασιταστὴς, & Aeolicè verſo ſibilo in literam vibrationem. Qui igitur imitationem tantùm attribuêre, non meminerãt ſurdaſtri: qui ſuſtulere deminutionem ob Terentium, non videbant, duas paruitates eidem poſſe euenire, corporis, & artis: qui omnino non putarunt eſſe Deminutiua, neſciebant imitatione ſignificari inæqualitatem duorum, quorum minor ſit is altero, quem imitatur.

Proprium Deminutiuorum habere deriuata, non à primigeniis, Hortulanus.

CAP. XCVI.

Collectiua, & comprehenſiua.

IN Genere quantitatis, quæ reliqua ſunt, ponemus ea, quæ vocant Collectiua. verum vox à definitione diſſentit. Colligere nanque eſt aliquo modo vnũ ex multis facere: at Populus, aut, Vulgus, quod dat ſignum nobis colligendi? potius, Vterque, & Ambo, & Omnis, ſunt ſigna Collectiua: illa autẽ, quæ ſic ab antiquis ſunt dicta, Comprehenſiua potius iudicabuntur. At ipſi Comprehenſiua dixere his non abſimilia: cuiuſmodi eſt, Vinetum, Roſetum, & eiuſmodi. Verùm hæc nihilo diſtant, niſi modo ipſo ſignificationis: nã Populus rem vnam è multis conſtantem notat: at, Vinetum, vnam rem multas comprehendentem. Non eſt Collectiuis diſſimile, Arena, Scopa,

Scala,& eiuſmodi, quæ fruſtra plurali duntaxat numero dici debere contenderunt iccirco, quia multa eſſent. Neque illis in mentē venerat, quod cunque eſt, vnum eſſe. At quod eſt, aut eſt vnum Subſtantia, velut dicebamus, vt Homo & Equus: aut Accidente, vt Homo & Album: aut Subiecto vt Album & Dulce in lacte: aut Miſtione, vt Poſca: aut Aggregatione, vt Aceruus. Igitur in ſingulari ſi pronuncies, rectius deſignes vnum eſſe: vt, Cumulus, Grex, Turma, Theſaurus: vt etiā in plurali diuerſis locis poſita ſignifices: vt, Cumulos arenæ, Italicæ & Ægyptiæ: Greges, tuum & meum. Eſt præterea vnum Mathematicum: vt quadrantalis figura vnum eſt ex multis lateribus: ſic Quadrigam debes dicere, vt & Alcibiadis & Hieronis Quadrigas poſſis. Eſt etiam vnum Dialecticum, vel Metaphyſicum, vt Definitiò, quæ conſtat ex genere & differentia: & Species quæ cōſtat ex iiſdem deſignatis à definitione: quæ tamē ſingulari numero proferuntur. Quare multo vſui nomina hæc Comprehenſiua fuere. Multóque conſultius eſt hoc excogitatum, quàm ſit admiſſus mos pluralium, vt Thebæ, Piſæ: nam ſi ſic neceſſe ſit dicere, illud quoque neceſſe fuerit, vt ciuitates, nō autem ciuitas appelletur. Sic grege legato, vna res legata eſt, vt ait Paulus, neque pars poteſt recipi, pars ſperni.

Cap. XCVII.

Relatiua ſubſtantiua.

Relatiua aut ſunt Subſtantiua, vt ſeruus: aut Adiectiua, vt libertinus. Itaque affectio eſt nominis

nominis àut genus vtrãque cõplectens ſpeciem, ſubſtantiuorum,& adiectiuorum: neque mirum: neque enim ſubſtantiam ſignificant, ſed eſſentiã referendi:itaque accidentis ſemper notæ ſunt. In priore genere cõtinentur Ordinalia,Primus,Secundus:aut his ſimilia.Centurio,præfectus: & alia talia quæ diximus,vt Ciuis,Vicinus:Nepos, Filius:quæ vnũ tantum terminum ſignificant. Videntur autem & Gentilia,& Patria ad hæc referri ſub adiectiuorum ſpecie : neque enim dicas Græcum, ſine Græciæ intellectu:ſed tamẽ Græciam,ſine Græci intellectione,poſſe dicere videris.Verùm non ita eſt.Plato Græcus fuit: Regio Attica,Græca:ſi ſubſtantias ipſas reſpicias,nõ referes:ſi nomina impoſita,quæ gentem ſignificẽt, non poſsis,quin referas.Terra illa non eſt alicuius terra : ſed patria eſt alicuius patria : Græcia autem Græcorum eſt,& Græci Græciæ. Itaque omnium nobiliſsima fuere Patronymica, quæ in voce ſubſtantiua , adiectiuorum plenitudinem ſunt conſequuta. Adiectiua enim ſignificant accidens,& modum quo inhæret ſubſtantiæ : quare aliqua ratione etiam ipſam connotant ſubſtantiam.Hoc etiam amplius Patronymica , quæ etiam certam ſubſtantiam conſignificant: nam incertum quidem filium vel nepotem, at certum vel patrẽ,vel auum,tanta vi, vt etiã propria nomina referri penè cogãt. Videtur enim Priamus referri ad filios hoc nomine Priamides : verùm non ita eſt:nam tametſi terminum nominat , nõ tamen eum refert ad hunc quem primario ſignificat:ſignificat enim filiũ Priami,quẽ ad Priamũ refert;conſignificat Priamum,ſed ad filium non

refert. Cæterùm eo præſtant cæteris, vt diximus; quòd vtrunque terminum relationis ſimul ſtatuunt voce ipſa, non ſolùm ſignificatu. Illud quoque mirum fuit, à proprio ductā vocem per denominationem, non eſſe Adiectiuam, ſed Fixam: id quod non potuerunt obtinere Poſſeſsiua. Appellatiua autem fuere amiſſo iure proprietatis. Neque enim potius Hector, quàm Helenus intelligetur eo nomine PRIAMIDES. Non propter eam rationem, quam afferunt, Singularia nō referri: hoc enim falſò dixere philoſophi quidā. Nam Relatiua quoque ſua habent indiuidua: vt, hic filius huius patris.

Proprium verò cùm fuiſſet per initia Patronymicorum, Græcis tantum in nominibus fieri: vſus Romanus ad ſua tranſtulit commoda vt, Romulides. Falſò enim dicebant quidem Patronymici loco vſos tum Poſſeſsiuo: nemo enim hoc legit nunc. Auxere quoque inſcitiā, cùm Latinorum tantùm eſſe dicerēt poſſeſsiuum: qui ſi Græca ignorabant: at meminiſſent ex poëmate, quod legerent aſsiduè, Troïa, & Typhoëa, & Euandrius. Quoniam verò etiam Mater ita refertur vt tum ea, tum Pater vnico nomine Parentis complectantur: iccirco ab ea quoque ducta ſunt: vt Coronides, Aeſculapius apud Ouidiū. Itē eodē filo ab auis maternis, quo à paternis trahebātur: Atlantides, Mercurius. Poſt hęc à ſororibus quoque, Phaëthontiades, ſorores Phaëthontis. Horatius etiam à factis, non ab ſanguine Tyndaridem dixit eam, quæ Clytemneſtræ more diffidiſſet bipenni caput viro. Moderatius veteres, qui ciues om-

omnes, tametſi non erant à principe ciuitatis geniti, ab eo appellarunt, Cecropidas, Athenienſes.

CAP. XCVIII.

Mobilia, ſiue Adiectiua abſoluta.

QVemadmodũ ſuprà diximus, Mobilia ſunt alia Abſolutarum rerum, alia Relatiuarum notæ. Abſolutę ſunt, Viuus, Exanimis, Anniculus, Seſquipedalis, Albus, Calidus, Frigidus, Circularis, Forenſis, & eiuſmodi: genera ipſa rerum ſi ſpectaueris. Habent autem affectus hos, æqualia eſſe ei, vnde ſunt denominata: vt à Iuſtitia, Iuſtus: iuſtus enim eſt, qui iuſtitiam æquauit. Secũdus affectus fuit, minus ſignificare: vt, Bellus. Tertius, augere ſignificatum: vt, Glorioſus, Populabundus. Proprium autem fuit Mobilium, tranſire in naturam Fixorum: vt, Pluuia: fuit enim per initia, Aqua pluuia. id quod etiam ex LL. libris deprehenditur, De aqua pluuia arcẽda. Eadẽ analogia fluuius, vt poſſis dicere, Fluuiũ Rhenũ. Ducta enim ſunt, aut à nomine, vt Candidus: aut à verbo, vt Bibax: aut ab aduerbio: vt Heſternus. Fluere igitur quum ſignificaret ipſum accidens per ſe: ducta eſt ab eo verbo vox, quæ in alio eſſe indicaret, Fluuius. Itaque vehementer falſi ſunt, qui ſcripſere, quædam Nomina eſſe neque Subſtantiua, neque Adiectiua: vt Verbalia, & alia quædam: cuiuſmodi eſt, Ciuis, & Seruus: quę propterea ipſi Ambigua appellarunt. Verùm res ſe aliter habet: Verbalia enim fuere Adiectiua, nihilo ſecius quàm Participia: ſed breuitatis cauſſa omiſſum eſt Subſtantiuum: quis

enim neget παντὶ, fuiſſe primum appoſitum, τῷ ἀνδρὶ: ſicut & Homerus dicit, ἰατρὸς ἀνήρ: ſicuti πλούσιος ἀνήρ: ſi enim Bellare habet naturam Adiectiui, nónne Bellator item habebit? ſignificat enim bellandi ſcientiam in Cæſare, aut alio. Itaque variatum fuit, vt etiã Bellatricem diceremus Camillam, & Arma victricia. Sic Seruum, & Seruam, Dauum, & Syram: & Seruum imperium, quod alii parêret. Sic pauper, Irus, Ilia, Regnum, at ſeorſum ponitur ad Ouidio, Pauper vbique iacet. Non ſunt igitur Ambigua: nihil enim medium inter ea, quæ diximus, in rebus: ergo neque in nominibus: ſed ſua natura Adiectiua fuere: vſus autem non mutauit, vt efficeret Subſtantiua, ſed Subſtantiua ſuſtulit: non vt hæc eſſent, ſed vt illa ſubintelligerentur. Sic dixit per initia, Pluit Deus: poſtea ſuſtulit Nomen. Sic dixit, Amatur à Cæſare: poſtea tacuit nomen, & paſſus eſt verbo nullam certam attribui perſonam. Quod autem addunt his, Ciuem, & Regem: vt dicatur, & vir Ciuis, & Ciuis bonus: & Populus Rex, & Rex bonus. hoc ſic increbuit, quemadmodum apud Græcos quod per articulum declaratur, ἀνὴρ ὁ πολίτης, λαὸς ὁ βασιλεύς. quã quam Rex quoque fuit Adiectiuum primò, & Conſul, & Prætor. Nam quòd vnum tantum genus obtinuerit, id non ipſius nominis, ſed rei quam notaret cauſſã factum eſt. Quum enim hæc accidentia non niſi in viris inuenirentur: non niſi virili genere potuere enunciari: quanquam etiam Reginam dicas. Sic Autor, vtrunque genus complexum eſt, cùm terminatio Maſculini

culini tantùm analogia præſcripſiſſet. Sic Græci per*n*itia dixere, πτῶχα λαγωόν, pauidum leporem: at vſus τὸ πτῶχα dixit, λαγωόν, ſubticuit. ſic φοῖβον ἀπόλλωνα, Phœbum perditorem: at ſimpliciter ἀπόλλων, ſubſtantiui ſui nomen obtinuit. ſic σκάμανδρον ξανθόν, quod pecora flaueſceſent eius potu: at Xanthi ſola appellatione Scamandrum intelligebant: vt hoc ſanè magis mirum ſit, ex Adiectiuo factum Proprium ſubſtãtiuum.

Secundum rerum genera quum Adiectiua diſtinguantur, non pauca eorum certis terminationibus inſignita fuere. Quæ igitur ſubſtantiam ſignificarent, multas facies ſunt ſortita: in Aceus: in Itius: in Inus: in Eus. In Aceus, materiam ſignificant: Panis hordeaceus: Interdum totam: vt Maſſis triticea: &, Pila cretacea. Alias partem: vt, Ptiſana hordeacea: nam etiam ex aqua cõſtat, nõ ſolo hordeo. Etiam fuſa ſignificatio ad cohęrentia, vt acino cõtentum granum, Vinaceum: quẽadmodum imitatus eſt Gallinaceus: quoniam ex gallinæ materia ac ſatu eſſet. Huic proxima terminatio, Cratitius paries, & Cæmentitius: idem ſignificauit. item materiæ cohærentia, vt Multitia veſtis: neque enim Multitudo materia eſt, ſed Linum, aut Lana: ſic Multatitia pecunia, quæ ex Multa: at Multatio materia non eſt, ſed forma potius, qua pecunia exigatur. Vt & hoc errarint, qui ſolam materiam, non etiam formam dicerent ſignificari: & malè ſcripſerint, Icius, non Itius: nam vt eſt à Iuſto, Iuſtitia: ſic fuit a Crate, Cratitius. Atque hæ duæ terminationes

Latinis ſunt peculiares: Alteræ duæ à Græcis profectæ, Cedrinus, Cupreſſinus, in Inus: & in Eus, Ferreus, σιδήρειος, Aeolicè, exempto, vt diximus I, ex diphthōgo. Abiegnus autem fuit paulò coactius dictum, ab Abiete. Iantinus verò & Amethyſtinus videtur colorem, nō ſubſtantiam ſignificare: verùm ita fuit, vt quaſi ex ipſa Viola, & Amethyſto confecta eſſet veſtis: quoniam ex ſuccis herbarum tincturæ perficiebantur. Quæret aliquis, An Tribunitius, atque alia eiuſmodi in ſuperiorem ordinem redigantur? Sanè ita eſt: etenim Tribunatus quaſi materia eſt eius loci in Republica, qui Tribunitiis debebatur: ſic Patritius Ciuis, cuius dignitatis materiam præbuerint patres.

Quæ verò qualitatem ſignificant, alia exeunt ſimplici, communique finitione: vt, Bonus, Celer. Alia Græco flexu denominatiuorum: vt à Pythagoræ ſapientia, Pythagoreus, & Pythagoricus. Sunt etiam duo alij modi verbales, πυθαγορειστής, vt Grammatiſta: & πυθαγορεικτής, ut πύκτης: & συρεικτής, Aeolicè. Sic neſcio quo feliciſſimo commento Franci etiam nunc poëtam, patria lingua, Factiſtam dicunt. qua voce nulla meliore analogia Græcam potuit & excipere, & exprimere. Enarratores Theocriti agnoſcunt inter eas terminationes differentiam ad ſignificādum, quam qui volet, inde petat. Sunt & alia quæ ipſam qualitatem ſub exceſſu quodam notant, exeúntque in OSVS: ea habuere originem à Grecis, vt Vinoſus, οἰνώδης, eſt enim οἰνώδης, qui plus vini appetit, quàm par ſit: aut qui plus vini obtinet.

ſcili-

ſcilicet aut ſubſtantiæ, aut ſaporis, aut odoris, aut coloris: vt apud Homerum alia terminatione, οἴνοπα πόντον. Sic duo quoque modi ſignificandi apud Latinos fuere: Ingenioſus, qui multũ ingenij haberet: Mulieroſus, qui multum mulierum vellet habere. Trahunt autem originem à nominibus, Græcorum eorundem exemplo: non à verbis, vt putarunt: his exemplis, Stomachoſus, Sudioſus, Quæſtuoſus, Sumptuoſus Sed à Stomacho: quod apertius patet in aliis: nam à Studio, non à Studeo, habet vocalem ſuam ſtuuioſus: & à Sumptu, & Quæſtu, ſuam cætera. Itaque M. Tullius ſic loquutus eſt: Non vt mihi ſtomachum facerent, quem nullum habeo. Quare à Criticis notatus fuit Nigidius Figulus, qui Biboſum dixit. ſuam enim habent à verbis terminationem pari ſignificato, Edax, Bibax, Emax, Vendax, Loquax, Dicax. à nominibus rarò, Linguax. Et aliam infrequentiorem, Bibones, Comedones, Calcitrones: & à nominibus, Catillones, Popinones: quanquam à Catillando & popinando quoque duci poſſint, vt à Lurcando Lurcones. Sed quædam omnino ſunt à nominibus, vt Ciliones à Ciliis, & Labeones à Labiis. Horum item Græca origo fuit: ſic enim effingunt illi nomina Comprehenſiua: vt, ὀρνιθῶνα, δαφνῶνα, πλαταvῶνα: loca plena Auibus, Lauris, Platanis. & vnum facetum ſanè, κενεῶνα, partem corporis, quæ Ilia à quibuſdam putata ſunt. quoniam igitur plus vacui ibi eſſet, quaſi multo vacuo plena eſſet, κενεῶνα ſuperiorum analogia appellarũt. Eorum autem ſignificatus alius actiuus,

vt Studioſus: alius paſſiuus, vt Formidoloſus: alius indifferens, vt Montoſus: quæ fuit cauſſa, vt à verbis deduci poſſe putarit Nigidius. Habuere autem modum ſignificandi, vt diximus, exceſſum. Exceſſus autem omnis vitioſus: Virtus enim aut medium, aut in mëdio. Verùm nominum quorundam vi factum eſt, vt etiam virtutis limitibus continerentur: eius rei cauſſa fuit, propterea quod omne bonũ difficile paratu eſt: vt eſt apud Heſiodum, & Vergilium, & Platonem, & Ariſtotelem. Ergo conatus ille frequentium atque affectatarum actionum intra laudis metas conſtitit: vt, Studioſus: nemo enim ſatis pro re ſtudere poſſit. Quin media quoque vocabula, vt Fama, & Dolus, in deteriorem partem flexa fuere. Famoſam Mœcham, Doloſum mercatorem: propterea quod facilior habitus, deterior eſt. Iccirco diuinus poëta Famam, malum definiuit. Hæc pertinent ad cauſſas & Originis, & Significationis. Materia autem ſic ſe habet: Quædam ſimpliciter deducuntur, vt à cerebro, cerebroſus: quædam cum additamento vocalis, vt à cura, Currioſus: quanquam non ſine ratione: Sabina vox fuit, non vt ineptiunt, quia Cor vrat. Quirites dixit Plebem Romulus, ſe Quirinum, Senatum Curiam: omnes eodem vocabulo, vario flexu. Inde Curioſus dictus, qui ſatageret Conſultorum Senatus. ſimul Curæ nomen deriuatum qua diligentiores patres vocarentur. At apertiſſimè aſſumpſit Formidoloſus à Formidine. Monſtruoſus, autem quod dicunt quidam, puto eſſe barbarum: nam in manu ſcripto

pto Martialis exemplari, quod de præda Fontarabiæ nacti ſumus, ſic ſcriptum eſt; Montoſæ decus Vmbriæ. Tortuoſus quoque & Saltuoſus nihil aſſumpſere: ſed à Tortu, & Saltu, ducta ſunt: ſicut à faſtu Faſtuoſus. quanquam igitur videntur quantitatem ſignificare, tamen non ita eſt, ſed intentionem qualitatis: nam tametſi Mons ſignificat quantitatem, at Montoſus, habitum illum montium notat. Sic euenit etiam in alia terminatione, ṽndvs: Magnitudinem nanque indicat: Cæterùm non ſolius Quantitatis, immò verò, vt ſuprà dixi, Habitum quendam. Neque verò dubium eſt, quin à maris exceſſu naturam nacta ſint, quippe ab Vndis. Nam Maris nomine antiqui pro magno vſi ſunt. hinc Pelagus, quia πέλας ἄγει. Iam enim τὸ πέλας ſignificat tractum ipſum. Et Callimachus quaſi prouerbio vtitur in Apollinis hymno:

Οὐ φιλέω τὸν ἀοιδὸν ὃς οὐδ' ὅσα πόντος ἀείδει.

Et apud Latinos, Maria ac montes polliceri. Vulgò etiam dicimus, Maria, de re immenſa. Sic Catullus quum multa propoſuiſſet etiam maiora fide, ſubdidit, Cætera ſunt maria. Sed de his alibi. Eorum autem Materia talis eſt, vt quædam b, habeant, alia c. Populabundus, Iracundus, Rubicundus, Verecundus: quorum origo à futuro verborum ducta ſignificatum expreſsit perpetuationis: vt, Populabundus, non ſolùm qui populatur, ſed etiam populabitur. Pauca ad præſens reſpexere: vt, Iracundus ab eo quod eſt, Iraſci, exempto ſibilo, quaſi qui ſemper iraſcatur:

Rubicundus, qui ſemper rubricet: nō, vt vulgo vtimur, actiua ſignificatione tranſitiua, ſed abſoluta, aut μέση, quemadmodum cùm dicimus Lauat, id eſt, Lauatur. & apud Poëtam, Iam venti poſuere. Verecundus autem originem paulò habuit obſcuriorem, propterea quòd abolitū verbum eſt Vereſcor: ſicut contrà, Adipiſcor ſuum primogenitum amiſit. dicebāt enim Apere, ἀπὸ τὸ ἅπτειν, vnde Apex, & Apes, & Examen, cuius ſimplex non inuenitur ſic voce primaria. ſed in Amento. verùm de his alibi. Continuationem igitur dicimus, quia Rubicundum non dicam me, ſed Silenū, cuius facies multi atque aperti ruboris ſit: Nireum non dicam iracundum, Achillem dicam, multæ iræ, & quam ipſe præ ſe ferat. Facundus literam mutauit, ſi à fando, non ab efficacia ductum ſit. Fœcunda à fœtu, per cōciſionem. Rotundum quoque, ſi ab eruditioris iudicio concedatur mihi, videtur non abhorrere. Neque verò habitum illum cum exceſſu ſolùm indicant, ſed etiam vehementiam quandam, atque extantem præter modum exuperantiam in rebus inanimis: quaſi quum dicas Mare fluctuabundum, vel vt ait Gellius, Vndabundum. In rebus autem voluntate præditis, etiam Oſtentationem, ſiue Profeſsionem, atque etiam, vt ita dicam, Satagentiam. nam quemadmodum differt Verbale à Participio, ita à Verbali genus hoc nominum. Pugnare poteſt quiuis, atque erit Pugnans: Pugnator longè alio modo idem ſignificat; addit enim habitum ſciēdi pugnas. Sic, Populās, & Populator: at Populabundus hoc apponit inſuper,

vt

vt palàm præ ſe ferat animum ac ſpiritũ Populatoris. Iccirco veteres nõ malè dixere: quum imitationem quandam his nominibus attribuere, ſimul & ſimilitudinem: quippe geſtuoſa quodammodo quæ ſint. Propterea dixit Salluſtius in Iugurthino: Quaſi vitabũdus: id eſt, quaſi is, qui præ ſe ferret metum, vt hoſtem eliceret, quem vitare ſimularet.

Eſt alius modus eiuſdẽ terminationis in INVS: nam ſuprà correpta vocali pronunciabatur, Faginus axis: & Materiam indicabat. at in quibuſdam producitur, & Qualitatem conſiſtentem ſignificat: vt, Libertinus, Et in Ilis, Seruilis, Herilis. & vnum correptum Pugil. fuit enim Pugilis per initia, ſicut Ciuilis. Et quemadmodum ſuprà in Itius Materiam notabant, Cœmentitius, Cratitius: ita etiam Aedilitius, & Tribunitius, quaſi materiam, non veram, analogicè enim Tribunatus dicitur materia dignitatis, ac ſtatus hominis. Qualitatem igitur indicant, id eſt conditionem, à materia, aut quaſi à materia, ſub ratione quadam paſſionis: vt Aſcriptitius, qui eſt aſcriptus: Fictitius, qui eſt fictus: Dedititius, qui eſt paſſus deditionem: Deditio enim quaſi materia quædã eſt Capite diminutionis: eſt enim affectus deditionis, amiſsio libertatis. Eiuſdem modi ſunt in Alis: vt Triumphalis, qui ex Triumpho gradum adeptus eſt in ciuitate: furialis, furiis captus: Mortalis, eadem ratione dicitur, qui morte affectus eſt: nam quòd ad aptitudinem tranſlatum ſit, hoc vſus occupauit. Cæterùm de mortuo primùm ſic ſunt locuti, Mortalis fuit:

deinde etiam quum ad viuentes reſpiceret, propterea quòd eſſent eiuſdẽ naturæ, eoſdem quoque Mortales vocauere: ſic etiam Capitale crimen dixere, quod capite lui meritum eſſet: quo ſignificato etiã quæ nõdũ vocata eſſent in iudiciũ intellexere. His ſimilia in Orius: Cenſorius, Pretorius: hæc ſequutum illud fuit, Vxorius. Nam Cenſura ac Prætura acta certis limitibus vitæ præſcribebant ciuibus: ita vxoris imperio qui cohiberetur, eodem vocis flexu ſignificatus eſt. Verùm quia certa nomina eam terminationem non admittebant, aliam eundem in vſum excogitarunt, in Aris: Conſularis, vicino ſono ſuperiori, quæ erat in Alis. Verùm huius modus latè fuſus eſt: dices enim Robur militare, etiã in Remige, qui nunquam miles fuerit, quoniam in milite repertum iam eſt. verùm à cauſſa efficiente ducta ſunt: vt Viam militarem: etiam in prædicamento τοῦ ἔχειν, vt Sagum militarem. A Singulo quoque Singularis dictus. & alia quædam, quæ ad philoſophum ſpectant: de quibus exactiſsimè in primo hiſtoriarũ à nobis eſt diſputatum. Alia natura eorum eſt, quæ in Aticus, habitum à natura inditum notant, Venaticus: aut etiam ſubſtantiam, vt Aquaticus: ſiue, vt malis, habitum in aqua, aut propter aquam agendi. Mutuatica pecunia apud Gellium, quæ actione mutui condici poteſt: Mutui enim naturam induit ex ſtipulatione, aut pacto, aut eiuſmodi. Alia eorum, quæ in Trimus, in prædicamento τοῦ ἔχειν, vt Patrimus, Matrimus, qui patrem & matrem habet: Aeditimus, qui ædem: at Legitimus, potius

paſsiuè

paſſiuè, qui à lege conſtitutus eſt. Finitimus videtur relationem notare, verùm id non à terminatione ſed à ſignificatione nominis huius finis; factum eſt: & ſignificat eum qui ſuos fines habet. Hæc omnia corripiunt terminationem. At Bimus, Trimus, Quadrimus ab anno ducta, non facilè eſt dicere, ſalua verecundia ineptiendi, quare producant, niſi propter conciſionem. In Arius, eundem habitum ad agendum: Sagittarius, qui ſagitta vti ſcit: Buſtuarius, qui buſto præeſt. Quædam etiam paſſionem notarunt: vt, Tumultuarius, qui tumultu ſit conſcriptus. Etiam ad ætates vſus tranſtulit, Sexagenarius, vbi neque actio, neque paſſio, ſed τὸ ἔχειν: ſicut Centenaria vſura, de qua ſuo loco: quomodo Binarius, Ternarius. At carpētarius etiã opus facit: carrucarius non, ſed facto vtitur, vt Armētarius. Nũc alia duo videamus: Quod aptum natũ eſt quippiam aut agere, aut pati, id πεφυκέναι dixerũt Græci: propterea quod rei ipſius φύσιν ſequeretut affectus ille. Duas autem habuere apud Latinos, totidem apud Græcos terminationes: in Iuus, actiuam: in Ilis, paſſiuam: ſic Græci αἰσθητικὸν, id quod aptum natum eſſet ad ſentiendum aliquid: αἰσθητὸν, id quod aptum natum eſſet ad ſentiendum ab aliquo. Prauè à Barbaris eæ voces trãſlatæ ſunt in Latinitatem: ſic enim interpretati fuere inſcriptionem libri Ariſtotelici, de Senſu & Sēſato. nam αἴσθησις ſenſus eſt: αἰσθητικὸν, quod ſenſu præditũ eſt. eóq. aptũ eſt vti: αἰσθητὸν, qđ ſenſu perſpici poteſt. De Sēſiuo & Sēſili dicēdũ fuit: aut molliore, ſi reperias vocabulo, ſed ad

hunc modulum apto: vt in libro de Inſcriptione à nobis declaratum eſt. Nam etſi Senſio paſſio quædam eſt, tamen ſub actionis rationem recepta eſt eius ſignificatio: vt Tango, & Guſto, & Audio: ſed de his alibi. Actiua igitur terminatio Græca maxima prudentia conſtituta fuit. affinitate quadam coniūcta cum verbis illis, τυπτειω, αἰσθητιω, vt affectus à verbo, & aptitudo à nomine τυπτικὸν, αἰσθητικὸν habeāt cognationē. Molli' tamen ducas à præterito, quaſi ſit à τυπτίζω, τυπτικόν. Noſtri in Iuus, vt diximus, hoc expreſſere, ſumpta occaſione ab Acolēſibus. nā quædā nomina deducta communi pronūciatione interpoſito proprio elemento pronūciabant. Ἀργεῖος alij ipſi ΑΡΓΕΙΗΟΣ. Igitur vt ab eo quod eſt νότος, dicitur νότειος, qui Auſtri vim habet: ſic ab eo quod eſt, Actio dicetur Actiuus, qui agendi habeat poteſtatem. Exempla ſunt multa: Internecium bellū, quod vtrunque bellatorem necat. Fugitiuus ſeruus, qui fugit, quoniam ſuapte natura ad id propenſus fuit: Genitiua membra, apud Ouidium, τὰ γεννητικά. Tempeſtiuus quoque, non, vt dixere, ſignificauit occultiorem actionē: ſed ſanè fuit is. qui tempore temperaret. At enimuerò paſſiuum qua ratione dictum fuit? Terminatio actionem, paſſionem notat ſignificatio. Græcos malè ſecuti ſunt qui παθητικὸν, potius παθητόν. nā paſſiuum erit id, quod faciat aliquid pati: hoc autem fuerit potius actiuum. actio enim & paſſio quum vnum tantùm ſit, ſed differat ratione: vt vulneratio actio ſit Achillis, & paſſio Telephi: paſſiuū & actiuum idem erit, quoniam & ſignificatio eſt

eiuſdem rei,& modus idem: Nam & terminatio in Iuus, ſignificat actionem, & ipſa paſſio ab actione nō diſtinguitur re ipſa: igitur ſignificabit rem ipſam in agente. verùm Grammatici ſerò ſapientiam cum vocabulorum vſu coniunxere. Quæ verò ſignificant paſſionem, in Ilis exeunt, præeunte ſecundum verbi naturam conſonante: vt, Habilis, Facilis, Agilis, Plicatilis: in quibus elementum verbi anteit: Habeo, Facio, Ago, Plico. Quędam autem à futuris ducta ſunt: vt, Amabilis: & à ſupinis: Penſilis, Flexilis, non ſine ratione: aptitudinem enim ſignificarunt, quæ non eſt neceſſe vt in actum producatur. At recentiores audacter nimis iam actus ſignificationem attribuêre, idq. friuolis ſanè argumentis. Fictile, inquiunt, vas quod eſt iam fictum: coctiles lateres, qui iam cocti: atque alia multa eiuſdem modi. Auxere errorem pertinacia: Nauis, aiunt, Agrippinæ ſolutilis, quia nō bene erat conſuta, ſed ſoluta. hoc autem ridiculum eſt. ſcimus enim & ſatis nautarū continuiſſe: & diu curſum vſque in altum tenuiſſe: ſed quia ſolui poterat, ſolutilis dicta fuit. Sic Verſatilis ſcena, quæ verſari poteſt machinis, qualis illā Marcelli fuit: quod ſi eſt Verſatilis quia verſatur: quum non verſabitur, verſatilis non erit. Sed Ariſtoteles in nono Metaphyſices diſputat hoc aduerſus Euclidæ ſectatores, quos ibi Megaricos vocat: ii ſic profitebantur, Non poſſe nos moueri niſi quum mouemur. Verum de iis amplius in Oratione de Endelechia pro M. Tullio. Qua itē ratione facient, vt vpupæ criſta ipſis faueat? neq. enim ſemper plicata eſt, ſed quia ali-

quando poſtquã fuerit erecta, plicari poteſt. Fictile autẽ, atque alia eiuſmodi, ſi talia ſunt, nonne talia fieri potuere? Omne enim quod eſt, ab eo quod verè eſt, factum fuit: Omne quod eſt, præter Deum, ab aliquo factum fuit: omne quod factũ eſt, ab aliquo fieri potuit. Coctiles lateres dicũtur, quia crudi ſic primùm ſunt appellati, quoniam coqui potuere. Sic Raſiles calathi, & Tapetes, & alia: Lychni penſiles, antequam pendãtur: poteſtatem enim priſtinam ſignificant: ſic Vua, Balnea, Horti, quoniam in ſuperiora eorum vſus transferri potuit. Flexiles rami, lẽti: quia poſſunt flecti. hæc vox etiam additamentum paſſa fuit in formatione, Flexibilis. Aurũ, aut æs ductile, quod ex maſſa in lamellas duci poteſt. Seſsiles lactucæ, quarum natura eſt ad ſedendum poſtquam creuerint: vbi abſoluta ſignificatio eſt, non tranſitiua ad paſſionẽ, quaſi quas ſedere cogat natura. Anſa tortilis, quæ inter fabricandum ex directa torta facta eſt. Apertile latus, quod quiuit aperiri. Altiles gallinæ, quę poſſunt & ali, & non ali. Horum igitur ratio duplex: nanq. poteſtas hæc, aut à natura eſt, vt flexilis iuncus: aut ab Arte, vt coctiles lateres: ergo naturalis illa vis nunquam deficit: nam etiam quum flexi ſunt iunci, retinẽt nihilominus priſtinam flectendi facultatem: coniungitur enim actus cum potentia, & tales ſunt, quia poſſunt eſſe. Huius rei ratio eſt quia ab eſſentiæ principiis fluit poteſtas illa. Scire poteſt infans Muſicã. Adultus ſcit. nunquis dicet tunc amiſiſſe ſciendi poteſtatem? Quę autẽ ab arte proficiſcũtur, nõ ſic ſe habẽt: neque. n. cocti lateres poſſunt

coqui:

coqui:quoniã coctio accidens eſt,extrinſecus aduenies,nõ à primordiis laterũ. Sed hæc quæ arte fierẽt ſecuta ſunt rationẽ eorũ quæ fluerẽt à natura.Sic.n.cõſultius fiet quàm quod à recẽtiorib. factũ eſt,vt quia lateres coqui nequirent,idémq. in ipſis & coctum & coctile eſſe videretur:iccirco flexilẽ ramũ eundẽ putarent & flexũ: Et fiſsile robur idẽ cum fiſſo.Nã quũ Plinius inquit, Alia fiſsilia,alia celeriora frangi,quàm findi:nónne intellexit,aptiora, quorúmque natura præuerteretur citius fractione,quã fiſsione?Sic etiã Theophraſtus,vnde ille σχιστὰ,θλαστὰ,θραυστά,quæ ipſe acceperat à præceptore diuino ſuo, vbi loquitur de cruſtis ac teſtis Aquatilium.& in 8. Metaphyſices. Poëtica licentia dictũ eſt, Penetrabile actiuè:ſicut Porrum ſectiuũ, vulgus contrà paſsiuè. Hinc conſtat malè reprehendi Boëtium à curioſis recentioribus,qui γελαστικὸν,Riſibile interpretatus eſt.fecit enim exemplo eodem & analogia, qua Seſsilis lactuca dicitur,abſolutè.

Quantitatem autem quædam ſimpliciter declarant,quædam nõ.Nam tempus, & locum ſub quantitate quum intelligamus : Tempus ſimpliciter quædam ſignificarunt : vt Bimus.at locum non ſimpliciter,id eſt ſub quãtitate,ſed ſub ἴσχειν. neque enim Montanus,eum ſignificat, qui montis inſtar eſt : ſed qui montem habitat. ſicut Inteſtinus loci habitũ.Hęc multas cũ aliis cõmunes habuere terminationes:in Anvs, Syluanus:cuius affectus proprius fuit,vt ex adiectiuo fieret ſubſtantiuum,Cœleſtis:Terreſtris: addito elemento. ſicut Paluſtris : nam Paludeſtris, aſperum eſt , &

fortaſſe barbarum. Suprà poſuimus, Aquaticum, à qualitate non malè: ſequitur enim qualitas ſubſtantiam, & loci rationem. Cognatio enim eſt inter locum & locatũ. ac ſanè ipſum hoc genus, τὸ ἔχειν, alii cum qualitate, alij cũ relatione miſcuere: quidam neque habitum ſpeciem qualitatis à relatione: ſed hæc ſunt alterius operæ. Habes etiam alia: Litoralis Marinus, Maritimus, Pelagius, Fluuialis, Fluuiatilis, Aquatilis, Tartareus, Aërius, & eiuſmodi. Et à partibus terrarum, in quibus etiam id diuerſum fuit: in Enſis, vt peregrinum incolam, non indigenam declararet: ſanè Martialis mauult librum ſuum Hiſpanienſem, quàm Hiſpanum: vt Romanus ſit, qui in Hiſpaniam animi gratia diuerterit. In aliquibus tamen Natiuum eſt: vt, Veronenſis. lõgè diuerſa ratione dictus eſt Cato Vticenſis, quum Vticæ periit, non eſt natus. Et ampliore limite, vt Pratenſis. ſicut Subcinericius panis, non ex cinere, ſed ſub cinere: adiuuatur autem à præpoſitione. Græca ſunt Tarchaniota, & Drotoniata. Priſci ita conſtituêre, vt animaduerterent, quædam excedere nomen loci: Creta, Cretenſis: quædam non, ſed alia æquare: Macedonia, Macedonicus: quædam ſuperari, Italia, Italus. Hæc à regionibus. Ab oppidis autem negarunt. Itaque à Venetia, Venetus: à Venetiis, Venetianus maluere. At Barbari quidam nihil diſcriminis faciunt inter Venetiam, & Venetias. verùm vt illorum conſilium placet, Venetiani enim à Venetis diſtinguendi ſunt ſicuti Patauini à Venetianis: Veneti enim Patauini quoque ſunt: ita regulæ ſeruitus diſplicet,

ret. Idem enim ab oppidis quoque euenit: à Roma, Romanus: à Tiferno, Tifernas: à Camerino, Camers: quare Lauinio oppido, & Lauina & Lauinia rectè ducas. neque à grammaticis vtrum legendum ſit apud Vergilium, ſed quemadmodum poëta ſcriptum reliquerit obſeruandum. Proprium horum eſt pati conciſionem. Sarſinas, quod fuerat Sarſinatis: & literas transferre: vt à Velitris, non Velitrenus, ſed Veliternus: quanquam demptam potius iudicarim, vt fuerit Velitrerinus, deinde vſu vox expolita ſit. Ex his colligitur non eſſe verum quod aiunt, in Enſis ea eſſe, quæ à Græcis οἰκειωματικὰ vocantur: nam etiam ſunt in indigenarum, Colonienſis, Lugdunenſis. denique pratenſis.

Tempus autem & Tēporis partes, ſic Extemporaneus. nam Tempeſtiuus, vt diximus, potius temporis habitum ſignificat. ſicut Intempeſtus, quod conciſum tempeſtiui. Hora, habet Horarium, quum diei partem ſignificat: at Græci quaternas anni partes ſic appellarūt. vnde Latini Hornum, quod huius anni eſſet, neque in alienas trāſiſſet ὥρας anni ſequentis. Diurnus, à die: Nocturnus à nocte: Veſpertinus, Matutinus, penultima producta. itaque etiam Diutinus & Serotinus pronunciandū eſt, cōtrà quàm prodidere. A Cōticinio, & Diluculo & Crepuſculo, nō ſunt deducta, ſed Aduerbiorum forma vtuntur. Perdius, & Pernox cōpoſitione adiuta ſunt, quò minus cogerentur in communem terminationē: ſicut ἐφήμερον animal dictum ab Ariſtotele. A Menſe vulgaris vox Mēſtruus, dura ſanè: itaque emolliuit illā

Cicero,& Mẽſurnũ fecit. Annuus nõ ſolùm anni habitum ſignificauit, vt reditum ſtatum indicaretí veluti quũ dicimus, Annua ſacra: ſed etiã totũ tempus, ídque vnicum: vt apud Iurecõſultos, Annua, Bima, Trima die, Anniculus ætatẽ ſub tempore, ſicut Quadragenarius, & eiuſmodi.

Diſcretam autem quantitatem ſignificant his terminationibus, Centenarius, Binarius, Ternarius, quæ etiã ſub ἔχειν reduximus: neq; enim ſolùm numerum, ſed etiam habitum ponderis, aut ætatis, aut ordinis connotat, res enim valdè ſunt complicatæ: neque niſi à philoſophis dignoſci planè poſſunt, ſicut Bini, Quaterni, & eiuſmodi: quæ iccirco carent numero ſingulari, quia plura comprehenſa ad totidem referunt: ſed licentia poëtica pleraque torſit.

CAP. XCIX.

Relatiuorum ſpecies recenſentur.

RElatiuum ſignificat vt diximus, aut Aequalitatem: vt, Vicinus, Propinquus: non enim Locum, vt falſò ſcripſere: ſed Relationẽ in loco. Aut Inęqualitatem: hîc ſunt ſpecies tres, Poſſeſſiuum, Cõparatiuum, & Superlatiuum. Deminutiuum autem comparatiui ſpecies eſt: de quibus omnibus iam eſt dicendum.

CAP. C.

DEnominatiuorum ſpecies cẽſentur Poſſeſſiua: ſunt enim Poſſeſsiua quæ id denominãt, cuius ſunt: vt, Enſis Cæſarianus: Ac quæſitũ quidem

quìdem aliàs à nobis eſt, quámnam ad cauſſam reducentur: nam Cæſar enſis ſui neque materia eſt, neque efficiens, neque forma: videtur igitur potius eſſe finis. Sic Pompeianus ager, Seianus equus, in vſum Pompeij, & Seij. Sic Olympij ludi in honorem Iouis eo cognomento: ſic Circenſes, & Megalenſes ad Poſſeſſiua redigendi ſunt: ſic Florales, & Robigales, & Saturnales primùm fuere, ſiue Dies, ſiue Ludi, ſiue Vacationes. deinde tenuit conſuetudo, vt potius Robigalia, & Saturnalia dicerentur, propterea quòd honeſtiore cõſilio Sacra, quàm Dies intelligerẽtur. Quæſiuimus illud quoque, An à materia: vt, cretaceus: à forma: vt, ſtatua Herculea: ab efficiente: vt, Venus Appellæ aducerẽtur. Et non videtur: ſed ſimpliciter Denominatiua ſunt: ac quã quam videtur quædã relatio, tamen non correſpondent. Neq. enim Creta Cretacei eſt, ſed pars totius. Haud enim ferè inuenias præter Deum, quod nõ aliquo modo referatur. Omnia enim ſal tem ab illo dependemus: Solus enim verè eſt.

Differunt autem à Patronymicis Poſſeſſiua: primùm quòd Patronymica fixa dicuntur, hæc mobilia: illa patrum, aut auorum, aut omnino generis habẽt ſignificationem: hæc cuiuſuis rei notæ ſunt: illa à propriis, hæc à cõmunibus. Ex quibus colligi poſſunt rationes, & cauſſæ reponendarum ſpecierum, quæ ſunt à veteribus proditæ. Neque enim aut Cardiacus, àut Mathematicus, àut eiuſmodi, ſunt Poſſeſſiua, vt putarunt, ſed Denominatiua: ſicut & alia quæ ſunt ſuprà declarata.

CAP. CI.

Comparatiuorum Superlatiuorúmque natura, & cauſſæ, & vſus.

EST hoc receptum è ſcientiis tam quæ Magnitudines, quàm quæ Naturam contemplantur: è nihilo nihil fieri. Ita è rebus, quæ carēt corpore, coniunctis nūquam quicquā corporis fieri. Nam ne coniungi quidem poſſunt, Coniunctio enim extremorum, extrema autem corporum. Quare ſi incrementa fiūt ex Quantitate, & omne Quantum diuiſibile eſt in ſemper diuiſibilia, incrementa quoque ipſa diuidentur: igitur quæ ſignificarunt quantitatē, primo receperunt modū tum incrementi, tum diuiſionis. horum imitatio ne item ea, quæ indicarēt Qualitatem: propterea quòd intendi ac remitti poſſet. Iccirco Denominatiuorum, quæ referuntur, duæ fuere ſpecies cōſtitutæ, Comparatiua, & Superlatiua, quę Quātitatis, Qualitatiſve dicerent incremētum: & Deminutiua, quæ incrementi dicerent certam ablationem.

Occurrunt autē primo loco Deminutiua: ſi rei naturam ſpectes. poſito enim nomine Iuſtitiæ: ſiquid adiungatur acceſſionis: per propiores gradus aſcendemus ad exceſſum: Verùm quia non ſunt ſpecie diuerſa à cōparatiuo, ſed modulo tantùm quodam, atque iccirco poſterius excogitata poſteriore loco tractanda iudicauimus. Etenim ſi dicas Meliuſculum eſſe Triticum Siligine, etiā Melius, poſsis dicere. Comparatiuum autem & Superlatiuum ſimul ſtatuemus, haud enim abſimili ſunt natura: neque enim diſtant niſi quatenus

nus pars à toto. vt quemadmodū Deminutiuum modus ſit Comparatiui, ita Cōparatiuum Superlatiui: vt qui ſit Doctiſsimus, etiam Doctior. An verò etiam poſſit dici Doctiuſculus? Et videtur. Toto enim partem contineri verum eſt. ſi enim qui ſit doctiſsimus, etiam doctus eſſe dicitur: etiam doctior: quare nō etiam doctiuſculus, quod inter doctum & doctiorem intercipitur? Verùm res aliter ſeſe habet. Deminutiuum enim non ſolùm partem notat, verùm etiam ei certos præſcribit limites. Neque verò ſolo hoc differūt: ſed & alia cauſſa ſubeſt. Nam ſuperlatiuū etiam abſolutè poni poteſt: vt, Cæſar fuit fortiſsimus. Significat enim adeptum fortitudinē, omnes eius numeros abſoluiſſe. At ſi dicas, Doctiorem, neceſſariò quempiā, quicū cōparetur, aut ponas, aut intelligas. Prius autem comparatiuum inuentū eſt.

Eſt igitur Comparatiuum ſpecies dictionis, exceſſum ſignificans ad alterum relatum. Dico autem quantumcunque, & qualemcunque exceſſum: non, vt dixere, mediocrem: neque dico ſpeciem nominis, ut nomen eſt: ſed vt nomen eſt ſpecies dictionis. Nam & Participium & Præpoſitio & Aduerbium comparantur. Hi duo errores veterum fuere: quorum alterum mox explicabimus. qui verò contaminauit definitionem, ſic conſtat: Omnem exceſſum, totúmq; etiam à cōparatiuo ſignificari, non autem mediocrem. Primùm, falſum eſt mediocrem eſſe. poteſt enim ſaltem citra ſummum, ſed proximè cōſiſtere: vt doctior tantū ſit, cui illud tantùm deſit, quod ſit doctiſsimus. Deinde hoc quoque falſum eſt. Nam

qui ſit doctiſsimus,idē etiā doctior dici poteſt.vt
Nigidius autVarro,ſi ſit doctiſs.Romanorum o-
mniū,nónne doctior cæteris Romanis eſſe pote
rit? Quare Cōparatiuū à Superlatiuo non diſtat
ſpecie,vt diximus: ſed eſt aut ſicut pars in toto,
ſiue ad totum:aut idem cum ipſo in re, diuerſum
autē in modo:relatione ipſa ſcilicet. Igitur ſi e-
ius naturam acrius cōtemplemur, haud ſanè pro
re nomen inditum deprehendemus: neque enim
ſatis ipſum dici Comparatiuum: multa enim
ſunt nomina Comparatiua, quippe notæ Com-
parationis: multa Aduerbia: vt,Similis,Diſsimi-
lis, Propinquus, Qualis, Quantus, Velut,ſicut&
alia eiuſmodi. Neque verò omnis Comparatio
exceſſum ſignificat: quare ab hac differentia po-
tiùs nomen conſequi par fuit, quàm à communi
cum multis natura illa. Itaque commodius ὑπερ-
θετικὸν,quam συγκειτικὸν appellari potuit. Ne-
que enim ſuperlatiuum rectè à Græcis ὑπερθε-
τικὸν dictum fuit. Nanque τὸ ὑπὲρ non ſignificat
τὸ ὅλον, ſed ipſum habet ſuos gradus: ſed conſul-
tius ὁλοθετικὸν,aut ἀκροθετικόν. Latini autem hoc
etiam amplius errarunt, qui neque præpoſitio-
nem emendarunt, & verbum Fero immiſcue-
runt, quod motum ſignificat. Græci ſapientius
conſtantem qualitatem aut quātitatem, per ver-
bum τιθέναι. ita etiam conſtat, minus prudenter
θετικὸν dictum nomen vnde hæc fiant, vt Iu-
ſtus:nàm etiam Iuſtior, τιθησι: ſtatuit enim Iu-
ſtitiam.Cuius rei ſignum eſt,quòd etiam ſuperla
tiuum dictum eſt,τιθέναι ὑπὲρ τὸ τεθικόν. præter-
ea qui Iuſtus eſt;poteſt eſſe Iuſtiſſimus. Omnem
enim

enim Iuſtitiæ habitum habet. Itaque ἀόριστον potius dici debuit Indefinitum. neque enim declarat graduum præſcriptionem, Comparatiuum autem, ὑπερθετικὸν ſuperatiuum. ſuperlatiuum autem, ἀκροθετικὸν à Græcis, à nobis aliquo nomine, quod vltimum exceſſum indicaret.

Ex his definitionibus videmus, veteres non rectè dixiſſe, Comparatiuum ſignificare poſitiuũ, cum Magis. Primùm peſsimè locuti ſunt. Neque enim Denominatiuum ſignificat nomen, vnde ducitur, ſed rem alio modo: ſic Comparatiuum rem, non nomen ſignificat. Deinde, Magis, eſt Comparatiuum: quare idem reſolueretur in ſeipſum, atq. eſſet reſolutio infinita. In quod enim reſolueretur ipſum Magis? vbi ſiſteret reſolutionem? Neque verò prudenter negarunt, Magis, eſſe Comparatiuũ. Nam Magnus fecit, Magnior Magnius & Magius, ac tandem Maius. Aduerbium autem voluerunt variare, retenta litera priſtina, ac fecere, Magis. At quod argutant, non differre Aduerbium à neutro, in aliis; fatemur. Quod addunt, ne in hoc quidem eſſe faciendum: ridemus. Libentur enim in aliis item feciſſent, ſi quiuiſſent. Fecere, vbi potuere, vsíque ſunt & libertate, & commoditate. Errarũt quoque in Superlatiuo, in eius intellectu ineſſe Multùm, aut Valde. Nam multum magnus eſt, cùm qui maior, quàm qui maximus. At Valdè, quid eſt, niſi Validè? Igitur Validiſsimus erit validè validùs. Bis igitur validus. At Superlatiuum ter validũ potius ſignificat. Id quod Galli neq. temerè neque imprudenter in patriam linguam receptũ

etiam nunc retinent. Hæc igitur ipſorum nomina atque Naturæ:nunc cauſſas, ác tandem Affectus videamus.

Ergo materiam à Græcis mutuati ſunt Latini in Comparatiuis,imitati ſonum ſub R,litera: σοφώτερος, Sapientior:& in Aduerbio adhuc propius,Sapienter,Superlatiui autem terminationē Græcam repudiarunt, propterea quòd conueniebat cum paſsiuo participio, Nam vt à σοφὸς, σοφώτατος, ſic ab eo quod eſt Incitus, deduxiſſent,factum eſſet ſanè Incitatus. Itaque alius flexus placitus eſt. Geminarunt autem ſibilum ſic, Incitiſsimus:iccirco quia etiam Græci produxere mutatam vocalem, quæ eſſet breuis poſt breuem,vt ſuperiore in exemplo patet. Tractus enim vocis longioris id exigere videbatur. Quare eodem exemplo etiam aliam terminationē conſtituere, Vberrimus:tanto facilius,quòd iam alteram literam ex geminatis ibi inueniebant. At in tertia terminatione,quare recentiores vnica tantùm liquida pronunciarunt,ſic,Similimus?quum tamen proprium eius fuerit geminari ob ſoni lenitatem,& producatur apud poëtas ſemper, & in antiquis exemplaribus omnibus ita ſcriptum ſit & ſubſit, tum analogi, tum analogiæ cauſſa, quare ſit geminanda. Communis autem terminationis cauſa etiam à Græcis quandam habuit originem: τρόφιμον enim eſt altile, quod ſcilicet nactum ſit naturam, vt alatur. Naturam igitur eam quū plenè poſsideret, mutuauit ſimilem ſonum aliis quæ ſummum illud adepta eſſent. Fiūt igitur à nominibus incrementum ſuſcipiētibus.

Qua-

Quare à ſignificantibus ſubſtantiam non fient:nam αὐτότατος & Ipſiſsimus, mera licentia poëtica fuit. Nationē verò indicantia ita demū exoriētur, ſi non ſtatum hominis, ſed gentis oſtendent mores: vt quia Pœni perfidi legemus Pœniorem apud Plautum. aut etiam ab alio ſignificato. Quare &, Neronior, nō à Neronis ſubſtantia, ſed à ſęuitia comparabitur ad ſignificandum. Confeſſum etiam ab omnibus eſt, Comparatiua duci ex aduerbiis quibuſdam: vt, Doctus. Nec deeſt ratio: verborum enim qualitatem ſignificant Aduerbia. Ab cæteris autem partibus negant. A participiis non fiet, qui tranſeant in nomina, neque à Præpoſitionibus, quia amittant vim, quà caſibus præponuntur. Nos cum his aduerſus veteres dicimus, à verbis non duci, Exempla enim falſa ſunt: Nam à verbo Potiri, eſt ridiculè deductum Comparatiuum Potior, & Superlatiuum Potiſſimum: neque enim ſignificata valde cohærēt. ſed à Potis, ſiue Pote, fiunt. Par inſcitia, quum Detero verbum ex ſeſe aiunt gignere Deterior: quippe Deterior. paſſiuam habet rationem ſignificandi, vt quod ſit plus detritum, deterius ſit. & vox vetuſta fuit, Deter: ſicuti, Dexter, Citer, Exter, apud Catonem, & Statium: quæ nunc exoleuere. Contra hos autē cum veteribus viciſſim, ſentiamus, A participiis duci: ſiquidem nō omnia participia in nomen tranſire poſſe. nam Expugnare ſignificat actionem ſub tempore. Cui ſi addas caſum nominis non verbi, amiſſo tempore nomen fit, retenta ſola Participii terminatione: vt, Expugnans vrbium, ſicut Expugnator vrbium, nul-

lum tempus deſignat. At Participia paſſiua quomodo nominum naturam aſciſcant? neque enim ſimili ratione caſus nominis apponi poteſt: itaq; Expugnatum, ſemper præteritum indicabit. Et Honoratiorem atque Honoratiſsimum, nunquã de alio tempore, quàm de præterito pronunties. Immò verò quibuſdam horum nominum etiam caſus verbi additur: vt, Expugnatus à Cæſare: ita etiam Expugnabilis à Cæſare: tantum abeſt, vt Participiis ipſis derogari id ius poſsit. Sic locutus eſt M. Tullius ad Cornificium: Cæteris, inquit, omnibus rebus habeas eos à me commendatiſſimos: id eſt, qui maximè à me commendentur. A Præpoſitionibus quoque deriuari, multis exemplis conuincuntur, in quibus manet vis Præpoſitionis caſum exigentis: vt apud Liuium in primo: Duo corpora propius Albam. Neque ſine ratione: Interuallum enim in partes ſecari poteſt: Cuius interualli conditionem ipſa Præpoſitio declarabat. Ex quibus, vt diximus, acutiùs contemplanti conſtat: Comparationem eſſe differentiam, qua genus ſub dictione conſtitutum complectitur non ſolùm Nomen, ſed etiam Aduerbium, & Præpoſitionem, & Participium, quæ inter ſe differunt ſpecie. Idémque de Superlatiuo intelligendum.

Affectus autem eorum vſu continetur, verùm non ſine controuerſia. Cùm enim neget nemo caſum Sextum deberi comparatiuo, Secundum Superlatiuo, & pluralem ſemper numerum: Dubitatum eſt, An pluralis caſus Secundus Comparatiuo apponi poſſet. Quare non defuère, qui Com-

Comparatiuum inter duos tantùm, cum Secundo caſu poni poſſe contenderent: ídque Horatij exemplo, qui dixit: O maior iuuenum. Sextùm autem inter plures duobus diuerſi generis: vt Cæſar fortior Gallis. Nos verò ſic ſentimus: Comparatiuum cùm ſemper aliquo modo referatur, nõ ſemper tamen ad ſequentem referri caſum: ſed ad eum qui ſubintelligitur. Igitur ſi dicas, O maior iuuenum, directa oratione ad duos Piſones, non redditur caſus ille ſecundus Comparatiuo. Neq. enim fieri poteſt, vt alter Piſo maior ſit, quàm ſint iuuenes: ſed refertur ad fratrem alterum ſic, O alter iuuenum, qui altero maior es. Sic etiam dicimus explicatius: Elephantorum Indici maiores Afris: etiam ſi Afris, ſubticeatur, conſtet oratio. Exponitur autem ad hunc modum: Elephantorum alij Indici, alij Afri: quorum indici maiores Afris. Sicut ergo caſus ille, Quorum, non eſt Comparatiui, ſed Diſtributionis: ita erit in exemplo quoque ſuperiore. Ex hac natura conſtat ratio, Quare poni queat cum præpoſitionibus Inter, &, Ante: vt Inter alios doctior. Ac ſanè quum in comparatiuo duo ſint, Relatio, & Exceſſus prępoſitio Ante, non abhorreat ab eius natura. Altera verò quæ eſt, Inter, languidiorem operam præſtat: niſi enim multa ſuppleantur, non exprimit vim exceſſus, ſed potius æqualitatem: vt, Cicero inter ciues ſuos doctior: potius enim tendit ad Naturam abſoluti, quàm comparatiui: niſi ſubintelligas diſtributionem ad ſingularia, quemadmodum in Secundo caſu exemplorum, quæ ſuprà diximus:

cuius Secundi caſus natura partitionem item dicit in conſtructione Superlatiuorum: quæ fuerit cauſſa, vt ſemper inter congeneres fiat ſignificatio. Quæ verò patiuntur, quæque diſtribuuntur. eiuſdē generis eſſe neceſſe eſt: quemadmodum ſi dicas: Cæſar clementiſſimus Romanorum: intelligitur Cæſar vnus è Romanis, qui aliis clementior ſit, quoad fieri poteſt. Quare videmus eorum fallaciam, qui negant, Dictionem omnē cum Superlatiuo poni poſſe. Si enim dicatur, inquiunt Cæſar doctiſsimus omnium: Cæſar non excluditur ab ea vniuerſitate, quin vnus omnium ſit: igitur fieret, vt ſe quoque eſſet doctior. Atque hi falſi ſunt: cùm non intelligerent Secundi illius caſus partitionem. Idem nanque eſt, Doctiſſimus hominum: &, Doctiſſimus homo. Comparatiuū verò cùm Sexto caſu ne ſic ſtatuas, quemadmodum poëtæ tum Græci, tum Latini auſi ſunt: Cunctis doctior. hic enim fit relatio doctrinę ad cunctos: non autem ſola partitio ſine comparatione. Itaque vocem excludentem addendum eſt, cuius vi res comparata excipiatur. Id quod fecit doctiſſimus poëta: – Ante alios immanior omnes addidit enim Alios, ne ſub voce Omnes, Pygmalion quoq. comprehenderetur. quāquam idem alibi ſubticuit, cum ſcripſit: Sed cunctis altior ibat Anchiſes. Præpoſitiones igitur ipſæ attulerunt vim partitionis, non ſolùm Ante. & Inter, ſed etiam Ex: vt apud Liuium primo: Sextus filius eius, qui minor ex tribus erat. non enim potuit dici, Minor tribus. Tres enim tantum erant: ipſe enim ſecum compararetur: eſſétque ſeipſo minor.

minor. Illud etiam aduerſus veterum ſentētiam eſt animaduertendum: Si ad ſecundum illum caſum referatur Superlatiuum:aliam quoque ab iis, quas ſuprà poſuimus,cauſſam eſſe,propter quam illi ſuperlatiuum mali interpretati ſunt per Multum & Valde:neutrum enim horum aduerbiorū refertur. Poſtremò id quoque falſò eos prodidiſſe conſtat,Græcos arrogantia quadam commiſiſſe, vt non niſi ad idem genus Superlatiuum referatur,quoniam prę ſe vnis,cæteros omnes barbaros appellaſſent. At enimuero in ſua tantùm gente id obſeruaſſent:nunc verò videmus etiam inter Barbaros legis rigorem tenere.Sed id in cauſſa,vt diximus fuit, Partitio ac Diſtributio.Itaque hoc loco, vox hæc Genus non ſolùm gētem aut nationem indicauit: ſed etiam diffudit ſignificatum ad alia multa:puta mores,artes,& eiuſmodi. Dicam enim , Epeum ſolertiſſimum fabrorum. Sic in primo de Oratore M.Tullius,de Craſſo,& Scæuola:Alterum parcorum elegantiſſimum,alterum elegantium parciſſimum.Neque enim ad diuerſa genera relatum eſt:in vtroque enim erat elegantia cum parcitate. At Martialis in duodecimo,multo effuſius:

Non es,crede mihi bonus. quid ergo?

Vt verum loquar , optimus malorum. Inter bonos enim & malos nullum commercium eſt, contraria nanque ſunt:ſed ſuo more luſit. Ne illud quidem rectè prodidere,Comparatiuum poni aliquando abſolutè : ſemper enim habet aliquid,ſaltem occultæ,relationis. Sic ſeniorem Aceſtem dixit Poëta:aut quàm alij , aut quàm fue-

rat,aut quàm videretur : tantum abeſt, vt minus ſignificent,contrà quàm ſcripſerint: exemplum enim Vergilij,Triſtior,deVenere, ſignificat eam plus quàm triſtem. declaratur id tum lacrymis, tum dolore qui exprimitur in conqueſtione. Multo verò minus ſignificabunt contrarium:relatio enim eſt inter participantia : igitur Mare Pōticum qui dicunt eſſe dulcius cæteris: non intelligendam proponit amaritudinem, ſed dulcedinem miſtam in omni mari , in Pontico autem maiore fluuiorum incremento, neque enim mare extremæ amaritudinis eſt:igitur contrarij,hoc eſt dulcis admiſtione remiſſum. Quòd autem in mari ſit aqua dulcis,in quarto hiſtoriarum declaratum eſt.καὶ ποτίμῳ τρέφεσθαι τοὺς ἰχθῦς.Sic etiam Theophraſtus ſenſit,& verum eſt.Eodem modo locutus eſt Philoſophus in eodem quarto:πλατύτερον γάρ ἐστι τὸ ὀξὺ τῶν τευθῶν.Niſi enim τὸ ὀξὺ haberet latitudinem, non dixiſſet. πλατύτερον. Et idem λευκότερα dixit, quæ eſſent minus nigra, colores enim inter ſe mutuo congreſſu diluunt nitorem.Et in octauo comparauit ὀξύτερον, cum οὐκ ὀξύ.

His ita conſtitutis,intelligemus euenire poſſe vt Comparatiuo Superlatiuum excedatur : non ſua natura quidem, ſed ob fortuitas rationes: quum enim Cæſar vnus è Gallis non ſit, non dicam Cæſarem Gallorum fortiſſimum. Igitur ſi non omnes numeros fortitudinis expleuerit, niſi inter Romanos:ſic dicam, Cæſar Romanorum fortiſſimus fuit: Maximinus autem fortior. Fit enim hoc,non natura Comparatiui, ſed quia addi-

aditur Natio. itaque ſiquis apponat genus, quo profeſsio ſiue ars, ſiue ſcientia comprehendatur, non poterit ab vllo excedi Comparatiuo: veluti quum dicam, Bellatorum omnium fortiſſimum Maximinum. Huius rei cauſſa eſt in Radicibus philoſophiæ. Siquidem primum perfectúmque duplex eſt: quippe aut verè, & quod aiunt ἁπλῶς, vt Deus: aut in genere, vt circulus: eſt enim ſuo tantùm in genere figurarum perfectiſſimus: iccirco extra genus ſuum alteri comparatus inuenietur inferior. At profeſsio eſt affectus genericus, complectens varia accidentia, vel gentium, vel nationum: itaque comparari porrò non poterit. Nam Bellator eſt affectus hominis, neque coërcetur potius limitibus Romanis, quàm Germanis, ac propterea totã ſummam exhauſit. Quoniam verò, vt dicebamus, hi tractus incrementorum gradus habent ſuos: iccirco etiam notas excogitarunt, quibus vel Comparatiuum, vel etiam Superlatiuum ipſum augeretur: vt, Longè, & Multò. Nam etſi Superlatiui ſignificatus ſummus eſt, non tamen in puncto verſatur. Vt etiam hinc appareat leuiſſima pugna Grammaticorum, qui ex poëta litigant, an potuerit ab eo dici, Diomedes Danaûm fortiſſimus: quoniam Achilles fuerit fortiſsimus. Nam etiam Aiax fuit fortiſsimus: etiam alij eſſe potuere. Quare illud quoque à veteribus omiſſum ſanciamus: non ſolùm in diuerſis generibus, ſed in eodem quoque duo Superlatiua poſſe ita comparari, vt alterum redactum in Comparatiuum ſuperet: ſic, Fortiſsimus M. Manlius.

& fortiſsimus Sicinius Dentatus, & fortiſſimus Scæua Centurio C. Cæſaris: at Sicinius vtroque fortior. Vtrum verò è re ipſa ita ortum ſit an vſu occupatum, quærere operæ pretium eſt. Nam ſi fortiſsimus eſt, qui omnem ambitum expleuit fortitudinis: multi eſſe poterunt fortiſsimi, ſed nemo alio fortior. Quare cõſuetudine potius, atque opinione factum eſt, vt ita loquerentur: neq; enim ſtatim erat omnibus nominibus fortis, qui fortiſsimus creditus eſt. Ergo alterum cùm animaduertiſſent meliorem, non omiſſo priore iudicio, comparationẽ addicere. Nam ſanè aut prior non erat fortiſſimus, aut ſecundus non erit fortior. Non ſolùm autem gradus ipſi conferũtur, vt doctior, & multò doctior: fortiſsimus, & lõgè fortiſsimus: ſed etiam diuerſa ſignificata interſe: poſſum enim eſſe fortis, & non tam doctus: ergo ero fortior, quàm doctior. Interdum igitur ex æquo ponuntur per interrogationem: interdũ non ex æquo per affirmationem: nam Interrogatio dubitat: itaque ex æquo proponit iudicandum, non ſtatuit: affirmatio autem non quit duo Cõparatiua inter ſe collata æqualia facere. Primo modo locutus eſt Cicero in ſecunda Philippica: Impuriórne, qui in ſenatũ: an improbior, qui in Dolabellam, & cætera. Alio modo omnes loquũtur, Cæſar clementior, quàm iuſtior. Nam quod addunt Magis ſic: Clementior magis, quàm iuſtior: nullum autorem habent, quem adducant. In hunc enim modum ſoluitur oratio, Clemens eſt & iuſtus eſt: ſed Clementia eſt maior quàm Iuſtitia: Iuſtitia non eſt maior, quàm Clementia.

At

At Comparatiuum ſi vt aiunt, ſignificat Poſitiuum,cum magis reſoluatur Cõparatiuum in eorum oratione, fient ſanè ridiculi: Cæſar Clemens magis eſt,quàm iuſtus. Nam quòd poëtæ dicunt,Magis, atque magis:id fit per ἀναδίπλωσιν:ſicut, Etiam atque etiam.hic autem hoc non quærimus.At non addidit Liuius in libro duode triceſimo: Vt propius faſtidium eius ſim, quàm deſiderium.

Quoniam verò vſus & affectus rerum, ſubſtãtiam earum natura̍mque demonſtrant, manifeſtò colligimus,Magis eſſe Comparatiuum, contrà quàm,vt diximus, ſint arbitrati. Id enim ex orationis vſu patet, quum dico:Hoc volo magis, quàm illud.Eſt enim idem modus comparationis, qui in Philippicis apud M.Tullium:Hoc citius,quàm hoc.&quo vulgò vtimur,Hoc potius, quàm hoc. Ex quo vſu illud quoque à veteribus,tãquã peccatũ animaduertamus: qui negarint, Complures,eſſe comparatiuum: dicit enim Terentius in Heautontimorumeno: Nemo meliorem agrum habet:nemo ſeruos complures.Et ratio etiam iubet:compoſitũ enim eſt à præpoſitione,& Plus.Quòd ſi Compluria dixere priſci contra Comparatiuorum analogiam: flexionem nouam inuexerint potius, quàm vocis naturam deprauarint.Proprium autem eſt Comparatiuorum, pati vt Aduerbia ſonum mutent neutrorũ: Maius enim,vt diximus,factum eſt Magis.Interdum etiam vt deficiantur poſitiua,& aliunde penitus mutuentur,tam in Aduerbiis,quàm in nominibus:vt,Parum viriũ,Minus audaciæ: Paruu

cenſus, Minore pudicitia. Item quomodo à Nominibus Aduerbia fiunt, & eorum affectus comparandi: ita è contrario ab Aduerbiis, Nomina ſuperlatiua: vt apud Catonem Nepotem, Sæpiſſimam diſcordiam. Et ſicuti quæ à Præpoſitionibus ducuntur caſus ſeruant ſuos: vt Proximè põtem: ita etiam quæ à Nominibus, eorum Nomiuum caſus admittunt: vt, Moræ patiens, Moræ patiẽtiſſimus: Similis Neronis, Simillimus Neronis. Proprium eſt autem Superlatiuorum, fixa fieri: vt, Proximus, pro cognato: Et apud Liuium libro primo: Pro indigniſsimo habuerant ſe patrio regno tutoris fraude pulſos. Et in ſecũdo: Nec ambigitur, quin Brutus, qui tantum gloriæ Superbo rege exacto meruit. peſsimo publico factur' fuerit. Iccirco etiam comparationem ſuſcipient: vt apud Vlpianũ, Proximior. Sicut autẽ ſunt cõparatiua ſine Superlatiuis, vt Anterior: ita è contrario apud Plautum, à Penè, Peniſſimè. Priuatim autẽ proprium eſt huius comparatiui, Prior, etiã poni pro Primo: vt in Titulo, de Re militari: & apud Varronẽ, cuius verba refert Gellius hæc, Quoties magiſtratus plures eſſent Romæ, quis prior eſſet. Sed ita accipiẽdum eſt, vt tota ſumma in duo diuidatur. Primus enim vnus eſt, qui præit: cæteri quaſi vnus, qui præitur. Malim tamen abſtinere. de, Potiſſimum, etiam nonnihil obſeruauimus.

Reſtant Deminutiua, quæ cognoſcere facilè eſt: comparatiua enim ſequuntur, vt pars totum. Deficiunt tamen in pluribus nominibus, veluti in eo quod modò dicebamus: à, Prior, enim non ducitur Deminutiuũ: neq. ab aliis eiuſmodi. Hæc

eſt

eſt eorum forma & origo. Quod autem pertinet ad cauſſam materialem, non inutilis quæſtio eſt. Quare à neutris potiſſimum orta ſint, vt non potius Doctiorculus, quam Doctiuſculus, haud ſanè patet ratio: niſi ab Aduerbiis primùm ducta intelligamus. Fortiuſcule fecit, vt ſit origo vocis militaris.

CAP. CII.

Nominum affectus communes.

NOminum igitur Species, Naturæ, Cauſſæ, Affectus hi: generales autem Affectiones multæ in ipſa accidentium mutatione. Mutatur autem aliquid multis modis: ſed ad duos reducũtur. Nam aut Subſtantiam amittit, veluti quum è terra fit herba: aut Accidens. Idq. fit aut in Quanto, vnde eſt augmentũ: aut in quali, quod ἀλλοίωσιν Græci nominant, noſtri Alterationem, voce noua quidem, ſed elegantiſſima, & maximè neceſſaria, ſunt interpretati: aut ſecundũ locum, qui dicitur Motus. Ergo ſic euenit ei, quod mutatur. Aut ipſum fit quod non erat: cùm mutatur ſubſtantia: aut in ipſo fit, quod non erat, incremento, & ἀλλοιώσει: aut ipſum fit, in quo nõ erat, ſcilicet in loco. Sunt etiam mutationes in aliis generibus prędicamentorum. Quin etiam mutatur aliquid nõ propter ſuam, ſed ob alterius rei mutationem. vt mortuo Catoni vnico filio, deſit ipſe Pater eſſe. Et equus qui ad dexterã Cæſaris eſt conſtitutus, ſi ad læuam transmoueatur: ipſe Cæſar qui ſiniſter equo erat, fit dexter. Quibus igitur modis nominũ mutẽtur accidẽtia videamus.

Species quidẽ ipſæ non mutantur, vt quæ primitiua eſſet, fiat deriuatiua: ſed alij atque alij cõparatæ, eo modo mutari intelliguntur. Amator, deriuatiuum ab Amo, eſt. Primitiuum autem eſt ad amatorium. vt Philippus Amyntæ filius idem & Alexandri pater. Quoniam verò Primum dicitur, aut quum anteit, vt vnitas: aut cùm etſi non anteit, tamẽ ne anteitur quidem: quippe Primogenitus etiam vnicus dici poteſt filius: iccirco Primitiuum quoque ſic intelligi queat hac ratione: non à quo deriuatiuum ſit, ſed quod ipſum à nullo: hoc enim neceſſe eſt aliquando fuiſſe, vt ab amorę nihil duceretur. Ita poſtea mutauit ſpeciẽ, vt ex primitiuo abſoluto relatiuũ primitiuũ fieret. Et quemadmodum primitiua vera non mutantur, ita vt fiãt deriuatiua: ita ne deriuatiua quidẽ vltima: ab his enim nihil fit, ſicut illa à nullo.

CAPVT CIII.

Nominum Genera quomodo mutentur.

NOminum quoque Genera mutantur adeò vt priuatim libros ſuper hac re veteres con fecerint. Alterum argumentũ eſt ex iis, quæ Dubia, ſiue Incerta vocant: ſic enim dictum eſt, hic vel hæc Dies. Tertium teſtimonium eſt in quibuſdam, nam Plautus collum maſculino dixit. item Iubar, Palumbem, atque alia diuerſis, quàm nos vtimur Generibus eſſe à priſcis pronunciata. Fit etiã alio modo, cùm attribuitur genus ei, ad quod minus ſpectat: veluti quum Maſculam Sappho diximus. Sic quũ fœmina ſola poſſit eſſe prægnans: tamen Grauidum equum Troianum, &

Prægnans Iouis cerebrũ, & Fœtum eiuſdẽ femur dicimus. Sic in quinto hiſtoriarum de Cicadis Ariſtoteles, εἰσὶ δὲ ἄῤῥενες οἱ ᾄδοντες ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γένεσι. θήλεις δὲ οἱ ἕτεροι. dixit enim θήλεις non θήλειαι. vt ſignificatum eſſet fœminæ, vocis autem modus Maſculi, quoniam dicuntur οἱ τέττιγες.

CAPVT CIIII.

Numerorum mutatio.

NVmeros mutãt, vt apud Homerum θήβην, Thebas nos: & Quadrigam, Quadrigas: & Hortenſius primus Ceruicem dixit, vt ſuprà ſcriptum eſt. Vaſcones etiam ſua lingua Iecora dicunt, quod nos Iecur: & Dorſa nõ dorſum: ſicuti Pulmones Latini.

CAPVT CV.

Figuræ mutatio.

FIgurã mutari, ex ipſa Figuræ definitione manifeſtum eſt. è Simplicibus enim Compoſita quũ fiant, mutari oportet neceſſariò. Compoſitũ autem non vno modo intelligimus: nam & faſcẽ dicimus è virgis compoſitum: ſicuti Andriam, & Perinthiam iiſdem ferè compoſitas orationibus. Is modus loquendi eſt vulgatior: alter verior, cùm dicimus virgas eſſe compoſitas ad conficiẽdos faſces: virgæ nanque ſunt ſimul poſitæ. Sic Antenorem dixit doctiſſimus poëta cõpoſitum quieſcere: quia quibuſcum degeret, eius imperiũ iis non eſſet durum. Primo igitur modo non fit mutatio in figuris: nunquam enim quod ſimplex eſt, fit Compoſitum: neque enim Simplicis par-

tes nomina ſunt. Sed altero modo: vt Magnum, & Animū dicemus Compoſita in Magnanimo, ita vt è Simplicibus facta ſint Compoſita. Nam quanquam Magnanimū Compoſitum dicimus: tamen non eſt ita mutata vox vt prius ipſa fuerit ſimplex: at ipſa Simplicia, ex Simplicib. mutata ſunt, vt fierēt Cōpoſita, id eſt ſimul poſita. Vbi illud quoque veterum incuriæ aſcribas, qui ſimplex Compoſito contrarium fecere: nam Simplex Multiplici aduerſatur: eſt enim Simplex ſine plica, vnde Duplicatum dicimus procidentis Turni poplitem. Hoc autem, quod laxè nimis Compoſitum appellamus, conſtat ex iis, quæ quia ſunt ſimul poſita, Compoſita erunt: quia ex multis non conſtant, erunt Simplicia. Nobis autem vtendum eſt vocibus acceptis ab antiquitate. ſapientis verò partes ſunt, illam ſibi ſaltem emendare.

CAPVT CVI.

Perſonæ mutatio.

PErſona ita mutatur, vt facies maneat in pluri mis, vis autem mutetur. vt poëta cano, canis, canit. Neque enim vera mutatio eſt: ſed communis terminatio trāsfertur, atque accommodatur, non mutatur. At in quinto caſu mutatur: aſtringitur enim legibus ſecundæ tantum.

CAPVT CVII.

Caſus mutatio, & Ordinis.

CVm terminatione caſuum cōſtituti ſint Ordines, atque diſpertiti, vt alia atque alia Inflexiō,

flexio,ſiue Declinatio dicatur:altero mutato, alterum quoque mutari neceſſe eſt. Mutabitur enim à Caſu Declinatio,Caſus à Declinatione : ſed ita vt ad cognitionem noſtram tãtummodo ſpectet hæc reciprocatio.ſcilicet cognoſcemus quẽ caſũ intelligere debeamus,ſi propoſita fuerit Declinatio.Sic declinatio mutabit caſum. Nam verè caſus mutat Declinationem, non mutatur ab ea. Verùm ne id quidem ſemper:nã Fructuis, quod fuerat, Fructus,factum eſt:neque tamen mutauit Declinationem : at Tumultus, quum factũ fuit Tumulti, mutauit.Sic Fames, Famis, nunc dicitur:olim quintæ fuiſſe,Famei, manifeſtum eſt ex Sexto caſu,Fame,cuius finalis ſyllaba producitur. Proprium autem eſt Caſuum etiam alio mutari modo.Quemadmodum ambigui vitandi cauſſa, quum aiunt Fæci,diphthongum impoſitam,quò differret à verbo Feci : cámque inde toti nomini communicatam,Fæx, Fæcis.

CAP. CVIII.

Omiſſæ à veteribus Affectiones.

SVnt & aliæ Affectiones:neq; enim ſolùm ratione nominis deriuati, Primitiuum dicitur nomen:ſed etiam aliarum partium cauſſa.A Nomine enim Nomen,Orbis,Orbicularis:Verbum, Sylla,Syllaturit:Aduerbium,Doctus,Doctè : Interiectio,Infandus,Infandũ: Præpoſitio, Circus, Circum:Coniunctio,Verus,Verùm.

CAP. CIX.

Nominis vſus loco aliarum partium.

A Cauſſa quoque finali alium affectum nacta ſunt Nomina: veluti quum eorum vſus ad alias partes transfertur. Pro Verbo enim ponitur, vt apud Plautum: Quæ, malùm, tibi iſthàc tactio eſt? Sic ex Thucydide Demoſthenes frequenter loquitur. Pro Participio: Magnificus, pro magna faciens. Pro Aduerbio: Lucretius, Aſper acerba tuens. Nam timida tuebatur, quippe incutiebat pauorem: itaque eſt pro acerbè. Pro Præpoſitione: Virgil. Plena ſecundum flumina. Pro Coniunctione: Verò. Pro Interiectione, apud Catullũ, Doctis, Iuppiter, & laborioſis. Hãc veteres ἀντιμερίαν appellarunt, alij μεταλλαγήν. ſubticetur etiam: vt apud Salluſtium in Iugurtha: Quæ poſtquam glorioſa modo, nec belli patrandi cognouit. ſubticuit enim Cauſſa, Græco more, τοῦτο ποιεῖν: ſubticent χάριν. Tranſmutat etiam in ſeſe alias partes, quod Dialectici poſitionem materialem vocant. quum dico, Propter, eſt præpoſitio. Vox hæc Propter, nomen eſt. patet apud Græcos, qui præponunt articulum τὸ διὰ. ſic Ouidius, Sæpe, vale, dicto.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER QVINTVS.

CAPVT CX.

Ordo partium. Nominis vox, à forma. Verbi vox, à materia. Tum autem Verbi Ratio vniuerſa, & Diuiſio.

POST Nomen, Verbi natura ponenda eſt. Non defuere tamen, qui ſtatim ſecundum Nomẽ ponerent Pronomen, ſecuti rationem ciuilem, eadem enim poteſtate erat Proprætor, & Prætor. Proconſul in prouincia, & Conſul Romæ. Verùm aliter cõtẽplatur philoſophus: Res enim neceſſarias primò quoque loco ſtatuit: acceſſorias autem, & vicarias mox. Igitur ſi partes hę comparatæ ſunt propter orationem, & orationis finis, eſt animi interpretatio: Interpretatio autẽ Nomine & Verbo explicetur: & Pronomen poſt hæc inuẽtum eſt: ſanè Verbum anteibit. Quinetiam Verbo vnico ſtabit oratio, atq; affirmatio. Pronomine autem nullo. Quare verbi natura potior eſt: vt, Amo, Lego, Scribo. ac tãtum abeſt, vt Pronomine poſterius ſit, vt etiam ipſum ſecum

referat. Verba quoque multa ſunt adeò abſoluta à Pronomine, vt mirum ſit hoc genus hominum ita ſcripſiſſe. Nā, Pluit, Grandinat, per Pronomē nunquā interpretere. Dei enim certa ſunt nomina, Pronomina nulla ipſi Deo, ſed nobis craſſiore ingenio mortalibus. dicit enim nobis Deus ſic, EGO: quia hoc quod eſt, EGO intelligimus: hoc quod eſt Tetragrāmaton, non intelligimus. Pręterea Imperſonalia, Scribitur, Pugnatur, nónne plena ſunt ſignificatione? nec tamē propterea vllum nomen explicatur, nedum vt præſit Pronomen. Omiſſo igitur horum errore, Verbi ipſius ſubſtantiam videamus. Duabus his vocibus Nomine, Verbóque, cōmuni appellatione omnia ſignificantur. Nomine enim cōprehēdi ſuprà docuimus. Sic etiā Verba dicimus data, quū oratione decepti ſumus. Ac de Nomine quidem, vt vſus ita ſentiret, ſuaſit ratio: à notione enim ductum eſt, quæ eſt cognitio: vt etiā interpretatur Vlpianus, qui emendat prætorem in Titulo de Re iudicata. Itaque vox nominis, à forma ducta, eſt: eſt enim Forma dictionis Significatio: Signū, autem, & Nota, idem. At Verbi vocabulū ab ipſa aëris materia, quæ verberaretur, propterea quòd vox eſſet aëris impulſi ſonus. ſic Plaut. in Amphitruone voce facit verberari aures Mercurii. Igitur quum, vti diximus res duplices ſint: aliæ, quæ conſtarent: aliæ, quæ fierent: illas meritò per excellētiā Signi, Notæ'que vocabulo indicarūt: has autē fluētes ipſo aëris fluxu. Quaſi verò, id quod ſanè ita eſt, nihil eſſet partium præter iſtas duas: cætera autem omnia ab his duabus ducerentur,

& ad

& ad hæc reducerentur. Cæterum ipſum Verbum non ſolum earum rerum nota eſt, quæ fierent: verum etiam quæ eſſent, ſed ita, vt ipſum hoc eſſe ſignificaretur: dicimus enim Cæſar eſt: per Nomen declaratur res, quæ eſt: per Verbum indicatur ipſum eſſe. Tertius quoque modus in ipſo verbo reperiri videtur: nam quũ dico, Cæſar eſt Clemens: ipſum Eſt, non videtur aliquid ſignificare, ſed eſſe nota coniunctionis, qua Clemētia in Cæſare prædicetur. Ex his patet, falſam eſſe definitionem veterum, qui Verbũ præſcripſere agēdi, vel patiendi ſignificatione, atque ad hunc modum definiendum eſſe: Verbũ eſt nota rei ſub tempore. Hæc autem res aut fit, aut eſt: vt Curro, dicit curſum nondum expletum: & Gigno, dicit imperfectum animal. at ſi dicam, Cæſar eſt: perfectum hominem intelligam. reducitur autē illud ad hoc. dũ enim Curro, curſus ipſe aliquid eſt. Verba autem Priuatiua, vt Deeſt: & Negatiua, vt Nego: etiam aliquid ſignificāt. Rectum enim eſt menſura Obliqui. Sic Affirmatio eſt mēſura Negationis. In Verbis autem imperfectæ ſignificationis eſt res ipſa quæ fluit: vt in Scribo, Scriptio: at Scriptio accidens eſt: ergo in aliquo, & ab aliquo: quare & Actio & Paſſio comprehendentur, vbi acrius intuenti, aliter eueniat vſu, quàm euenit antiquis. Nam ſi dicam, Scribo librum: non rectè videntur accepiſſe librum pro paſſiuo: non enim huius actionis receptio eſt in libro: tria quippe ſunt: quod ſcribit, quod ſcribitur, quod recipit ſcripturā: at liber non ſcribitur, ſed ſcriptura. Itaque priſci Attici huius rei

gnari dixere, Seruire ſeruitutem, Viuere vitam. Recipit igitur liber ſcripturam: ſcriptura autem recipit actionem ſcribendi. Intelligo nunc ſcripturam opus ipſum, ſcriptionem operam, ſcriptorem L. Flauium, Membranas verò, ſiue Tabulas, in quibus opus ipſum extat, ſcripturæ nomine, puta ipſa elementorum lineamenta. Verùm enimuerò qui primi ſermonem inuenere agreſti animo mortales, vt quæque ſeſe dabant, ita excepere. Sapientia verò vix tandem ſerò cœlitus demiſſa eſt: vel ad hanc vſque diem quanta latitauere? quot adhuc latent, quæ poſteritas eruet adiuta? Ac veteres quidem ſimul & recentiores nō malo conſilio in varias diſtraxere terminationes, diuerſaque genera conſtituêre. Nobis autem ſatis ſit vniuerſum Verborum ambitum in duo diuidere, quę Actionem, & quę Paſſionem ſignificent: atque eò cætera omnia, tanquam ad ſigna, recipere: quemadmodum horum vtrunque ad vnum, quippe ad ipſum Eſt: nam tametſi non ſignificat ἐνεργείαν, tamen nota eſt ἐνδελεχείας, quæ eſt finis Actionis & Paſſionis. Agimus enim, vt tandem ſit: & dum agimus, hoc aliquid iam eſt. Actio autem duplex eſt. Quod enim fit, aut tranſit ab eo, qui facit, in aliud: atque hæc vocabimus Tranſitiua: vt, Amo te. Aut non tranſit, ſed remanet in eo, qui agit: vt, curro: quæ vocabimus Abſoluta. Ita eodem modo Paſſiua intelligentur: quum explicabitur à quo fiat tranſitus, & quum non explicabitur: vnde Imperſonalia orta ſunt. Eſt autem ſupra declaratum, Actiuum actionem dicere, & actionis modum: at Paſſiuum paſſionē ſignifi-

ſignificare,ſed non paſſionis modum. Nam actiuum indicat id quod facit paſſionem. Paſſiuum autem oſtendere debuit id quod recipit paſſionem, vt paſſibile potius ſit. Sunt igitur omnia Actiua, quæ declarant actionẽ: Paſſiua, quæ paſſionẽ. Quib. manifeſtũ eſt, verba Neutra nõ eſſe ab Actiuis ſeiuncta, niſi ob formationẽ, propterea quod ab ſeſe paſſiua non edunt: neque Deponẽtia, niſi ob diuerſam terminationẽ. Hanc autẽ diuiſionẽ ne illi ipſi quidem negabũt: qui tot genera ſunt cõmenti. Etenim cõmunium appellatione quũ terminatio nihil impediat, quominus tã Actiua quam Paſſiua recipiantur: duo tantum erunt capita, quibus promiſcuæ terminationes comprehendantur. Hortor enim cùm in OR, deſinat, neque fiat ab actiuo, Paſſiuum tamen dicitur: & Actiuum, quum Paſſiuum gignat nullum. Hæc igitur vera Verborum eſſentia eſt, veræ'que ſpecies. Deſinentiæ autem ſunt accidentia materiæ: id quod conſtat ex eo, quod abolentur, reſtituuntúrque incolumi tamen Verbi priſtina natura. Idem enim eſt Comperio & Comperior. Quædam autem falſò Actiua, quædam per analogiam dicta ſunt. nam quæ verba Senſiones ſignificarunt, vt Viſionem, Auditionem, Tactionem, & eiuſmodi, ea paſſiua eſſe decuit: Senſio enim paſſio eſt. Analogia autem dictum eſt illud, Laudo Deum, neque enim Deus patitur: ſed exemplo dictum eſt illius, laudo Cæſarem: & potius ad Dialecticum, aut Metaphyſicum ſpectat. Non bene igitur recentiores Actiuum ſic definiuere, quod trãſmittit in aliũ actionẽ: neque enim

qui olfacit,tranſmittit olfactum in roſam. Et ſi dicam,Amo me:eſt actio reciproca: &tamen Actiuum eſt. Item poteſt abſolutè proferri,Cano, Curro.Quædam igitur verba ſunt, quæ omnino non tranſmittunt:vt,Viuo. Quędam quæ omnino tranſmittunt: vt,Ferio. Quædã, quæ etſi trãſmittunt,tamen abſolutè proferri queunt: vt, Amo Lucinam:&,Amo.Amamus enim aliquando imprudentes ipſo primo ingreſſu. Quare quæ ſunt abſoluta ſemper, non rectè Neutra dicta ſunt:quaſi verò in his nulla eſſet actio. Nam qui Viuit,hoc ipſum, quod Viuit,agit: vnde, Agere vitam, dicimus. Quoniam verò quodcunque conſtat ex materia, dum agit, patitur ab eo, in quem agit. hoc autem in philoſophia probatum eſt: iccirco ſi actio tranſmittatur. fiet reciproca paſſio aliquo modo. Quam ob cauſſam ſapientiſſimè Attici verbis Paſsiuis etiam ad actionem ſignificandum vſi ſunt.Si non tranſmittetur, nihil viciſſim redibit:ſed in agente reſidebit: ad actionem tamen reducetur, ſicut alia ad paſſionem: vt, Diteſco: neceſſe enim eſt ad illud prædicamẽtum reduci:aut ad prædicamentum τοῦ ἔχειν. Sed hoc haud valde ab illo diuerſum eſt, ac fortaſſe idem. Paſſio autẽ non vno modo intelligatur:nam quædam eſt pernicioſa:vt, Occidi: quædam perficiens: vt,Creari, Gigni, Laudari. hoc genus paſſionis eſt,quod reſidet in agente:vt,Viuo.atque id fit dupliciter:aut palam,vt hoc exemplo:aut occultè, vt ſuprà monuimus. Verba enim ſenſum ſignificantia,habere videntur modũ quendam actionis: inſtrumento enim agimus.

Sed tamen occultam paſsionem ſignificant, quæ reſidet in eo, cuius actionem Verbum ipſum ſignificat. Quæret porrò aliquis: Si actio & Paſsio ſunt correlatiua, & Abſoluta ponuntur à nobis inter Actiua: vbi erit Paſsio? Iam eſt reſponſum: Paſsio hæc perficiens eſt, & reſidet in agente: eiuſmodi ſunt Gaudeo, & Lætor, & eiuſmodi. Hunc igitur Verborum affectum Latini Genus appellarunt. Quos equidem ab incuria defendam, ſi poſsim. Sanè hoc auſi ſunt: quia actionis ſpecies, eſſet generatio, & paſsionis. Græci cõmuni nimis vocabulo πάθος. Omnia enim accidentia πάθη dicta ſunt. aut nimis ſpeciali, neque enim ſolum ſignificunt παθεῖν, ſed etiam ἐνεργεῖν. Commodiore autem nomine διάθεσιν, afficimur enim ad agendũ, vel patiendũ. Neque nobis ſolis diſplicuit veterũ licentia: itaque qui nõ probarũt conſiliũ, quo Genus dictũ fuiſſet: maluerũt Significationẽ appellare. Verùm vt illos hi, ita hos reiiciẽdos cẽſemus nos. Significatio. n. omniũ dictionũ forma eſt. τὴν διάθεσιν igitur noluimus diſpoſitionẽ interpretari: ordinẽ enim ſignificat, non propenſionẽ: ſed ita cẽſebamus, magna difficultate poſſe indicari vnica voce affectionẽ hãc: propterea quòd ne philoſophi quidẽ actioni & paſsioni vnum commune nomẽ inueniſſent, quo ſummum id prædicamentum declarent. Conſtat hinc à verbis omnibus in o, paſsiua poſſe fieri: modò ne ipſa illa recipiant reſidentem paſsiõnem: vt, Egeo, & eiuſmodi, Argumentum noſtræ ſententiæ ſumitur è multis, Aro, Seruio, Viuo, Curro: quæ veteres delicatè nimis actiua dicere

metuerũt: propterea quòd obſcuriuſculè in quibuſdam paſsionis extaret vis. Sed ſanè in tertiis perſonis quin ſit, negari non poteſt: id quod ſatis eſſe poteſt ad Verborum naturã cõſtituendam: neque enim deeſt hoc verbis his, ſed res quæ ipſis ſint applicandæ. Fac terram lòqui de ſe, Inuenies illico primam paſsiui perſonam. Quis horum non putet Eo, verbum eſſe neutrum? at paſſiuum ex ſeſe format non ſolùm in compoſitis, ſed etiam in ſimplici: amatum ire, amatum iri. Sic nihil impedimento eſt, quominus verbum Pluit, primam perſonam habere dicamus, ſi modò loquatur Deus. Quare, vti diximus, res ipſæ potius, quàm Verborum naturæ defecere. Igitur vt quæ ſint Actiua aut Paſsiua intelligamus, minutiores antiquorum ſectiones ſunt retractãdæ. Inter Neutra, ſtatuêre Neutro paſsiua: vt, Exulo, Vapulo: ac Neutra quidem, quoniam ex ſeſe Paſsiuum non crearent: Paſsiua autem, quia ſignificatio recideret in eum de quo verbum dicebatur. Igitur ab accidente, hoc eſt, à voce. Neutra: à forma, hoc eſt, à ſignificatione, Paſsiua dicta ſunt. Quare non rectè alii Tranſgreſsiua nominarunt. Tantum enim abeſt, vt ttanſgrediantur, vt in ſeipſa reſidant. Quòd ſi intelligant tranſgredi naturam neutrorum: multo plura, ac penè omnia, Neutra talia inueniat: vt, Egeo, Gaudeo. Quinetiam Actiua: quid enim eſt Amo, niſi patior? Item Intelligo, Video, Tango, Audio, Guſto, Sentio, & alia innumera. Etiam Deponẽtia tranſgrediuntur: quippe in OR, paſsionem non actionem ſignificare debuerũt. Alteram ſpeciem

po-

poſuere, αὐτοενεργητικὸν, vt μάχομαι, quaſi quod ſuapte natura actiuum eſſet, ſi per vocem liceret. Cui contrarium ſtatuunt ὁλοπαθὲς ſub ἐπιμέσῳ, tanquam ſub genere communi ſpeciem contra diſtinctã, propterea quòd paſsiua tum voce, tum ſignificatione ſit. Item αὐτοπαθητικὸν, vt πάσχω, quod per vocem ſtat, quominus ſit Paſsiuum: in eo enim eſt, vt cenſeatur per ſignificatum: & αὐ-τουδέτερον, vt πλουτῶ, quia voce Actiuum videatur, at ſit Neutrum. Et alteram neutrorum ſpeciem ὁλοενεργητικόν, iccirco quia quarti caſus habeat conſtructionem, quę actiuorum propria videtur eſſe. ἐπίμερον autem & ἐπίκοινον voce paſsiua, cõ-muni vtriuſque ſignificato. Atque hæ ſpecies ſi veræ ſunt: tamen ad actiua paſsiuáque reducuntur. Verùm & fruſtra, & inconſultò commentos eſſe hæc videamus. Conſtat igitur per duo nomina tractas haſce compoſitiones, ὅλον & αὐτὸ, quorum natura vbi perpenſa erit, eorum conſtabit conſilium. Igitur ὅλον eſt, cuius pars extra ipſum nulla eſt: hoc autem duobus modis inuenitur, aut ſimpliciter: vt, Mundum ὅλον dicimus, quippe extra quem nihil eſt, aut in genere: veluti quũ quippiam adiicimus: Hominem enim non mancum, Totum dicimus, id eſt, integrum. Iccirco voces hæ modo quodam differunt: in neutro genere ὅ-λον ſignificat ipſum vniuerſum: in alio genere ὅ-λος adiectiuum eſt. Sic etiam πᾶν & πᾶς. Ergo homo integer non dicetur eſſe Totum ſimpliciter, ſed Totus, aut Totum ſuum. Non igitur verum erit nomen τῶν ὁλοενεργητικῶν. Nam id ſi eſt Actiuum, quod & vocem habet, & ſignificatum,

vt aiunt: ergo totum Actiuum tanto magis vtrunque obtinebit. Sic enim ὁλοπαθὲς dixere, cuius omnes partes eſſent paſsiuæ, quippe & vox, & ſignificatus: vt γίνομαι. igitur ὁλοενεργητικὸν non erit Neutri ſpecies. Omnis enim ſpecies totam generis naturam continet: ergo ſi neutrum genus ab actiuo genere diſtinguitur, quomodo alterius ſpecies ſub altero, etiam addita differentia perfectionis, collocabitur?, ἡμιενεργητικὸν potius dixiſſent: cõſtructionem enim quarti caſus, & vocem actiuam habet. ſed quia ex ſe paſsiuum nõ formabat, non erat ἐνεργητικόν. tanto ergò minus ὅλον ἐνεργητικόν. quod enim non eſt aliquid, tanto minus illud eſſe totum poteſt. αὐτὸ autem ſignificat ſubſtantiam: & id, quod hoc ipſum quod eſt, per ſe eſt. vt αὐτοκράτορ, αὐθαιδὴς, & apud Ariſtotelem, αὐθετὲς, quod anni circunſcribit ſpatium, aut quod per ſe agit hoc, quod agit: vt αὐθέντης. Quare αὐτοενεργητικὸν. non ſunt commenti probè: vt μάχομαι. non enim ab ſe habet agendi formam αὐτοενεργητικόν. neque enim eſt ἐνεργητικὸν, per formam: caret enim terminatione, quam ipſi Actiui formam ſtatuunt. Commodius & verius, ετεροενεργητικὸν. ab alio enim habet vim actiuam, ſcilicet ab vſu. Iiſdem rationibus αὐτοπαθητικὸν, vt πάσχω, corundem excludet ſuperſtitionem: αὐτουδέτερον verò, quare non ſit idem cum οὐδετέρῳ, non video: nam ſi vocem hanc αὐτὸ addiderunt ἐνεργητικῷ, quòd haberet paſsiuam terminationem: & παθητικῷ, quòd haberet actiuam: quare addunt οὐδετέρῳ quod alienam terminationem nullam habet?

quod-

quódque gerit naturam totã οὐδετέρου? Ineptiunt autẽ qui Pluit, & eiuſmodi putabãt αὐτοουδέτερα. quũ tamen ſit Actuũ veriſsimũ. Pluit ſanguinem, & lapides dicim' in hiſtoriis, & terra cõpluta eſt. Diomedes verò quũ hæc Supina vocat, veteres recitat ſine ratione loquentes, atque ipſe nihil aliud, quàm loquẽs. Fuit & tertia vox, ἴδιον, quã adderent vni ſpeciei, quæ vocarẽt ἰδιοπαθητικά: vt Ferueo: nõ ſanè inepte: ſignificarũt.n. paſſionem intus manere. Sed tamẽ acutè ſũt ĩtelligẽda. neq. enim à ſeipſo quicquã patitur: neque propria eſt paſſio agentis ab ſeſe patiente. Omne enim quod mutatur, ab alio mutatur. Diſtinguũtur aũt multis modis: Loco, vt Enſis à Cæſare mouetur, & loco diſtat: aut Subſtãtia, non loco: ídq. multis modis. Aut enim duæ ſunt ſubſtantiæ, vt materia & forma: aut ſubſtantia & accidẽs, vt Cæſar & Calor acceſſorius. Materia autem nõ vna: aut enim prima eſt, aut ſecunda. Itaque anima mouet corpus per ſe, differũt enim eſſentia perfecta: aut forma ignis materiam primam mouet alia ratione quæ in octauo Phyſicorum eſt declarata. Igitur Cæſar ſi feruet, à ſole, aut ab igni feruebit: aut ſi intus cauſſa eſt putabilis: omnino quod feruebit, & quo feruebit different. quare non erit paſſio ab ſeipſo. Latini conſultius Neutropaſſiua, qua compoſitione & terminationem & ſignificationem ſunt complexi. Ex his ſatis conſtat, noſtrorum verborũ nonnulla ſapere aliquid è μέσοις Græcorum. Cùm enim dico, Lauo, Tondeo, & eiuſmodi, idem repræſentatur quod in λούομαι, & κείρομαι, & λουόμενος, quũ Lauaret: ſubintelligimus

enim, Se. Ita enim Nigidius loquebatur apud Gellium: Syllaba mutat, pro mutatur.

CAP. CXI.

Quare Actiua Paſsiuis præponantur: & de materia Verborum.

CVm igitur omnia verba, aut Actiua: aut Paſſiua ſint, ad hæc duo principia omnes illæ ſpecies, emendatis tamen priſcorum nominibus, referentur. Priora autem ſunt Actiua Paſſiuis, non vt dixere, quia is, qui agit incipiat: qui patitur, ſequatur: actio enim & paſſio ſimul adeò ſunt, vt vnū multi exiſtimarint. agēs quoq. ac patiens ſimul ſunt ſecūdum formam. Quin etiā ſecundum ſubiecta corpora, non neceſſariò præit agens: neque prius exiſtit, quàm patiens. Trabs enim antè quàm ignis excitetur, naſci poteſt: ſed nobilitate naturæ id factum fuit. Eſt enim Agens pro cauſſa: Patiens autem, vt diximus, aut perficitur, aut malè habetur ab agente: igitur vtrouis modo nobilius eſt. Itaque etiam Grammatici id fecere, vt Paſſiuum ab Actiuo ducerent. Hæc igitur eſt eorum ratio à forma & fine ſignificandi. Materia autem varia fuit iccircò, quia non eſt neceſſaria: ſed ad arbitrium tum primi inuentoris, tum ipſius vſus inſtituta, vt in o, aut in or, deſinerent. Habuere tamen Actiua originē terminationis à Græco in o, τύπτω. Paſſiua autem Latini aliter formarūt, ne accederēt aut ad orationē, aut ad ſimilitudinem nominum. Si enim, vt eſt τύπτομαι, ſic dixiſſent Amome, videretur oratio ex Verbo, & Pronomine. Si autem fuiſſet cum diphthongo: eadem erat nominis deſinentia in

prima

prima declinatione. Q: are expeditius addito R. neg otium confecere: Doceo, Doceor.

CAPVT CXII.

Verbi SVM, ES, EST, *declarat neceſsitatem.*

IGitur Verbum eorum nota eſt, quæ ſunt, aut fiunt in tempore. Omnis autē Quantitas partes habet: Motus autem & Tempus, Quantitates ſunt: partiuntur igitur. Calefactio enim habuit, frigidum non eſſe, vnde cœpit primum: itémque calidum eſſe, quò tēdit: ergo etiam mediū. Iccirco verba quædam inuenta ſunt, vt hunc motum dicerent: quare neceſſaria quoque fuerit inuentio cuiuſpiam, quod illud extremum ſignificaret: quódque formam illam nō amplius fluētem, ſed iam conſiſtentem indicaret. Fluētes autem formæ illæ duplices fuere: alteræ accidentales, vt Candor: alteræ ſubſtantiales, vt Humanitas: iccirco duplicis quoque naturæ Verba extitere, quibus eæ declararentur. Candor enim acquiri dicitur à verbo Candeſco. Humanitas autem, id eſt forma hominis, aut Equi, aut plantæ, aut metalli, aut alterius ſubſtantiæ, indicata eſt ſubire in materiam per verba generationis, vt Fio, Gigno, & eiuſmodi. Quæ etſi poſſunt etiam accidentia ſignificare, vt fit albus, fit pater, tamē primo ſignificatu pertinent ad ſubſtātias. Generatio enim primo dicitur de ſubſtantia: ſecundo loco de accidentibus. Ac formarum quidem fluxus his Verbis oſtenditur: conſiſtentia autem vnico Sum, Es, Eſt, tam accidentalium, quàm ſubſtantialium. Dicimus enim, Eſt albus Cæſar

TEmporis igitur partes diuerſas diuerſis Verbis ſignificauimus: verùm quia etiam harũ partiũ minutiores quoque partes ſunt: hac de cauſſa diuiſa ſunt Verba certis momentis : quæ Grãmatici rectiſsimè tẽpora nominarũt. Diuiſere igitur ad hunc modũ: In partem, quæ iam abiit: in partẽ, quæ iam ſubibit: & in id, quo hæc duo coniunguntur. An verò id ita ſit in natura: & vtrum tempus ſit, cuius partes non ſint, néc ne, non eſt præſentis operæ: ſed ad philoſophũ ſpectat. Cùm igitur tres hæ temporum partes ſint: eam quæ abiit, quare paſsiua voce dixere veteres Præteritum? nam ſanè Græci Actiua παρῳχηκός. An verò ita dixere, quia huius verbi Prætereo, nõ habebãt Participiũ actiuum in eo tempore, ſicut Græci? An quemadmodum in teſtamẽto dicitur Præteritus filius, cuius nullam fecit mentionem pater, quaſi eius fuerit oblitus: ita nobis quod exciderit tempus, Præteritum dictum eſt? ita, Præteritum Lateranenſem in comitiis, ait Cicero: qui non eſſet creatus Prætor: quaſi non fuerit in memoria tribuũ. An ſubtilius contẽplabimur? Itio motus quidam eſt: tempus autem non mouetur, ſed eſt ipſa mẽſura motus: at nos mouemur ac mutamur. Itaque dicimus, Fungi vita, & Obire mortẽ, & Abire ex humanis. iccircò ipſum tẽpus permanere, nos præterire, illud præteriri. Quæ verò nondũ eſſet pars, eam Futurum tempus appellarũt: Græci μέλλον. Tertiũ quod has interiaceret partes, partem nequeas dicere, indiuiduum enim eſt. Præſens eſt dictum : non ſanè cõmodè: nam ſi eſt, Præ, relationem notat : ergo

quum vtrunque coniungat & Præteritum, & Futurum: nō potius debuit accipere appellationem ex eo quod futuro præeſſet, quàm quod præteritum ſequeretur. Quin etiam certior natura Præteriti eſt, quàm Futuri: à quo Præterito cõſultius nominaretur. Iam verò ſi poſſet diuidi, prior eius pars eſſet præterito iuncta, poſterior autẽ futuro. quare ratio eius cõiunctior eſt præterito quàm futuro. Verùm ita intellexere. Præſens, eſſe Præ, id eſt, ante oculos: non autem ante Futurum. Alij verò Inſtans, appellarunt. ſed quidam ſunt malè interpretati, quaſi inſtabile eſſet, & abiret momentaneum. Sanè à Græcis mutuati ſumus qui ἐνεςῶτα, dixere, quòd inſtaret cedenti Præterito: non autem quòd non ſtaret. Imò verò cætera tempora non ſtant: ſed Præteritum iam non eſt, Futurum autẽ nondum: vnũ Præſens ſemper eſt: nam etſi abit tempus, tamen hoc quod eſt, præſens eſt. Hoc autem in libris naturalibus eſt cõmodius declaratũ. Igitur hoc Tempus, quod eſſet indiuiduũ non diuiſere. Duo reliqua cùm latiſsimè pateant, Græci alterum, id eſt, futurum ſecuere in eam partem, quæ mox eſſet ſubitura, μετ᾽ ὀλίγον μέλλοντα dixere. Nos quoniam incerto ferretur euentu, non diuiſimus. Niſi putemus in modo Subiunctiuo extare veſtigia, & vim huius ſignificatus: vt, Fecero. Hoc autem etiam in Promiſsiuum partiti ſunt.

Naſcetur pulchra Troianus origine Cæſar.

Verùm nunquam deſinent nugari Grammatici. Sic enim dicas etiam, Minatiuum, Cædam te: &, Adulatiuum, & alias nugas. At affectus non mutant

mutant ſpecies. Præteriti autem amplitudinem, quantam memoria latè metiri poteramus, partiti ſunt veteres in partes treis, Perfectum, Imperfectum, Pluſquamperfectum: ac perfectum quidem παρακείμενον malè vocatum fuit à Græcis: quod enim abiit, non eſt. at παρακείμενον ſpecies eſt τοῦ παρῳχηκότος, quoniam igitur modo, ſi non eſt, poteſt παρακεῖσθαι; differt enim τὸ κεῖσθαι, πρὸς τὸ κινεῖσθαι, tanto magis, πρὸς τὸ μὴ εἶναι μετὰ τὴν κίνησιν. Noſtri dixere Perfectum, propterea quòd abſolutam actionem oſtendit, cuius pars ſuperſit nulla: vt Pugnauit: nihil eius pugnæ reliqui factum eſt. Mutuati autem ſunt appellationem hanc ab iiſdem Græcis, qui alterum tempus, quod adderet huic ſpatium, ὑπερσυντελικὸν nominarunt. ὅπερ ὑπὲρ τὸ συντελικὸν ἦν ἄν. Noſtri hoc Pluſquamperfectum: vtrique malè. Nam Perfectum, etſi recipit cōparatiuum, & Superlatiuum: hoc rerum genera patiuntur: vt, Cane homo perfectior eſt: at quouis tempore aliud tempus perfectius non eſt. Defendendi tamen ſunt ſic: ab actionibus tempora denominaſſe: vt quod ageret, neque dum perfectum eſſet, Imperfectum tẽpus, ſub quo ageretur denominarent. Verùm Græci cautius, qui Præpoſitionem notarunt tractum, ὑπὲρ, quod eſſet Tranſperfectum, id eſt, præſcriptum tẽpus: noſtri ridiuſculè per Comparatiuum Plus: melius Vltra, aut Super aut Trans. Quippe ita differunt: vt Perfectum nihil præterea notet, Scripſi: Tranſperfectum indicet & ipſum Perfectum, & tractum interponat inter ipſum & aliam non cohærentem actionem, Scripſeram, quum

Cœnabam: non cohæret cœna ſcriptioni, quæ ſcriptio eſt abſoluta. Igitur non, vt aiunt Perfectum, & Tranſperfectum diſtant inter ſe temporis longinquitate. Dicam enim, Riſi iam quinquaginta tribus annis: & dicam, Legerā verſum heri antequam biberem. Eſt igitur idem cum Perfecto, tanquam ſpecies cū genere non diſtinctum tanquam ſpecies à ſpecie, vt fecere: vbicunque enim pones Tranſperfectum, poneres etiam Perfectum. Imperfectum autem Græci cōmodiſſimè, παρατατικόν: protenditur enim inter præſens, & quod ſequitur: operęque ſignificat cōtinuationē: vt, Legebam, quū veniſti: nihil enim interualli inter lectionē, & aduentū fuit. Iccirco philoſophi hoc vſi ſunt ad declarādā ἐνδελέχειαν, quæ perpetuationē naturæ deſignaret: ἦν ἄνθρωπος, Erat homo: vt ſignificet etiam eſſe. Et doctiſſimus poëta: Laurus erat: id eſt, Lauri ipſius vera ſpecies. Quod Plinius quoque eſt imitatus. Cicero in re etiam penitus infecta vſus eſt: ſic enim ſcripſit in quarto ad Atticum: Ad eum poſtridie manè vadebā, quum hæc ſcripſi: & Perfecto pro Pluſquāperfecto. Alius ſic dixiſſet, Poſtridie quā hæc ſcripſiſſem, iturus eram. Præterita autē prima aut ſecunda, quòd eſſent ad vſum magis vocum, quàm ad ſignificationū diſcrimen inuenta, non ſumus imitati: temperatam breuitatem immani copia ditiorem arbitrati. Vnum eſt tēpus, quod Præteritum infinitum appellarunt Græci, ἀόριστον. hoc veteres putarūt à Latinis ignoratū: extat tamen in quibuſdā, vt in Paſſiuis: nam, Cęſus fuit: id eſt quod, ἐτύφθη: Cæſus eſt, τέτυπται.

Ex

Ex his conſtat Inſtans cùm indiuiduum ſit,nõ rectè definitum,eſſe ſic, cuius pars præteriit, & pars futura eſt:ad hunc enim modum non eſſent tria tempoea, ſed vnum tempus:ſed &Præteritũ, & futurum Præſentis partes. Sed falſi ſunt Grãmatici,quum dicerent Scribo verſum:neque iam expletus eſſet verſus ſcribẽdo.Viſi igitur ſunt intelligere Pręſentem ſcriptionem habere partem in partę verſus perſcripta, & partem in ſcribenda,quas partes ſcribendo coniungãt, cõtinuéntque.At verò hic non vnũ præſens eſt, ſed multa Præſentia, quemadmodum quum dico, Flumen fluit: quis dicat hoc eſſe præſens,quum iam annũ aut amplius fluxerit? Quare ſicuti dicimus Præſentem diem,Præſentem annum:vt multa inſtantia complectar animo:ita dicam,Scribo:quod iccirco præſentis temporis eſt,quia quum hoc dico,ſub eo ſum tempore quod huiuſce verbi eſſe intelligo.Nõ enim ſignificat partem præſcriptã, neque eã quæ ſcribetur:ſed hoc,quod ſcribo.Dicimus autem Scribere verſum,quoniã eius partes ſcribimus. Conſtat etiã hoc apertius in extremis actionum.ſic pręſens erit initium currendi,cuius tamen pars nulla anteceſſit: ſic finis, cuius pars nulla futura eſt.Inſtans igitur ſemper adeſt,vnde & Præſens dictum ſit: Futurum & Præteritum ſemper abſunt. Iccirco de Præſẽti poſſumus tria tempora pronunciare:Præſens eſt,erit,fuit:de aliis non niſi ſua tempora:Præteritum, fuit: Futurũ,erit.Nam ſi dicas, Quod futurũ erat,fuit:Futurũ,erit.Nã ſi dicas, Quod futurũ erat,fuit:de Præterito loqueris,quod poſt fuerit, quã eſſe potuiti Sunt autẽ quędam verba,quę propter Materiam

carent temporibus, quædam propter Formam. Materia enim repugnauit huic verbo Labaſco, quin haberet præteritum:nam Labaui à Labo: at Labaſcaui,non decuit admitti. In quibus autem Forma repulit tempora, fuere ea quorum ſignificatus aduerſatur certis temporibus: veluti, Expugnare,ſignificat rem abſolutam. Non dices igitur,Expugno vrbem:niſi capias modum ac δίζ-θεσιν præcedentem vltimum momentum captiuitatis:quod vſui magis, quàm rationi cõceſſum eſt.ſicut quum dicimus Morior,nam mors tẽporis momento præſcribitur.Inter Habitum enim & Priuationem nullum medium interiacet. Antequam pronuncietur totum verbum, præterierit res de qua loquamur:ſic enim de perſonis deficiuntur. Quis enim puncto illo temporis loquatur,ac dicat,Morior ? Ita Rei in cauſſis dicuntur Peracti,quoties ſunt damnati:quoniam agebantur ab accuſatore ad iudicem, ſumpto à Græcis exemplo, qui ἀγῶνα diſceptationem iudicialem dicebant. ergo quũ non redibant niſi damnati, dicebantur peracti ab accuſatore,quis igitur orator vnquam dixit, Perago Reum?Sic etiam perficio,ſi acutè intueamur,non poteſt dici, ſed Perfeci:ſed,Facio,vt perficiam:Quæro, vt inueſtigẽ: Oppugno,vt expugnem: Ago, vt peragam Reũ. In aliis modis tempora hæc admittuntur, vt in voto,& conditione, Vtinam peragam,Si peragã: & infinitiuè,Volo peragere. Impurè tamẽ multi aliter ſunt locuti:

Ex his percipimus Grocinum acutè admodũ tempora diuiſiſſe, ſed minus commodè. Tria

enim

enim conſtituit, vt nos: ſed quæ bifariam ſecat, Perfectum,& Imperfectum:ſic, Præteritum imperfectum, Amabam:Præteritum perfectum, Amaueram. Rectè ſanè. Et Præſens imperfectum. Amo. Rectè hactenus:continuat enim amorem, neque abſoluit. At Præſens perfectum, Amaui: quis hoc diceat? Amaui ego triginta ab hinc annis. Quis annum iam triceſimum pręſentem dicat? De futuro autem vt non malè ſentit, ita controuerſum eſt:Futurum,inquit,imperfectum,Amabo:Perfectum,Amauero. non malè inquam: ſignificat enim Amauero,amorem futurum,&abſolutum iri: Amabo perfectionem nullam indicat. Controuerſum autem dixi, propterea quod doctiores ſentiunt, non abſolutionem illam, ſed celeritatem quandam, vt ſit ἀόριστος Aeolenſium τίσειαν Δαναοὶ ἐμοὶ δάκρυα. Mihi Grocini ſententia plus placet. Meo more ſolens fecero: nullam celeritatē declarat,ſed operis perfectionem præſcribit:id expreſſit diuinitus aliquando ſummus poëta:

-Τὸ δ' ἤτοι τετελεσμένον ἔστω.

Temporum forma, ac finis, atque affectiones ad hunc modum ſeſe habent: Materia autē quæ qualíſve ſit, videamus. Ac ſanè in libris naturalibus docebamus, pro formæ ratione materiam à natura inſtitutam;neque enim equi pedes, à pedibus leonis differunt, niſi propterea quod eorū formæ ſunt diuerſæ:neque canis catuli aliam ob cauſſam carent equi membris, quàm quod equi quoque forma carent.Iccirco Præſens quod erat breuiſſimum, breuiſſimo quoque tractu ſigna-

tum eſt, Amo. Præteritum & Futurum longiora longiore: Amaui, Amabo. Alterum præteritum adhuc prolixius, prolixiore Amaueram. Quæ quã quam non omnibus in verbis ſequuntur nos, tamen ĩn his hæc cauſſa fuit: alia vſus inuertit partim, partim differentiæ gratia aliter ſunt pronunciata. Varietate enim decora naturæ, atque artis conſtant. Ordo autem aliter eſt, quam Natura eorũ: quod enim præteriit, prius fuit, quàm quod eſt. Itaque primo loco debere poni videbatur. Verùm quod primo quoq. tempore offertur nobis, id creat primas ſpecies in animo: quamobrẽ Pręſens tempus primum locum occupauit: eſt enim maximè commune omnibus animalibus. Præteritum autem iis tantùm. quæ memoria prædita ſunt: Futurum verò etiam paucioribus, quippe quibus datum eſt prudentiæ officium: quare tum quia nondum erat, tum quia obſcurum, & paucis obiectum poſtremo loco poſitum fuit.

CAP. CXIIII.

Modorum origo, cauſſæ, rationes, vſus,

EOrum, quæ agunt, naturam eiuſmodi eſſe intelligimus, vt antè quàm agant, appetant: aut ſaltem appetendi habeant vim. Motionis enim appetentia cauſſa eſt: appetentię priuatio. Quæ verò appetunt, aut inconſultò appetunt: eáque ad vnum tantum naturalem habent propenſionem: velut ignis ad vrendum. Aut conſultò: atq. hæc ad duo contraria ęquè inclinantur, vt homo ad eundum, & non eundum. Quare neceſſe eſt vt

in

in his aut ſit Deliberatio, atque Electio: aut proxi ma quædam vis quem inſtinctum appellarunt. Eſt enim deliberatio, affectio animi de libertate ſua eliciens rationes ad eligendũ. Intelligo autẽ ſubtilius, Eligere, etiã quũ nõ eligimus: eligimus enim hoc, non facere, ſicut alibi diximus: Suadet etiam qui Diſſuadet: ſuadet enim, non agendum. Hæc vis electionis in homine ſolo eſt. Nam nugati ſunt quidã hiſtorici naturales potius, quàm philoſophi, Canes quoque deliberare quum feræ veſtigiis amiſſis abſiſtunt à perſequendo, atque aliorſum ſeſe dant: neque enim componunt hæc, Hàc non iuit. Sed vt aguntur in odorem, ita eum vbi amiſere, quærere inſtituunt. Hanc ob cauſſam neceſſe fuit, vt quæ deliberando, quæq. poſt deliberationem fierent, declararentur certa verborum facie. Itaque ea quæ iam certa, atque conſtituta eſſent, Indicata, & Definita vocauere: verbi autem lineamenta quibus ea repræſentarentur, Indicatiuum, ſiue Definitum: ſicut Græci ὁριςικά. Quæ vero ante electionem fierent, aut ab ea dependerẽt: iccirco Subiunctiua aut Coniũctiua: vt, quum venero, ſcribã: &, Si veneris, ſcribam. Quæ autẽ non dependerent, ſed abſolutè dicerentur, eſſentq. poſita in aliena poteſtate, ea referrentur aut ad maiorẽ poteſtatẽ, aut ad minorẽ. quare Optatiua expreſſere votum à maiori: Imperatiua exactionẽ officii ab inferiori. Erat autẽ etiam aliquid præterea, quod ad ſummam oratiõnis deeſſe videretur: ſunt enim verba quædam poſita in ſignificatiõe volũtatis, aut poteſtatis noſtræ: vt, Volo, Cupio, Iubeo, Video: ergo obiecta

quæ offeruntur huic vel voluntati, vel poteſtati, aut ſunt expreſſa ſimpliciter, aut ſub tempore: ſic, Volo cibum, Cupio imperium: Video curſum. Simpliciter apponitur cibus voluntati, voto imperium, curſus viſui. At ſi hæc eadẽ ſub tempore, atque etiam actione velim conſtituta, neceſſe habeo aliquid excogitare, cuius vi hoc explicetur: itaque Infinitiua commẽti ſunt, Volo comedere, Cupio imperare, video te currere. Has verborum quaſi facies, vt diximus, quaſdã ἐγκλίσεις dixere Græci, veluti inclinationes animi, prudentiſsimè. Sic etiã loquitur Liuius: Hos vt ſequar, inclinat animus. idem ac ſi diceret, Sequor hos. Eſt enim inclinatio indicatiua, re deliberata. Sic vſus eſt Cicero. Noſtri, quoniam declararentur animi temperationes, Modos appellarunt, fuſiore quàm Græci feciſſent appellatione: propterea quòd etiam ad res animo carentes trãsferrentur: vt, Ignis vrit: vreret. De his autem ſigillatim dicendum eſt.

Indicatiuum ſic definiunt: qui rem indicatam, narratámve ſignificat. Verùm neque nomen explicat vim modi, neque explet definitio: multa enim dicimus ſine indicatione: res enim abſentes frequentius narramus: hac enim de cauſſa ſermo eſt inſtitutus. Nam præſentia ſenſu ſæpius percipimus quàm ſermone communicamus. Præterea tollunt omnia tempora, præter Præteritum: nam etiam quæ indicatur, etiam quæ indicabitur, explicamus Indicatiuo. quare qui Definitiuũ nominarunt, optimè ſenſere: modò accipiamus definiendi vim, non illam exactam Metaphyſicorum:

corum:ſed conſtitutionē. Icciрco Poſitiuum rectius diceres: θέμα dixere Græci primam vocem Indicatiui, quoniam prima poſita ſit: nos autem totum θετικὸν, quia ponat, ac ſtatuat rem, qua de agitur: vnde etiā definitio eliciatur, Modus quo quid certis temporibus ſtatuatur. Imperatiuus eſt nota animi inclinati ad eliciendum actionem aut paſsionem ab alio: hoc habet cōmune cum Optatiuo: ſed differunt, quòd Imperatiuus reſpicit perſonam inferiorem, Optatiuus, potentiorem: item Imperatiuus ſemper exigit perſonam, Optatiuus non ſemper, ſed & abſolutè: vt, Vtinam verè viuerem. & ad Fortunam, aut Fatum, aut Euentum. Euenit autem aliquando vt actio illa etiam in nobis ipſis exprimatur, propterea quòd animi noſtri vis, aut eſt recta, quum alia ab ſeipſa cognoſcit: aut reflexa, quum ſeipſam contemplatur. Itaque & impĕramus nobis ipſi, & optamus de nobis, quod in noſtra ſitum eſt poteſtate: vt, Vtinam efficerem me bonum. Subiūctiuus autem non eſt dictus, quia ſubiungeretur, vt ſcripſere: ſed quia ſubiungeret. id quod & ex ipſo nomine, & ex natura eius conſtat: nam Optatiuus, quo optamus, Subiunctiuus, quo ſubiūgimus. Dicimus enim, Si pugnaris, vinces: victoria pugnæ ſubiungitur. Quin etiam ſeipſum ſubiungit ſibi: vt, Equitarem, ſi valerem. Infinitiuus autē Modus non eſt, nullam enim animi inclinationē oſtendit: ſed omnes ipſe ſequitur modos, atque cū ipſis coaleſcit ad ſignificandum, quæ fuit cauſſa eius nominis: non, vt dixere, propterea quòd neque perſonas, neq. numeros finiat. Itaque Græci

rectè ἀπαρέμφατον appellarunt, quippe quòd nihil indicaret. Nam quòd perſonas numeróſque nullos definit, hoc habet commune cum Verbo imperſonali, quæ tamen non ſunt ἀπαρέμφατα. Intelligo autem nihil definire, non quemadmodũ Optatiuus nihil definit, ſed optat definiendum: ſed hoc intelligo Infinitiuũ, quod æquè in omnes abit modos: ſuus igitur non eſt, ſed aliorum: Scio pugnare: Incipe viuere: Scirem adulari: Velles vincere.

Verùm acutiores alios his modis adiecere: atque Indicatiuo quidem ſubiecere Promiſſiuum: vt, Connubio iungam ſtabili. Verùm Minatiuũ, vt dicebamus, etiam adderes: etiam Narratiuum. vt, Fuit Ilium: nihil enim hîc ſtatuitur: quin tollitur quoque. Appoſuere quoque Imperatiuo Precatiuum: vt, Da propriam Thymbræ domũ. Deo enim nemo imperat. Subiunctiuo autem etiam Coniunctiuum attribuêre. Cum ſimul ſunt: ſic, Quum veneris, feres. etiam Dubitatiuũ poſsis aſſignare: vt, Si pugnaris, vinces. Et Potentialem: ſic, Si pugnes, viceris, & αὐθυποτακτον: vt, Eamus: quem ita nominarunt, propterea quòd ſubiunctiua voce, ſignificatum haberet Imperatiui. Verùm quemadmodum de Caſibus dicebamus, ſic conuenit de Modis intelligere: eiuſdem Modi vſus eſſe diuerſos, eiuſdem tamen rationis. ac Indicatiuum quidem quî decuit diſcerpere in Promiſsiuum? Futuri enim vis ea eſt, id eſt, temporis, non Modi: aut enim ſperamus, aut timemus: omnino expectamus. ídque ex vi Verborum quoque naſcitur: nam Dabo efficit vt vi-

dear promittere: quoniam eò reſpicit Verbi ſignificatus. Propius veritatem fuere, qui Interrogatiuum appoſuerunt: non enim temporis, aut Verbi vt fit, ſed Modi ſeparati præbet ſpeciem. nihil enim definit, qui dubitat: dubitat autem qui interrogat. Verùm ita intelligamus: præter paucula principia intellectus noſtri, quæ Græci, quòd digna eſſent credi, ἀξιώματα nominarunt, mirifico verbo, quo vno duo conciperentur, & exiſtimatio, & dignitas: præter talia inquam, quæ ſanè paucula ſunt, cætera omnia antequam ſtatuantur, cadere poſſe in quæſtionem. Itaque non inconſultò factum eſſe, vt eadem vox eſſet interrogantis, & reſpondentis: Amas? Amo. Quare tot Modos quærendi, quot eſſent ſciendi, in libris reſolutoriis diſputatũ eſt, inueniri. quẽadmodum igitur affirmatio à negatione non differt per Modum, ſed per contradictionem ſub eodem Modo: ita nec interrogatio à reſponſione: Nam tametſi inter affirmationẽ & negationem nullum medium exiſtit, tamen interrogatio locum quendam ſibi poſcit: neque enim aut negat, aut affirmat. Neganti tamen propior eſt, qui non credit: Affirmanti, qui credit: quare ab Indicatiuo non eſt Interrogatiuus diſſipandus, ſicuti neque ab Imperatiuo Precatiuus. Etenim ſi iccirco alius eſt, quia Deo nõ poſſumus imperare: atque dicimus Da propriam Thymbræe domum: ita etiam Amo, verbum non erit actiuum, quum dicam, Amo Deum: Deus enim non patitur. Sanè modus ille rectius Poſtulatiuus dictus eſſet, cuius ratione comprehẽdatur etiam Hortatiuus.

Ipſum autem αὐθυπότακτον, quare poſuere? Imperatiuus enim verus eſt. Iubet enim aliis, & ſibi, qui dicit, Eamus. vt ſe iturum quoque oſtendat. Quin etiam in ſingulari, mihi iuſſero, Hoc age Cæſar. Homo enim penè ſemper ſecum̃ pugnat, ratione & appetitione. Affectiones autem non variant modorum ſubſtãtiam: ſed eorum ἴδια, vt Græci vocant, quædam ſunt. Tanto igitur minus particularum defectus in oratione variabit. Itaque quum Iuuenalis ita loquatur, Grçculus in cœlum, iuſſeris, ibit: non erit à Subiunctiuo diuerſus: quoniam omiſit Coniunctionem Si. At enimuero veteres multa exempla inculcarunt, quibus alium modum oſtenderent ab Subiunctiuo. Cæterùm ſemper inueniemus aliquid verborum ſubtractum, tam apud Ciceronem, quàm Vergilium, Terentium, atque alios. Diceret: &, Euerteret arces. Sanè: ſi duceretur à ſanguine Troiano, aut quum duceretur. Sic Dido, Impleſſem flammis: ſcilicet, ſi præſciſſem. Atque hi etiam addunt huic Interrogatiuum: Quò me contuliſſem? Sed idem laborant: pendet enim oratio ſic, Si mori noluiſſem: aut aliquid tale.

CAPVT CXV.
Modorum Tempora.

MOdorum claſſem, naturam, officia, vſus, cauſſas, ſicpote explicauimus, vt omnia animi affectibus ſubiiceremus: qui affectus quoniam in actionem tendunt, actio autẽ tempori ſubiicitur, Tempora quoque pro affectuum ratione alia

alij

alij modo ſunt attributa: igitur perfectiſſimus modus omnia tempora cōplexus eſt, quippe Indicatiuus. Imperatiuus Præſens obtinuit meritò, nihil enim præſentius imperio, nihil inflammatius imperante, omnia ei in mora ſunt. Græci Præteritum attribuêre peſſimè. Nemo enim poteſt abſoluiſſe, quod nondum cœpit agere: nōdū cœperit, qui nondum accepit imperium, quomodo ſimul imperium accipiat, & iam fecerit: verùm vſus ſic obtinuit, vt præcipitem animum imperantis exponeret: id quod Plautus feſtiuè dixit, Quum te illic eſſe putauero, hîc ſis. Latini maturius abſtinuere, niſi ex Subiunctiuo mutila oratione mutueris, ſic, Feceris hoc. verùm vti diximus, aliquid deſideratur, ſic, Mihi morem geres, ſi feceris. Sic, Facias, & alia τῶν ὑποτακτικῶν. Quidam autem ſic maluere, id quod non peſſimè ceſſiſſet, niſi errorem adderent: negant enim futurū attribui poſſe Imperatiuo: apponunt cauſſam ſatis ridiculam: Imperatio, aiunt, ſemper præſens eſt: non animaduertebant, aliam eſſe perſonam loquentem, aliud de quo loquatur. alioqui nō eſſet in verbis niſi vna perſona Prima. Igitur qui loquitur atque imperat, pręſens eſt: at res imperata non eſt præſens. igitur & nunc fieri poſſit, & mox, & cras: vt Græci, quos iſti nimis vbique ſequuntur, à prudētia Latinorum hac quoque ſint in parte ſuperati, Pluſquam perfectum verò quū addunt, etiam coacti ſunt quaſi colorem addere moderationis: itaque permiſſiuè hoc appellarūt, exemplo Vergilij:

Verùm anceps belli fuerat fortuna: fuiſſet.

Quum tamen, *Fuiſſet*, Subiunctiuus ſic eodem, quo ſuperiori,modo. Si fuiſſet,mallem,quàm ſic: quum nulla belli fortuna vincor,& morior.Optatiuus autem & ſubiunctiuus inter ſe ſimiles,.ab Indicatiuo non differũt, niſi quatenus hoc quod hic ſtatuit,Optatiuus nõ ponit,&poni vult:Subiunctiuus ponit,ſi ab alio ponatur.Iccirco tẽpora omnia ſunt conſecuti, verùm non omnibus in verbis:neq. enim par eſt.vt omnia optemus,quæ poſſunt euenire.Igitur Futurum ab Optatiuo nõ tollũt doctiores: quũ hoc tempus veriſſimum,ac maximè proprium huius ſit modi, nõ diſcreuere tamen à Præſenti Futuri vocem:propterea quòd in ipſo quoque Præſenti abeſt optata res,veteres autem illud putarunt Futurum Optatiui:

Hac Troiana tenus fuerit fortuna ſecuta.

Quod qnidem valdè placet.Sic igitur erit Optatiuum & illud,quod ſuprà dicebamus:

Verum anceps belli fuerat fortuna:fuiſſet.

CAPVT CXVI.

Modorum Ordo.

INdicatiuum autem nobilitate,ac rerum natura primariũ intelligimus: nobis non item:ſtatuit enim id, quod poſt appetitũ, ac deliberationem euenit. Neque verum eſt,quod autumant, Rem certam re dubia priorem eſſe. Quin antè, quàm ſcias,quæras. Quĩ nãque ſciam,Hominem eſſe animal: niſi quid homo ſit, quæram? Præterea qua ratione res certa, erit prior ſeipſa dubia? Etenim poſtquàm adeptus es ſcientiam,non potes amplius dubitare. Scis enim per cauſſas primas,

primas,immediatas,neceſſarias,notas, immutabi-
les:quarum contrarias putas falſas: alioqui non
ſcis.Sed ob nobilitatem præiuit Indicatiuus, ſo-
lus modus aptus ſcientiis, ſolus pater veritatis.
Cæteri ſermoni accommodatiores,quemadmo-
dum ſuo loco dictum eſt: ij vt quiſque nobiliſſi-
mus fuit, ita potiſſimum locum occupauit. Ita-
que Imperatiuus princeps eorũ extitit:mox Op-
tatiuus, quaſi ſeruilis ingenuum eſt hunc ſequu-
tus: Subiunctiuus autor multiloquentiæ poſtre-
mam in ſedem reiectus eſt: compoſita enim ſim
plicibus poſteriora. Infinitiuus autem ſanè adeò
Modus non eſt,vt etiam Verbúmne eſſet, ſit du-
bitatum.

CAPVT CXVII.

An Infinitiuus ſit Verbum.

AC Modum quidem non eſſe ipſum, ſupe-
rioribus rationibus ſatis cõſtat: Verbũ au-
tem eſſe,Verbi definitio clamat: ſignificat enim
rem ſub tempore. Qui autem ipſum excluſêre,
adducti ſunt, vt ſentirent ita, propterea quòd ſui
verbi eſſet ſignificatum: ſic enim interpretatur
Verbum ſuum, Socrates exulat, dico Socratem
exulare, Socrates eſt in exilio.Præterea nominis
habet conſtructionem.apud Græcos enim etiam
articulos recipit,τὸ ϛρατηγεῖν καλὸν,vt Vergilianũ
illud.

Pulchrúmque mori, ſuccurrit,in armis.

Verùm hæc argumẽta leuia ſunt: neque enim
magis ipſe eſt Verbi ſignificatum, quàm Verbũ
ipſius: neque magis exprimit Indicatiuum per
interpretationem, quàm ab eo exprimitur:

mutua enim eſſe quit explanatio vtriuſque orationis ſic, Dico Socratem exulare: id eſt, Socrates exulat. Articulus autem non tollit ſignificatum ſub tempore: nã apud me, τὸ ϛρατηγεῖν οὐκ ἔϛι καλόν: ſed τὸ ἐϛρατηγηκέναι. Itaque ſibiipſi ſubiicitur, tanquam Verbo, pluſquàm Verbum, ſic, Video te meditari currere. Itaque contrà Stoici ſolum Infinitiuum Verbum eſſe profeſſi ſunt: cætera autem κατηγορήματα, id eſt appellationes, καὶ συμβάματα, id eſt, accidentia, quippe in infinitiuum tanquam in formam ſuam, & quaſi animam reſolui cæteros modos. Igitur Græci etiam pro aliis ſupponunt modis, quorum naturam expleat, σκοπεῖν, θεωρεῖν. Sic etiam nunc Itali loquuntur, quum negatiua vtuntur oratione, Non legere, pro ne legas. quæ cauſſa fuit, vt eadem fit forma actiui Infinitiui, & Imperatiui paſsiui apud Latinos. Quinetiam pro Indicatiuo: Ille rubere, teruiuerſari, abnuere. Cæterùm apud Græcos deeſt δεῖ in ſuperiore oratione: apud Latinos, Cœpit, aut tale quid, Quinetiam pro Participio & Gerundio vſum ſubiit tam apud Græcos, quàm apud Latinos: vt apud Poëtam: Dederátque comam diffundere ventis. Et in tertio de Natura Deorum: Magnam moleſtiam ſuſcepit Chryſippus reddere rationem vocabulorum. Proprium autem eſt Infinitiui, receptum in Futuro ſuo Participium ſibi ſimile efficere, vt genus amittat, & numerum: Amaturum eſſe, tam de fœmina, quàm de pluribus: exempla petes de Gellio, Valerii Antiatis, Catonis, Q. Claudii, M. Tullij ex quinta in Verrem: Hanc ſibi rem

præſidio ſperant futurum. Illud quoque habuit peculiare, duo verba ſibi vt aſciſcat, Eſſe, & Ire, quorum ſocietate formet Futurum ſuum: Amatum ire: Amatum iri.

Cap. CXVIII.

Temporum, Modorúmque inter ſe mutatio.

PRoprium autem eſt Temporum Modorúmque inter ſe mutatio, quũ affectui ſeruimus. Liuianus Annibal: Si tales animos in prælio habebitis, vicimus. Nam quod ſperabat, pro certo iam afferebat: quaſi dicat, Tam certa eſt futura victoria, quàm iam extitiſſet. Nihil enim Præterito certius: ne à Deo quidem mutari poteſt, quia ſimplex eius voluntas eſt: tantum abeſt, vt ſit contraria ſibi: non poteſt, quia non vult: neque vult poſſe, neq. poteſt velle eſſe diſsimilis ſibi. Modus item Subiunctiuus pro Indicatiuo: In ſexto de Repub. Et quòd de via feſſus eſſem: dixiſſet, Cùm de via feſſus eſſem. Quemadmodum autem illud Iuuenalis ſit accipiendum,

Græculus eſuriens in cœlum, iuſſeris, ibit: ſuprà diximus. Sic eſt, quum Græca oratio per ἀν δυνητικὸν exprimitur: vt in tertio Officiorum: Malè etiam Curio, quum cauſſam Tranſpadanorum æquam eſſe dicebat, ſemper addebat, Vincat vtilitas: potius diceret, non eſſe æquam. id eſt, ἔλεγεν ἄν: dicere poterat: aut, debuerat. Horatius Indicatiuo pro Subiunctiuo vſus eſt: Metuentis illapſus cerebro ſubſtulerat: niſi Faunus, ictum dextra leuaſſet. Et quod ſuprà diximus, ex ſecundo Georgicôn, Laurus erat. quod & Plinium imi-

tatum monebamus.

CAP. CXIX.

Perſonarum vſus, & affectus.

QVid eſſet Perſona, quótque eſſent, & quare non plures tribus, iam dictũ eſt. Nũc earũ affectiones in Verbis videamus: neque enim rectè veteres dixere. Primam & Secundam finitas eſſe, quia præſentes demonſtrantur: Tertiam infinitam, quia abſens eſt: cauſſa enim quam afferunt, nulla eſt. Non enim omne abſens infinitũ: neque ſemper Secũdæ præſens eſt: & Tertia præſens aliquãdo eſt, & ſemper eſſe poteſt: non enim aduerſatur ſermonis vſui, vt adſit ſemper id de quo loquamur, tametſi hoc in rebus poſitum eſt. Ita igitur intelligendum eſt, Primam, & Secundam finitas eſſe, quia certæ deſignentur: lego, ſigno me: Legis, ſigno te: Legit, nullum certum ſigno, niſi quippiam addatur, Cato, Cæſar. Illud quoque errarunt quum dicerent, opus eſſe Pronomine ad præſcribẽdam Tertiã. Nam etiã ſi dicas, Ille legit: nõ intelligas qui ſit, niſi aut referat, aut demonſtretur coràm: ergo non fiet vi Pronominis ſed Relationis, aut Demõſtrationis. Sed & Primam, Secundámque Pronominibus tãtùm iungi, iam eſt ſuprà refutatum: Vocatiuis nanque etiam ſecundæ adiungitur: vbi ſi nõ ſubintelligitur pronomen Tv, ne in cæteris quidem ſubintelligetur. Eſt præterea aliud argumẽtum: Licet, inquiunt, dicere, Cæſar ſum: ergo Cæſar, eſt perſonæ primæ: neque enim Verbum variabit Nomen, ſed Nominis rationẽ Verbum ſequitur: Numerum ſcilicet, & Perſonam.

Quoniam

Quoniam igitur Cæſar, eſt perſonæ primæ: potes dicere, Sum. nam ſi in eo Verbo ea eſſet poteſtas, vt Perſona Nomini attribueretur: eſſet etiam ea, qua numerus quoque aſsignaretur, & liceret dicere, Cæſar ſunt.

Proprium autem eſt Primæ non depēdere ab aliis. Cauſſa huius rei eſt, quia ipſa loquitur ſemper: ergo & vtranque ſibi addicet: vt, Ego, Tu, & Ille facimus. & ſeorſum alterutrum: vt, Ego, & Tu: Ego, & Ille. Falſum eſt igitur, quod dixere veteres. Secundam ſibi coniungere Tertiam: illo exemplo, Tu, & illi facitis: & Tertiam ſeipſam, ſic, Ille, & ille faciunt. Sed eſt Prima quæ coniungit Secundæ Tertiam, & Tertiam ſibiipſi: ea enim coniungit quæ loquitur, licet non exprimatur: quum de aliis loquitur, non de ſeipſa.

CAPVT CXX.

Numerorum Ratio & cauſſa.

NVmerus idē qui in Nominibus, ſicut & Perſonæ. Cùm enim Verbum ſequatur nominis rationem, & à ratione proueniãt affectus: affectus quoque eoſdē eſſe par eſt. Significat enim Verbum aut accidens, aut ſubſtantiam Nominis: Cæſar currit, Cæſar eſt. Ergo neceſſariò aut à Nomine dependet: aut etiam idem repręſentat. Propriũ autem Verborum eſt, nullã vocem vtrique numero cōmunem habere. Hoc apud nos: Gręci imprudentius qui tantã copiã haberent Tēporũ, defecere in diſcernēdis Numeris, & Perſonis. nã in duali confudere perſonas: τύπτετον, τύπτετον. In prima ſingulari, & Tertia plurali confudere

numeros,ἔλεγον. Soli Aeolenſes, quorum pars fuere Dores, pluralem ſine incremento poſuere. Id Nominibus autem & Pronominibus non idem eſt: vt,virit:ſui.item Participiis paſſiuis: vt, lecti. Hoc autem dicimus de Verbis eodem in genere:nam in diuerſis generibus voces inuenias communes:Docere paſſiuum Secundæ perſonæ: Docere actiuum Indefinitæ: cauſſam autem ſupra diximus. Infinito enim Græci pro Imperatiuo vſi ſunt.

Caput cxxi.

Affectuum ratio, & ordo.

HOrum affectuum quatuor tantùm neceſſarij(ſine iis enim verbum non eſt) Tempus, Modus,Perſona, Numerus:ac Perſona qnidem & Numerus,quēadmodū dicebamus, propterea quod Verbū à Nomine dependet, neceſſe fuit vt aliqua in re conuenirent:cōuenirent autē in Perſona,quia à Perſona proficiſcitur oratio.Item in Numero eadē de cauſſa:aut enim vnus loquitur, aut plures: & aut de vno aut de pluribus. Quærebamus igitur vter affectus eſſet prior: ac Numerus quidem amplior eſt, complectitur enim omnes Perſonas: præterea accidit Numero Perſona. Equidem vnus ſum:poteſt igitur,vt & Primæ,& Secūdæ, & Tertiæ perſonæ ſubeam munus. Tempus autem non videtur eſſe affectus Verbi, ſed differentia formalis, propter quam Verbum ipſum, Verbum eſt.Modus autem non fuit neceſſarius; vnus enim tantum exigitur ob veritatem,vt dicebamus,Indicatiuus: cæteri autem

tem ob commoditatem potius. Genus autem an ſit neceſſarium? nam videtur, ſecluſa omni tum actione, tum paſſione, conſtare Verbum primarium ipſum, Eſt: neque enim ſolùm per Participium reſoluimus, Cæſar pugnat, Cæſar eſt pugnãs: ſic enim poneretur verbum Pugno neceſſarium, quare Genus ipſum quoque eſſet neceſſarium, in multa verba diſtributum, non intra vnum contentum: non igitur ſic reſoluetur, ſed in Nomen, Cæſar eſt in pugna. Hæ rationes acutiores ſunt à philoſophis profectæ. Verùm nõ ſit vera reſolutio: poterat eſſe in pugna, nec pugnaret. Verba ipſa Adiectiua neceſſaria ſunt, ſicut & Subſtantiuum: quemadmodum Accidentia, ſicut Subſtantiæ. Vter verò affectus ſit prior, Genúſne, an Modus? Ac genus ſanè prius eſt, vt aliud ſignificet Actionem, aliud Subſtantiam: Modus autem generi accidat. Tres reliqui affectus cuiuſmodi ſint videamus: nam Coniugatio eſt, quod Nomini Declinatio: certa meta ac facies terminationis. Hoc autem cõpetit quatuor ſpeciebus declinabilibus. vt ſuprà dictum eſt. Competit igitur Verbo, vt dictio eſt declinabilis: ſicut & Species quoque, & Figura. Coniugationes autem quatuor fecere: ſed & prima cum Quarta in multis eadem fuerat, Audibo, ſicut Amabo: adhuc enim dicimus Ibo. Et confuſa indifferenter Secunda cum Tertia; Ferueo, Feruo. & Prima cũ Tertia: vt, Lauare, Lauere. Et nonnulla extra ordinem: vt, Sum: cuius neque Præſens, neque Futurum, neque Infinitiuus quum cæteris conuenit, vt ad caput certum reducatur: ſolũ præteri-

tum gerit aliquam ſpeciem, Fui: ſed incertam. nam dicimus,& Explicui,& Docui,pari cum illo analogia,ſed inter ſe diuerſa.

Capvt cxxii.

Figura, eiúſque cauſſa.

FIguram nominarunt partium compoſitionē: orta autem eſt ab ipſa oratione,& celeritate: vt, Verſus facio, quod fuerat,fieret Verſificor. Igitur prior fuit, quàm Species: ex ipſa enim oratione quæ eſſet ex primitiuis nata eſt. Placuit autem vt eodem modo quod non eſſet cōpoſitum, Figuratum diceretur: quū tamen ſatis cōſtat per initia,antè quàm Compoſitio inuenta eſſet,Simplicia ipſa nullius fuiſſe Figuræ: quare per relationem potius ſic dicta ſunt. Propriū Figuræ eſt, mutare interdum genus: vt à Facio, Verſificor: à Specio,Conſpicor. Item Coniugationem: Sternere, Cōſternare: quod etiam ſine compoſitione fit,vt,Legere,Legare. Si à Fio paſſiuo ducas Suffio actiuum,etiam ſignificatum mutari conſtat.

Capvt cxxiii.

Species, earúmque ſignificata, & cauſſa.

VErbōrū Species,vt diximus,duæ:Primariorum,& Deriuatorū: ſic enim melius, quàm Deriuatiua dicere: deriuantur enim, non deriuant. Deriuata duplex:altera in qua non mutatur modus ſignificationis:vt Albeo,Albico. Altera in qua mutatur: cuius ſunt ſpecies hæ, Incohatiua,Meditatiua,Frequentatiua,Deſideratiua, Deminutiua. Inter hæc Deminutiua non ſunt controuerſa: nemo enim dubitat in Lo deſinentia

eſſe

eſſe Deminutiua:qualia,Sorbillo, Conſcribillo. Error autem antiquorum eſt,qui dicerent mutari ſignificatum:non enim verum eſt : idem enim ſignificant,ſed alio modo. Cauſſa autem huiuſce terminationis fuit Græcus ſonus: ſic enim quædam Deminutiua ſua pronunciarũt μειρακύλλιον. At Incohatiua, quæ in S c o, facerent:vt, Ferueſco:recepta quidem ſunt ab omnibus : ſed recentiores in ipſis negarunt Incohationem, idémque velle,quod ea,quæ à Fio componuntur : vt ſit Caleſco , quod Caleſio:quorum Præterita exponantur per Factum eſſe:ſic,Macruit,macrefactus eſt: quæ Præterita, ſi ſint à Primitiuis, per Fuit, interpretemur:ſic, Macruit,id eſt,macer fuit:quoniã Macreo ſit,Macer ſum.Igitur non ſignificare Incohationem,propterea quòd apud Virgilium ſit,Incipiunt agitata tumeſcere. Cæterùm eorũ ſententia ſic eſt perpendẽda:Tumere,alio modo accipitur,alio Tumeſcere:nãque Mons tumet,nõ tumeſcit:at Fluctus & tumet, & tumeſcit. Item Ignis calet,non caleſcit: at Ferrum igne caleſcit vt ſint verba,quæ habẽt ſignificatum μέσον, quale θερμαίνομαι, caleſco.Ergo, quemadmodum dicebamus, Qualitates,aut Accidentia illa,quæ his verbis ſignificantur,interdum ſunt in fluxu,&, vt ait Plato in Cratylo,ἐν τῷ ἰκρεῖν:interdum iam fixa. Quare per Primitiua dicuntur, quũ ſunt fixa: etenim in monte tumor iam non mouetur, iccirco eum tumere dicimus.At dum fluunt,per Verbum in S c o, explicantur : iccirco vbi erit Verbum in S c o, poterit eſſe etiam Primitiuum, & non è contrario: propterea quòd habitus iam

introductus eſt, quem habitum ipſum Verbum ſignificat: ſed non eſt idem modus: nam motus ille augeſcendi, aut procedendi, à Primitiuo declaratur. Igitur fluctus, & tumet, quia in eo eſt tumor: & tumeſcit, quia tumor tēdit ad alium gradum: ſic Creſcere, eſt Creaſcere, id eſt, accipere augmentum in Carne, πρὸς τὸ κρέας. Ex quibus conſtat, non ineptè dicta à veteribus Incohatiua, nondum enim explerunt vltimum ſignificatum. Quod & in quibuſdam verbis Græcis ſatis perſpicuum eſt: κύω, eſt Vterum gero: at κυΐσκω, eſt Cōcipio, quaſi, Incipio gerere vterum: ſignificat enim incohatam κύησιν. quo verbo & Hippocrates vſus eſt in quinto Aphoriſmorū, & Ariſtoteles in ſexto hiſtoriarum. Quòd autem tam pertinaciter aſſeuerant, vt per Fio, interpretentur, id adeò mutilum eſt: Si enim hoc verum eſſet, ergo verba actiua hac terminatione penitus carebunt, ſignificatio enim eis nullo modo competet: at extant tum apud alios, tum apud Terentium in Adelphis, Atque edormiſcam hoc villi: quare per Fio, non ſunt exponenda: ſed continuatio, & augmētum potius in eiuſmodi agnoſcenda ſunt. Plinius autem in libro XXV. etiam mollius loquutus eſt, Radix vaſta, rubeſcens, tenera. quaſi Centaurij radix non ſit verè rubra, ſed incohata rubedine. Carent autem Præteritis non propter ſignificationem, vt aiunt, nam & ipſum Incoho, habet præteritum: ſed quia non patitur formatio: quum mutuantur à Primitiuo, facilè confundūtur interpretationes: vt, Macruit, Macer fuit, & pro eo, quod eſt, Macer factus eſt.
Vir-

Virgilius autem addidit Incipiunt: vt Plautus dixit, Pergis pergere. Et Medici initium quarundã ægritudinum diuidunt etiã in initium & augmẽtum, & ſtatum: & multa ſimilia inuenias iterata. Ergo igitur: Adeo ad eum: Longè fortiſſimus: &, Caue ne neges: apud Terentium, Salluſtium, Catullum. Deſideratiua quoque damnant, aiúntque corporis motum ſignificare: vt, Viſo eo ad vidẽdum: quale illud. Nam memini Eſionem viſentẽ regna. Non enim cupiebat, quod agebat iam: ea nanque cupimus, quibus caremus: vnde Corpora deſiderata, quæ cæſa eſſent. Et qui Laceſſit, pluſquam Lacerat: & qui Vexat, pluſquam Vehit: non igitur deſiderat is, qui plus agit: Non ſunt igitur quale apud Græcos, ὀψείω. Nos verò ita cẽſemus: verba hæc parum differre à Frequẽtatiuis, habent enim eãdẽ & originẽ, & terminationem, à Supino enim fiunt, vehementiã igitur actionis ſignificare: quorum aliqua explicẽt eam per actionem cõtinuatam. cuiuſmodi dicta ſunt à veteribus Deſideratiua, propter affectum animi intentioris: aliqua per actiones iteratas, cuiuſmodi ſunt Frequentatiua. Indiderunt igitur nomen conſequenti rei ab antecedente deſiderio. Recentiorum autem quidam Incohatiua etiam auſi ſunt appellare: quoniam Viſo, dicat, eo ad vidẽdũ. Sed quomodo incipiat videre, qui eat ad vidẽdum? nondũ enim videt. Sed geſtum, vt diximus, ſignificat animi corporíſq; ad id propẽſioris: ſic Cicero ad Petum, Vt viderẽ te, & viſerẽ, & cœnarem etiam. Quoniam vident inter ſe etiã qui nolunt videre: at viſunt, qui cum cura. At, Vexaſſe

rates canibus marinis: quo modo tantum incohaſſe exagitationem,quũ incohare imperfectionem dicat, horum autem ſententia etiam cum augmento ſit. Alia autem frequentatiua in TO, ſunt:quoniam eorum Supina eandem nacta ſunt terminationem, Ventito, Vecto. neque fruſtra à ſupinis ducta ſunt:nam alterum ſignificat terminum vnde fit motus.Itaque Vecto,ſignificat Veho, ſed ita,vt ſemper in ipſa ſim actione, quæ ad finem tendit,quaſi Vectum eo: nunquam igitur abſoluit,ſed iterat actiones. Dormito autem nõ eſt frequenter dormio:cuius ſignificati cauſſa eſt, quòd qui leuiter dormit, repetit ſomnum interceptum,aut interruptum.

Meditatiua autem optimè ſic ſunt à veteribus appellata,quæ in RIO,exeunt:vt Eſurio,Cœnaturio apud Martialem: quibus formis tantum affectum oſtendimus,támque intenſum, vt nihil aliud meditari videamur. Non igitur nomẽ mutandum eſt, quod fecere recentiores, vt Deſideratiua potius vocentur.Nam deſiderij cauſſa cognitio ex memoria.Deſideramus ea, quæ in poteſtate noſtra non ſunt: at Meditamur etiam ea, quæ in nobis ſunt,vt ea exequamur. Itaque non deſiderabat Cæſar proſcribere,poterat enim: ſed geſtiebat. Iccirco dixit M. Tullius ad Attic. IX. Ita ſyllaturit animus eius, & proſcripturit iamdiu.Horum autem cauſſam, & originem æquè ignorarunt: neque enim à Supino veniunt, ſed à Futuro participio actiuo:Quò tendis Gnatho?ad Pamphilum: Cuius rei ergo? Cœnaturus, inde Cœnaturio.

Fue-

Fuere verò etiam alia verba huius ordinis, non ignota quidem illa antiquis:ſed in hanc claſſem quum non redegere,minus rectè ab ipſis factum fuit.Sunt igitùr ea,quę Imitationem quandam ſignificant,de quibus ſuprà diximus:A Gręcis orta,in zo. Tres autē modos in ipſis animaduertimus: Aut enim ſignificant apertam imitationem:vt,Atticiſſo. Aut minus apertam: vt, φιλιππίζω. neque enim Æſchynes potius imitabatur Philippū,quàm ſequebatur. Tertius modus eſt quum dicimus Cyathiſſare. neque enim aut imitamur,aut ſequimur Cyathum:ſed translatum eſt ſignificatum à cauſſa efficiente in inſtrumentum.

CAP. CXXIIII.

Imperſonalium Natura,Ortus,Cauſſa,Vſus.

QVæ priſci tam Latini, quàm Græci dixere Imperſonalia videamus cuiuſmodi ſint. Ac primum quidem conſtat,quum & Numero carere dicātur, & Perſona: atque Numerus,vt oſtendimus,quàm perſona potior ſit: dubitandū eſſe,an cōmodius Innumeralia,quàm Imperſonalia dici debuerint. Verùm illud maioris momenti eſt:quum verbum ſit ſpecies dictionis,declinabilis per Numeros,& Perſonas, ab ipſis definitū, tamen verbi ſpeciem commēti ſunt, quam vtroque carere putarint.at Generis ſubſtantia tota in qualibet ſpecie eſt,igitur & genericæ differentiæ & accidentia propria inerūt.Qui error vt clarius pateat:priuatim de his,quid illi ſenſerint,videndum eſt.

Imperſonale, inquiunt, duplex, vnum Actiuæ vocis, quod imitetur actiuorũ tertias, vt Placet: alterũ paſsiuæ, quod repreſentet tertias paſsiuorum, vt Amatur: vtrunque autem carere tum numeris, tum perſonis: neque enim primæ, aut ſecundæ, aut tertiæ eſſe, ſed nullius. Hæc igitur vt refutentur, paucula repetamus. Oſtẽdimus Verba aut tranſmittere ſignificatum in appoſitum, aut proferri abſolutè: ſic, Cæſar amat Lucinam, tranſmittitur hic actio amãdi in Lucinã: eodémque modo paſsiuũ quo pacto preferretur inuẽtũ eſt, Lucina amatur à Cæſare. Abſolutè autẽ ſic, Cæſar amat: & , à Cæſare amatur: nam tametſi ſciã quid amet, tamẽ non ediſſeram: itáque euenit, vt aliquando nulla explicata perſona ſignaretur: at enimuerò neque prima, neq. ſecũda, neque tertia excludebatur, poſſum enim intelligere ſic, Cæſar amat Me, Te, Illum. Tãtum verò abeſt, vt in paſſiua voce nulla perſona intelligatur, vt etiã neceſſariò tertia ſubſit, ſed incerta. Alij igitur vt hoc euitarent, plus errarunt, Imperſonale dici, propterea quòd nulla perſona, à quo id fieret, explicaretur: quũ contrà cõſtet apud omnes, neq. ſit digna ſententia quæ refellatur. Nã à Parmenone dictum eſt de ſe, Statur: & à Vergilio de Ænea, Ventum erat ad limen: & à Liuio de Tarquiniis, Reditum Romam. Præterea hi non rectè reſpexerunt ad obliquum: vt quoniam actio, à quo prodiret, nõ indicabatur, perſonam ſubiectã negarent. Non enim cum Obliquo verbũ cõuenit, ſed cũ Recto. Igitur cùm Rectũ ſubintelligamus, ſubintelligitur & Perſona. Neque verò ad neutra con-

confugiendum eſt, qualia agnouere, Statur, Curritur: nam Stare ſtatum, & Currere ſtadium, & Vitam viuere, & Ire viam dicimus: & Decurſa ſpatia, & Vitam euitari, & Mortē obitā legimus. Alia enim etſi videbantur abſurda conſuetudine reclamante, ſuapte tamen natura talia ſunt. Quin etiam legimus Tellurem inaratam, & Pyros inſitas. Quare quæ Verba non patiūtur eiuſcemodi conſtructionem, ne hunc quidē loquēdi modū admiſere, qualia ſunt, Egeo, Gaudeo. Quū enim Obliquum poſtulent, non potuit dici, Egetur: quod poſtulat Rectum: quòd ſi aliter reperiatur, hoc fiat, propterea quòd priſci aliter quoque ſint loquuti, quemadmodum Cato, Careo pecuniam. Si igitur ſubiecta Perſona intelligitur, Numerus etiam intelligetur: qui etſi non præſcribatur, tamen ad ſingularem referretur: vt, Quid fit Gnatho? Editur. licet multa eſitet, tamen ſingula diſponas ad intelligendum. Quòd ſiquis à verbis in OR, aliqua ducta pro exemplo habeat, is animaduertat, quòd eſt à nobis dictum ſuprà, Verborum mutata eſſe genera, Opperior, Nutrior, Paſcor, & alia, quæ à Nonio in libellum redacta, recenſitáque ſunt.

CAPVT CXXV.

Actiuæ vocis imperſonalia.

ACtiuæ vocis imperſonalia eodē ferè modo irrepſere, quādo Rectus, cuius auſpiciis Verba in Numeros, atque Perſonas circumagūtur, latuit nos. Nam hoc, Placet mihi lucubrare: idē ſit atque hoc, Placet mihi amor præſens. Iam τὸ φιλεῖν, καὶ τὸ φίλημα idem eſſe docuimus: quar

docti ratione, quàm exercitati lectione, Latinè dici poſſe negarunt: verùm ea loquutio & apud Græcos,& apud Latinos inuenitur paſsim,& habet rationẽ:tota enim oratio illa infinitiui depẽdet ab articulo, ſic, Videtur mihi hoc, te fuiſſe Romæ. Ita Liuius de Gallis: Eam gentem traditur fama, dulcedine frugum, maximè vini noua tum voluptate captam. Xenophon quoque, τὸν δὲ κῦρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι, λέγεται. Ita loquutus eſt Ariſtoteles quoque in x. hiſtoriarum. Altera dubitatio eſt in his verbis, Pluit, Tonat: non defuere enim qui Imperſonalia auſi ſint dicere, nimis ſanè leuiter: eodẽ enim more ſubtracta perſona eſt,idque facilè, vnus enim eſt qui id agat, quare abſolutæ poteſtatis appellata ſunt ab aliis. Proxima his ſunt Germinat, Floreſcit, quæ ad terram referunt, atque alia in anima, quæ ſeipſa in primam perſonam recipere nequeunt: ſed de his ſuprà quoque amplius dictum eſt.

CAPVT CXXVI.

Affectus verborum communes.

PRoprium Verborum eſt, non ſolùm mutare Genus, Coniugationem, Modum, Significationem,& Numerum, vt τὰ ζῶα ἔστιν ἔμψυχα: ſicvt ſuprà dictum eſt: ſed etiam Caſus: Auſculto ſeni, & ſenem. Item vt confundunt Perſonas, Statur: ſic confuſas explicant, Cæſar ſcribo, Cato ſcribis, Cælius audit. Proprium etiam creare ex ſeſe aliis partes, vt Nomen, Creo, Creator: neque ſemper pleno ſignificatu, nanque à ποιῶ ποιητὴς, coarctatur ad carminum tantum

autorem, Latinũ verò, Factor, ad eum qui oleũ faceret, ſolummodo. Aduerbia, Ferè, Agè. Item creari à Nomine, Strues, Struere: Imperium, Imperare. Sed & creare aliûs generis nomina, quæ verbalia non dicantur, vt à Do, Dos. Illud etiam obſeruauimus eorum peculiare accipere ſignificationem ex alia actione, σιτῶ, eſt cibum capio. At quia è cibo oritur ſitis, iccirco Latini ea occaſione id verbum recepere ad ſignificandum quod ſequebatur, quippe, τὸ διψᾶν. Igitur patitur etiam ἀντιμερίαν. Et ponitur pro Aduerbio, Agè, Sodes, Amabo: pro Coniũctione, Licet: & in compoſitione, Quamuis, pro Nomine, vt diximus ex Ouidio, Sæpe Vale dicto.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER SEXTVS.

CAP. CXXVII.

Pronominis ſedes inter partes, Ratio, Diuiſio.

PRONOMEN quidam ante Verbum poſuere, alii etiam poſt Participium tractauere: vtrique malè. Priores eò redarguũtur, quòd Verbum neceſſaria vox eſt in oratione: Pronomen non eſt neceſſaria: nullum enim Vicarium neceſſarium. Igitur ſi Pronomen ſemper loco Nominis ponitur: poſito Nomine, Pronominis vſus nullus erit. Quòd autem Pronomen præcedere debeat Participiũ, ſic demonſtramus: nam Participij ſignificatio ad Verbum reducitur, modus ſignificationis ad nomen: Pronominis autẽ & ſignificatio, & modus, ad Nomen referuntur: plus habet Participium Verbi, quàm Nominis: Pronomen penè totũ nomen eſt: at Nomen eſt prius, quàm Verbum: igitur & Pronomen, quàm Participium. Definitionem autẽ more noſtro ex vi Nominis elicia-

mus. Pro, præpoſitio, vt in libris Originũ plenius narratum eſt, quum multa ſignificet, id habuit genuinum, vt vices indicaret. Pro Milone dixit M. Tullius: id eſt, obiit mun*, quod Milo debuerat exequi. Fuit eius & origo, & vſus à Græcis. Nam tametſi frequentius ſignificat Ante, τὸ πρό, tamen apud Herodotum in Polymnia legas etiã πρὸ σπάρτης: ſicut nos pro caſtris, & pro patria pugnare. Ergo videtur è nomine oriri definitio, vt Pronomen ſit, quod pro nomine ponatur. Nam quemadmodum dicebamus, quædam rerum notæ ſunt: vt, Nomina: quædam notæ Nominum. quippe ad hanc vocem Nomen, ſi quæramus vt aliquid reddatur: ſic, Cedò mihi Nomen aliquod: cõtinuò dabo vnum quippiam, Cæſar, Equus, Enſis. Item Cedò Participium, Orationem, ratiocinationem: ad hæc non res, ſed voces reddentur. Ab horum igitur natura non videntur abhorrere Pronomina: nam ſi dixero, IS, aut Ille, aut, Ego, non ſtatim interpretentur per res ipſas: ſed per Nomina, ſic, Is, Cato; Ille, Antoninus: Ego, Cæſar. Græci autem rem ipſam hanc eandem expreſſere, ſed paulò licentiore voce vſi ſunt. Etenim ἀντωνυμία non eſt ipſum hoc quod pro Nomine ponitur: ſed actio quædam, qua ponimus Nomen pro Nomine. Cæterùm acrius, profundiúſque intuenti fortaſſe aliter res ſeſe habere videatur: tantum enim abeſt, vt pro Nomine poni quis putet, vt etiam prius, vetuſtiúſque intelligamus Pronomen quàm Nomen. Quum enim quædam ſint demonſtratiua, vt Hoc: etiam ignoranti rei Nomen

men demonſtratæ aliquid ſignificabit. multæ res carent nomine,per Pronomē demonſtratiuū intelliguntur : ergo pro Nomine non ponitur, quod Nomen ſanè nondum extat: eodémque modo ſignificabit,quo modo ſignificant Nomina hæc, Res, Ens: vt communis nota quædam ſit. Dico autem, eodem modo: quia communi quadam æquè circunferuntur ſignificatione: nā modo alio diuerſa ſunt: quoniam illa ſimpliciter ſignificant, Pronomen autem Hoc, per demonſtrationem. Non igitur pro Nomine ponetur, nihilo magis quàm Res, aut Ens:ſed τὸ τὶ ſtatim ac ſine medio notabit.Præterea Ego,& Tu, indiuidualitatem ſtatuunt magis quàm nomen Cæſaris, & Catonis: neque enim quum dico, Ego, potes alterum intelligere,neque cum altero cōmunicare: quum dico : Cæſar, etiam in alterum tranſmitti poteſt intellectus: vt non ſolùm non ponatur Ego, loco nominis huius Cæſar: ſed etiam è contrario, nomen ipſum Cæſar,per Pronomen ad certam ſubſtantiam præſcribatur. Vt etiam plus errarint,qui ſic ſentiūt, Ego eſſe Pronomen, quoniam pro Proprio nomine ponitur: ſic enim etiam nomen Appellatiuum eſſet Pronomen cùm dicam,Homo loquor: poneretur enim pro Cæſare:ſed ſubſtantiam meam ſtatim ſignificat,non nomen meum. Præterea ſibi ipſi cōtradicunt: negant enim poſſe ſic me loqui, Iulius ſcribo:ſed ſic,Ego Iuli' ſcribo.ergo pro Nomine non ponitur vt vicarium, ſed vt primariū. Neque Verū eſt, quod aiūt, Appellatiuū in Propriū reſolui. ſunt enī nomina quædā generica, &

ſpecialia ſeorſum à propriis,quę nunquam reſol- uuntur:vt Piſcis,Auis,Homo:quibus poteſt attri bui oratio, & ad ea etiam conuerti : veluti quum humani generis miſerias fleam, ſic inſtituam , O homo,genus infelix, Tu tibi paras infortunium. Pronomē Tu,eſt ſpeciale.Eadem ratio ſui com- paris , Ego : reſpondere enim faciam hominem pro totą ſpecie,ſic,Deus me talem creauit. Sed & alia exempla ſunt commodiora,vt in nomini- bus Collectiuis, Audi tu populus Albanus : Hæc dicit populus Sabinus : Ego nō cedā tibi lare pa- trio. Quid igitur?aut nihil intererit inter Nomē & Pronomen:aut etiam Pronomen erit prȩſtan- tius Nomine?Minimè: ſed nomina inuenta ſunt, quia res nobiſcum ferre nequimus : itaque ſem- per ſignificant ſine adminiculo. At Pronomina, aut referunt Nomina iam poſita, aut egent præ- ſentia loquentium : & per ſe nihil ſtatuunt , niſi aut Nominibus adiuta : aut præſcripta demon- ſtratione:iccirco communis hæc natura eſt inda- ganda.Sic itaq. alij definiuere,Dictio inflexa ca- ſibus, indiuiduam maximè eſſentiam ſignificans, ſine vlla quidem temporis,ſed nunquam ſine de- finitæ perſonæ differentia. Verùm nequaquam Aduerbium Maximè,inſerendum fuit: æquabilis enim eſt omnis definitionis vis:neque recipit in- tēſionem aut remiſſionem: neque plus ſignificat eſſentiam indiuidualem Pronomen Ego , quàm Nomen hoc indiuiduum,ne quis dicat Aduerbiū illud poſitum eſſe ad Nominis diſcrimen : Ne- que eſſentiam ſignificāt potius,quàm ipſum ens: quum enim dico Ego, non ſignifico meā huma- nitatem

nitatem:id eſt,hominis formam,qua homo ſum: ſed totũ hoc quod ſum : neque potius eſſentiam, quàm eſſentias. habent enim etiam pluralem numerum. & relationem æquè multa ſignificant, non eſſentiam:immò etiam plura.Nam ab Ego, duo habes,Meus,& Noſter:à Tu,totidem:à Qui, item duo,Cuius,& Cuias.Præterea cętera relatiua, Qualis, Quantus,atque eiuſmodi, omnia dicunt accidens,non ſubſtantiam.Quin etiam Obliqui caſus illorum relationem notant, ſic, Enſis Illius: nõ ſignificat hîc enſem,ſed poſſeſſionem, & enſem conſignificat. Tertius error, cùm negant vnquam Indefinitam perſonam à Pronomine ſtatui. Omitto quòd vocem hanc Nunquã malè inſeruerunt definitioni : nam definienti ſatis eſt,dicat,Eſt hoc,aut hoc:ſic,aut ſic : definitio enim intelligitur competere per ſe, & omni, & vni,& ſemper.Sed demus hoc Grammàticorum ſupellectili curtæ. at illud falſum eſt, Multa ſunt Pronomina, quæ cuiuis adhæreant perſonæ, Is, Ille, Ipſe. Ille ego,qui quondam: Ipſe ſubibo:Is ſum Quirites, quem me eſſe voluiſtis, Ergò non definiunt perſonam,ſed ab aliis definiũtur. Item Meus ſum, Meus es, Meus eſt, & vt ait feſtiuè Plautus,Noſter ſum:in quo nihil à nominib' differunt, quæ non variata voce varias recipiuntur in perſonas. Igitur aliter quoque definitum eſt: Quod certiùs, quàm Proprium nomen ſignificat. Hoc autem falſum eſt:certiorẽ quidem rem poteſt ſignificare, ſcilicet præſentem : at certiùs non poteſt: Etenim ſine medio Propriũ nomen ſignificat indiuiduum ſuum.præterea non cuiuis

competit Pronomini: quis enim dicat, Meus, Tuus, certiùs ſignificare, quàm Dauus, Syrus? Immo niſi aliquid apponatur, nihil ſignificant: Quũ enim relatio non in vna tantùm re inueniatur, ſed inter plura, niſi aliquid addas ad quod illa referantur: eorum ſignificatus vix extet. Nos igitur aliter ſentimus: Pronomen à Nomine non differ re ſignificatione, ſed modo ſignificandi. Hæc autem differentia eſt triplex: ac quemadmodum, Par & Impar, non cuiuis numero vtrunque ſimul, ſed certo alterutrum competit: ita hi affectus, quos Modos ſignificandi diximus, alius alij competit Pronomini. Primus eſt, quod rem præſentem indicant loquenti: id quod non facit Nomen: vt, Ego: aut etiam ei, quicum loquitur: vt, Tu. Atque hæc poſſunt poni, nullo nomine ſubintellecto: rem enim ipſam ſtatim per ſpeciem intellectui, repræſentat, nõ per nomen. Alter eſt, quòd pro Nomine ponuntur, vt Relatiua: Cæſar bellum geſſit, is vicit: idem eſt Cæſar vicit. Tertius eſt quòd non ſolum pro Nomine ponũtur, ſed etiam cum Nomine, vt ipſum repræſentent: Ego Cæſar. Ex quibus ipſa Definitio colligi poteſt: atque ex Definitione Diuiſio certas in ſpecies, quæ de manu veterum aſſerendæ ſunt nobis, atque vindicandæ: ipſi enim Relatiuum QVI negarunt Pronomen eſſe, peſſimo quidem conſilio: quum ſecundum eorum definitionem, quæ nihil aliud ſtatuit, quàm pro Nomine poni, totam eam naturam, ac multò melius quàm Ego, & Tu, ſibi aſſumat. Nam ſi Is, Pronomen eſt, quare QVI, non erit? idem enim Vſus vtriuſque,

que,& Forma,id eſt ſignificatio,& materia: nam fuit καὶ ὅς, Quis: καὶ ὁ, Qui. Par error etiam quum Relatiuum ſubſtantiæ appellarunt, refert enim etiam accidentia:vt,Calorem,quem vides, contraxi ex ira. Quare alio modo ex diuiſione nũcupandum erit: non ſicut fecere,quibus Prouocabulum potius dicere placitum eſt. Nam Vocabulum eſt quodcunque in voce conſiſtit: etiam ipſa Verba Vocabula ſunt: quis hoc neget: niſi ſuperſtitio Grammaticorum? potius nutus quiſpiam,aut oſtenſio aliqua Prouocabulum dicatur, quibus loco Vocis,& Vocabuli vtamur.

Diuiſio autem fiet,ſicut & Nominis: nam alia dicentur Subſtantiua(vtemur enim vocabulis receptis) alia Adiectiua, non quæ Subſtantiam tantùm ſignificent, ſed etiam Accidens:vt,Is color. Sed quia non repræſentant modum accidentis, alia autem ſtatuunt ipſum modum, vt Meus: nam ſicut Seruus ſignificat poſſeſſionem,& conſignificat ſubſtantiam:ſic etiam Meus. Quare etiam Relatiua,alia dicta ſunt Subſtantiæ, vt Qui, Is: propterea quòd ſiue ſubſtantiam ſiue Accidens referrent, modum ipſum apponerent Subſtantiæ: quum enim dico, Is color: tametſi color in corpore eſt, tamen non indicatur à me, quatenus eſt in corpore. Alia dicta ſunt Accidentis, non ſolùm quæ Accidens notarent, ſed etiam quæ conſignificarent Subſtantiam. Nam Quale, ſignificat Accidẽs vt eſt in ſubſtantia. Recentiores autem leui nimis de cauſſa Qui, inter Pronomina recẽſuere:propterea quod, inquiũt,

quorundam Pronominum declinationem ſequeretur. Hoc autem eſt ridiculum, Affectus variare Subſtantiam. accidit enim Declinatio Pronomini. Itaque etiam vſu mutantur. nam quod dicimus Alterius, fuit olim, Alteræ, in ſecundo caſu fœminino. Præterea multa Pronomina Nominum ſequuntur Declinationem, Nomina igitur erunt. Ego, Mei: Tu, Tui: Meus. Mei. Et contrà, Nomina Pronominum: Vnus, Vnius: Solus, Solius. Ex quibus conſtat Pronomina Relatiua accidentis reſolui in ſubſtantiuum cum ipſo accidente quod referunt. Nam Tantus, eſt nomen confuſam ſignificans magnitudinem. Sic Tantus Aſtyanax, Tantus Hercules: id eſt, hac, vel hac magnitudine. & ſubdam, Quantus Syluius, Quantus Cæſar: id eſt, qua magnitudine. Eadem ratio & in cæteris: Qualis. quo colore: Quotus, quo ordine, & reliqua. Proprium Relatiui ſubſtantiui eſt flectere naturam ſuam in oratione, ſicuti de modo Indicatiuo dicebamus: id fit ei tribus modis: Interrogatione, Qui eſtis vos? Negatione, Neſcio quam in gentem veni: vbi occulta eſt quædam Relatio. Occultior autē etiam in illo, Quid hominis es? vbi vim quandā Nominis ſubiiſſe aiunt: ſed vſus hæc flexit. Hinc etiam elicimus, quod veteres omiſere, Adiectiuū & Subſtātiuum, nō eſſe Nominis affectiones aut differentias, vt Nomen eſt, ſed vt eſt Dictio: competit enim etiam Pronomini. Atque error antiquorum patet, qui putarunt Pronomen à Nomine differre: quoniam Nomen nullam perſonam determinet: Pronomen autem certam ſtatuat.

Nam

Nam & Vocatiuus Nominum certam ponit: &, Ipſe, Ille, atque alia non certam. Illud quoque cõtemplandum eſt, quod aiunt, Pronomen ſine Demonſtratione, aut Relatione nihil ſignificare. Ac ſententia quidem vera eſt ipſa, ſed oratio minus benè compoſita: vſi enim ſunt voce demonſtrationis, pro repræſentatione. Neque enim qui dicit, Ego, ſemper demonſtrat: nam quemadmodũ me abſenti tibi demonſtrabo, qui nunc me nullus vides?

Ambigitur autẽ & præter hæc, Alter, & Neuter, atque eiuſmodi, ſintne Pronomina. nam quidam ipſa vocarunt nomina Partitiua: ſicut Omnis, nomen Diſtributiuum. verùm enimuero ſiquis eorum ortum ſpectet, inueniet eſſe Pronomina. Eſt enim Neuter, non vter: & Alter, alius vter: at ipſum Vter, Pronomen eſſe conſtat: non enim differt à Qui, niſi per modum: quoniam duobus tantùm apponitur Vter: Qui, verò pluribus. Quare etiam Alius, pronomen erit: differt enim ab Alter, ſicut Qui, ab Vter: atque exponũtur per nomina ſic, Vter fecit? Cæſar? Non: Alter fecit. Quis ille alter eſt? Cato: neque enim alio modo ponitur, quàm ſi dicat, ille fecit, non hic. Eſt autem Vter, ὁ ἕτερος. Alter, ἄλλος ἕτερος: item cæter, καὶ ἕτερος. Quare etiam Omnis, & eiuſmodi erunt Pronomina, ſunt enim ſigna Nominũ: neque numerum ſignificant, eſſent enim Nomina; vt Vnus, Duo: ſed notæ tantùm ſunt Nominum. Quum enim dicis, Quis homo diſputat? & reſpondes, Omnis. hoc ſignificat, atque ſi ſingulos homines nominatim redderes, vſque ad vnum

vltimum. Videbitur autem quibuſdam abſurdũ hoc,propterea quòd ſignificet Quantitatem : ſed non ita eſt:imò verò ſignificat Diſtributionẽ actionis,aut eiuſmodi in quantitatem. Itaque per Pronomina quoque cæteræ propoſitiones explicantur, Quidam, Aliquis. Dubitabit autem quiſpiam, Nullus, Noménne ſit,an Pronomen, etenim ab Vno ducitur : at Vnus Nomen eſt,quãtitatem enim, ſiue principium eius ſignificat. Ad hoc ſic reſpondemus:Nomen eſſe,& inopia ſermonis vſurpatum pro eo quod eſſet, Non quiſquam. Eſt autem origo ipſius Omnis, Græca, ὁμῶς, vt Collectionem & Diſtributionem, non Quantitatem accipi intelligamus.

CAPVT CXXVIII.

Pronominum affectus.

PRonomina afficiũtur quibus &Nomina, Specie, Genere, Numero, Figura, Perſona, Caſu. Primæ Speciei, Ego, Tu, Sui. Deriuatæ, Meus, Tuus, Suus. Genera in quibuſdam diſtincta, Meus, Mea, Meum. In quibuſdam conueniunt, Ego,bonus,bona,bonũ. Numeri duo, Ego, Nos. Perſonæ tres, Ego, Tu, Ille. Figuræ duæ : Simplex Ego : Compoſita, Egomet. Caſus alij aliis, neque numero æquali. Ac de Specie quidem, Genere, Numero, Figura ſatis conuenit : de Caſu autem non in omnibus. Circa Perſonam quoque non idem ſentiunt omnes. Ad hæc igitur intelligẽda, vſus ac ratio eorum exactiùs ſunt perſcrutanda. Signantur igitur duæ perſonæ, Prima, ac Secunda duobus tantùm Pronominibus : at

Tertia

Tertia pluribus. Nō quia Prima,& Secūda,præſentes ſunt,vt dixere:nō enim id verum eſt: nam quamobrem Epiſtolæ ſunt inſtitutæ? Sanè in his abſentes loquimur de Tertia etiam præſenti alterutri ſcribentium. Sed quoniam & qui loquimur, & ad quem loquimur, vnico intelligimus modo: at tertiam non vno: nam aut mōſtramus, aut abſentem referimus: ſic enim diſtinguimus, vt alia ſint Demonſtratiua, alia Relatiua quæ ſine diſcrimine vtriuſque naturæ vices ſubeant. Demonſtratiua autem laxa, vt diximus, voce: nā aut pręſentem ſenſibus,aut intellectu:Nō quemadmodum ſcripſere,ſic, præſentem aut ad oculū, aut ad ſenſum: quaſi verò oculus ſenſus non ſit: quaſi verò ſi de voce loquar, oculo percipiatur. Itaque demonſtrato colore, aut ſono,aut ſapore, aut odore,aut re tactili,ſenſu conſtitui oſtenſionem dicemus. ſi dicam,Hic motor,cuius voluntate orbis rotatur:intellectui præſens demōſtrabitur. huius generis eſt Hic. Sub quo etiam alius modus continetur:Interdum enim quod non videmus nos,alteri,quicum loquimur, demonſtramus. quippe rem ipſius præſentem ſenſibus, aut notam intellectui: huius generis eſt Iſte: abſenti enim ſic ſcribam,Iſta tua cura,quæ te angit:Iſtud Muſæum, in quo ſcriptitas. Neque enim priſci rectè ſcripſere, Pronomen Iſte, ſignificare præſentem perſonam: ſic enim ſcribam, Iſtud tuum prædiū, in quod diuerti feſſus de via, abeſt ab vtroque noſtrum mille paſſibus, Præterea ipſi ſibi cōtradicunt:aiunt enim,Primā & Secundam non variari per genera,quoniam pręſentem

rem ſemper indicarent: ergo Iſte, quomodo per genera variatur, ſi ſemper præſentem perſonam indicant? Alter quoque eorum error, quum HIC, appellarunt Pronomen præpoſitiuum, iccirco, quia ſignificet primam rei cognitionem: id eſt, quod reddatur interroganti, ſic, Quis fecit? Hic. Iam omitto peſſimum loquendi modum, neque enim ſignificat cognitionem rei, ſed nota eſt cognitionis, ſignificans rem. At enimuero etiam ſubiungitur relatiuè ſicut etiam Is, frequenti vſu Cæſaris, & Salluſtii, nimirũ vtriuſque origo eadem eſt. ὅσκε. Iſce: ὅκε, Hice, à quo per Apocopen, Hic: nam Iones ὁ pro, ὅς, dixere.

An verò, quod aiũt, verum eſt? Primam & Secundam non variare vocem per genera, propterea quòd pręſentes ſemper ſint: Tertiã variare, Ille, Illa, illud: quia non ſint præſentes, quæ ſub tertia circũferũtur. Atque hoc iam à nobis reiectum eſt. Nanque quod appellant Pronomẽ Demonſtratiuum Hic, Hæc, Hoc, variatur, ac præſens tamen ab ipſis ſemper ponitur: itaque ſuis ipſi telis pereunt: pereunt verò & noſtris: non enim ſemper præſentes inter nos loquimur. Quid enim ex vltima Germania ſcribat ad me puella, atque ego reſcribam? Amo te, inquiet: iã hic genus neceſſarium eſt: vt ſciam, amicúſne an amica benè de me ſentiat. Quærunt etiam, quum Prima, & Secunda certis feratur numeris, quãobrem Tertia non diſtinguatur: Quoniam, inquiunt, ex antecedenti numero moderamur ſequentis perſonæ intellectum, ſic, Ipſe ſe interfecit: ipſę ſe interfecere. At enimuero ratio hæc nulla eſt: nam pri-

primùm dicam, Græcos non carere numero plurali, ἑαυτὸν, ἑαυτοῦ. Deinde hoc modo ſoluentur omnes quæſtiones: Mobilia enim Nomina, non erit neceſſe variare: intelligimus enim ſexum ex præcedenti ſubſtantiuo, & Caſum, & Numerum: ſic & verborum ratio vnica voce eadem ſit, qualis qualis præcedat. Cauſſa autem huius rei fuit Græcorum imitatio: nam tametſi in compoſito diſtinguant, vt poſuimus: tamen ſimplex vox, ἓ, vnde noſtrum Se, communis vtrique numero fuit: id quod non tam conſultò fecere illi, quàm euenit fortè, vt etiam in multis: Nam quid ſimile inter ἐγὼ, & ἡμεῖς: σὺ, & ὑμεῖς? defectu igitur multa ſunt innouata, ſuis deſtituta, aucta alienis. ſic apud Latinos, Ego, Nos: Tu, Vos. Quare vt eum errorem emendarent, addidere alterũ Pronomen, quod afferret & numerũ, & genus. Græci αὐτὸς, nos, ipſe. ἑαυτὸν, ſeipſum. Quod autem hic afferimus, verũ eſſe ſatis conſtat, quum in caſibus quoque non inuenere vocem, qua differret. Nihil enim intelligas diuerſum, cùm dicis, Se interfecit Cato: &, Se authore voluit Cæſarem interfici. Orationis enim vi percipias Caſuum differentiam, vocis autem flexu non percipias. Aſſignent igitur rationem, quare duorum Caſuum, maximè diuerſorum, idem ſit ſonus.

Relatiua autem ſunt Is, & Qui, vno modò: referunt enim rem iam poſitam. Alter modus eſt, quum relatio fit per reciprocationẽ. hæc vnicam tantùm vocem habuit in Pronominibus, SE. Exemplũ vtriuſque eſto ſic, Cæſar optimus imperator, atque vir fuit clementiſsimus. is Gallos

pugnando,& ſe ipſe ignoſcendo,vicit. Inter hæc connumerarunt etiam Ille. Non peſſimè ſentiũt. ſed exemplo vtuntur non bono,è ſeptimo Æneidos, *-Sic Iuppiter ille monebat.*
At enimuerò in exemplaribus legitur Ipſe, non autem Ille: neque enim refert Iouem, cuius nomen ibi nuſquam poſitum eſt: eſt enim Ille, Iſte: non dicas igitur hoc loco, Sic is Iuppiter monebat. Quis tandem Iuppiter? nullus enim ibi eſt. Quòd ſi in quibuſdam ſcriptum inueniatur, vt volunt, Emphaſim intelligamus: vt, Thais illa Corinthiaca. Eſt autem miſtę naturę, atq; indifferentis,tum ad Relationem, tum ad Demõſtrationem primi exempla frequentiſsima.

-Teretes ſunt aclides illis. &,

-Ille & terris iactatus.

Oſtendit autem in Sexto,

Ille triumphata capitolia ad alta Corintho.

demonſtrat enim Mummium. Differunt autem Demonſtratiua ab Relatiuis, quòd Demõſtratiua ſtatuunt primam cognitionem: vt, Iſte tuus animus C. Cæſar te perdidit. Relatiua autẽ eam iterant ſic,Is te reddet immortalem. Nam quod aiunt,hoc Pronomine Iſte, propinquam rem ſignificari: hoc Pronomine Ille, longinquam: non planè verum eſt. ſed ita accipiamus,vt Iſte, ſemper referatur ad rem,aut perſonam, ad quam loquimur,vt in Secunda in Antonium. Iſtis faucibus,iſta gladiatoria firmitate:id eſt,tua. Iſtam vrbem appellabo eam, in qua agit is, ad quem ſcribo: illam autem, ab eo remotam, aut iſtam vrbem de qua locuti ſumus. Quoniam eius ori-

go,

go, Is, parem vſum habet. Sed & aliquid præſens Iſtud, appellamus, vt apud Quintilianum, Iſte iuuenis. Et de eodem paulò pòſt, Hic iuuenis. Secundo modo vſus eſt Gellius: Brunduſium veni, atque iſthic offendi quendam: pro, Ibi: atque ſi dicat, Iſto in oppido offendi: vt, æquè dicatur, Iſto oppido, & Eo oppido: quoniam Iſte, ſit, Is, Te. At Ipſe, commune omnium perſonarum eſt: dicimus enim.

-*Ipſe feram tenera lanugine mala.* &, *Ipſe vides:* &, *Ipſe ratem conto ſubigit.* Quare quum Tertiam aſſignarint, minus verè à Prima, & à Secunda amouêre. neque enim rectè probant ſic: Dicimus, inquiunt, Ego feci, Tu feciſti, Ipſe fecit: quare ſicut Ego, eſt primæ: Tu, ſecundæ: ſic Ipſe, Tertiæ. Huic nos ad hunc modum & reſpondemus, & obiicimus: Si Ipſe, non eſſet omnium perſonarũ, non iungeretur Primæ, ſic, Ego ipſe. Neque vllam figuram eſſe in toto ambitu literaturæ, qua Prima cum Tertia iungi poſſit. Item dicimus nõ eſſe verum, ſic poſſe dici, niſi prius aliquid ſubſit quod referat: exempli cauſſa. Quærit Antonius de Octauio, & Lepidum alloquitur: Quis patrauit parricidium Ciceronis? nõ poteſt dicere de Octauio, Ipſe fecit: niſi Octauium nominarit. eſt enim relatiuum: ſed commodius etiam ſi ſe non nominat, poteſt dicere, Ipſe feci. Sed nugantur etiam cùm dicũt, Verbum ipſum Primæ perſonæ habere intellectum Pronominis Ego: quoniã ſi ſic dicas, Feci: neceſſariò intelligas, Ego. igitur poſſe poni cum prima Verbi, quia prima Pronominis ſubſit. Verùm de Tertia quoque

idem intelligas, Fecit, habet intellectum pronominis Tertiæ. Præterea ſicut Relatiua cætera omnium ſunt perſonarum: ſic etiam hoc : nã ejus origo eſt ab Is : ſic, Ipſe. at, Is ſum, dices: &, Is es: &, Is eſt. Addunt alterum augmentum. interroganti, Quis fecit? nunquam reſpondebimus, Ipſe: pro, Ego: aut pro, Tu: ſed pro Tertio. Hîc eſt fallacia ſimul & falſitas: Fallacia eſt, quia ſi dicas Ipſe, & oſtendas Tertium, rectè dicas: ſed & rectè ſi te oſtendas, aut eum quicum loqueris: Nutus enim & oſtenſio ſtatuunt primam cognitionem, quam iterat Ipſe. Si autem nullum oſtendas, falſum eſt, ſic poſſe loqui nos. Quis enim eſt Iſte Ipſe? Acutius etiam intuenti apparebit ratio : nam interrogatio eſt in tertia perſona verbi. itaq; facilè reddas Ipſe ſine verbi repetitione. At ſi dicas ſic, Túne feciſti hoc? poſsim reſpondere, Ipſe ſanè: etiam nullo verbo repetito.

Præterea quis neſcit, Affirmantis, & Interrogantis, & Reſpondentis orationes nõ differre niſi modo quodam? igitur Aeneas quũ dicit, Quæque ipſe miſerrima vidi. nónne interroganti Reginæ ſic, Vidiſti ipſe? reſpondeat, Ipſe. Reſpondemus tamẽ certius, & commodius per alia, Hic, Iſte, Ille, ſicut & Græci, ὅδε, ὁ δεῖνα, ἐκεῖνος. Prudentiùs igitur fecere, qui ἐπιταγματικὸν appellauere, propterea quòd omnibus ſubiũgeretur perſonis, quaſi ordinarium additamentum intelligas. Conſultiùs autem etiam, qui ἐπιτατικὸν, propterea quòd intenderet ſignificatum. certam enim rem ſtatuit, atq; circũſcribit: plus enim eſt, Ego ipſe, quàm Ego. Iccirco pro Solo, etiam ſunt

inter-

interpretati:at id euenit pro ſtructura orationis, atque vi verborum:vt eo verſu è Sexto diuini operis,Ipſe ratem conto ſubigit. Quum enim neminem,præter Charontem,nominaſſet, retulit eum in ſingulari. quare etiam ſolum intellexit. Sed ſi duo aut plures fuiſſent, poterat etiam ſic, Ipſi ratem ſubigunt. vbi nihil eſſet ſolitarium: Sed nunquam Grammatici deſinent ineptire:veluti quum auſi ſunt dicere,eſſe hoc verſu Nomẽ, non Pronomen:& tamen eſt loco eius nominis, Charon. Sed æquè eſt,atquè ſi dixiſſet,Idem.Interdum verò etiam additum nihil addit: vt apud Ciceronem, Qui ante teipſum Conſul fuit. Vſos autem fuiſſe veteres aliter hoc Pronomine,quàm ab iſtis ſit obſeruatum, oſtendimus in Originum libris.vt aliquando quaſi loco Aduerſatiuæ,aut Subdiſiunctiuæ capiamus : velut apud Catullum eo verſu,

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum : verſiculos nihil neceſſe eſt.

Et apud Vergilium in Tertio,

Portus ab acceſſu ventorum immotus;& ingens,
Ipſe:ſed horrificis iuſta tonat Aetna ruinis.

Eodem modo in primo Achilleidos Statius,

--Vacuiſque reliquerat antris
Ipſam:ſed catulos aſportat.

Plinius quoque id obſeruauit, vſuſque eſt libro decimoſeptimo: Vites,inquit, Aquilonem ſpectare debent ipſæ : ſed eorum palmites Meridiem,In viceſimotertio Liuius non cum Aduerſatiua, ſed cum Copulatiua iungit : L. Poſthumium conſulem deſignatum, ipſum atque exer-

citum deletum. Eſt igitur trium perſonarum cō-munis vox, tam ſola, quàm addita: tam Relatiua, quàm Demonſtrans.

CAP. CXXIX.

Pronomina deriuata.

DEriuata Pronomina, à Prima & à Secunda, bina ſunt, à ſingulari, & plurali, eáque diſtincta vocibus, quia origines diſtinctæ: Ego, Meus: Nos, Noſter: Tu, Tuus: Vos, Veſter. Vbi ſecūdæ facilior eſſe videtur analogia, à Tu, Tuus. At Primæ non item, ſed ab obliquo Mei, nō à recto, Ego. In hoc Græcos ſequuti ſumus, ἐμοῦ, ἐμός. Illi autem non temerè poſſeſſiuum pronomen à poſſeſſiuo caſu deduxere: neq. enim diſtat ἐμοῦ ab ἐμός, niſi ſicut Albedo, & Album: quare neque Tuus à Tu recto, vt putarūt, ſed obliquo ſecūdo caſu ortū eſt. A tertia verò perſona non fuit deductio propter numeros variata, propterea quòd ne primitiuum quidem variabatur. cauſſa autē propter quam ab vtroque Numero deriuentur, hæc eſt, Quod Græci dicunt πρός τι, nos relationem: ſignificat duo, rem ipſam, & terminum quendā ad quem refertur: igitur poſſeſſiua pronomina & rem poſſeſſam, & poſſidentem conſignificabunt. quare numerum pronominis poſſeſſiui accipiemus à numero rei poſſeſſæ: & numerum pronominis primitiui, vnde illud poſſeſſiuum ductum eſt à numero poſſidentis. Igitur quum dicamus, Ego poſsideo libros: dicā, Libri mei ſunt. &, Vos poſsidetis librum: dicā, Liber veſter eſt. Hinc liquet qua ratione à pronomine primæ perſonæ ductum

ductum ſit pronomen tertiæ. Equus tertiæ perſonæ eſt: itaque Meus equus, ſi dicam, tertiæ quoque erit, & à ME, quod eſt primæ perſonæ, ductum eſt, quoniam relatio eſt ad primam: ſignificatio ad tertiam.

CAPVT CXXX.

Natura, & vſus pronominum, Sui, Suus, & reliquorum.

QVanquam non eſt præſentis operæ, de conſtructionis vſu, aut legibus ſcribere: tamen quia natura primitiui, & deriuatiui Tertiæ perſonæ multa præclara ingenia vexauit: alia etiam eluſit: à multis cōfuſè aut perplexè tractata ſunt: videamus hîc quæ eorũ ſit ratio. Relatio duplici modo intelligitur: nam aut habet terminũ extra rẽ quæ refertur: vt Dominus refertur ad Seruũ. Aut habet terminũ eundem cũ re quæ refertur, ratione tantummodò differentem: veluti quum dico, Cato ſe interfecit: Pronomen Se, refert Catonem ad Catonem: ratione ab ſeſe differentem, non ſubſtantia: propterea quòd differt à ſeipſo tanquam agens à patiente. Iccircò Græci ἀνάκλαστον, quaſi refractũ dixere: ſunt enim ὀκλαδίαι, ſellæ plicatili in ſeipſas reciprocatu. Verùm ea vox duriuſcula eſt, redit enim in agentem paſſio integra, non fracta. Itaque alia αὐτοπαθὲς. ſed & communis hæc nimis: ſunt enim verba quædam talia, talíque nomine cenſita, vt Pereo: & alterum tantùm terminũ dicit, Paſſionem. Noſtri autem meliùs, Reciprocũ: qua appellatione mutuã rationẽ referendi cōplexi ſunt: ſemper enim redit vis rei relatæ in ſeipſam: Ipſe ſui memor: Ipſe ſibi hoſtis: Ipſe ſe amat: Ipſe de ſe hoc exigit

Ætas noſtræ proxima in cæteris caſibus optimè vſa eſt: in tertio caſu frequentiſsimè hallucinata: apud pleroſque enim inuenias ſic, Ego dedi ſibi: etiam in oratione diſerti viri Agricolæ. Græci autẽ veteres abuſi ſunt in poematis ſuo σφὲ, eodem modo non reciprocè, ſed tranſitiuè.

Cùm igitur idem ſit modus orationis, & narrantis ſimpliciter, & referentis narrationem: eadem quoque erit ratio dicentium ſic, Portia ſe interfecit: & ſic, Portia rogauit, vt ſe interficias. Refertur enim in priore exemplo, Interfectio: in poſteriore, Rogatio interfectionis: at Interfectio ſemper in Portiam recidit, hæc eſt natura Primitiui.

Quod autem ab hoc deriuatur Suus, parem naturam, vſumque eſt conſecutum: vt quocunque loco primitiuum poneretur, in eum locum ius ſuum haberet: ſic, Portia ſe interfecit: & ſic, Portia ſuam vitam intercepit. Differt autem à Primitiuo ſicut Adiectiuum à Subſtantiuo: Itaque etiam reciprocatio differt ab illius reciprocatione: nam in deriuatiuo redit reciprocatio nõ in rem à qua procedit actio, ſed in ea quæ ipſius rei ſunt. ſit hoc exemplum: Vidi Cęſarem hominem: hîc ſubſtantiam ipſius Cæſaris intelligo: at, Vidi Cæſarem humanum: intelligo hoc, quod ipſius hominis eſt. Sic in Pronominibus. Vidit ſe Cæſar: Subſtantia reciprocatur: at, Vidit ſua Cæſar: reciprocantur ea, quæ Cęſaris ſunt. Ac quanquam hoc quoque modo poteſt Subſtãtia reciprocari, vt ſi dicas, Vidit Cæſar ſua crura: tamen non per modum ſubſtãtiæ refertur, ſed alio prędica-

dicamento, τοῦ ἔχειν, per poſſeſsionem ſanè: quare Poſſeſsiua hæc dicta ſunt. Intelligo autem poſſeſsionem, quæ aut fuit, aut eſt, aut etiam futura eſt: vt ſuum regnum hæres dicat, quo nondum potitus eſt. atque ipſam negationem: vt apud Vergil. -*Non ſua poma.* Iidem tamen Græci licentius vſi ſunt: vt Heſiodus, σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι. ſuum, pro, veſtrum.

Sed loquendi vſus maximus Tyrannus eſt: Surrepſit enim etiam Latinis, vt vbi poneretur verbum Subſtantiuum, eò quoque ſubiret Pronomen hoc: vt apud Vergil.

--Sua ſemper apud me.

Munera ſunt Lauri. Et alibi,

--Sunt hic etiam ſua præmia laudi.

Neque abeſt ratio: per verbum nanque Subſtantiuum nihil extrà effertur, ſed in eodem quieſcit: itaque par eſt reciprocationi, quaſi κατὰ στέρησιν, ſicuti dicimus quædā membris carentia, Sedere: quia non mouentur. Paulatim tamen inualuit, vt ad alia verba transferretur: Nam quum dicendum eſſet, Suo gladio ſe ipſe iugulat: tamen Terentius, Suo gladio iugulo, dixit. Eſt apud Martialem apertius:

Et ſua riſerunt ſæcula Mæonidem. Id autem pauliſper medio quodam loquendi modo inuectum eſt, qualis apud Catullum:

Suus cuique attributus eſt error. eſt enim ibi & Subſtātiuum, & Participium. Quare potuit præterea dici, Suus cuique innaſcitur error. Ita ſcriptum eſt in inuectiua in Salluſtium: Quòd ſi iſtius vitam memoria vicerit, aliam P.C. non ex

oratione,ſed ex morib.ſuis ſpectare debetis.Eiuſdem modi eſt & illud Ouidianæ Penelopæ,

Aſpice Laërtem,vt iam ſua lumina condas. Itaque ridiculè nimis auſi ſunt accuſare ſolœciſmi Diuinum poëtam eo verſu:

Namque ſuâ in patria antiqua cinis ater habebat. Eſt enim eiuſdẽ rationis cum ſuperioribus. Nemo verò dixit vnquam ſolœciſmum eum, quo docti viri vterẽtur. Sic enim omnes ſunt loquuti,vt purè, non ruſticè loqui putarentur: quẽadmodũ M. Tullius pro Sylla: Sylla,ſi ſibi ſuus pudor, & dignitas non prodeſſet, nullum auxilium requiſiuit. quem dicendi modum temerè nimis inuſitatum appellarunt:quum etiam Plautus, qui Romanæ linguæ lex quædam fuit: etiam Terentius, qui veteris nouiſque Latij lima quædam habitus eſt, ita & ſcripſerint, & ſcripta totius vrbis iudicio approbarīt. Plautus in Mercatore ſic,*Iubet ſaluêre ſuus vir vxorem ſuam.* Terẽtius autem etiam ſine vllo reſponſo mutuo,ſed abſolutè neque ſolum deriuatiuum,verùm etiam primitiuũ, *Suo ſibi gladio hũc iugulo.*Quare feretur illud Vergilianum eadem prudentia:

Viuite felices,quibus eſt fortuna peracta.

Iam ſua. Id eſt,iam ſua cuique,ſicut eſt clarius in Sexto:

Quiſque ſuos patimur manes.

Tria hinc colligimus: Primogenium nũquam ſine aperta reciprocatione poni pręterquàm modo illo Terentiano:Deriuatum autem occultiore,ſic,Sylla ſi ſuus pudor ſibi nõ prodeſſet: id eſt, prodeſſe intelligeret. Alterum eſt, nullum eſſe di-

diſcrimen, ſiue vulgarem teneat ſignificatum, ſiue pro eo, quod eſt Proprium ponatur: præterea rectè dici, Suus Cæſaris, & Cæſarum: quoniam primitiui vox à numeris nõ variatur, & Suus Cæſari: quoniam verbum orationis obliquæ dux eſt, atque ipſam regit.

Eſt & illud manifeſtũ, Diſtributiuo Pronomini additum circumagi per omnia Genera, Perſonas, Numeros, & Caſus, ídque fieri vi diſtributionis. Non ſolùm igitur cum Quiſque, vt dixere: ſed etiã cum Omnis, & Quicũque; & Quiſquis, & eiuſmodi: Suum omnes Nationes tuẽtur morem: Quemcũque ſuæ originis pœnitet, eũ oportet eſſe ineptum: Suus omnibus Aſiaticis dicendi mos eſt: & alia talia. Sic etiam additis Præpoſitionibus: Suarum fortunarum ergô nauigat Luſitanus. Etiam in Sexto caſu, contrà quàm ſenſere: Suo quiuis genio poteſt acquieſcere.

Hoc etiam eliciemus, quum Se intelligamus eſſe ſemper reciprocum, ſi duæ ſint perſonæ, tollẽdæ ambiguitatis cauſſa, alio Pronomine vſos veteres. Diligenter itaque obſeruatum eſt in declamatione Quintiliani: Non ſic nuper repugnaſſet, ſi illum Tribunus voluiſſet occidere. Si enim dixiſſet Se, haud intelligeret Marius, vtrum acciperet, Reúmne, an Tribunum. Par exemplum eſt, Rogauit Nero Epaphroditum, vt ſe occîderet, Neſcias vter ſit occidendus, Nero, an Epaphroditus. Verùm hoc loco ſi Illum, pro Se, ſubdas, minùs commodè loquare. Ita eſt: Rogat Philumena tè Pamphile, ne ſe deferas. Ergo idem erit: Rogat Philumena Pamphilum ne ſe

deſerat. Verùm hæ orationes maximè ſunt fugiendæ. Cuius conſilij modum in primo libro de exemplis eloquentiæ à nobis dictum fuit: qui liber mihi vnà cũ duobus poſterioribus iam perfectis aut à Carnuto, aut à Prouinciali ſurreptus eſt.

Eſt etiam animaduertenda locutio illa, Inter ſe: ſic, Fratres Thebani inter ſe diſsident. Græci non tam feliciter: ἀλλήλους, alius alium: non enim complectuntur illum mutuum reſponſum vltro citróque: at nos, Inter ſe, quaſi dicas, Medium inter eos diſsidium eſt. Itaque Se, eſt caſus pluralis, vtrunque componens ſimul ad diſsidiũ: iccirco diſtribuitur, deinde ad duo ſingularia partitum hinc inde. Animaduertimus autem Ciceronem in primo Officiorum ſic locutum: Homines autem hominum cauſſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe, alij alijs prodeſſe poſsint. Declarat enim, Inter ſe, per ἀλλήλους. Et in eodem alius loquẽdi modus eſt, Qua ſocietas hominum inter ipſos, & vitæ quaſi communitas cõtinetur. Idem enim eſt, Qua homines inter ſe ſociati cõtinẽtur.

Colligitur etiam lex dicendi hæc, Sua cauſſa feci: rectè. Sui cauſſa feci: non rectè: non enim reciprocat. Sed, Mei cauſſa feci: Sui cauſſa vt facerem, rogauit. Quæram igitur, an dicam, Tui cauſſa feci: Mei cauſſa feciſti. Et ſanè poteſt: non enim ſunt reciproca, ſed perſonam tantùm deſignãt: ſed paſſiuè ſemper accipiuntur. Tui amor, quia tu amaris: Amor Tuus, quia amas: vt apud Ciceronem: Quòd deſiderium tui ferre non poſſet. Et in proœmio ſexti Quintilianus, ſic, Amore

mei vicit etiam matrem ſuam. quòd plus amatus fuiſſet à filio, quàm à matre. Et Vergilius in XII. *Victus amore tui.* Quare vbi erit reciprocatio, nihil erit ambiguum: vt Narciſsus Ouidianus, *Vror amore mei.* Eſt enim ibi *αὐτοφιλαυτία.*

Atque hæc quidem natura horum Pronominum eſt, vt ſuum quodque obtineat locum: quòd ſi eandem ſine diſcrimine ſedem ineant, id non ipſorum natura fit, ſed vi partium aliarum, quibus oratio conſtituitur. Sunt enim quædam Nomina, vt Cauſſa, Fama, Imago, quibus vtrum addideris, idem ſónat: Cauſſa mea feciſti: &, Cauſſa mei: propterea quòd vox hæc Cauſſa, vim habet tanquã paſsiuã. ſic, Imago mea, & mei. quia Imago vno tantùm accipitur modo, de eo, cuius eſt: & habet vnam tantùm rationem relationis: ſic & Fama. At non ſic Poteſtas, non Memoria, non alia eiuſmodi: nam habet Poteſtas duplicem relationem: alteram ad me, qua poſſum: alteram ad alium, qua in me poteſt. ſic & Memoria, & Vſus, & Copia. Copia mea, quam poſsideo, qua ſum diues: Copia mei, qua quis in me vtitur. Sic Facultas, & Vtilitas, & alia talia: vt, Accuſatio mea, qua διώκω, ago enim reum: Accuſatio mei, qua φεύγω, agor enim reus. Sũt & alia Nomina, quorum natura non repugnat, ſed vſus tantùm non admittit: vt, Seruitus. Nam ſi Dauus eſt meus, eius ſeruitus mea eſt: ille autem ſic loquetur, Mei ſeruitus: & tamen correlatiuum eius non reſpondet pari ratione: dico enim, Meus Dominatus: & Dauus ad me, Tuus, inquiet, mei Dominatus. Cauſſa autẽ eſt, quia ſunt relatiua inæqualitatis.

Verùm,vt dixi,vulgus non ſic loquitur, vt Dominus dicat,Mea ſeruitus: ſed ſeruus.At philoſophi orationi vſum illi concedunt, ſibi reſeruãt ſapiẽtiam. Quædam apertius etiam cum nominibus iuncta eãdem naturam declarant, vt apud Salluſtium,Metus Pompeii:non,quem metueret: ſed, quo metueretur.

Quemadmodum igitur Nomina ſunt, quibus ſine diſcrimine aſſignentur: ita & Nomina in quibus vnum pro altero ponetur. At nõ è cõtrario, vt vbicunque erit Primogenitum, eſſe poſsit etiã Deriuatum. Ea verò ſunt, Pars, Totum, Dimidium,& eiuſmodi. Hæc enim tã ad corpus meũ, quàm ad alia transferri queunt. Quoniam verò duplicem habent relationem, vnam qua declaratur poſſeſſio : alterã, qua ſuis correlatiuis reſpõdent: iccirco duplici quoq; Pronomine præſcribi ſeſe patiuntur. Eſſentia partis eſt ad Totũ, & Totius ad partem,igitur per eſſentiale Pronomen ſtatuetur:vt, Pars mei:ego enim ſum totum per partes. Poſſeſſio autem partis accidentalis eſt:itaque mei pars poteſt eſſe non mea,puta vnguium reſegmina:aut os è cicatrice, quod ſeruauit ſibi Chirurgus,vt operam oſtentaret.Quo in loco falſi ſunt, qui hoc negabant: pars igitur bouis,qua veſcor, mea eſt poſsidentis: non vt pars, ſed vt res poſſeſſa. Sic Ouidij parte fruimur nos nunc,ipſe non fruitur:id eſt Nomine : itaque ſic ſcripſit,

Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis

Aſtra ferar. dũ viueret, poterat dicere, Parte mea,& Mei: nunc non poteſt dicere, Parte mea,

quam

quam nullam habet:ſed mei,quæ pertinet ad totum hominem,cuius pars Fama eſt, quaſi anima rerum geſtarum.

Atque hoc quidem vſitatum ac frequens eſt: Quod verò è Plauti afferunt Pſeudulo,non probant:id eſt eiuſmodi: Duorum hominum labori parſiſſem lubens, Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi:aiúntque dicẽdũ fuiſſe,Meo,& Tuo. afferúntque à Cicerone pro Gabinio exemplum: Dico mea vnius opera ſeruatam Rempub.& pro Murena:Ex tuo ipſius animo coniecturam ceperis. Ego verò puto Plautum non ſolùm Latinè, ſed etiam purè locutum: neque defuiſſe illi, aut vſum pro duce,aut rationẽ pro ſuaſore. Principiò Græci ſic loquuntur,πόνος μου. Deinde lepor nitidior eſt orationis:Túm priſcos vſos eſſe primitiuo prius,quàm deriuatiuo,verũ eſt. Poſtremò Cicero quoque ſic: ſcripſit ad Curionem, Eam vnius tui ſtudio me aſſequi poſſe confido. Neque enim eſt Librariorum mendum,vt aiunt: temerè enim nimis expungunt,ſi quid non arridet. Neque verum eſt,quod profitentur,cũ Nominibus numerum præſcribentibus ſic faciundũ eſſe: ſed qualecunque apponatur, ordinẽ eſſe autorem diuerſitatis, ſeruitúmque auribus ex ipſa concinnitate. Si præcedat Pronomen,cõſueuere admittere Deriuatiuum,ſic, Tuo ipſius ſtudio: ſi ſequatur, ponere Primitiuum, Vnius tui opera. quoniam nomẽ Vnius vagum eſt ad plures,circunſcribitur eſſentiali pronomine ſubeunte: vt quærenti quis ſit ille Vnus?intelligo,Te. Quum autem præcedit Poſſeſſiuum, ſic, Tuo ſtudio:

circumſcribitur Studium,& exemptum è multis attribuitur vni. Tuo ſtudio vnius,excluſa opera aliorum. In tertia verò perſona etiam ſi præcedat Pronomen,primitiuum fit: Cicero aiebat ſui vnius opera ſeruatam Rempub.

Quoniam autem aſſeuerabant, paſſiuè ſemper accipi eum caſum ſic terminatum, Mei, Tui: conati ſunt alias terminationes reddere actiuis, Mis, Tis. Verùm longè falſi ſunt:ſic enim dicerent Tertiam perſonam Sis,etiam actiuè intelligi: id quod nemo auderet: eſt enim, vt dicebamus αὐτοπαθῶς, citant porrò verſum Ennianum:

Ingens cura mis eſt concordibus æquiparere.

Vt ſit μοῦ.Sed ſic ſanè eſto:non cõtinuo illa paſſiuis tantum addicẽt. Maiore quoque curioſitate negarunt poſſe dici in plurali, Milites noſtrum: ſicuti, Milites noſtri, à noſter: ſed facilè redarguuntur ratione. Adeò enim rectè dici putarunt, vt caſum eundem Primitiui duabus efferrent terminationibus, Noſtrum,& Noſtri: quorũ alterum eſſet à Græco, ἡμῶν, alterum idem eſſet cũ deriuatiuo plurali. Quare etiam Salluſtius in Catilina, Maiores veſtrum: pro Veſtri, poſuit: ſic enim legit Gellius: Et Plautus in Moſtellaria oſtendit Veſtrum, eſſe conciſum: vt ὑμῶν, quum dicit: Verum illhuc eſſe maxima pars veſtrorum intelligit. Sicut Æolenſes dicunt, ὑμέων: poſtea factum eſt ὑμῶν,& veſtrum. Cæterùm vſus obtinuit, vt Ego, Tu, Nos, ſignificarent quiddam totum, quod diſtribueretur: non autem poſſeſsionem: vt Vnus veſtrum, qui tamen non eſſet veſter: Vnus veſtrum ô Romani occupabit Rem-

pub.

pub. Cæſar non erat illorum vt res poſſeſſa: ſed vt pars totius. In plurali quoque eandem inueniemus variationem, apud Ciceronem in tertio de Oratore, Veſtrum omnium voluntati paruit: pro, veſtræ. Sic enim loquitur idem ad Brutum ſcribens, Veſtris paucorum reſpondeat laudibus.

Sicut autem dicimus, Ego Cæſar video te Catonem: ita dicã, Ego Cæſar tui egeo, ô Cato. Sic etiam igitur, Tu Cato eges mei Cæſaris. nam quid hoc prohibet? aut quare negarunt id poſſe dici? Neque enim ſatis probant ſuam ſententiam illo exemplo Vergiliano,

Si qua tui Corydonis habet te cura, venito. eſt enim per Apoſtrophen à ſeipſa in aliam: qua figura frequẽter vtimur, exemplo ergo ponit hoc, illud non negat.

Non eſt autem verum, quod aiũt, differre Deriuata à Primitiuis, propterea quòd Deriuata verbis iuncta imperfecta ſint; Primitiua perfecta. Sed quemadmodum dicebamus, Adiectiuum, & Subſtantiuum ſunt differentiæ non nominis ſolius, ſed actionis genericæ communes Nomini ac Participio: Nomini quidẽ ſimul vtraque, Participio autem altera tantum, Adiectiuum, Pronomini autem vtraque, nam Primitiua ſubſtantialia ſunt, Deriuata accidentalia. De perfectione autẽ orationis amplius iudicãdum eſt: poſſum enim ſic dicere. Meus ſcribo: ſanè oratio perfecta eſt: ſicut, Fortis pugnat. Et Soſia Plautinus feſtiuiſsimè, Certè noſter ſum. Tertia autem Primitiuorum adeò imperfecta eſt, vt nihil magis

neq; enim poni poteſt ſine adminiculo: Cæſar ſe macerat: ſi enī dicas, Se macerat: quid intelligas? Quare ſi iccirco imperfecta ſunt Deriuata, quia egeant adiumenti: hac quoque ratione illud erit imperfectiſſimum.

Cap. cxxx.

Alia duo deriuata Noſtras, Veſtras.

Mira verò deductio duorum aliorum: Nam veteres Aruſpices atq. Augures quũ terram diuiderẽt auſpiciorum cauſſa, ſic inſtituêre: Agrum omnem eſſe aut Romanum, aut Gabinũ, aut Peregrinum, aut Hoſticum, aut Incertũ. Iccirco Amatam doctiſſimus omniũ Virgilius fecit iudicare Turnũ externum, qui Latini agri nõ eſſet: & Cęſar, qui id non ignoraret Gallias diuiſit in partes treis: exempta ex eą partitione Prouincia, propterea quòd continebatur agro peregrino tũc: Galliæ autem tres, Hoſtico. Id ea cauſſa fecit, quia eadem eſſent auſpicia in Peregrino, & Gabino, quę etiam in Romano. Ergo iidẽ Augures agrum, qui nondum eſſet diſpectus, quibus auſpiciis deſignaretur, Incertum vocarũt: vbi liqueret Romanum eſſe, nõ ſatis habuere ſic dicere, noſter eſt: nam multi agri pacati peregrini ita ab ipſis poterãt appellari, quum eorum eſſet populus potitus. Itaque excogitarũt vocem à voce, qua coarctarent ſignificationẽ ad Regiones: quæ fuit cauſſa, vt eſſet analogia terminationis cõmunis cum nominibus regionum: Sarſinatis à Sarſino: ſic Noſtratis, à Noſter: & per exemptionem duorum elementorum, Noſtras. Neque ſine ratione

tione à plurali duxere:quoniam de Ciuibus dicitur,& ad ciues refertur. Ita habes cauſſam & vocis,& terminationis, & numeri. Vſus autem obtinuit poſtea, vt etiam ad familias transferretur: etiam ad ſectas Philoſophorum, quæ ſanè familiæ quoque dictæ ſunt. itaq. Noſtrates Peripateticos poterimus appellare. Cicero etiã verba vulgaria, Noſtratia dixit:non quaſi Romana, omnia enim Romana erant:ſed quaſi ex ſua ſupellectili.

Quæremus autem nos more noſtro, quam ob cauſſam à Tertia perſona nullũ deriuarunt: quis enim neget rectè à nobis ſic excogitatum, Romani ſuates captiuos Annibali dedendos cenſuere. Imò verò & cõcinna oratio eſt,& neceſſaria. Verùm duo in cauſſa fuere, quominus id factum ſit: Incuria gentis illius, quæ manu promptior per initia, dicenda facere, quàm dicere maluere: Et vaſta, atq. inexplebilis animi libido ad Imperiũ: inuitus enim Romanus hoc pronomen Suum, agnoſcebat:omnia per Meum, aut Noſtrum, metiri cupiebant. His autem duobus deriuatis etiam Græcorum copiam ſuperarunt.

CAPVT CXXXI.

Articulus.

HIs declaratis, ſatis conſtat, Græcorum articulos non neglectos à nobis, ſed eorũ vſum ſuperfluum. Nam vbi aliquid præſcribendũ eſt, quod Græci per articulum efficiunt, ἔλεξεν ὁ δοῦλος: expletur à Latinis per Is, aut Ille: Is, aut ille ſeruus dixit:de quo ſeruo antea facta mentio ſit, aut qui alio quo pacto notus ſit: additur enim articulus ad rei memoriam renouandam, cuius

antea non neſcij ſumus, qui ipſum ponimus: aut ad præſcribendam intellectionem, quæ latius patere queat, veluti quum dicimus, C. Cæſar, is qui poſtea dictator fuit. Nam alij fuere Caii Cęſares. ſic Græcè, Καῖσαρ ὁ αὐτοκράτωρ.

CAPVT CXXXII.

Numerus.

FVit autem numerus neceſſarius, vti ſuprà dicebamus propterea quòd rem referrent pro eo nomine, quo illa res ſignificatur. à numero autem vno numeri duo deducti ſunt propter relationem. Nam Vos, pluralis eſt: deducitur autem ab eo ſingularis, Veſter: quia ſignificat rem ſingularem ad multos relatam, vt dicebamus.

CAP. CXXXIII.

Perſonæ.

PErſonæ quemadmodũ diſtinguerentur, iam dictum eſt. Et differt modus perſonarum in Pronominibus, à modo in Nominibus. Nam in Nomine omnes perſonæ quinque caſibus continentur: in vocatiuo autẽ vna. At in Pronomine vna tantùm perſona in prima, & vna in ſecunda. Itaque in Nominibus variantur propter caſus: in Pronomine non variantur. Tu, enim omnibus in caſibus ſecundæ perſonæ eſt: &, Ego primæ, caret enim vocatiuo. Se, ſolam habet tertiam: Deriuata, omnes.

CAPVT CXXXIIII.

Caſus.

CVm hoc ita ſit: igitur Quintum quoque caſum non ſolúm habebunt ipſorum aliqua, ve-

verumetiam quædam conſtituent : vt, Tu, Vos, Veſter. In poſſeſſiuis autem non immeritò dubitatur. Nam ſicuti Ego, caret Quinto caſu ſingulari, quia nemo ſeipſum vocet: ita Meus, quod ab eo ducitur, carere quoque debuit. è contrario Tuus, caſum illum habebit, quia Tu, ipſum habet: & Sui, quia caret Suus, quoque defici debuerat. At enimuero quemadmodum aliter contingat, videndum eſt. Omnis Vocatiuus caſus duas perſonas deſignat neceſſariò: ſignificat enim Rē in ſecunda perſona, & conſignificat primam loquentem: atque tanta facultate eſt, vt videatur ſolus cōſtituere orationem. Si enim voces, Daue: Dauus reſpondeat: igitur res vocata niſi diſtinguatur ab re vocante, eius caſus nulli vſui erit. Meum ſeruum igitur cùm appello, eū alloquor, qui alius eſt à me ſubſtantia: accidente autem refertur ad me, iccirco poteſt à me vocari, quia eſt alius. & vocatur per pronomen deductum à me, quia eſt quodam certóque modo quaſi vnū mecum. Eſt enim vnum, relatione: ideo relatiuū alterum ſine altero nullum eſſe quit. At in, Tuus, non idem eſſe poteſt: Nam etſi eſt diuerſa perſona vocata à vocante: tamen ſignificatam rem appello, & terminum relationis ad alteram perſonā dirigo. ita diſtractus ſermo, ad ſeruum tuum vocatum, & ad Te, ad quem refertur ille, non poteſt cohærere. Videamus verò ſubtilius, an huic quoque caſus ille attribui poſsit, ac ſic dicamus: Poſſeſſio excludit aliam poſſeſsionem, iure enim meo ius alienum tollitur. Meus enim ego ſum, nō alterius: quare Ancillā manumiſſam ſic vocabo,

ô Tua. quia etiam ſic poſſim, quum eam libero: Abi,iam tua es. Vſus tamen infrequens non poſuit legem hanc loquendi ſic. De Suus autem ſic ſtatuamus: Cõtradicere ſibi ipſis,qui hæc duo dicant:Suus,ſemper reciprocũ eſſe debet: Suus habet vocatiuum.quæ enim reciprocatio poſsit interuenire inter vocantem, & vocatum relatũ ad aliam perſonam ab vtroque? Itaque nos & affirmamus,habere vocatiuum: & negamus, ſemper eſſe reciprocum:ſed rectè dici, Sui ſerui eum ſuſtulere:&, Sui ſerui eum ſuſtollite.

Capvt cxxxv.

Figura.

Simplicia, Hic,Is,Ego,Tu,Sui. Componuntur autem partim ſecũ, ſcilicet geminatione pura: partim aliquo interpoſito:vt, Identidẽ: quod etiam mutauit naturam. Item cum diuerſis: vt, Iſthic.Etiam cum aliis extra genus ſuum: vt, Tute, Egomet,Idem,Suapte, Hocce.Sic cum Prępoſitionibus,Nobiſcum,Mecum. Cum nominibus, Reapſe,quod aiunt pro, Re ipſa,poſitum ab antiquis.Ipſe,quoque compoſitum eſſe diximus, & Iſte,& Ille,ab Is,Dores imitari, qui τυ addebant, & Iones κε. Aeoles etiam dicebant ψι, pro σφί,& eorũ pars,Dores. Sic Theocritus in quarto Idyllio: ἦπα ψι κρύβδαν. At enimuero quum inflectantur Illius,Iſtius,Ipſius,non videbãtur compoſita. Sicut Tute nõ flectitur,neque Hoc,niſi interitus, Huiuſce. Compoſita ſunt tamen, quæ vſus ſuo arbitratu deflexit. Cum his autem alia quoque inuenias:Ego ipſe:& numeroſius,Egometipſe.

CAP.

CAPVT CXXXVI.

Excludit à præſenti opera, conſilia antiquorum.

MVlta alia de Pronomine ab antiquis dicta ſunt, quæ alterius operæ indigent. partim enim pertinent ad eam contemplationem, quæ docet inflectiones: partim ad cõſtructionis leges: quę omnia ſimul coaceruata minus rectè veteres confudere.

CAP. CXXXVII.

Materialis cauſſa Pronominum.

QVorundam materia patet, aliorum non itē. Nam obliqui quorũdam ſecuti ſunt nominum tertiæ declinationis terminationem, Mis, Tis, Sis. Quædam pronominũ, Huius, Eius, Illius. Obliquus autem Tui, Atticos ſecutus eſt, τοῦ: additum ἰῶτα, vt του τοὶ. Tibi, interpoſuit conſonantem, non aſpirationem, vt Mihi, Toi, Moi. Nos, & Vos, non habent elementa, quæ ſequantur Græcam originem: ſed Nigidius conatus eſt deducere materiam à cauſſa, non penitus ineptè. eam, qui volet, è Gellio petet. Inter Primitiua eſt Is, & Hic: alterum ſine aſpiratione, alterum ſine ſibilo, ab eo quod Græcè erat. ἅς, addito κε, & adempta vocali prioris obliqui alã ſibi vocalem aſciuere, Is, Eius, Ei. In quibuſdã communem habuit. In plurali, Ii. In cauſſa eſt ſonus affinis vocalium, quem ſonum ſoli Belgæ hodie incolumem, vt pleraque alia, ſeruãnt.

CAP. CXXXVIII.

Contrà, quàm fecerunt Priſci, qua de cauſſa prius de Pronomine, quàm de Participio egerit.

ETſi huius libri initio factum eſt, vt declararemus ordinē, quo eſſet Pronomen ſtatuendum: tamen hîc quoque nonnihil conſilij capiamus. Pronominis intellectionem eſſe priorem Participio, ſic ſatis conſtat: Si nomen anteit alias ſpecies, etiam Pronomen præponetur. Nam ſi partes anteponūtur toti, ea quoque quæ partium vices gerunt præibunt id quòd totùm ſit: veluti carnium, oſſiúmque ſubſtantia primo loco nota ſunt: item Pedis, Cruris, Oris ratio notior quàm totum animal: puta Homo, Leo, Canis: ita etiam harum partium vicariæ partes quæ ἀνάλογα, vocant Græci, antegredientur intellectionem animalis ex ipſis conſtituti: vt, quæ loco ſanguinis ſunt in Inſectorum genere, & à Græcis dicuntur, ἰχῶρες, quæ pro oſſe ſunt in Piſcibus, & vocantur, Spinæ: quæ pro ore ſunt in Plantis, & nominantur Radices: hæc omnia antè erunt cognoſcenda, quàm aut Inſecta, aut Piſces, aut Plantæ. Quamobrem quum Participium quiddam ſit è Nomine, Verbóque conflatum: non tantùm poſt Nomen: Verbúmque, ſed etiam poſt Pronomen exhibet ſeſe nobis intelligendum. Præterea (vtar enim quibuſdā falſis, ſed quæ illi ipſi pro veris habuere) oratio perfecta eſſe ſine Pronomine nulla poteſt: conſtitui enim perſonas à ſolo Pronomine arbitrati ſūnt, ſaltem primam, & ſecundam: at ſine participio poteſt: vt etiā Pronomina ſint ad orationem, quàm Nomina magis neceſſaria.

CAP.

CAPVT CXXXIX.

Affectiones quædam.

PRoprium Primitiuorum vagari, ac diſtribui in multa,putauerunt.eo exemplo.

Neue tibi ad ſolem vergant vineta cadentem.

aiunt enim omnibus dictum eo Pronomine Tibi: verùm res ſeſe aliter habet: Alloquitur enim Mæcœnatem: libri enim didaſcalici maxima ex parte certis nominibus diſcipulorum nuncupantur. Ita etiam aiunt ad ornatum orationis poni apud Ciceronem ad Brutum, Ecce tibi Pomponius noſter:nam tum aberat Brutus. Ego verò aliter cenſeo:Aduerbium potius Ecce poſitũ, ad ornatum, ſicut & apud Iureconſultos: at pronomen Tibi ſeruire legenti epiſtolam Bruto.

Proprium autem Pronominum etiam alia ex ſeſe parere Pronomina, vt Is,Ille. Et Aduerbia. Illo. Quod verò ſcripſere,oriri ab ipſis etiã Nomina,falſum eſt:neque enim Noſtras: nomẽ eſt: ſed vt noſter ad poſſeſſionem communem, ita Noſtras,ad communionem poſſeſſionis. Nónne dicis, Meus ciuis, & Meus popularis? Sic dicet Soſia,Noſtratem Getam,apud Terentium. Itaque ij,qui nomen putauere. etiam inter Pronomina recenſuere: ſed alio exemplo vtendum fuit. Nam à Quiſquis,Quiſquiliæ dictæ ſunt.fuit enim quicquid,τὸ τυχὸν.vile,& obuium fortè,nõ conſilio.

Proprium etiam,vt diximus,& inter ſe & cum aliis iungi,& geminari, & inter ſe cõſtrui ad orationem:Mea tu. Etiam inter ſe referri:Is,qui venit. Item amittere ſignificatũ pro caſus ratione,

more Æolico : τύ. interdum enim nihil ſignificat apud Theocritum. Sic nos, Tute ſolus loqueris. Plautus in Milite etiam amplius, *Tute ſcis, ſoli te tibi.* vt poſſis arbitrari eſſe potius additamẽtum, vt in alio pronomine, *Iſte.*

Propriũ quoque, poni pro nominis ſignificato: Suus, pro proprio, & agnato. apud Iurecõſultos. at exemplũ quod adducunt non ſeruit, *Sunt etiam ſua præmia laudi.* hic enim eſt poſſeſſiuum. Sic falluntur altero exemplo: Is, pro Talis: *Non ea vis animo,* & apud Ciceronem, Pro eo quãti te feci: imò pronomẽ eſt relatiuum. Pro Aduerbio etiam ponitur: Quid maiora ſequar. eſt etiam aduerbium interrogandi: non, vt putarunt, Cõiunctio. Coniunctio potius illa ſit, Quod ſcribis te venturum, vt voluêre: mihi verò acutius videtur eſſe relatiuum, Hoc, quod ſcribit, te venturum. ſcripſiſti enim hoc, Veniam.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER SEPTIMVS.

CAPVT CXL.

Non rectè ſeruatum à veteribus ordinem in diſputando de Participio.

QVEMADMODVM perturbarũt ordinem partium, ita quæſtiones non ſuo quanque loco tractauere. Duo enim ſoliti ſumus quærere. prior quæſtio eſt: vtrum ſit, nécne? Altera hanc ſequitur, Quanã ſede id de quo quæſitum eſt, ſit collocandum. hæc illi cohæret, tanquam effectus cauſſæ: ex ipſa enim ſubſtãtiæ notione eliciuntur rerum prærogatiuæ. Quare perverſè tractauerunt prius ſedem Participij: poſterius autem, an Participium eſſet pars, & ſpecies dictionis. At enimuero ſi Participiũ res nota eſt, quorſum tantæ congeries argumentorum? ſi non eſt nota, imò verò ſi nonnullis ne pars quidẽ orationis vlla ab aliis ſeparata iudicata eſt, quo cõſilio ei rei, quæ nuſquam extat, ſedem ſtatuunt?

Quoniam verò nullus artifex probat ſuum ſubiectum eſſe: ſed ſuperiore ſcientia prolatum, pro certo ſtatuit: iccirco videamus, qua ratione participium, quod ſubiectum eſt libri huius, eſſe probetur. Triplex modus eſt probandi, per cauſſam, per effectũ, per redargutionẽ. Primus modus eſt per demonſtrationem, ſic: Dictiones quædam ſunt declinabiles, quia omnis ſermo eget aliqua variatiōne. Alter modus eſt, per cõuerſionem demonſtrationis, ſic: Variatur ſermo, quia dictiones ſunt declinabiles: cauſſa enim hîc probatur per effectum. Tertius modus eſt, quum à pertinacib. negatur ſubiectum ipſum eſſe: veluti quum dicimus, Ideas eſſe nullas. Aut ſubiecti ratio formalis: veluti quum dicimus, Metalla quidem eſſe, ſed tranſmutationem nõ inueniri arte humana, quare Alcumia nulla erit. Aut quum agnoſcimus quidem & ſubiectum, & rationem formalem, ſed negamus pertinere ad eam ſciẽtiam, cui attribuitur: veluti quum Grammaticus de voce vult diſputare. Horum modorum duo priores non admittuntur ad probandum ſubiectum eſſe, ſed ſolus Tertius. Ratio autẽ huius legis eſt aliis libris à nobis explicata. Nunc autem aduerſariorũ rationes perpenſas diruamus.

CAPVT CXLI.

An Participium ſit Dictionis pars ab aliis ſeparata.

QVi Participio partium numerum non augent, appellant ipſum ἀντανάκλαστον προσηγορίαν, ſiue ἀντιστρέφουσαν, id autem ſonat, reciprocam, itidémque altera ex parte reſponden-

dentem appellationem: quoniam ſic dicatur, Currens eſt curſor: &, curſor eſt currēs. Præterea nullum deriuatum aliam à primogenio naturam ſortiri: nam ſi Pater Nomen, etiam Patrius nomen: Ferueo Verbum, etiam Feruefco. Quare quum Participiū à Verbo fiat: ſub Verbi veniat rationem. Vt horum argumentorum videamus vim, quid Reciprocum ſit, & quemadmodum fiat, & quomodo deriuetur aliquid à primitiuo, intelligendum eſt. Ac quanquam ſuperiore libro de Reciproco diximus, id tamen eò ſpectabat, vt Nomen acciperemus: meliúſque à nobis, quàm à Græcis expreſſum eſſe. Nunc autem paulò accuratiùs contemplemur. Reciprocatio, eſt par priori ex eiſdem, aut ex contrariis tranſpoſitio. ex Eiſdem: vt, Conſul eſt, qui conſulit ſenatum: &, Qui conſul eſt, conſulit ſenatum. Ex contrariis: vt, Philoſophia eſt eloquentia diſputatoria: eloquentia eſt philoſophia elocutoria. Oratoria eſt, dialectica diffuſa: dialectica eſt oratio preſſa. Palma eſt pugnus apertus: pugnus eſt palma clauſa. Hinc dicta reciprocā, quoniā procreentur retrorſum: id eſt repetantur. Sic reſpōdere opinioni, atque expectationi: quum par eſt opera indoli. His conſtat, non rectè dictam reciprocam appellationem. Neque enim pares hæ ſunt orationes. Curſor eſt currens: & currens eſt curſor: nā Curſor deſignat nobis naturam, ingeniúmque ad currendum: Currens autem dicit actum currendi nunc. At non omne currens eſt habile ad currendum: habilem autem dico ad celeritatem, non ad conatum, τὸν πεφυκότα. Currit ſuo modo

teſtudo, non Curſoris. Id autem manifeſtius aliis nominibus apparet: Non enim omnis Pugnãs, Pugil eſt. Et quum Orare, ſit ore pronũtiare: veteres verbum illud omnibus conceſſere: oratoris autem nomẽ ſui vnius in L. Craſſi perſona agnouit Cicero. Neque carent ratione hæc: vis enim horum nominum inde manauit; quòd ex frequentibus actibus habitus ſit. qui igitur vicit vrſum ſemel, fortaſſe caſu factum eſt, vt debellaret: at Carpophorus Domitiani, & Vergilianus Pieus debellatores appellabuntur. Si igitur eſſent eiuſmodi appellationes eiuſdem ſubſtantiæ, vniuerſali enuntiatione vltro citróque efferrentur, atque referrentur. Deriuatum autem vel ſequitur Primogenium, vel excedit, exceditúrve: Si ſequitur, eiuſdem ſpeciei eſt (intelligo nunc ſpeciem contentam ſub dictione, tanquam ſub genere) vt, quia Rex Nomen, etiam Regius: nõ excedit enim, neque exceditur. At à Bono, Benè quum deriuetur, exceditur numero, & aliis. Quare Participium quum excedat caſu, & genere Verbã, nullo modo eſſe Verbũ poterit. Falsò igitur negabant, deſciſcere Deriuatum à Primogenii ratione: quin etiam Deriuata quædam vel manciora ſunt, vel ampliora, vt ipſorummet vtar placitis. Aiunt enim Tuus carere caſu Quinto, quem tamen caſum Tu, conſtituit. Contrà Suus, & Meus, Primitiua excedunt ſua: hoc Quinto caſu, quo caret Ego: illud & caſuum, & numerorum variatione, quo caret Se. Ad hæc ſi à cantando, erit cantor, Verbum erit, non Nomen. Quòd autem Participium, Nomen non
 ſit,

ſit,inde colligimus:habet enim Verbi cõſtructio nem:Legens librum. At Nomen nullum his legibus frui poteſt: ſed ſi quem caſum nanciſcuntur, id euenit aut vi orationis, aut verbi cuiuſpiã merito: Vt Potens Lyræ, poſſeſſionem quandam ſignificat, ſicut, Dominus Lyræ. Quòd ſi quis dicat, Appetens gloriæ, non ſignificare poſſeſſionem (quod enim appetit, non poſſidet) is intelliget eo modo dici, quo Auidus gloriæ: eſt enim σχέσις ad poſſeſſionem. Alij autem caſus attribuuntur Nominibus per defectum ſupplementi: vt, Amicus illi: id ſic eſt, quoniam ſit amicus, adſit illi, ac faueat: Superbus pecunia, factus à pecunia. Debile autem eorum eſt argumentum, quo excludunt à Nominis ratione, quum dicunt, Quia non ſignificãt actionem. Malè enim elocuti ſunt, quod rectè ſentiebant: nam etiam Nomen hoc Actio, actionem ſignificat. Ergo Participium ab aliis ſecreta erit orationis pars. Neque impedimento ſit, quòd nomen ſuum acceperit à portione Verbi ac Nominis: Tertium enim quiddam factum eſt. Neque enim ex verbi nominíſque coitione facta eſt Tertia ſubſtantia: ſed ortum à Verbo traxit ſecum tempora & ſignificationem, adiunxítque generi & caſibus: plus enim Verbi quàm Nominis obtinet: id quod ſanè non potuit exprimi ipſo nomine, quod nomẽ actiuè intelligi voluere, quia caperet. At Mancipium, aliã ſequutum eſt analogiam, vt ſignificaret, quod manu caperetur. Sed Participiũ cũ Municipio cõuenit. Mihi verò bona oratione vſi ſunt, qui ſic dicerent, Partem capit à Nomine

partem à Verbo, partem ab vtroque. Quis enim ſic, Partem à Cæſare, partem à Lælio, partem ab vtroque? nónne iam ab vtroque accepit? Sed ita intelligendum eſt, Accidentium quæ ſunt Participij, partim eſſe à Nomine ſolo, partim à ſolo Verbo, partim vtrique communia: dummodo illud quoque meminerimus, ipſum habere: cum Nomine communem differẽtiam Adiectiuorũ. Subſtantiuorum autem nullam.

CAP. CXLII.

Participij neceſſitas.

AT verò ne ad orationis quidem voluptatem ſolam inuenta ea ſpecies eſt, quemadmodum partes quædam coniunctiuæ: ſed neceſſitate quadam, ac vi naturæ, Quum enim declaratum iam ſit, Verbum ſignificare aliquid, quod ſignificato Nominis adiiciatur, ſic, Cęſar pugnat, coacti ſunt ſapientes aliquid excogitare, quod non ſolùm recto caſui adnecteret, vt hoc exemplo: ſed Etiam Obliquo. Neque enim ſi dicas, Video Cæſarem: addas eiuſmodi Verbum niſi addito relatiuo, ſic, Qui pugnat. Quare Participium commenti ſunt, quod & ſignificationem obtineret, & adderet modum adiectionis: quaſi quum dicas, Cæſarem pugnantem: eadem ſit ratio, ac ſi ſic, Cæſarem pugnacem. Quòd ſiquis obiiciat ita dici poſſe etiam per Verbum, Video Cæſarem pugnare: ſanè intelligat Verbi illius vi factum eſſe, non infinitiui: ſi eius loco ſubſtituat aliud, ſic, Verbero Cæſarem: neque enim ſimiliter apponere queas infinitiuũ. Eſt præterea

caußa

cauſſa alia nō ignobilis. Quo modo res vna diceretur, ſuprà docuimus te: nūc qua ratione vna ſit oratio, videamus: Quædam enim eſt vna, Natura: vt, Cæſar amat Lucinam: quædam Coniunctione: vt, Cæſar amat Lucinam, & pugnat. atque huius quidem modi ſpecies libro vndecimo declaratæ ſunt. Quæ verò Natura vna eſt, vnum de vno dicit: quæ coniunctione vna, ſecatur in plures. Nam & Amor, & Pugna in Cæſare, & de Cæſare dicitur, nihilo ſecius, quàm ſi dicas, Cæſar amat, Cæſar pugnat. hîc ſunt ſeiunctæ orationes duæ, carent enim tam Artis, quàm Naturæ coniunctione. Quare manifeſtum eſt, Artem coniungere in oratione, quæ Natura coniunxit in corpore ſubiecto. Hæc autē aut ſeriatim ſeſe conſequuntur, aut diſiuncta ſunt. Si ſunt diſſita, natura, vt Candor, & Dulcedo in Lacte, per ipſum corpus, quo deferuntur, coniunguntur quoque. Ita in oratione per copulam coaguntur ſicut per corpus in re. Si ſeſe cōſequuntur, ea ſunt, aut Subſtantia, aut Accidens. Neutrum verò eget artificioſa cōiunctione: ſed quēadmodum natura vnum ſunt ſibiipſis ſubeuntia, continentiáque alia aliud, tanquam quum eſt Triangulum in Quadrangulo: ita etiam earum rerum notę vnum ſunt, hoc modo: Corpus Animatum, Sentiens, Rationis capax, vna res eſt: ita vna oratio hęc, Homo eſt corpus animatum, ſentiens, rationis capax. Nihilo ſecius in accidente, ſic, Aptum natum admirari, diſcere, ſcire: neque enim ſcimus, niſi diſcamus: neque diſcimus, niſi admiremur: quæ hæc ad hunc modum vnum

ſunt: neque vllius artis egent ad coniungendum. Quæ verò diſiuncta ſunt, ea per copulam cõiunguntur: vt, Lego, & Scribo. quamobrem ſicuti per ſubiectum à natura coniunguntur: ita factum eſt, vt per Participium ſimilem nanciſcerentur coniunctionem, vt, Legens Scribo. Tertiam verò Neceſſitatis cauſſam vt intelligamus, hæc prius ſunt perpendenda: Cauſſarum quędam extra rem ſunt, quas Galenus vocat προκαταρκτικὰς, recentiores, Primitiuas. Quædam interiores, atque hæ duplices: aut enim ſunt, aut non ſunt coniunctæ. Ea verò diuiſio ſecundum Accidens, non ſecundum Subſtantiam fit: diuerſæ enim ſunt aliquando à ſeipſis ſecundum Situm, vel ſecundum Tempus: neque vnam tantùm ſpeciem cauſſarum ſequuntur: ſed tum in efficiente, tum in materiali inueniuntur. Ac illa quidem quæ extra rem à nobis agnoſcebatur, eſt: veluti, Ferrum, ſiue ferri illa actio: è percuſſione enim fit vel tumor, vel ſanies, vel eiuſmodi. Quæ autem interior eſt, nondum coniuncta, προηγούμενον. à Galeno, à noſtris Antecedens dicta eſt, tam aptè, quàm à Cicerone quũ dicitur in Officiis, Antegreſſam eſſe honeſtatem: vt, ſuccus heſternus, qui poſtea putruit, cauſſa febris factus eſt: cauſſa coniuncta eſt is, qui nunc putridus eſt: atque hic quidem non ſolùm tempore, aut ſitu tantùm differt à ſeipſo, ſed etiam ſubſtantia. Aliquando autem, vti dicebamus, non Subſtantia, Sed Loco: interdum enim fluit ſanguis probus, atque incorruptus, qui tumorẽ efficiat, cuius ipſe cauſſa ſit materialis. Ad has igitur cauſſas ſignificandas

quum

quum ſit Participium fabricatum, maximum ſui vſum videtur præbuiſſe. Quippe ſi dicã, Percuſſi, & vulneraui: non neceſſariò adducor, vt credam, vulneris cauſſam eſſe percuſſionem, quam intelligo ex verbo, Percutio. Quòd ſi dicam, Percutiens vulneraui: iam planè cõſtat. Si dico, Sanguis putruit, & febrem fecit: Putret, & Facit, non tam clarè explicat, atque ſic, Putreſcens facit. Præter hanc neceſsitatem, etiam mirum afferunt orationi decorum: cuiuſmodi in futuro paſſiuo vtitur Liuius in x x i i i i. Et ſibi pedites comparandos eſſe: id eſt, qui poſsint cum cæteris committi, neque cedant.

Capvt cxliii.

Gerundii Cauſſæ.

CVm igitur efficiens, & materia per Participium abſolueretur, maiorum noſtrorũ prudentia factum eſt, vt haberemus, quo modo formæ, finíſque eadem orationis commoditate explicarẽtur. Quare ex his Participiis tempora quędam elegêre, quæ imitarentur quidem Græca illa λεκτέον, μαχητέον: ampliori tamen, vberioríque vſu circumferrentur. Hæc Gerundia appellauere, tribus præſcripta caſibus, Pugnandi, Pugnando, Pugnandum: quorum medium ſeruauit vires Participij: ſed tanto aptiore modo, quanto ſuperabantur à Participiis Verba. Sicut enim apertius editur cauſſa, quum dicas, Cædens vulneraui: quàm cecîdi: ſic excellentius quum dicam, Quia cæderem vulneraui. hoc autem Gerundio concipitur totum, Cædendo vulneraui. Eſt autem

multis in rebus forma,& finis idem. Finis autem partim extra nos eſt,vt Nauis extra fabrum: partim intus in animo,vt ea quam ἰδέαν vocāt, qua mouemur ad eam quæ extra nos futura eſt. Vtrúque ſapientiſsimè explicarunt. Nam & Pugnandi,& Pugnandum, finem ſignificant,ſic, Pugnādi cauſſa equum aſcendi: &, Pugnandum eſt ex equo:ſed illud eſt medius finis, hic autem illum conſequitur. Ex his autem patet eſſe Participia, tum natura, tum vſu non abſimili, atque etiam forma. Habent enim Caſum, vt Ad veſcendum, apud M. Tullium:&, Ob tacendum,apud Gracchum.Neque tempus,vt aiunt, amiſere: nam tametſi cum præteritis ponūtur,ſic,qui ad pugnandum: tamen pugna futura fuit, quæ nondum eſſet:alioqui nequeas dicere, Marius deduxerat legiones, facturas hoſtibus pugnandi copiam. Pugnando autem paulò liberius, elapſum eſt: Pugnando vinco:id eſt,dum pugno:ac potius cauſſam præcedit, quàm conſtituat: vincendi enim cauſſa pugnamus. Significationes quoque ita tenuere,vt caſus ſuos expetant: Studio viſendi vrbem. Sed ita ſanè factum eſt, vt quum forma ſit paſſiua, infrequentius paſſiuè accipiantur: adeò vt quidam an rectè ponerentur, dubitarint. At enimuero eorum vſum primùm formæ ipſius rationem ſequutum eſſe, par eſt. Iuſtinus tam in proœmio, quàm in XVII. ex ipſo Trogo etiam primum caſum paſsiuè poſuit: Athenas erudiendi cauſſa miſſus. Hac quoque parte Græci ſunt à Nobis ſuperati,quibus Infinitiuus cum articulo mendicandus fuit. Veteres autem breuita-

uitatis ſtudioſi frequentius vſi ſunt, etiam in ipſis Titulis,de edendo, atque eiuſmodi. M. Tullius in tertio Officiorum feſtiuè,ſi diſcendi labor potius eſt, quàm voluptas. non enim poſuit pro Infinitiuo,vt dixere: ſed abſtinuit ab repetenda voce illa Labor,ſic:Si diſcendi labor,potius labor eſt, quàm voluptas.Hinc doctiſsimi viri collegere,ne nos quidem paſsiui Participij præſenti defici tempore, Verberando ſum defeſſus,Pugnando vici,Legendo libro: idem eſt,Verberãs, Pugnans,Legens.Etiam illud Vergilianum, Voluẽda Dies, præſentis temporis inuenere: ſicut & Iuſiurandum. Sed ſanè Iuſiurandum, futuri fuit temporis,antequàm daretur,ſic dicebant, Iurandum tibi eſt:ſic, Voluenda dies,quæ attulit,quod nondum fuerat. Poſtea vſu deflexa ſunt in præſens tempus,atque etiam in præterito,vt dicebamus, Cæſar ignoſcendo auxit hoſtium numerũ, quia ignouit. cauſſa autem eſt,qualis quum dicis, Pugnaturus ſum,& fui. Quoniam verò tranſit in variationẽ,ſicut, μαχητέον & μαχητέα, iccirco aliã partem à Participio nonnulli penitus negarunt: quia idem ſit,Legendis libris,& Legendi libros. Alij verò hoc ipſo affirmarunt eſſe aliam, propterea quòd conſtructio eſſet diuerſa. Sed nos eandem cum Participio diximus, vſum autem non ſemper eundem: Accidenti autem non mutatur ſpecies. Proprium autem eſt recipere Præpoſitiones, Ad agendum. Vergilius etiam aliam appoſuit, Ante domandum: &, Inter agendum: quod Græci μεταξὺ ἄγων,&, Ob tacendũ: & apud M. Tullium: vtrumque dictum eſt ab amando,

παρὰ τὸ φιλεῖν, ἀπὸ τοῦ φιλεῖν. Et Quintilianum, ratio ſcribendi iuncta cum loquendo eſt. Auſi ſunt quidam dicere, In capiendum hoſtem vado : ſed hoc non memini. Proprium itē carere variatione Perſonarum, Generum, atque etiam Numerorum. id quod traxere ab Infinitiuorum natura. Cæſar it ad oppugnandum Maſſiliam: Camilla pergit ad fugandum Aruntem. vt commune ſit ad vtrunque, Oppugnandam Maſſiliam, & Fugatura Aruntem. Sic Numerum communem apud M. Tullium: Stoicos Epicureis irridendi ſui facultatem dediſſe. & Liuius in primo: Veſtri adhortandi cauſſa. Falluntur autem qui per Debet, aut Oportet, putant interpretari Gerundium, vt in illo, Pacem Troiano ab Rege petendum. Omne nanque futurum, aut hanc, aut eiuſcemodi recipit interpretationem : ducimur enim, aut vtili, aut neceſſario. Quoniam verò cauſſam ſtatuunt, iccirco plus indicant, quàm Verba, atque etiam Participia, ſic. Video futurum vt vrbs expugnetur, Video vrbem expugnandam : euentum ſolùm narras. ac ſic, Dico expugnādum vrbem: proponitur non ſolùm finis, ſed etiam deliberatio. quare Græci dixere Aduerbia θετέως, πλευστέον, τυραννοκτονητέον. Latini autem etiā motum illum animi, qui in finem duceretur, cōmodius declararunt, quum Gerundia apellarent. Sed quo vocis flexu? eodem ſanè qui eorum naturæ fons fuit. vt quia gerendæ res eſſent, quæ voces hoc indicarent Gerundia dicerentur. Alij ab eorum vſu, Nomina participialia: neq. enim eſſe pura Nomina, quæ regerent caſum: neque pura

Parti-

Participia,quæ paſſiua voce gererent actiuam ſignificationem. Cauſſa autem qua ducti ſunt,vt defraudarent ſignificationem, atque in actiuam demitterentur, hæc fuit: quòd paſſiuè intelligebant ex parte appoſiti, non ſuppoſiti, ſic: Eo ad opugnandum vrbem: quoniam prius fuerat, Ad oppugnandam:& eodem modo dictum fuit, ſicuti notauit Gellius, & nos diximus in capite de Infinitiuo, Hanc rem præſidio futurum. Alij etiam Gerundiua voluêre, quæ ab illis petes.

CAPVT CXLIIII.

Supinorum Ratio.

PAr propemodum ratio Supinorum:ſed longè maiore affectu notant:nā,Eo ad pugnandum,futurum ſignificauit: Eo pugnatum,ita poſuit futurum,vt iam abſolutū ſit. Ita eſt,quomodo apud Homerum,τὸ ϗ τετελεσμένον ἔϛω,Significat,igitur actionem cum Actiuis,paſſionem cum Paſſiuis. Eo factum iniuriam:Iniuria mihi factū itur .Sed ſanè ſemper paſsionem quandam ſapit: neque enim eſt, Eo vt faciam: ſed,Eo vt hoc fiat.quaſi, Eo ad rem faciendam quidem, ſed ita, vt factum iam ſperem. Sic Soſia:Dictum puta. Quum igitur hîc finis ſignificaretur,non immeritò altera voce alterum extremorum ſignatum eſt.In motu enim eſt,& vnde fit, & quo fit.Itaq. rectiſſimè dicitur, Venatu venio: ſicut Venatum Vado. Sextū enim caſum huic vſui eſſe cōparatū diximus.A me itur:ſic,Venatu itur: contrà quàm putarunt. Plauti.n.eſt in Menæchmis,Obſonatu

redeo. & Catonis in libro de re Ruſtica, Primus cubitu reſurgat. vt hæc ſit vera cõſtructio huius Supini. Nam ea quam ipſius putant, Expugnatu difficile, Mirabile dictu: fortaſſe non ſit, ſed Nominis. Vocatu Druſi, id eſt, vocatione, ſic Iuſſu & Permiſſu: dicimus enim, Facilè expugnatu, id eſt expugnatione.

Quare autem ſupinum dictum ſit, haud ſanè conſtat. Nam quod aiunt veteres, id ea cauſſa factum, quia à præteritis paſsiuis dicta eſſent, quæ præterita veteres ſupina appellarint: non ſolùm non ſoluit quæſtionem, ſed etiam auget. Nam quam ob rem Præterita, eáque paſsiua tantùm hoc nomine dixerint illi? Nos in libris hiſtoriarum Ariſtotelis oſtendimus quid Pronum, quid Supinum ſit. Neque rectè à Theodoro τὸ ὕπτιον eſſe acceptum, vt Latinis auribus ſatisfiat. hîc verò ita placet ſatagere: Gerundium à ſupino ita differre, ſicut Futurum à Præterito: vt aliud ſit, Faciendum: aliud, Factum. Itaque quod gerendum eſſet, ſtrenui viri ac fortis iudicarent: contrà, quod iam eſſet geſtum, minus excitare nos ad agendum. Itaque Tityrum ſupinum facit poëta ſub arbore, lentum ſcilicet, ac recubantem: Melibœũ certantẽ cum fortuna, ac res ſuas magis ſtrenuè, quàm feliciter gerentem. Igitur, Eo ad pugnandum: gerendam rem ſignificat in viro diligenti: Venio pugnatũ: rem geſtã in homine qui poſſit otio parto frui. Hæc eſto cauſſa, quæ perſuaſerit antiquis vt Præterita paſſiua Supina dicerentur, vt poſſet in vtranque aurem: atque etiam ſupinus cubare.

CAP.

Capvt cxlv.

Non excludi Modum à Participiis, ſed Modi variationem.

QVemadmodum Gerundium idem diuerſis Temporibus accommodatur: Pugnando vinco, vici, vincam: ſic etiam idem Participium diuerſis Modis: adeò, vt in paſsiuis etiam Modos ipſos conſtituerit: Doctus eſſem, fuiſſem, fuerim, fuero. Vtinam pugnans vincerem alio modo dicitur quàm ſic, Pugnans vinco. hîc enim eſt & Pugno, & Vinco: ibi autem, Vtinam pugnarem, Vtinam vincerem. hoc quoque à veteribus omiſſum eſt.

Capvt cxlvi.

Non rectè Generum cauſſam à veteribus aſsignatam.

GEnera tria eadem vox complectitur, Hic, hæc, hoc pugnans. neque id natura potius quapiã, quàm forte: nihilo ſanè conſultius, quàm in nomine Felix. Falſam nanque adducunt cauſſam: Quum enim Verba, inquiunt, omnibus ſine vllo diſcrimine iungantur generibus ſub eadem voce: Vir, Mulier, Mancipium ſedet, eiuſdem nimirum eſſe debuit naturæ Participium, cuius fuit Verbum, à quo fluxerat. At enimuerò falluntur: Quippe verbalia quoque nomina, quæ à verbis manant, nihilominus genera variant: Victor, Victrix, atque etiam Victricia, apud Lucanum. Præterea quis neſcit apud Græcos tria genera in Participiis totidem ſignari vocibus? Poſtremò ne in noſtratibus quidem variatio illa ignota eſt: vt in paſsiuis patet: Amatus, Amata, Amatum, & in actiuis, Amans, Amantia.

CAP. CXLVII.

Figura.

PRiſci negabãt Participia per ſe componi:ſed compoſita à compoſitis Verbis deriuari:iccirco Figuram ab illis trahere, non ipſa illam conficere. Hoc autem falſum eſt; multa enim ſunt quæ ſuo in genere Compoſitionem admiſere,nõ ab aliis traxere: vt, Omnipotens. neque enim à Verbis tantùm compoſita fluũt omnia. Ergo figura Participiis per ſe competet, vt cæteris: non per accidens,vt dixere.

CAP. CXLVIII.

Tempus.

TEmpora quædam ſimplicioris intellectus, quædam amplioris habuit Participium:neque ſecutum Verbi eſt integram rationẽ. Nam Futurum,quod erat diffuſiſſimum atque ob id à Græcis ſciſſum in duo,vnica voce complexũ fuit. Item duo Præterita. At Præſens quod eſſet ſimpliciſſimũ cũ intellectione Præteriti imperfecti coniunxit vnica nota.vt Amans eſſet,qui amat,& qui amabat.Neq.caruit ratione:oſtẽdimus enim apud Philoſophos naturalem quandã continuationẽ ſignificari per Præteritũ imperfectũ, vt nõ multũ à Præſenti diſſideret. Illud verò maximè quæretur:quum apud Græcos tria hæc Tempora tam Actiuis,quam Paſſiuis ſint attributa:quãobrem Latini Præterito actiuo paſſiuo Præſenti defecti ſunt? Atque in quibuſdã ſanè hæc omnia ſunt: Hortans,Hortatus, Hortaturus, Hortãdus. At in aliis, quæ ſimplici cõſtant forma, vt Ama,

quare non poſſedere præteritum: vt Amor, quare non poſſedere præſens? Sanè hîc nihil habeas, quod reſpondeas, præter negligentiam: adeò, vt in illis quoque, in quibus omnia eſſe videbantur, vocem quidem videas, ſignificationem non videas. Nam Sequens præſens quidem eſt, & Hortans: ſed ſignificatus actiuus: ac ſanè ab eodem verbo Sequor, ſi potuit deduci & Sequuturus, & Sequendus: quare nõ potuit in præterito diſtinctũ eſſe, Horatus actiuum, ab Hortatus, paſsiuo? Si potuit ab Amo, Amans: quare ab Amor, nihil potuit?

CAP. CXLIX.

Significatio.

QVemadmodum Verba manent, aut mutãtur, ſic & Participia. Nam Lauant recenſebamus inter μέσα. Sic Voluentibus annis, eadem fuit ſignificatione, quá Voluẽda dies, vt eſt apud Homerum: περιπλομένων ἐνιαυτῶν. Sic mutauit Oriundus, nõ ratione. ſubeſt autem cauſſa vt ignorata, ſic acuta. Eſt oriundus Roma qui Bononiæ ortus, Romæ oriri debuit quo in loco lares habet patrios. itaque idem eſt Oriũdus, quod Oriturus. Futurum enim hoc non deſignat quod erit, ſed quod non fuit, & futurum eſſe debuit. In paſſiua autem voce declararunt: quoniam ipſe iam per ſe nõ poterat oriri, aut agere, vt oriretur: ſed fato, aut ſenatuſconſulto, aut reſcripto, aut recenſione affici muneribus ciuitatis poterat.

CAP. CL.

Affectus.

PRoprium eſt Participij, fieri à quibuſdam Verbis, quorum non ſequatur ſignificationẽ: vt Sequendus, à Sequor: paſsiua ſignificatione ab actiua. Id autem propterea euenit, quia hæc omnia, quæ vocamus Deponentia, olim Communia fuere: atque iccirco Deponentia dicta, quòd depoſuiſſent alteram ſignificationem, quàm habuiſſent. Sic verbi ſignificatio vet' abolita in Verbo, manſit Participio, quemadmodũ deleto Verbo toto, manſit Participiũ: Laboratus, Regnatus, Erratus, Triumphatus, Decurſus. Sed adhuc lõginquiore ratione, Auritus, Pellitus, ſi ſunt Participia. Quæ autem exempla afferunt mutatæ ſignificationis, fortaſſe non omnia carent ratione. Nã Diſcretus, ſac ſignificet virũ moderatum: nõ eſt quia diſcernit, ſed quia à vulgo ſapientũ ſentẽtia ſecretus fuit. ſic Circũſpectus, nõ qui Circũſpicit: ſed, vt Homer. dicebat, qui circunſtãtiũ ora, atque oculos in ſe conuertit: id quod quũ fiat, ob eius præſtantiam, actum admirantium tranſtulêre ad ſignificandum cauſſam, propter quam admirarentur. Sic Beatus, diuitem notat, qui multa benè, ac benignè poteſt agere: at Beatus paſsiuum eſt Participium, quem bonis, vt appellãt Græci βίον, Fortuna voluit beari. Sic Cautus, quem cauẽdum dicerent: quem, vt ait ille, atrum agnoſcerent, aut fœnum in cornu geſtantem. Falſum, quòque quis neget paſsiuè ſemper accipi? etiam quum Falſum eſt teſtamentum: iccirco ſic dicitur, quia ipſum fefellit, ſcribat: Fallere enim eſt σφάλλειν. diffuſa ſignificatio ad falſum teſtẽ, quare actiuè hîc accipi putarũt, quia fal-

leret:

leret: verùm analogia tranſtulit à Teſtamento ad teſtem, quoniam vtrunque corruptum eſſet. Tutus quoque ſemper paſsiuè: Tutus portus, qui alios tueatur, propterea quòd ipſum tueantur rupes. Ita alia nonnulla eruentur, & reddentur ſuis cauſis: neque enim noſtra nunc intereſt omnia perſequi. Quædam tamen omnino, vt diximus, mutāt ſignificationem: vt Diſertus, & Profuſus apud Salluſtium: neque enim mirum, quum etiam Nomina ipſa hoc paſſa ſint: ſic enim & Gnarum, qui noſceretur, & Neſciū, qui ignorarentur ſunt interpretati. Sicut etiam Euidens, atque alia animaduertêre.

Proprium item eſt Futuri temporis paſsiui, poni etiam pro re, quæ non ſit futura, modò eſſe aut poſsit, aut debeat: vt exemplo Liuiano dicebamus, Milites comparandos, & alia eiuſmodi. Proprium etiam nō defici Caſibus, & carere Specie: negarūt enim priſci vllū ab alio deriuari, ſed à Verbis deriuatis fieri: vt Gemiſcēs nō ſit à Gemēs, ſicut Gemiſco à Gemo. Itē, Tranſire in nomē primogenium, vt Pugnās pro Pugnator: aliquādo in deriuatum, vt Cōfidens. Interdū ambiguum eſt vtrum ſit, vt Horatianum illud: *Metuens tangi.* Etiam creare Nomē: Amans, Amantior. Et tranſferre ſignificatum à re patiente in agentem: nam etſi dicimus, Cœnatur rhombus: tamen Lucullus dicet, Cœnatus ſum: ſic Pranſus & Potus. Hoc factum eſt, vt in Paſco, Paſtæ oues: &, Depaſta ſalicta: vt fuerit Cœnor deponens, ſicut Paſcor. Et euadere Nomen ſubſtantiuum: vt Senecta: fuit enim Verbum Seneo, quo & Ca-

tullus vſus eſt: cuius paſſiuũ participiũ, fuit hoc. Itaque veteres ſic dicebant, Senecta ætate. Eadẽ licentia, Occaſum dicis locum, vbi Sol occidit: at paſſiuum hoc fuit Participium, vt in XII. tabulis: Sole occaſo. Præterea etiam aduerbium gignere: Indulgens, Indulgenter. Proprium etiam ſequi Verborum naturam qua deficiuntur certis modis orationis: nam ſi Pario, fœminã tantùm ſpectat: ita Pariens, vnico tantùm genere præſcribetur: niſi figura quapiam in ordinem redigatur: ſicuti dicimus, Mulierem fœcundam: ita etiã Vẽtrem fœcundum: quare etiam Ventrem parientem, quominus dicamus, vis Participij nequaquã prohibet.

Antimeria in participio fit quum pro Verbo ponitur, vt in Hecyra: In arcem tranſcurſo opus eſt. Et apud Salluſtium, Maturè facto opus eſt. Sed non ſine cauſſa hoc factum eſt: plus enim dicit Trãſcurſo, quàm Trãſcurrere: & Facto, quàm Facere. Illa enim rem abſolutam deſignant. vt iam totum iter, quod inter Pamphilum & arcem interiacebat, iam eſſet tranſcurſum.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER OCTAVVS.

CAPVT CLI.

Quatuor partes reliquæ.quare ſint indeclinabiles:.& quare aliis poſtpoſitæ.

EX DICTIONE tanquam ex genere ſummo, alteráque differentia, quæ tollit inflexionem, fit ſpecies media, quam vocant Indeclinabilium: ſub ea ſunt partes quatuor, Præpoſitio, Aduerbium, Interiectio, Coniunctio. Quare autem Perſona, aut Numerus his non ſint attributa, quærendum eſt. Propterea quòd hæ partes erant notæ connexionum, quemadmodum ſuprà dicebamus: at ea, quæ connectebantur erant iam prædita his affectibus: quos affectus ſi hæ quoque eſſent conſequutæ, ſanè immenſus fuiſſet numerus ſimul, & ſuperfluus:aliquótque earum à ſuis primogeniis nihilo differrent. Si enim Benè ſcribit & Cæſar, & Corinna,

& Mancipium.adde genus ei Aduerbio,iam fiet Nomen Bonus,Bona,Bonum. Quædam tamen partes ſequutæ ſunt aut Tempora, aut Modos, aut Caſus,tanquã aſſeclæ propter ſignificationẽ, non tanquã cõpotes propter modũ ſignificandi: vt, Heri; ſignificat tempus, itaque addetur modo ſignificãdi tẽpus, Amaui: ſignificat enim non tempus,ſed actionem amandi cum tempore. Ita eſt,Vtinã Amẽ,Si ames,Ad amandũ,Ob pugnãdum,De reducendo Regem. Quare autem ſunt aliis poſtpoſitæ?Nã ſunt ſimpliciores:ergo priore loco erant cognoſcendæ.Item ſunt nobiliores quędam quibuſdã,nonnullæ omnibus:magis neceſſaria eſt Prępoſitio,quàm Pronomẽ: pfectior eſt Interiectio quàm vel Verbũ,Vel Nomen,integra enim oratio eſt,Heu. Hîc ita reſpondemus: Facilius cognoſci potuiſſe Pronomen cum Nomine,quàm ſi differretur. Simplicitatem autem illam mancam eſſe, neque poſſe percipi illorum naturam ſine declinabilibus: quia hæ illarũ coniungendarum notæ ſunt. Præterea non eſt Simplicitas,carere Declinatiõe,ſed Defectus. Quare non poſſis intelligere, quemadmodum Aduerbiũ Perſonis careat,niſi ſcias prius,quid Perſona ſit. Neſcias quid ſit Perſona, eſt enim accidens, niſi noris eſſentiam eius cuius ipſum accidens eſt. Harum autem partium nomina à ſedibus, quas in oratione ſortitæ eſſent,dicta ſunt à veteribus: qui & hoc negligẽter nimis,quum per accidens eſſentiam definirent:& ineptè prius inter ſe partes has compararunt, quàm quæ qualéſve eſſent ipſæ declararẽt. Nos autẽ,propterea quòd compo-

compoſitus intellectus à ſimplici anteitur, & cõparatio eſt ſimplicium compoſitio, ſigillatim quę cuiuſque ratio, atque natura ſit, videamus.

CAPVT CLII.

Præpoſitionis definitio, & ſedes inter cæteras partes.

SIc igitur definiuere, Præpoſitio eſt pars orationis, quæ præpoſita aliis partibus, ſignificationem earũ aut complet, aut mutat, aut minuit. Cõplere, vt Intercipio, Demiror: Mutare, vt Aufero: Minuere, vt Subrideo. Verùm & confuſa eſt, & ab accidenti, & non omnibus competit & ſuperfluis particulis. Nam quòd ſit confuſa ſatis patet, quum nõ deſignat quibus partibus pręponatur: pars eſt orationis Interiectio, at ei nulla vnquã Præpoſitio prępoſita fuerit. Ab accidẽti data eſt: neque enim eſt Præpoſitio, quia præponitur: ſed præponitur, quia eſt Præpoſitio. Non omnibus cõpetit: neque enim cõpoſitæ Præpoſitioni, Mecum, tecum. Particulæ autem quædam vacant ſic, quod cõplet, aut minuit, mutat: eſt enim mutatio, effectio vt aliquid differat ab eo, quod erat. Voluêre ſic intelligere, Mutare, id eſt, deſtruere ſignificatum: ſed exemplo inutili vſi ſunt: etenim & qui adfert, & qui aufert, fert. Commodius dixiſſent augere, minuere, & alia talia. Fortaſſe verò falſa quoq. ſit, neq. enim eſſentiã Præpoſitionis eſt præponi, ſed vſus: ſiqua enĩ vnquã poſtponeretur: ergo eo deſineret eſſe præpoſitio: quare alio cõſilio eius definitio eſt inueſtigandà. Rerum genera ſumma cętera ſuperioribus libris recẽſuimus, ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, &

eiuſmodi. vnum in pręſentia nobis reliquum eſt. philoſophis tantùm notum, πȣ Græci vocāt: quibus autem rationibus cum loco conueniat, aut ab eo differat, aliis libris dictum eſt: hæret ſanè ſemper & loco, & corpori: nullum enim Corpus inuenias quod alicubi non ſit. Porrò Omne corpus aut mouetur, aut quieſcit: quare opus fuit aliqua nota, quæ τὸ πȣ ſignificaret, ſiue eſſet inter duo extrema, inter quæ motus fit: ſiue eſſet in altero extremorum, in quibus fit quies. Hinc eliciemus Præpoſitionis eſſentialem definitionem. Affectus autem præponendi hinc fluxit, propterea quòd terminum ſignificaret: Ad forum: indicat enim interuallum, quod ante forum eſt: ſic, Apud te: deſignat ſpatium à me ad te: quem terminum quum nacta eſſet res mota, & quieſceret, meritò etiam præpoſita eſt: pendet enim à motu. Itaque eadem Præpoſitio vtrunque munus obiuit: dicimus enim, Eo in vrbem: ac tandem, Sum in vrbe. Quæram tamen, quare præponatur ea, quæ locum, vnde fit motus deſignat, ſic, Ab vrbe ad villam: ſi enim interuallum notat in quo res mouetur, debuit illa prior poſtponi. Hîc ita reſpondendum eſt, Cōceptam animo ſententiam primo quoque loco exponi debere oratione: igitur quum dico Vrbs, vnum vno modo intelligo. Quum deſtinaui futurum, vt vrbs ſit terminus, vnde motus futurus ſit, ſtatim hoc occurrit intellectui: quod, quum ſtatuatur per præpoſitionē, primo loco ponendum fuit. Hæc fuit ſedes in oratione. Locus autem in partium enumeratione, quæ inflexione carēt, primus datus

tus eſt non immeritò: eſt enim maximè neceſſaria quippe Natura omnis conſtat aut motu, aut quiete, Præpoſitio autem harũ rerum nota eſt. Interiectio autem, quanquam exprimit perfectè animi quaſdam affectiones: tamen ea, vt diximus, potuimus carere. Coniunctio autem tãto poſterior eſt Præpoſitione, quãto eſt prior ſimplex oratio, cõpoſitis. Aduerbij verò neceſſitatem ſuo loco declarauimus: verùm ſupplemẽtum potius orationis eſſe, minore prærogatiua, quã qua vtitur Præpoſitio, videtur. An verò hoc ita ſit, ſequenti libro acutius perſpectum eſt.

Capvt CLIII.

Præpoſitionum generica diuiſio reducta ad cauſſas.

DIſputarunt Philoſophi vter eſſet prior, Motúſne an Quies. ac ſanè in noſtratibus Quies prior eſt: non quòd ſit priuatio Motus, vt aiunt, (Motus enim item Quietis priuatio eſt) ſed quia nobilior: mouemur enim vt quieſcamus. Contrà videatur cuipiam Motum eſſe priorem: tũ quia, (vt ipſi credidere) ſemper in cœlo fuit: tum quia vult Auerrois, Motum eſſe perfectionem corporis naturalis. Verùm vt de cœlo loquamur, dicimus ipſum moueri vt certis πȣ̃ quieſcat. Intelligo nũc Quieſcere, adipiſci quod nõ habebat hac vel illa parte. Deinde ſatis patet, ipſum toto loco quieſcere: quieſcere igitur propter ſe: moueri autem propter nos noſtráque: at finis ſui perfectior eſt. Auerrois autem non debuit intelligere vltimam perfectionem, ſed perfectionem per proceſſus: & quam vocant ἐν τῷ γενέσθαι.

perficimur enim mouendo, propterea quòd ad quietem propius accedimus. Quum igitur quædam Præpoſitiones motum, quædam quietem indicent, quædam vtrũque: hæ ambiguæ vltimo loco tractandæ fuere: quæ autem quietem ſignificant, primo. Verùm vnam tantùm inuenio, quę ſolius quietis nota ſit, ea eſt, Penes: ſignificat enim poteſtatem immobilem ab eo, cuius eſt: itaque eſt: itaque maximè Subſtãtiuum verbũ ſibi vindicauit. Plures ſunt motus indices: Terminum vnde ſit motus notant, A, De, Ex: quæ ad commoditatem orationis ſunt interpolatæ, Ab, Abs. E. Alterum autem terminum, Ad, Ob, Vſque. Eſt etiam vna quæ tres terminos comprehendit ita vt terminum ad quem fit motus, nominet, atque interuallo, ſtatuat: ea eſt, Trans: Curro trans montem ab vrbe: ſupponit vrbẽ, nominat mõtem, & petit aliud. Aliæ vtrunque ſignificãt pro verborum, quibus iunguntur, ratione: In vrbem eo: In vrbe ſum. Itaque etiam caſus mutat, quorum rationem ſuo loco diximus. Sunt etiam quæ ſimul vtrunq, miſcent: vt, Apud: ſic, Apud te currentem curro: eſt hic curſus miſtus cũ quiete. Nõ dimoueor abs te: hæc eſt quies: Moueor æquè ac tu à carceribus: hic eſt motus. Eſt autem quidam motus verus, vt in corporibus: quidam, vt aiunt Græci ἀναλογικός, vt quum dicimus quempiam mente motum. Sic igitur etiam loquimur, E' Dauo audiui: motus quidam eſt. Et, Ad me redeo: &, A' libellis, A' manu: ex eius enim manu proficiſcitur actio ad officium: Sic Ob & Propter, olim locum ſignificarunt: Ob Romam
obę-

obequitans Annibal: Atheſim propter amœnum. Nunc deflexæ ſunt ad cauſſam tantùm declarandam.

CAPVT CLIIII.

Affectus præponendi ratio, atque vſus.

VIdendum igitur quid ſit Præponi, quótque modis quidquam præponatur: tum præponendi vſus quibus partibus communicetur. Quũ igitur voces ad eum finem ſint comparatæ, vt aut ex duabus vna fiat, aut ex duabus ſeiũctis vna oratio, atque vtrobique neceſſe ſit, vt altera alteram ſequatur, vtroque modo Præpoſitio præponi debuit. Quamobrem ſatis conſtet: minus conſultò veteres alterum modũ, Appoſitionem appellaſſe: aliud nanque eſt Apponere, aliud Pręponere: ac fortaſſe hæc inter ſe contraria: ſic enim dicimus Appoſitum, quod eſt in extema ſitum orationis parte. idem enim eſt Addere, & Apponere. Quum, poſtquàm res videtur perfecta, iuſta quippiam ponitur: atque eodem modo Aduerbium nominarunt, quod verbo tãquam præſcriptio quædam apponeretur. Quare non rectè intelligemus, Appoſitionem, eſſe ſpeciem præponendi, ſed oppoſitum quoddam genus: ſed vtrũque præpoſitionem: eius autem ſpecies, Seiunctã, & Coniunctam. Ergo quum prius ſit ſeiunctim, quàm coniunctim præponi, de eo prius quoque dicendum eſt. Seorſum igitur præponitur Nomini, Participio, Pronomini, Ad Cæſarẽ: Ad ipſum: Ad pugnantem. Coniunctim autem & iiſdem, & Verbo, & Aduerbio, & Coniunctioni. Præfortis,

Addo, Subiẽs, Perinde, Abſque. Quod verò aiũt, cum Coniunctione vim ſuam mutare, falſum eſt: etenim ABSQVE, tametſi motum verum non dicit, tamẽ ita eſt, Ab vrbe diſtamus mille paſsibus: ita, Abſque te Triumphaui. Significat abſentiam, & interuallũ, quod poſſit eſſe locus rei motæ inter duo extrema. Caſus autem duos certos ſibi deſtinarunt, Quartum, & Sextum: ac Quartũ quidem, quoniam cauſſam finalem ſignificat: Amo Cæſarem: Cęſar cauſſa amoris eſt. Eo ad Cęſarem: cauſſa eſt motus. Huius naturã ſecutus eſt Secundus quoque caſus, ſic enim dicimus, Vincendi cauſſa pugnamus: ſignificat enim terminum quendam etiam in poſſeſsione: Ego ſum Dei, non Fortunæ. Itaque etiam hunc caſum ad eundem vſum traxere, Crurum tenus, apud Vergilium: Nutricum tenus, apud Catullum. Alter caſus Sextus deſignauit rectè terminũ vnde fieret motus, eius enim natura talis eſt: Ab vrbe. Et quia tẽpus cum corpore, & loco, & motu, multas habet affinitates, iccirco eadem locutione interdum ſic loquimur, A prandio, Ab orbe condito. Sic etiam cauſſam materialem indicauit: De iure diſputo: quia ab ipſius cõtemplatiõne motus, in eo declarando verſor.

Quæret quiſpiã acutius, quamobrem Sextus caſus etiam quieti ſignificandæ attributus ſit? Haud ſanè præter rationem hoc fuit: nam Græci Tertium caſum ei aſſignauere, ἐν ἄστει. ſignificat enim acquiſitionẽ: nihil enim ſimilius loco, quàm locatũ: ac propterea Latini, qui ex Tertio caſu ſuum Sextum progenuere, illius in hunc

præro-

prærogatiuam trãſtulere. Eſt præterea quod inueſtigemus: quædam enim ſunt Præpoſitiones, quę Quartum caſum exigunt & tamen terminũ, vnde fit motus, denotant: Poſt hyemem: Poſt prandium. Huius rei ratio eſt, quæ & in Trans: ſignificat enim motum ad prandium, atque etiã vltra. Par cauſſa & in Circa. Quartum enim habet: Circa vrbem. Nam omnis motus, aut eſt ad centrum, aut à centro, aut circa centrum. Ergo centrum tametſi non eſt meta motus circularis, tamen eſt præſcriptio quædam: atq. iccirco eũdem cum Meta ipſa caſum admiſit. Ratio autem qua ſunt adducti, vt eidem Præpoſitioni duos caſus apponerent, iam dicta eſt. In vrbe, quietẽ dicit: In vrbem, motum. At verò quæ porrò cauſſa, vt & motum, & quietem eiuſdem eſſe paterẽtur? propterea quòd In, loci ſignificat rationem: In vrbe, tanquam in loco. Itaq; cum motum ita ſignificares, vt etiam terminum nõ ſolùm pro termino, ſed etiam pro loco ſtatueres, eadem vti potuiſti: nam, Eo in vrbem, ita dicimus, vt etiam in vrbe futurus ſim. Aliæ autẽ pari cõſilio ad cauſſas reducentur: Sub terra ſum, ſub terram eo. Super, flexit ſignificatũ, vt poneretur pro De: quoniam argumentum, de quo loquimur, dictum eſt ab antiqnis, Materia: at Materia defert, itaq. etiã ὑποκείμενον, vt ſuprà ſcriptũ fuit, appellarũt. Verùm de his ſigillatim, quid vſus ſtatuerit, in libris Originũ diximus adeo, vt ſit prætermiſsũ nihil. Nũc nõ eſt huius operæ, ſed vniuerſalia philoſophorũ more inueſtigare. Sũt autem quædã, quæ ſemper ſeiũctĩ ponũtur: vt, Apud, Circiter, Secus,

Quædam cõtrà:vt,Dis,Re,Se,Am. Quædam indifferentes:vt,Ante,Cum,& eiuſmodi. Ac Seiũctis quidém qui caſus deberentur,diximus. Coniunguntur autem cuiuis ſine diſcrimine. Neque eæ ſolùm,quæ abſolutè poni poſſunt:vt,Ante,in verbo,Anteuolans:ſed etiam quæ caſum exigere videntur,qualis eſt Pro : quod manifeſtum eſt in voce hac,Pronomen.Quare non rectè dixere recentiores,Magiſtratum,qui præſit prouinciæ,auſpiciis viri conſularis,ſine vlla inflexione nominari in Sexto caſu tantùm, ſic, Cæſar pro conſule, Cæſarem pro conſule.Nos verò vt nõ negamus rectè dici, ita affirmamus etiã pro cuiuſque ſententia variari,non minus quàm primariam vocẽ Conſul. Nam præterquàm quòd ſuperioribus rationibus ac ferè omnium vſu liquet , Græcis quoque id defenditur : quippe dicunt ἀνθύπατον. Et nos,Proconſulatũ , nihilominus flectendo vſurpamus. Nónne pernox Luna dicitur? Atque huius quidem vſum commoditas potius perſuaſit,quàm ratio docuit.Sanè nos,quia caremus articulis , arripuimus occaſionẽ tam breui ſermone vtendi : ſic enim relatiuum eſſet interponendum,Dignitas proconſulatus : dignitas,quæ pro Conſulatu eſt.

Proprium autem quarundam eſt, vt ſignificata varient,qualis eſt , Aduerſus : quarundam , vt ſuum perpetuò ſeruent, qualis eſt Inter.Quædã ſemper cum caſu ſunt,vt Cis:quædam ſemper ſine caſu,vt quæ componuntur:circumaguntur enim per omnes caſus. Quædam vſus ſentiunt viciſſitudinem,vt Pone.Quædam ſemper præponuntur,

nuntur,vt Ad. Quædam ſemper poſtponuntur. vt Tenus. Quæ ſit ratio vt(quemadmodũ dicebamus) non rectè in definitione poſitum ſit tanquam eſſentiale,Præponi. Neque enim Aduerbium eſt, vt dixere : iungitur enim caſu. nam ſi ἄχρι ſit Aduerbium, quid ad nos?Tenus enim eſt μέχρι.vt apud Ariſtotelem in ſexto hiſtoriarum, μέχρι πόῤῥω: & tot locis apud eundẽ:μέχρι τοῦ, aliquatenus. Quædam nunc ſubeunt,nũc præeunt: Cum Cæſare:Mecum. Neque ſolum in compoſitione, ſed etiam altero modo : vt apud Terentium in Eunucho,Vnà ire amica cum Imperatorem in via. Hinc ſatis conſtat,nullum eſſe vſum tertium,quem dixere, interponẽdi,his exemplis, Qua de re,Quam ob rem. ſignat enim Relatiuũ, cui poſtponitur:non Nomen: quod manifeſtum eſt alia locutione hac : Res, qua de agitur. Proprium & illud, vim amittere conſtructionis, quũ componũtur: Præpono te mihi: Tertius ſurrepſit pro Sexto, quaſi Verbum eſſet ſimplex. Sed & aliis modis, Præeo Cæſarem : vbi Quartus pro Sexto.Sed & in ipſamet compoſitione:Quapropter,Quo circa.Sed&ſeiunctim,ſi poſtponatur,Multo poſt tempore:& fit Aduerbium,atque abſolutè ponitur,ſine vllius caſus officio. Superfluè etiam additur,Adeo ad Cæſarem.

CAPVT CLV.

Præpoſitionum Efficiens,& Materia.

HÆc de earum forma,&fine,hoc eſt vſu:nũc de Efficiente & Materia videamus. Generant igitur ſeipſas interdum, vt A, facta eſt ex

alia, quæ eſt Ab: quæ à Græca fuit mutila, ἀπὸ: ὑπ' ἰλίου, ab Ilio. Sic ex Dis, facta Di: & illa à Græca δίς, quod enim bis fit, ſeparatim fit. Quædam à Verbis, vt Sine, Pone. Am, tota Græca eſt, & apud nos non niſi in compoſitione: Theocritus autem etiam ſeorſum poſuit, ἀμ μέγα. Et quemadmodum Græci vſitatum additamentum φι, addidere, ἀμφὶ, ſicut βίηφι: ſic nos noſtrum Te, Ante: ſicut Iſte, Tute. Nam Ante, caſtrenſis vox fuit: quum obſiderent oppida, dicebant ſe eſſe ante oppidum. Vſque, à Græca ὡς, τι. pro eo quod eſt, πρός. Coram tota Græca, ob oculos, κόρη. Etiam à participiis, Aduerſum. Cum & Con, vnam eandémque eſſe, aliis locis diximus: Conſonantem finalem mutari pro natura ſequentium ſe, vt Compono, Confero: Vocalem autem, vt auribus plus ſeruiat. item mutari, vt Comes, Comitium: Cumprimis, Cumprime. quod autem fit Com, non autem Con, patet ex eliſione: vt Coorior, Coëo, & in Contra. eſt enim à Cum: ſunt enim contraria relatiua, ergo ſimul. Fuit autem Græca, καὶ ὧν, nam ὧν, fuit particula completiua, ἤτοιω. Ea igitur genuit Contra: ſicut, In, Intra: Ex, Extra: Cis, Citra: In, Infra: Sup, Supra: fuit énim ſic prius: poſteà Sub, ab ὑπὸ: vt Ab, ἀπό. Sed antea orta ſunt, Inter, Infer, Super, Exter: deinde, Intera, Infera, Supera, Extera: quemadmodum ex Phænomenis Ciceronis obſeruari potuit.

Tornus Draco ſerpit, ſubter ſuperáque retorquẽs.

Fuit & alia terminatio, Subtus ſicut Intus. Paſſæ autẽ ſunt σόλοικον apud Græcos: nam Ariſtoteles & Thu-

& Thucydides,& Plato, & alij Attici, ita vtuntur, ἴσω, pro ἐντός. Ex Di, factum eſt De, ſicut ex Pri, Præ: vnde Pridiæ: & ſicut ex Ni, Ne. Aliquãdo putaui à Græco δεῖ, De ductum: neque ineptum eſt. Hæc de origine, & materia: nunc de aliis affectibus: Etiam à Nomine, Circum, ab eo quod eſt Circus, κίρκος,

Capvt cxlvi.

Accentus prepoſitionibus, quemadmodum attribuatur.

Veterum Aeolenſium, vt ſæpe diximus, in quamplurimis autoritatem ſecuti: vt à nominibus, verbíſque abiecimus à fine accentus vſum: ita in præpoſitionibus recepimus. Sic enim priſci prodidere: Omnes extrema ſyllaba, niſi poſtponantur, Græcorum ritu, acui: eodémque ritu ſi poſtponatur, accentum transferri, πολλῶν κά[illegible], μάχης πέρι. Ita noſtris placuit, vt diceremus Penes Cæſarem: &, Cæſarem penes. Quòd ſi vſu veniat, vt Præpoſitio ſit ambigua vox, aliíque parti communis: ne poſtpoſita quidem transferri: vt ſemper dicatur: Altaria circum: ſicut Circum altaria: ne cõcurrat cum Quarto caſu nominis huius Circus. Quædam verò etiam amiſere accentum, quippe eæ quæ Encliticarum naturam induêre, vbi poſtponuntur: qualis eſt Cum: dicimus enim Mécum, ſicut Méne. Verùm de Accentibus, déque Cantillatione illa ſatis ſuo loco dictum eſt. Eoſdem Aeolenſes reſpexere veteres, quum nullam aſpirarũt: Illi enim ὐπὸ, & ὐπὲρ, dicunt. Cauſſa autem huius

rei feſtiua eſto:quum enim motū ſignificet maxima earum pars,celeritate opus fuit, non mora & craſsitie ſpirationis.Item quę dicerent quietē, ſuauiter & tranquillè eam indicandam ſuſcepere: Aſpiratio autem animi eſt affecti nota.

Cap. CLVII.

Alii affectus.

PRoprium item componi & inter ſe, Circumcirca:vt apud Homerum, ἀμφιπεριστρόφα ante cōuecto: Et cum ſeipſis, vt apud eundem, προκυλινδόμενος: Et cum alijs partibus: cum Nomine, Incola:cum Verbo, Imponò:cum Participio, quod à Verbo venit:cum Aduerbio, Abhinc: cū Coniunctione, Abſque.Interdum autem retinet ſignificatum,vt Deinceps, Coniunx: ídque aut ſimpliciter, vt his exemplis: aut auget, vt Impotens,Infractus.Interdum amittit, ídque aut torquet in contrarium, vt Iniuſtus: aut in diuerſum trahit,vt Perbonus.Ratio autem huius poſtremi à Græco fluxit: nam περὶ ſignificat Circum: quod autem continet,id maius eſt, quàm contentum. Ab eo noſtrum Per, ductū eſt.itaque Perbonus, eſt ὁ περιέχων τὸ ἀγαθόν. Quæ autem intendunt ſignificatum,cauſſam hanc habent: funguntur enim penè officio eodem,quo in diſiuncta oratione.Impotens,vt ſit, potens in alios:Infractus,qui ipſe intus fractus ſit.At verò quæ in Contrarium transformarunt,qua ratione id efficere potuere? nam ſanè priuatiuá Græca habuit cauſſam, ἄδικος:nam τὸ ἀ, eſt ſicut τὸ ἀπὸ, vnde noſtrū A:ſignificat enim motum,vt ſit,qui mouetur à iuſtitia:

at

at noſtrum In, ſignificat locum, & habitum: quare nõ ſatis manifeſta cauſſa eſt. Sunt & aliæ præpoſitiones augentes, vt Adprime: motum enim & propenſionem notat ad id cui iungitur. Contrà, ſunt quæ minuunt: vt Subrubidus. Suppudebat: non immeritò: eſt enim reſpondens è contrario τῷ περί. quod enim ſub aliqua re eſt, ab ea tegitur: ergo eſt illa minus. Proprium etiam ſupponere aliquid ad ſignificandum, quod in ea cõpoſitione non ſit, vt Internecium: hic Nex ſignificatur. Inter, autem eſt nota relationis ad duo: at ea non ponuntur. Græci clarius, ἀλληλοφόνον πόλεμον. Et mutari in eodem verbo Effero, Elatus. verba tamen duo ſunt. Proprium etiam creare ex ſe Nomen, Ante, Anticus: Verbũ, Prope, Propinquare.

Proprium etiã, vt altera pro altera ponatur: dicimus.n. A, pro DE, & è cõtrario: ſed nõ rectè vſi ſunt exẽplis quibuſdã, vt idẽ ſit Ad oppidum, & In oppidum. Barbarè item dicunt, Per vrbẽ ſum, ſicut In vrbe. Barbarè Apud Baſilicã, ſicut Baſileæ: falſi analogia alterius locutionis, Apud forũ: ſic.n. dicebant priſci, vt Terẽtius in Andria, In foro n. homines litigãt: & annona eſt. Tũ Donati interpretatio hæc: Verba, inquit, Daui de foro veniẽtis. voluit dicere, ſimulãtis venire de foro. quare autẽ ſic auſi ſint, haud ſatis cõſtat: aliud enim eſt παρὰ, aliud ἐν. Illud τὸ ἐχόμενον. hoc τὸ περιεχόμενον notat. Falsò quoque putant Propter poni alieno loco pro eo, quod eſt Prope: nã hæc illius parens eſt. πρὸ diximus alio libro Græcã eſſe πρό. taq. Prope, fuit pro pedib. ita Græci loquuntur,

πρὸ ποδῶν. at à Prope, facta eſt Propter: ſicut ab In,Inter:à Sub,Subter. quare Vergilius cùm dixit,Atheſim propter amœnum:ſincero,rectóque ſignificato vſus eſt.cùm autem nos referimus ad vſum cauſſæ finalis, tranſlato vtimur ſignificato:quoniã finis cohęret actioni,mouet enim nos. Apud autem fuit, ad pedes,eodem modo:itaque Ad,&,Apud,proximã ſunt & ſignificatione,& vſu. Ad Leccam velle cœnare, vt ſit etiã prægnans oratio:Ad Leccam cogitare cœnandi cauſſa. Ad Capuã caſtra habere:quoniã eò cõtenderat priùs. Conſequens à præcedenti. ſic mutila oratio, Ad febres facit:iminò Ad ægrotum,cõtra febres. ſed Ad,accipitur pro qualicunque termino, etiã hoſtili. πρὸς κολώτλω,pro eo quod eſt aduerſus.Cętera omnia exempla ad hunc & motũ, & terminũ reducuntur.Quòd autẽ aiunt,Apud maiores,poſitum pro eo,quod eſſet,A maioribus,falſum eſt: ſed eſt ſicut,Aetate noſtra hoc fit: quippe ab aliquo apud cæteros,quod ad ſeculũ hoc pertinet: præſentes enim ſumus tempore.

Proprium & illud,Ponè abſolutè,atque interdũ fieri Aduerbium vt apud Virgiliũ,Ponè ſubit cõiunx. nam oratio ſimplex eſt ex Aduerbio, intellectus autẽ Præpoſitionis. Poſt, enim ſignificat relationem:quod enim eſt Poſt, habet aliquid Ante.Eſt autem Poſt, ponè eſt. Interdum quod plus eſt euadit Verbum, vt apud eundem:

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago. pro eo, quod eſt,quæ ſupereſt:vt quodammodo ſit quaſi Participium: atque hoc quoque Græcorum imitatione factum eſt. Frequens eſt apud Sophoclem

phoclem locutio, πέρι, pro περίεστι: & ἔνι, pro ἔνεστι. Quorum legibus noſtri quoq; accentum tranſlatum voluere.

Obſeruata eſt ἀντιμερεία his exemplis, pro Aduerbio, apud Terentium, Fortunatus ſum cæteris rebus, abſque hæc vna foret. apud Salluſtium pro Coniunctione, Præter rerum capitalium condemnatis. ſic Varro, Præter ſi aliter nequeas. Sed mihi videtur cauſſa huius loquutionis in prõptu eſſe: nam præpoſitio illa Præter, totum quod ſequitur excludit: ſic eſt in illo exẽplo Enniano, Præter propter vitam: id eſt, viuimus ita, vt videamur propter quiduis potius, quàm propter vitam.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER NONVS.

Capvt clviii.

Aduerbij neceſſitas: Sedes inter partes: Nominis ratio falſa: Item Definitio, Ortus, Species.

DVPLEX Aduerbij neceſsitas fuit, ſicut & duplex eſt vocum temperamentum per adiectionē. Nanque aut adiicitur accidens ſubſtantiæ, aut gradus accidenti. Exempla hæc ſunto, Vir fortis: hîc accidens ſubſtantiæ additum eſt. at quum dico Fortior, tunc gradus accidenti additus eſt. Igitur quod faciunt adiectiua ſubſtantiuis, vt ſecum afferant accidentia: hoc vt agant Aduerbia Verbis, excogitata ſunt. neque enim ſi dicas, Velox ſcribo, aut, Velocia ſcribo, intelligas ſcriptionis vélocitatem: ſed Velociter ſcribo, ſi dicas: intelligas. Sic igitur quum expleſſet Verba, adhuc ſupererat aliquid agendum. itaque etiam gradus illi deſignandi fuere. Quare quum bonitas, atque aliæ qualitates intendi, ac remitti queant, neque Comparatiuo, aut Superlatiuo ita plenè poſſint explicari, Adúerbij ope factum eſt, vt explicarētur: Valde bonus, Nimis ſæuus, Longè alienus, Multo fortiſsimus: vt etiam illa ipſa nomina gradus ſignificantia, hoc indigerent, Paulò doctior. Quare non ſolùm nomen Aduerbij malè fabricarunt veteres, ſed etiam imprudenter aſſignarunt definitionem: neque enim ſolius Verbi temperamentum eſt, ſed Nóminis quoque. Sed nimis ſecurè ſecuti ſunt Græcos, qui æquè inconſultè ἐπίῤῥημα ipſum appellarunt. Hinc conſtat ratio originis, & ſpecierum. Nam ſicut Adiectiua apponuntur Subſtantiuis: ita quod verbo apponendum fuit, ab ipſo Adiectiuo deduci par eſt. Si enim dicam, Celerem ſcriptionem: dicam etiam, Celeriter ſcribere, quæ ſanè ſortientur

tientur nomina ſpecierum à natura ipſorum Adiectiuorum: vt ſi Bonus qualitatem, Magnus quantitatem ſignificat: etiam aduerbia ab his deducta aut qualitatem, aut quantitatem dicere intelligentur. Propterea verò quòd actio & locum, & tempus exigit, iccirco horum quoq; præſcriptio ad Aduerbij vim relata eſt. Temporum enim & locorum vaſtiorem ambitũ certis limitibus intercidi oportuit. Itaque neceſſariò inuentæ ſunt, Heri, Cras, Hîc, Illuc: Cùm igitur gradus quaſi quoſdam deducat per Verbi Nominíſque tractus. eiuſdem quoque interfuit, eoſdẽ gradus detrahere ad nihilum vſque. Quare ſi dicã, Currit celeriter, tardè: & Albus plus, minus: debuit etiam poſſe tolli eodẽ inſtrumento, quo minuebatur: itaque deuentum eſt ad negationem, tum eam, quæ Verbis præponitur ad contradictionẽ affirmationis: tum eam, quæ præponitur Nominibus ad efficiendum id, quod vocat Ariſtoteles, ἀόριςον: Non currit, Non homo. Quæ negatio cũ ſolo Aduerbij genere complectatur, ſanè efficere potuit, vt contrà, quàm veteres putarint, omniũ partium indeclinabilium princeps eſſet. Omnis enim oratio ſtatim à ſuis primordiis in affirmatiuam, & negatiuam diuiditur: quæ ſi officij meritum putes, illico poſt nomen, ac verbum Aduerbium ſtatuendum eſt.

Deducuntur autem Aduerbia alia apertè, vt Bonus, Benè: alia obſcurè, vt Senſim, à Senſu. Item à Verbis, vt modis quibuſdam ſeruiant. vt, Age, Ferè: illud hortando Imperatiuum exigit, militare verbum fuit, ab Ago: alterum non

eſt ſimilitudinis, vt aiunt,ſed diminutionis: quod enim ſimile eſt,cùm dico,Ferè poëtæ nullo honore ſunt? ſed ſic intelligo, apud paucos pauci poëtæ ſunt in honore: intelligo autem diminutionem non magnitudinis, ſed præſcriptionis: vt aliquid detrahatur firmitati ſententiæ, vt nequeam dicere, Nullus poëta: & item nequeam, Omnes. Sic Ferè ſingulos parit mulier: vt ſit, neque ſemper, neque nunquam. Tractum autem eſt à philoſophię radicibus: quod enim fertur, in motu eſt: itaque terminum nullum attigit, neque enim à Feris ductum fuit, vt aiunt, quoniam feræ ſint celeres: nam & durum eſt, & nugantur, cùm dicunt, Feras eſſe celeres, quia ſint quadrupedes: nam & Aquilæ ſunt feræ, & celeres, neque quadrupedes: & multæ quadrupedes feræ ſunt, neque celeres, vt Elephanti: ἄποδα & quædam celerrima, vt Angues. neque Canis fera eſt, & eſt celer. ſed de his alibi. Belli autem, & Domi, & Veſperi, & Tempori, ad alia reducuntur. Loci, & Temporis, & Sorti apud Vergilium (vt voluere) Aduerbiis qualitatis annumerabitur. à nominibus omnia.

Quæ igitur tempus notant, alia ſunt Infinita, vt Aliquando, Olim: alia Finita, vt Cras, Hodie. Sic & Loci, quippe à Pronominib. deducta ſunt: Hîc, Illic, deſignant certum locum: Alibi incertum & Vſquam, & alia.

Falsò autem putarunt, Prorſum, Rurſum Surſum, loci eſſe: neque enim locum ſignificant, ſed motum ad locum. Illa autem, Oſtiatim, Vicatim, Viritim, quantitatis diſcretæ ſunt. Quædam autem,

autem,vt dicebamus, ad modos relata ſunt. Sed cùm dicunt, O,eſſe optandi, tantum abeſt vt aſſentiar,vt etiam Vtinam putem eſſe interiectionem:neque enim modum vllum apponit Verbo: idem enim eſt,Amarem,& Vtinam amarem: &, O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos: idẽ eſt, Heu quare mihi non refert? Neque omnino Vocandi vllum Aduerbium ſit:nihil enim detorquet, aut addit, aut tollit à Nomine: quare qui Præpoſitionem agnouere, propius ferunt veritatem,Nam tametſi neque motus, neque quietis indicatrix eſt, tamen diſponit ad motum, Sicut punctum non eſt quantitas, ſed tamen ad prædicamentum reducitur quantitas ſic in hac, neque enim dicas,Ad me veni:niſi aut voces, aut vocatum intelligas.

Loci ac temporis Aduerbia maximo ambitu feruntur:quare placuit veteribus ea inter ſeſe cõparari.Sed turpiter nimis lapſi ſunt: Nam quum dicant, Aduerbia loci ampliore eſſe ſignificato, quàm temporis:quia Nuſquam, plus amplectatur,quàm Nunquam nõ animaduertere,ſola corpora deberi locis.at ea ſimul cum aliis rebus multis,quæ loco nullo cõtinentur,ſub tempore eſſe. Non eſt in loco,Qualitas,non Relatio, non alia multa prædicamenta.& tamẽ ſub tempore ſunt, aut fiunt: igitur Tempus multò plura circunſcribit:Locus pauciora. Quod igitur nunquam eſt, nuſquam item eſt:at non è cõtrario, multa enim nuſquam ſunt,quæ aliquando ſunt. Quippe nullo in loco eſt hic actus ſcribendi meus: at aliquo tempore quin ſit,fieri poteſt.

Capvt clix.

Figura in Aduerbiis.

IN Aduerbiis figuræ ſunt, ſimplex, vt Diu: Cõpoſita, vt Interdiu. Componuntur autem vel poſtquam Aduerbia ſunt, vel ab ipſis compoſitis fiunt, vt Hodie: fuit enim, Hoc die: & Nuper, fuit Nouo opere: Semper, Semopere: Toper, Totoopere: ſignificat enim citò, & expeditè: ita vt opera abſoluta ſit. Itaque Sẽper, ei contrarium eſt, propterea quòd ſiquid dimidio tantum opere fit, id non abſoluitur, ſed continuatur. Geminatur, Vbi vbi. Componitur cum Nominibus, Vbi gẽtium: cum Verbis, Vbilibet: cum præpoſitionibus, Perdiu: cum Cõiunctionib. ſimplicibus, Vbique: cũ illis & ſecum, Vbicunque, Profectò, etiã, & illico, fuere compoſita, vt Hodie.

Cap. clx.

Antiquorum Error in Structura.

SI igitur Aduerbium Verbi modus eſt, ſatis patet, quàm inconſultò veteres ita præcepere, præponendum eſſe Aduerbium Verbo, vt ita dicamus, Benè currit. At enimuero contrà eſt: acceſsio enim ſignificatus fit ad verbum ab Aduerbio: & quemadmodũ prius ſumus viri, quàm fortes: & prior natura Curſus eſt, in genere, quàm Curſus celer, in ſpecie: ſic erit pri⁹ Currere, quàm Celeriter currere. Non enim hîc loquimur de ſermonis elegantia, ſed de cauſsis ipſius. Ac quãquam ars atque vſus dicitur naturã imitari: tamẽ in quibuſdam rebus placuit varietas. Itaque elegantius acceptum eſt Verbum in fine orationis con-

contrà, quàm à natura ipſius rei ſuppeditaretur, quo more præpoſitum eſt Adiectiuum Subſtātiuo:& Verbo Aduerbium. Sic in Tripudiis ſiniſtro pede mouemur primùm, quum natura dextrum primùm moueat:vt arte id factum,non cuiuſuis communi lege videatur.

CAPVT CLXI.

Affectus Aduerbii.

PRoprium eſt Aduerbiorum quorundā, aſſumere ſibi quædam Nomina, Vbi gentium, Terrarum,Loci: eiuſdem naturæ, Nuſquam, & Lougè: reſpexere enim ſignificatum: eſt enim Vbi, quaſi dicas,Quo loco terrarum?Sed & tempus cum loco communicatum, Interea loci: cognati enim inter ſe ſunt. Magna autem affinitas Aduerbii cum Nomine, vt diximus: Itaque & à Nomine fit Hoc die, Hodie:& facit Nomē Hodiernus. Adeo, vt etiā caſum retineat Nominis, vnde fit: quemadmodum Nomen retinuit caſum Verbi, vnde fiebat:vt apud M, Tullium in tertio Officiorum : Conuenienter naturæ viuit. quia etiam conueniens.hoc autem, quia cōuenit: Græcorum imitatione factus Atticiſmus, ὁμοίως τοι. Eadem affinitate caſum quoq, priſtinum retinuere:In Recto, Fors: à quo compoſitum per dubitationē cum An,Forſan:& Verbo interpoſito, Fors ſit an.In Secūdo caſu,Belli. & apud Comicum iocosè, Foci. In Tertio, Ruri. In Quarto,Romam.In Sexto,Forte:qua forma fuere,Citò,Falſò, Serò:& horum ſecutum analogiā verbum vnum, Præſto. Interdum etiam mutantur,

vt,Modus,Modò,Mox.

Sic etiam retinet naturam transformatæ in ſe Præpoſitionis,cuiuſmodi eſt Cum. coniungit enim tempus, Cùm veneris faciam : vt officium meum cum aduentu tuo coniungatur. Itaque relatiua quædam facta ſunt,Cùm doctus,tùm probus:id eſt,quo tempore doctus,eo tempore probus:coniungit cum doctrina mutuò probitatem. Sed hæc minutiùs in libris Originum dicta ſunt.

Proprium etiam inter ſe vſum commutare:ſic dicimus,Illicò,pro tempore:ſed fuit, in loco: & Heſternum panem atrum : pro pridiano. Refert enim Heri,loquentem tantùm:ſicut Cras,& Hodie,& Perendie. Imitati ſunt Græcos, qui χθὲς ad hunc modum dicunt : vt eſt etiam apud Lucianum,in ἐνυπνίῳ.

Proprium item,habere comparem , vt Haud, Non:& non habere,vt Ne:prohibet enim , non negat: quáquam in compoſitione poſitum inuenias negatiuè, Nequaquam , Nequicquam, Nefrendes:ſicut Non,prohibendo , apud poetas.

Item habere ſeriem tēporis,Hodie,Heri, Nudiuſtertius, Quartus:& vt fecit Plautus,Quintus, Sextus: Cras, Perendie. Item minutiora : Nunc, Modò, Dudum, Nuper,Iam, Iamdudum , Iampridem,& futurum Mox.

Præterea quemadmodum amiſſo caſu Præpoſitiones abeunt in Aduerbia : ſic aduerbia in Interiectiones, Euge: nam hoc fuit εὖγε. at Penè, Aduerbium eſt.

Item communicare eidem terminationi diuerſum modum ſignificandi, vt Cœlitùs, de loco eſt

eſt, ὐρανόθεν, Diuinitus. θεόθεν: at Publicitus non δημόθεν, ſed δημόθι: habet tamen motum quendam à populo: ſic Primitus, à Primo.

Falſum autem eſt, quod dixere Caſum habere Aduerbia. vt ponebamus δημόθεν, δημόνδε, δημόθι. ſed à Caſu ducta, eo caruere: quare etiam contraria additur Præpoſitio. ὐρανόθι πρό. Item Perſonam attribuere auſi ſunt ridiculè, Mecũ: oratio enim eſt facta vna. ſi enim ſit Aduerbiũ, ergo dicas, Ego cum: Aduerbium. n. nullũ caſum exigit.

Falluntur æquè quum dicunt, Heu eſſe notam reſponſionis ad Heus: nam ſanè nullum exemplũ afferunt.

Ponitur autem Aduerbium pro nomine: Sic erat conſilium: id eſt, Tale: aut fit Pronomen, Hoc. Et apud Vergilium, Terrorum ac fraudis abundè eſt: id eſt, copia. & Græcè ſcit, pro Græca. Pro Pronomine: Hinc illæ lacrymæ: id eſt, ex hac cauſſa. Sic, Vnde: pro, A quo. Pro Præpoſitione, Intus Templo, apud Vergilium, pro In templo. Sed eſt expoſitio in voce Templo vocis Intus: ſicuti quum dis, Feram leonem: poterat enim eſſe, Intus, alibi quàm in Tẽplo. Quod autem dicunt, Pridie Calendas, eſſe Aduerbio poſitum, pro præpoſitione, falſum eſt: nam Pridie, eſt oratio cõpoſita, ſicut Mecum: Præ die: &, Calendas, eſt vox termini in quem tempus abit, ſic, Eo die, qui ante Calendas, & ad Calendas, (vt ita dicam) it. Itaque etiam dicimus, Pridie Calendarum: quanquam duriùs in quartó caſu. Sed factum eſt analogia aliorum, vt quia diceretur, Quarto Calendas, id eſt, Quarta ad Calẽdas,

ita etiam, Pridie Calendas. etſi non erat ante eū diem qui iret ad Calendas. Huius motus ratio & cauſſa elicitur ex modo loquendi Ciceronis: In ante diem nonum Cal. Pro Coniunctione: Quādo, pro Quoniam.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER DECIMVS.

CAPVT CLXII.

Interiectionis natura, & Ratio.

INTERIECTIONEM veteres quum à ſitu & nominarint, & definiuerint, nequaquā à cæteris partibus diſtīxere: nulla enim pars orationis non interponitur. Sed ita intellexere, Interponi, quaſi alienam à cæterorum ſtructura: ſicuti dicimus Interuenire. Verùm nomine paulò licentiore vſi ſunt: nam &, Iacere, eſt duriuſcula vox: & actionis ſignificans terminatio. Nam Coniūctio ſit, quæ cōiungit: at Præpoſitio? neque enim præpōnit, ſed præponitur: ita Interiectio nō interiacit,

cit,ſed interiacitur, & interiacet.at à Iacẽdo, Iactus,aut Iactio nõ ducitur: vel ſi ducatur,rarius, vt diximus,ſanè ſit. Antiquorũ ſimplicitatẽ recentiores caſtigare aggreſsi accuratiùs definiuere,ſic Interiectio eſt,quæ ſub rudi, inconditáque voce affectum animi demonſtrat.Verùm hęc & falſa eſt, & cum aliis quibuſdam partibus cõmunis. nam quid appellamus rude, quod vocẽ pronunciantis exaſperat, vt duplici conſonante, Euax:aſpiratione,Ohe: mutarum obſcuriorũ terminatione,At at. Verùm enimuero aut tales,aut etiã duriores alibi inuenias offenſiones. Verborum perſonæ eadem muta aliquot finiuntur, atque etiam obſcurius ſanè in plurali,Dormiũt.Aſpiratio per omnes penè partes cõmeat:Honor, Haurio,Heri.Duplices onerant frequentius nomina,Felix Xenophõ: quid rudius,quàm Extra, Intra,Infra? Quid ſimplicius, quàm o? Præterea quid eſt Inconditum?quod incompoſitum ſuam ſedem amiſit:Inconditę ædes,Incõditę fluctuantes acies,Agmen incõditum. At nullus locus Interiectioni fraudi eſt:quare falſò à priſcis dicta eſt Interiectio,quæ etiã præponi, etiã poſtponi, etiam ſola poni poſſit.Quod autem animi aiunt ſignificare affectionẽ,non eſt ab eis declaratum: nam vox hæc, Dolor, animi affectum ſignificat: at Heu,non ſignificat dolorem.quemadmodum Balteus ab Imperatore militi datus non ſignificat militiã: neque enim vox, neque actio inciuilis Cimonis,ſignificat ſtoliditatem: ſed notæ tamen & ſigna ſunt,illud militiæ,hoc ſtultitiæ. Sic Heu,dolorem non ſignificat, ſed eſt dolẽtis ani-

mi nota, itaque ſola poſita explet audientis animum indicio ſuo. Quæ cauſſa fuit plena optimi conſilij, qua maiores noſtri ab Aduerbiis diſtinxerint. Eſt igitur Interiectio nota animi affecti, quæ nullius orationis indiget adiumento. Quare ſequitur illa natura, vt careat inflectione: ſibi enim vnuſquiſque affectus præſcribit certos limites: nõ enim cõtinuatur dolor admirationis, ſed penitus diſtinctus eſt. Quare diuerſarum quoque vocum miniſterio deſignantur. Quot igitur animi affectus, tot erunt interiectiones. Minamur, Væ: admiramur, Papę: faſtidimus, Ohe: dolemus, Hei: pauemus, At at: indignamur, Vah: percellimur, Au: abhorremus, Phy: optamus, Vtinam: abiicimus, Apage: Laudamus, Euge: Atteſtamur, Doctis, Iuppiter, & laborioſis: ſicut & apud alium poëtam, Nauibus, infandùm, amiſsis. & homericum illud σχέτλιος, in fine periodi: mirificus enim ornatus orationis eſt, & auguſtiores efficit animi motus, quemadmodum in libris Poëtices à nobis exactiſsimè dictũ eſt. Sic eſt apud eundem diuinum poëtam:

Hunc ego te Euryale aſpicio? túne illa ſenectæ
Sera mea requies? potuiſti linquere ſolam?

Perfecta erat oratio: at incomparabilis ille vir non ſatis habuit, addidítque.

Crudelis. Nam etſi nomina ſunt, tamen vim illam plenè obtinent. Iurantis quoque animus Interiectionis potius, quàm Aduerbij nota explicabitur, Profectò. Mediusfidius: & aſſeuerãtis, aut ſciſcitantis, vt Sodes: & illud Terentianum,

est, Indicentis ſilentium: quemadmodum etiã apud Plautum. Ex hac eſſentia atque vſu, illud enatum eſt, vt etiam caſus quoſdam quærant ſibi: in cauſſa enim eſt efficacia ſignificatus. Væ me, Væ mihi. Certos aliæ ſibi caſus vſu potiùs, quàm ratione aſciuerunt, Heu me, Hou mihi, O ingentem confidentiam.

Cap. clxiii.

Voces quædam ab Interiectionis natura excluduntur.

Cvm igitur affecti animi tota ſit interiectio, quærat aliquis, an brutorum voces in hunc ordinem ſint redigendæ, Cra, Vhu, Crucu, Be, Bau, & eiuſmodi. fortaſſe earum aliquæ ſint, nihilo minus, quàm noſtrum Au: ſed non recipiuntur in orationem, ſicut neq; alia ficta à poëtis, niſi per iocum, aut figuram, βρεκεκεκὲξ, θρεττατελῶ, τήνελλα.

Capvt clxiiii.

Cauſſa efficiens & materialis, & affectus ab his & ab eſſentia.

Eſſentia Interiectionis, & finis eſt: origo autem multarum ab ipſa ſtatim natura eſt: In metu enim vocem edimus primamquanque latiſſimam, Hu: in dolore Hoi, Hei, apud Plautum: aliæ autem ab aliis partibus ſubductis ex integra oratione, vt dicebamus, Iuppiter, Infandum, & eiuſmodi. Item ab Aduerbiis, aut Coniunctionibus, aut Præpoſitionibus: nanque O, à vocandi munere acceptum, transferimus ſine caſu in

admirationem, aut vota:

O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos.

Vtinam Coniunctio fuit Vt, & additum eſt Nam: ſicuti in Quianam: ſignificat enim Vt, finẽ, quem in optando animo concipimus ſemper, non ſemper oratione explicamus. Coniunctio eſt At: geminata in metu, nónne aduerſatur imminenti periculo? A verbis quoque manarunt: Sodes.

Proprium ergo eſt aſpirari iiſdem de cauſſis: Aſpiratio enim explicat ſuſpiria, & difficultatis nota eſt. Itaque à Græcis ſumptam ſeruarunt, Phy, φεῦ, Heu: non inuentam addidere, οἱ, Hei, Hoi: quibuſdam initio, Hau: aliis in medio, Eheu, Vaha: aliis in fine Proh, Oh, Ah. Veteres tamen negant, vllam vocem in fine aſpirari: quare fuit, àiunt, Ah a. noſtra nihil intereſt, quid ſenſerint agreſtes Opici: nam meliora ſecula ita pronũciarunt, Vah, Ah: quare etiã plus afficit Proh, quàm Pro: &, Oh, quàm O.

Proprium etiam componi, vt οἴμοι, Mediusfidius, Heuheu: quare non rectè omiſere Figuram.

Proprium etiam, nullo ordine ſtatui: & ratio ſanè ſubeſt valida: perturbatus enim animus, aut præuenit affectum oratione, aut affectu orationem: quare non rectè Ordinem veteres aſſignarunt.

Proprium etiã carere ſpecie, contrà, quàm dixere: neque enim vna ab alia deriuatur: nanque Eheu compoſita eſt, non deducta. Igitur hoc erũt conſequutæ, vt inter ſe dicãtur Infectæ: ſic enim voces primitiuæ à Varrone appellantur in ſecundo

cũdo de Analogia. Dico autem, inter ſe: propterea quòd ab aliis, vt diximus, deriuantur partibus.

Antimeria autẽ nulla afficitur alia, quàm quæ dicta eſt, vt pro integra oratione ponatur. Catullianum enim illud, *Iupiter: ſic eſt, O Iuppiter, tu teſtis eſto.*

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER VNDECIMVS.

CAPVT CLXV.

Nomen & eſſentia Coniunctionis.

GRAECORVM ſecuti quidam libẽtius interpretationem, quàm vocis concinnitatẽ, Cõiunctionem, quàm Coniunctionem dicere maluerunt. At verò & vſitatum nomen aptiùs ſonat, & duritia tranſlationis prohibet ſic innouari: leniùs enim dicimus Iungere, quàm Vincire: quanquam Sextus quoque Pompeius σινδεσμὸν potius Colligationem dicendam cenſuit. Coniunctionis autem notionem veteres paulò inconſultius prodidere: neq; enim, quod aiunt, partes alias cõiun-

git: ipſæ enim partes per ſe inter ſe coniunguntur: Verbum nanque Nomini iungitur affinitate numeri & perſonæ. Sed Coniunctio eſt, quæ cõiungit orationes plures, ſiue actu, ſiue poteſtate: nam, Cæſar pugnat, Cæſar ſcribit, duæ ſunt orationes ſeparatæ, quæ Cõiunctione in vnum coaleſcent: actu igitur duæ ſunt: at Cæſar & pugnat, & ſcribit, poteſtate duæ ſunt: quoniam Cæſar bis eſt repetendus.

Capvt clxvi.

Inueſtigat ſubtiliſſimè cauſſam ſpecierum.

IGitur hæc Coniunctio quum fieri poſſe videatur, aut ſecundum ſenſum tantùm, aut ſecundum verba tantùm, aut ſecundum vtrunque: ex ipſis rebus, quemadmodũ hæc rectè fiãt, videamus. Res aut neceſſariò cohærent, aut non neceſſariò cohærent, aut neceſſariò non cohærent. Neceſsitas autem duplex: aut abſoluta, vt Deus eſt: neceſſariò enim eſt non ab alio, ſed quia immutabiliter eſt: eſt nanque Neceſſe, quod neceſſe aliter poteſt. Theologi autem abuſi ſunt hac voce, vt eam à Deo excluderent: quaſi idem eſſet neceſſe, & coactum: at enimuerò ipſis vt libet: vocis verò ratio eſt, Perfectio: contingens enim pertinet ad imperfectionem. Alia eſt Neceſſitas dependens: hæc in Deo nulla eſt: Deus enim eſt, Primum, & Simplex, & Potens omnia, & Omniũ cauſſa. Huius Neceſſitatis duæ ſunt ſpecies, ſiue modi: nam ipſa cauſſa, quã aliquid ſequitur, aut extat ſuapte natura: aut nõ extat quidem, ſed per ὑπόθεσιν ſtatuitur. exemplum primi eſt: Homo, ergo diſciplinæ

næ capax. hic, Homo cauſſa eſt, & ſeipſo extat in oratione. At non ita in ſecundo modo, cuius exẽplum hoc eſto: Si ambulat, mouetur. hîc enim nõ ſtatuitur Ambulatio. ex his igitur coniũctionum ſpecies ſunt eliciendæ. Ergo ſecundum ſenſum tantùm quæ coniungant, non reperientur, propterea quòd ſenſus notæ voces ſunt: quare omnes verba coniungunt, ſed earum quædam etiam ſenſum, quædam non.

Capvt clxvii.

Copulatiuæ.

Avt ergo ſenſum coniungunt, ac verba: aut verba tantùm cõiungunt, ſenſum verò diſiungunt: &, ſi ſenſum coniungunt, aut neceſſariò, aut non neceſſariò: &, ſi non neceſſariò, tunc fiũt Copulatiuæ, quas Connexiuas vocat Gellius libro decimo, & ſunt hæc, Et, Quæ, Ac, Atque: vt: Cæſar doctus fuit, & pugnax: nõ enim neceſſariò cohærent hæ res, quare etiam poſſunt diſiungere appoſita negatione, Cæſar doctus & non timidus: ſic, Neque crudelis, neque timidus.

His addidere, ſuſpenſiuas, hoc exemplo, Et fugit, & pugnat: ſed fruſtra: merito enim verborum fit hoc: vt, Homo eſt, & inhumanus. Sanè eſt ſuperflua curioſitas.

Cap. clxviii.

Continuatiuæ.

Neceſſariò autem coniungunt, quũ cauſſam aut præſtituunt, aut ſubdunt. Præſtituunt eæ, quas Continuatiuas vocant veteres: recentiores autẽ Cõditionales: vt, Si ſtertit, dormit: cauſſa

nanque dormiendi, etſi nõ eſt ipſum ſtertere, ſed è contrario: tamen ipſa Coniunctio neceſſariò huic rei, quæ eſt ſtertere, ſubdit dormire: vt quẽadmodum res à re dependet, ita intellectus ordine contrario. Prior eſt Motus, quàm Curſus: Itaque poſito Curſu, etiam motus ponetur ab intellectu: eſt enim Curſus cauſſa intellectionis Motus: hoc autem eſt neceſſarium, nõ abſolutum, neque poſitiuum, ſed ὑποθετικόν. Fit autem quia continetur à ſpecie genus: itẽ comes eſt affectus. Quare non rectè ſcripſere, Coniungi ab his ſenſus imperfectos: ſũt enim perfectiſſimi hi, Dies eſt, Lux eſt: Addunt etiã id, Iungunt, inquiunt, ſine ſubſiſtentia. At hoc eſt falſum: aliquando enim ſubſiſtunt, vt Nunc, quum ſcribo: Nox eſt. & dicam: Si nox eſt, Sol ſub terra nobis eſt. Ergo nunc nox ſubſiſtit, & tamen eſt continuatiua. Sed ita dicere debuere, Sine ſubſiſtentia neceſſaria: poteſt enim ſubſiſtere, & non ſubſiſtere: vtrunque enim admittunt.

Sub eodem genere ſunt Abnegatiuæ: vt, Si interfuiſſem, pugnaſſem: oſtendunt enim affectum abeſſe, quia defuerit cauſſa. Hoc autem non ex Coniunctione fit, ſed merito Modorum, & Temporum: ſimile enim eſt id, Si interero: pugnabo.

Quæ autem non ex hypotheſi, ſed ex eo quod ſubſiſtit, coniungunt: Subcontinuatiuas dixere. Cauſſas ſubdunt hæ, ſic: Mouetur, quoniam ambulat. ſtatuit enim ambulare atque iccirco moueri: Continuatiua autem non ſtatuebat ambulare. Malè autem à veteribus ita dictæ ſunt: nam Præ-

poſitio

poſitio Sub, in hoc nomine aut ſpeciẽ ſignificat: vt hominẽ ſub animali dicimus: aut diminutionem poteſtatis, vt hypopheten ſub prophete intelligimus. At neutrum cõuenit: neque enim ſpecies eſſe quit certa res incertæ rei: & Subcontinuatiuæ poteſtas maior eſt, quàm Continuatiuæ. Sed ita excuſandi ſunt: amplitudinem Continuatiuæ percipi ex eo quod etiam impoſſibile aliquando præſupponit.

Ex hac quoq; claſſe ſunt Adiunctiuæ: vt, Pugna dum vires. Et quæ generis nomine Cauſſatiuas appellarunt: vt, Pugnaui, quia læſus fui. Et Approbatiuæ: vt, Pugnaui, equidem læſus. Collectiuis eadem natura, ſed diſtant ordine: præponunt enim cauſſam: vt, Homo, ergo animal. Similes huic ſunt, Igitur, Quare, Itaque, Quod: ſic, Cæſar fuit Dictator, quare omnia occupauit. Exemplum vltimæ, Veni ad te euocatus: Pugnaui iuſſu tuo, vici: Regnum recuperaſti, miſer propterea ſum: Quod te per communes rerum viciſſitudines rogo, ſubueni mihi. deeſt enim Præpoſitio, ſic. Propter quod: dicimus enim etiam Propterea, & Iccirco, & alia.

Et omnino quæ aliquam cauſſam apponunt ad intellectum: Efficientem ſic, Quia iubes, faciã, tu enim moues me ad faciendum. Finalem ſic, Do, vt des. eſt enim Vti, ὅτι. Poſſunt autẽ & hæ, & aliæ trãſponi: Quia dabis, do. Has antiqui Perfectiuas, & Abſolutiuas nominabant: inter quas etiam Quatenus recenſuere, & Quo. Quum autẽ addunt prohibentem particulam Ne, ludũt operam: Aduerbium enim eſt.

CAPVT CLXIX.

Reſolutio in Copulatiuas.

RESoluuntur autem in Copulatiuas omnes hæ, propterea quòd cauſſa cum effectu ſuapte natura cõiuncta eſt: itaque dicemus, Et do, & dabis: Et dies eſt, & lux eſt. Sic loquuti ſunt priſci Audieras, & fama fuit: quia fuitfama. Habes igitur cauſſam huius quoque loquutionis. Quum autẽ Copulatiua duplex ſit, Affirmans & Negans: Negatiua in Affirmatiuam reſoluetur, Cęſar neque timidus, neque auarus fuit: ſubeſt enim habitus contrarius, Et fortis, & liberalis. Diſiungit autem negatiua propter negationem, non propter ſe: vt, Vis vincere, nec pugnare: eſt enim, Et non pugnare. Hoc autem percipitur ex integra: Nec mutila eſt: Neque integra. eſt autem Neque, & Non.

CAPVT CLXX.

Diſiunctiuæ, & Subdiſiunctiuæ.

QVæ igitur non neceſſariò, Copulatiuæ: quę neceſſariò, Cauſſatiuæ: quarũ ſpecies duæ: aut ex hypotheſi, aut abſolutæ. Quæ autem neceſſariò non coniungunt, Diſiunctiuæ dictæ ſunt: Aut, Vel, Siue. à quibus differre fecerunt Subdiſiũctiuas, propterea quòd hæ vtranque ponerent partem ad electionem: Diſiunctiuę autem alteram tantùm. Sicut Continuatiuæ alteri incertæ, alteram poſitam continuabant: Subcontinuatiuæ vtranque poſitam, alteram alteri ſubcontinuabãt. Et ſanè nomen Subdiſiunctiuarum rectè acceptum eſt: neque enim ta planè diſiungit

git,quàm Diſiunctiuæ: Nam Diſiunctiuæ ſunt in contrariis,aut Poſitiuè, vt, Aut ſanus eſt,aut æger: aut Priuatiuè,Aut dies eſt,aut nox:aut Relatiuè,Aut pater eſt,aut filius.Subdiſiunctiuæ autē etiā in non contrariis,ſed diuerſis tātùm:vt, Alexander,ſiue Paris. Differunt igitur inter ſe ſecūdum contextum orationis:propterea quòd diſiūctiuarum partes nunquam cohærent, ſed ſub cōtraditione poſitæ ſunt: at Subdiſiunctiuæ nōn item. cauſſa eſt, quia Subdiſiunctiuæ ortæ ſunt à Cōditionali, quæ etiā impoſſibile admittit ſic, Si tu homo ſis,ſi,ve Equus ſi,ve lapis: neceſſe eſt corpore præditus fueris:ſic. n. vſus eſt Terētius.

Quas autem vocant Dubitatiuas, eæ ad Diſiūctiuas rectè accedunt:ac magnum ſanè ambitum nactæ ſunt,quippe ex omni oratione poteſt oriri dubitatio:adeo vt Sceptici etiam τὰ ἀξιώματα pònerent in diſceptatiónem. Poſt dubitationē fiet quæſtio per interrogationem.quare modus quìdam eſt orationis,non ſpecies,vt quum dicam,Eloquar, an ſileam? intelligo mihi aut loquēdum, aut ſilendum.

Quoniam verò alterum capimus pro certo in diſiunctione:iccircò vſus rapuit Vel ad vtriuſque partis affirmationem,vt & ſeparata intelligas natura, & vtraque poſita , veluti alterum tantùm ponebatur à Subcontinuatiuis : exemplum hoc eſto,Vel quia es homo,vel quia nobilis,vel quia Romanus , noli pati ſeruitutem.vnam ex his capere poſsis cauſſam, at tres ipſas omnes afferre queas. Terentius etiam ſolam poſuit ſemel : Vel Rex mihi gratias agere, ſubintelligas , vel alij:

ſed potiorem partẽ ſatis habuit ponere. ἐπιλεκτι-κὰς Græci vocant, nos Electiuas. huius eæ quoque generis ſunt: vt, Malo Cæſarem, quàm Catonem. Nam etſi alterutrum non capiunt, ſed deſignatum tãtùm ſumunt, latiore tamen diſiungendi voce ſubiiciuntur, quemadmodum diceba-mus de Vel, apud Terentium. Commoda vel mulum, vel equum, malis tamen equum: neque enim copulatiuæ ſint, abiicitur enim alterum mẽbrum diſiunctum. Quid ſi Aduerbia hæc ſint Comparationis? nam dicimus, Tam volo Cæſarem, quàm Catonẽ: quia Nomina ſic iubent, Tãtus Cæſar eſt, quantus Cato. Vſus poſtea inæquali Comparatione etiam retinuit, vt ſicut erat Tã, quàm: ſic ſit, Magis, quàm.

Aduerſatiuæ quoque ad Diſiunctiuarum naturam accedũt: propoſitæ enim rei aduerſantur: diſiungunt igitur neceſſariò: Quanquam Cæſar nobiliſſimis auis ortus eſt, tamen deterioris imperio paret. ſeruitus enim aduerſatur nobilitati. Huius notæ ſunt, Quin, Imò, Atque, At: vt apud Liuium in Tertio, Si plebeiæ leges diſplicerent: at illi communiter legumlatores & ex plebe, & ex patribus ſinerent creari. In eandem ſententiã admittitur etiam Saltem, ſic, Saltem me interfice, ſi liberare nõ vis. idẽ eſt, Aut libera, aut interfice. Sic, Quanquam potes liberare, tamen morte hoc ſi facias, gratum erit. Diminutiuas appellant has Latini, Græci ἐλαττωτικάς.

Capvt clxxi.

Completiuæ.

Com-

COmpletiuæ autem etſi ornatus magis cauſſa, quàm rerum neceſsitate inuentæ videntur: tamen augẽt ſenſum orationis: atque ita augent, vt penè cum Subdiſiunctiuis ineant ſocietatem: Ego quidem ſcribo, tu verò legis. diſiungit enim ſenſum appoſitæ orationis ab intellectu propoſitæ.

CAPVT CLXXII.

Summa.

HÆc igitur ſic ſe habent certis concepta generibus, quæ ab antiquis & fusè, & confusè prodita fuerant: iungũt enim aut verba tantùm, aut etiam ſenſum: quare tribus claſsibus diſpoſitæ ſunt: aut enim iungunt neceſſariò, aut non neceſſariò: aut neceſſariò nõ. Neceſsitas autem, aut eſt propoſitione priore ſubſiſtente, aut ex hypotheſi.

CAPVT CLXXIII.

Cauſſa efficiens, & materialis.

ESſentiam finémque Coniunctionum ſatis aptè explicatam puto: nunc earum originem, materiámque videamus. Neque verò ſigillatim percurrere omnes in animo eſt. In primis nanq. libris Originum exactiſſimè poſita ea opera à nobis fuit: ſed vt vniuerſalis natura plenius declaretur. Quædam igitur à Græcis ductæ ſunt integræ, quædam interpolatæ. Integra eſt NE. νέποδες enim dicti ſunt à Græcis piſces, vt apud Oppianum: vnde etiam noſtra Nepa, pedibus enim minimè valet: niſi mauis eſſe vocabulum Punicum, nam à barbaris ita dicta fuit. Vti eſt

nomine, Ideo. Cum Nomine, Quare.

Proprium autẽ, vt diximus, ab Aduerbiis multum naturæ mutuari, adeo, vt Aduerbio pro ipſis vtamur: Quando, pro Quoniam: nec immeritò, nam Quoniam, Aduerbium eſt, Quum, Iam cauſſa tranſlationis fuit temporis efficacia, eſt enim menſura rerum naturalium. Et abundare, Et etiam, Atque etiam.

Ἀντιμεϱία ad hũc modum in Coniũctionibus obſeruata fuit: Commutantur inter ſe: vt, Item pro ſic, apud Ciceronem: Vel, pro Etiam. Pro Nomine ponitur, Illius ergo venimus: ſed ſanè nomen fuit ipſum, ἔϱγον, Pro Pronomine, Propterea quòd: id eſt, propter id, quod. ſed potius eſt numerus pro numero, ſicut quum dicimus Ad hæc, & Ad hoc.

CAPVT CLXXV.

Epilogus vniuerſalis.

EX his ſatis conſtat, non plures eſſe parteis, quemadmodum aut rudiores, aut acutiores arbitrati ſunt: non igitur rectè additum, Vocabulum ad ſignificandũ ea, quæ ſub ſenſum caderẽt: vt Paries, & Lapis, eſſent Vocabula: Virtus autẽ & Anima, eſſent Nomina: propterea quòd intellectũ tantũ caperentur. Patet enim, Vocabulum eſſe genus ad omnia: nam etiã Amo, quũ pronũciatur, Vocabulum eſt: vt Stabulũ, vbi ſtatur: Pabulum: vbi paſcitur: Tintinnabulum, quod ſonat: Vocabulum quod in voce eſt. Eiuſdem ſuperſtitionis, & pluſquàm Græcè, in minima diuidere, quæ vnius corporis ſunt: vt in Aſſeuerationẽ ea quæ eſſent Interiectionis, cuiuſmodi putarũt

Heu. Et Attractionem, ea quæ ad Aduerbium attinebant, quale eſt Faſceatim: quæ enim Attractio ſit, Viritim conſulere, quos non trahis, ſed addis? Quæ omnia iure optimo à doctiſsimis ante nos exploſa ſunt.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER DECIMVVS.

CAPVT CLXXVI.

Conſilium operæ amplioris, & de Figura.

IAM ſatis videbatur elaboratum vel mihi, qui fortaſſe etiã quæ nuſquam eſſent, excuſsiſſem: vel aliis, qui coacti ſunt aut aliter ſentire, quàm eſſent hactenus profeſsi: aut irridere curioſam noſtram diligentiam. Verùm intereſt accurati procuratoris, non ſolùm eorum tenere rationem, quæ in familia ſunt: ſed etiam agere, vt ſiquid ſurreptũ, aut extortum, aut alio quo modo debitum ſit, eo recuperato cenſus augeatur. Itaque quum veterum leges, eorúmque conſilia à nobis hactenus explicata ſint: ſupereſſe videtur, vt ſiquid extra eaſdem leges receptum ſit, more noſtro & recen ſea-

ſeamus,& eius inſtituti reddamus rationem.Igitur loquendi modos quoſdam Figuras priſci malè nominarunt: omnis enim oratio figurata eſt: eſt enim Figura qualitas extremitatum in corpore: Oratio in voce eſt,vox in aëre,aër corpus: ergo quaſi lineamenta ſunt quædam huius corporis,vocum elationes,depreſſiones, productiones,correptiones,aſpirationes,attenuationes,inceptiones,terminationes. Quare quocunque loquaris modo,non aberitFigura.veteribus tamen ita libitum fuit , vt non quæuis loquutio Figura præſcriberetur : ſed aut in materia ipſa aliquid quaſi pereginum,aut informa quod eſſet, Figura diceretur. Ac Quintilianus quidem quemadmodum & ſenſerit,& ſcripſerit de his,palàm eſt. τρόπους enim,& σχήματα, vti fierent,docuit: ſed adeo ipſe perplexus fuit, vt quum diſtingueret,eadem diſtincta non agnoſceret. præſtat autem ſic intelligere , quæ ad formam pertinerent orationis,id eſt ad ſententiam,ea eſſe διανοίας,& tropos dici:quæ autem ad materiam , ea eſſe λέξεως, & ſchemata:nam σχῆμα corporis eſt : τρόπος, animi, quare eos,quaſi mores,modóſque orationis,quibus ipſa quaſi & animatur, & mouetur ſimul , ac mouet, oratori relinquemus.Quæ autem verborum lineamenta ſunt , ea aut ſunt vſitata , & ad numeros pertinent , vt Similiter cadens , & eiuſmodi: aut ad ſtructuræ variationem. Illa igitur ad politiorem ſpectabunt ſcripturã, hæc ad ſcribendi loquendíve leges : vtraque autem Figura continebuntur. Quare illas oratori, hiſtorico, poëtæ deſtinabimus: harum nos cauſſas præſen-

ti opera inueſtigandas curabimus.

CAP. CLXXVII.

Appoſitio.

CAuſſa, propter quam duo Subſtantiua, non ponuntur ſine Copula, è Philoſophia petēda eſt: neque enim duo ſubſtantialiter vnum eſſe poſſunt, ſicut Subſtantia & Accidens: itaque non dicas, Cæſar Cato pugnat. Si igitur aliqua Subſtantia eiuſmodi eſt, vt ex ea, & alia, vnū intelligi queat, earum duarum Subſtantiarum totidē notæ, id eſt nomina, in oratione ſine Coniunctione cohærere poterunt. Quare propoſitum nomen amplioris intellectus, ſubeuntis nominis præſcriptione moderabimur, ſic, Vrbs Roma: poſita enim Vrbis vox, deducet meum intellectum per omnes vrbes, donec addito Romæ nomine caſtigabitur. Eſt autem amplitudo huius intellectionis duplex: aut enim eſt Vniuoca, vt Vrbs, Arbor: aut Aequiuoca, vt Lepus, Lupus, Turtur: ſignificant enim & piſcem, & alia animalia generis diuerſi: itaque in præſentia ſunt maioris ſignificatus, quàm Piſcis: quod tamen eſt nomen latiſſimi generis: Complectitur enim plura Piſcis, quàm Lepus. Sed iccirco fit hoc loco, quia Aequiuocum nullo certo genere ponitur: eſt enim Lupus, & in Piſcibus, & in Terreſtribus, quæ duo ſumma genera ſunt. Eſt & alius modus moderationis à denominatione: nam ſi dicas Cæſar, multas virtutes aut vitia poſſis attribuere. Itaque temperabis eum curſum tam vagum, appoſitis nominibus, Imperator, Dictator. Et alio flexu ſic, Catilina peſtis rerum Romanarum.

manarum: Procas Romanæ gloria gentis. Fit etiam quarto modo, quum transfertur figuratè denominatio in primitiuum. Zoilus vitium, pro vitioſo. Cauſſa autẽ huiuſce loquutionis fuit articulus Græcus, λαγὼς ὁ ἰχθῦς, Καῖσαρ ὁ αὐτοκράτωρ. Euenit autẽ aliquo modo, vt vtrunq; altero maius ſit. quare ſine vllo diſcrimine commutare ſedes inter ſe queunt. Exempli gratia, Lepus piſcis:&, Piſcis lepus. eſt enim lepus ſub piſce, tãquam ſub genere. Iccirco peſsimè errarunt, cùm putarent ſic dicendum, Fratres gemini: non ſic, Gemini fratres. Etenim fratres eſſe poſſunt, nec gemini:& gemini, nec fratres. vt omittam, non eſſe appoſitionem hîc ex Subſtantiuo & Adiectiuo. Sic dicas, Flumen Rhenus: quia alia quoque flumina ſunt: &, Renus flumen: propterea quòd nihil intereſt, aliquid ita ſit, an ita eſſe putetur, itaque etſi Renus, non eſt æquiuocum, tamen neſcienti quid Renus ſit, æquiuocum eſſe poteſt, quemadmodum ſanè eſt: nam etiam Bononienſis fluuius Renus eſt. Sed par ſit aliorum quoque ratio: nam Taxus æquiuocum non eſt, & tamen ad explicandum eius naturam, additur Arbor: poſsim enim herbam, aut etiam montem intelligere. Hoc per initia ita factum eſt, ac poſtea etiam non neceſſaria tenuit conſuetudo: ſic enim fit in vſu ciuili quoque, & militari, vt Criſtas etiam in pace geſtemus. Vergilius autem commutauit ſedes ob carmen, Caſtaneáſque nuces. omnis enim Caſtanea nux eſt. Nam poſita ſpecie genus non debet apponi, vt diximus, niſi ad explicationem: quòd ſi-

apponitur, decet ipſum coartari ad anguſtiora, vt quum dicas, Cæſar homo imperterritus: eſt enim Homo genus: at quum addis Imperterritū, cogis in arctiorem ſignificatum: quia poſsit eſſe, & non eſſe Imperterritus. An verò ſit Appoſitio ab Adiectiuis?

Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis.

Non ita eſt, ſed Tropus ἀσυώτιζον: & repetitur intellectione, tectum: Hinc patent nugæ Grammaticorum, qui negant rectè dici à Vergilio, Vrbem Pataui: quum tamen omnes ita ſint locuti: In oppido Cumarum, Palladius: In oppido Antiochiæ, Cicero: & eodem filo Liuius, Vrbs Romana: eſt enim in illis caſus Poſſeſsiuus, in hoc nomen ipſum. ac quanquam poſsidens & poſſeſſum diuerſa eſſe debent: tamen hæc duo, quæ vnum ſunt, Vrbs, & Roma, duo eſſe aliquo modo intelligentur: quaſi vrbem Patauinorum dicas & Romanorum. Et ſanè duo ſunt: nam Vrbs, eſt appellatiuum: Patauium, proprium: quaſi proprium poſsideat appellatiuum. ſicuti dicimus, Vrbs nominis inclyti: ſic, Vrbs nominis Pataui.

CAP. CLXXVIII.

Euocatio.

EVocationem dixerunt, quum tertia perſona euadit prima, aut ſecunda, quaſi hæ euocent illam de ſua ſtatione, aut ex hybernis: vocabulum enim eſt militare. apponunt exēplum, Ego Cæſar ſcribo: Tu Cato legis. verùm hoc à nobis iā improbatum eſt: Omne enim nomen cuiuſuis

perſonæ eſt,ſed non variatæ: ſicuti Felix, cuiuſuis generis eadem voce:ridiculum enim eſt, Cæſarem in me eſſe perſonæ Tertiæ:nunquam enim loquens, aut ſcribens de me, eſſem perſonæ primæ. Neque poſſem dicere, Ego ſum Cæſar. Nã ſi eſſet perſonæ Tertiæ: poſſem item dicere, Ego ſum ille: &, Ego ſum perſona tertia.

Cap. CLXXIX.

Conceptio,

QVemadmodũ vna fieret oratio,in ſuperiore lib. & alibi dictũ eſt. Coniunctione. n. fit vna: Cæſar & Cato equitant. Equitatio hîc vna eſt in duobus. Itaque aliquando ſubiecta intelligis:quæ quia ſunt plura, pluralem numerum appones. Aliquando prædicati vnitatem communem vtrique accipies : quare numerum attribues vnitatis, Cæſar & Cato equitat. Maluerunt igitur illam eſſe figuram in plurali, quàm hanc in ſingulari. Et ratio eſt,quia Cõiunctio repetit numerum ſingularẽ: oſtendimus enim duas eſſe orationes poteſtate, quare vtraque erit ſingularis. Neque verò ſola Copulatiua hoc aget, ſed & Diſiunctiua, ſic, Aut tu, aut Cæſar date mihi facultatem ſcribendi. Paulò figuratiùs eadem oratio in obliquis verſatur,ſic, Cæſar cum Catone diſputant. Cuius loquutionis neceſsitas euenit ad euitandam ambiguitatem. ſi diceres, Cæſar cum Catone diſputat:non vnionem, ſed controuerſiam poſſes accipere. Sed illa longè figuratior apud Ouidium,

Ilia cum Lauſo de Numitore nati.

Neque enim Ilia erat nati, ſed nata cum Lauſo-

Itaque ante quàm reddas Verbũ Recto, Rectus cum Obliquo ita ſunt coniungendi, vt vnũ ſit è pluribus, quibus pluribus Verbi numerus reſpondeat. Rectè verò putarunt illam eſſe figuram apud Poëtam,

Cana Fides, & Veſta, Remo cũ fratre Quirinus
-Iura dabunt.

Sed nos etiam vtroque modo figuram intelligimus. Fides & Veſta iura dabunt: & alteram in obliquo, Quirinus cum Remo.

Fit autem hæc vnio nõ ſolùm in Numero, ſed etiam in Perſona: vt reddatur verbum primæ, & ſecundæ, nõ ſine cauſſa: Nobiliori enim debetur. Quæ loquitur, nobiliſsima eſt: facit enim orationem: & ſibiipſi, vt ita dicam, proxima eſt: mox ſecunda. Itaque cùm ſe ipſa poſuit, non poteſt ad aliam transferre verbum: ſic enim definiebatur, Quæ de ſe ipſa loquitur: ita igitur loquemur, Ego & tu ſcribimus: Tu & Cato pugnatis. Eadẽ nobilitatis ratione in genere fit Figura, vt Maſculino reddatur, aut Fœminino. Cùm ergo & in Numero, & in Perſona, & in Genere fiat Conceptio: illud habet propriũ ſibi, vt in Numero ſolo poſsit fieri. Cùm autem fit in Perſona, aut in Genere, ſemper etiã Figura numeri adſit Ego & Lucina læti viuimus: Tu cum matre lauti cœnatis. Atque iccircò dicta cõceptio eſt duabus de cauſsis: aut quia minus à maiore: aut quia minus nobile à nobiliori continebatur. Quemadmodum verò autores ea vſi ſint, ad Grammaticum eum ſpectat, qui docet componere orationem.

CAP.

CAPVT CLXXX.

Iugatio.

PRoxima huic Iugatio eſt, quàm Zeugma Græco vocabulo maluerunt appellare, quũ tamẽ Latinis aliis vterentur. Nam quemadmodum in Conceptione quod vnius erat, commune euadebat: ſic in Iugatione, quod vnius eſt, ita ad eum pertinet, vt eius ſignificatui adiũgat alterũ. Per Conceptionem ſic loquare, Tu & Lucina mihi cari eſtis: per Iugationem ſic, Tu mihi carus es, & Lucina. Non igitur hîc cõcipit, ſed permittit tantundẽ. Eſt itaque cõceptionis vis dimidio maior. Iugum igitur quoddã quaſi eſt Adiectiuũ quo in vnum coëunt ſignificatum extrema duo: quare medio in loco ſedẽ ſibi iure vindicat. Verùm vſu extortum eſt, vt vocum ſtationes commutarentur. Itaque tribus modis excogitarunt: Primo loco, ſic, Carus mihi es tu, & Lucina, Medio, ſic, Tu mihi carus es, & Lucina. In poſtremo, Tu mihi, & Lucina cara eſt. Græca Latinè ad hunc modum interpretere, πρόζευγμα, μεσόζευγμα, ὑπόζευγμα: Præiugatio, Interiugatio, Adiugatio. Fit autem quemadmodum & Conceptio per Numerum, Perſonam, & Genus: Tu, & mulieres bonæ ſunt. per Conceptionem diceres, Boni eſtis, Quare peſſimè aggreſſi ſunt emendare Virgilij carmen illud:

-*Nihil hîc, niſi carmina deſunt.* & malè in ſingulari deeſt: Sic enim dicas, Nõ quicquã, ſed carmina deſunt: idem nanque. Si non deſunt carmina, nihil deeſt, veriſsimum hypozeugma eſt.

CAPVT CLXXXI.

Anticipatio.

ANticipationem triplicem accepimus, Poëticam, Oratoriam, Literariam. Poëta antè capit ex ſua perſona intellectionem communẽ auditoris: vt,

– *Portúſque require Velinos.* Hinc enim de ſua perſona occupat perſonã Palinuri poëta: neque enim tunc Velini portus dicebantur, quũ Palinurus loquebatur: ſic, Lauinia litora, dixit. Oratoria eſt, quum antecapimus locum in animis iudicũ, reſpondẽtes tacitis obiectionibus. Literaria eſt, cùm præcipimus toto partes, ſic, Ciues nati ad interitũ Reipublicę, Pompeius ſuperbia, Cæſar magnanimitate. Eſt autem maximè coniuncta figura hæc cum Conceptione, quatenus totũ concipit partes ſuas: neque ab ea differt, niſi diſtributione: & eſt cõtraria ordinatione vocũ Appoſitioni: Paſtores compulerãt gregem, Thyrſis oues, Corydon capellas: diſtributio eſt per anticipationem, conuerte ſic, Thyrſis, & Corydõ paſtores: appoſitio eſt. hanc Prolepſin Græcè appellarunt, quaſi præceptionem.

Capvt clxxxii.

Compoſitio.

QVid eſſet Componere, ſatis ſuperioribus libris declaratũ eſt: quod ſiquis aut meminerit, aut animaduertat, intelliget nõ conuenire huic loquẽdi modo, quem ſic nominarũt: Eſt enim hæc loquutio, quũ ſignificatũ voci cõtrariũ, voce ipſa ducimus potiorem. Populus vnũ ſignificat è multis confectum: multa igitur ſignificat per ſe, vnum per accidens: quare ſi verbum plurali numero attribuatur, ſignificatũ reſpiciet,

non vocem. Figura igitur ſinè eſt non longè à Cõceptione: Idem enim eſt Populus, & hic ciuis, & hic, & ille. Veteres autem compoſitionẽ nulla vera ratione dicere potuere, nihil enim cõponitur, ſed trãsfertur. Ita quũ dicis, Fœtũ pecus: componis genus cum genere, & transfers ſignificatũ. Nã pecus genere neutro quũ Mares & Fœmellas comprehendat, affectum fœmellarum tranſtulit ad fœmellas comprehenſas. Eſt igitur potius Tranſlatio, aut Conceptio, quàm Compoſitio. Sic variatur Genus etiam: vt, Pars per agros dilapſi: quia Pars, ſit idem quod, Milites. Sic eſt apud Homerum, τέκνον φίλε. Sic eſt, Triſte lupus ſtabulis: vt illud, In Eunuchum ſuam: quoniam Eunuchus ſit comœdia: Lupus autem res: vt ſit, Triſte, Triſtis res.

Capvt clxxxiii.

Comprehenſio.

HVic non abſimilis Comprehenſio. Græci συνεκδοχὴν vocãt quum ex toto excipit affectum patris, cui toto eum affectum attribuamus: Elephas curuus dentes. Hæc tota figura conſiſtit in denominatione totius à parte. Nam verũ eſt, Dens eſt pars Elephanti curua: ergo Elephantus eſt curuus κατὰ τοὺς ὀδόντας. In priore figura ſignificatus concipiebat vocem, in hac pars totũ in ſignificatu. in voce è contrario Totum concipit partẽ. Igitur Græcum nomen multæ efficaciæ eſt: nam σὺν, ſignificat totũ & partẽ ſimul eſſe: ἐκ, ſignificat exceptã qualitatẽ aut aliud à parte, & toti attributũ. δέχεσθαι, ſignificat ipſum motũ tranſlationis,

Cap. clxxxiiii.

Antiptoſis.

NOn poſſumus vnico verbo Latinè Græcum exprimere, ἀντίπτωσιν: quæ Figura multis modis fit, cùm Caſum pro caſu ponimus: ac fit quidem veterũ autoritate: careo pecunia, & pecuniã. Sed ſane hîc Figura nulla eſt: vſus enim extorſit poſtea, quo antea placitũ erat. Alius modus eſt, iſque multiplex. & Attici longè diuerſo more vtuntur, quum relatiui caſum eundem faciunt cũ antecedente, περὶ λόγων, ὧν ἔλεξα. quo modo etiã Gellius aliquando vſus eſt: Latini cæteri vix vtuntur. Molliſſimũ fuit genus illud, Quam vrbẽ ſtatuo, accipite: at duriuſculum, Vrbem, quam ſtatuo, veſtra eſt. Iccircò non ineptè nobis pueris præceptores noſtri ſic interpretabantur, Vultis his regnis conſiſtere: vultis vrbem, quam ſtatuo? veſtra eſt. Verùm hîc ita ſit, ſed profectò veteres nimis multa licere ſibi voluere, velut Plautus, Aulularia, *Pici diuitiis, qui aureos montes colunt, ego ſolus ſupero*. Cauſſa huius orationis fuit, aliorſum intẽtus animus, deinde deflexus filus loquutionis: id quod patet ex eodẽ Plauto in Captiuis, *Hos quos videtis ſtare hîc captiuos duos, illi qui ſtãt, hi ſtant hîc ambo, non ſedent.* Dicturus. n. aliud videbatur alio verbo, quũ ſubiunxit feſtiuè cõtrariũ.

Hæ ſunt cauſſæ extortæ orationis: nõ queadmodum ſolutè prodidere ſine vlla ratione. Modos autem ampliores non eſt præſentis inſtituti contemplari: ſed pertinet ad conſtruendi leges, & obſeruationes autorum: reducũtúrque ad hos, quos deſcripſimus: veluti quũ ex Affirmatiua facias aut Negatiuam, aut Dubitatiuam: aliáque eiuſmodi.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE CAVSIS LINGVÆ LATINÆ, LIBER XIII.

CAPVT CLXXXV.

Vocum cauſſas duplices eſſe Eſſentiales, & Accidentales.

HACTENVS ſingularum partium Formam, Efficientem, Finem, Materiam, Affectus declarauimus: quíque Affectus eſſent ab ipſa Eſſentia profecti, ſuperioribus libris dicti ſunt: quíve vſu extorti, hoc poſtremo. Nunc autẽ cõmunem omnium vocum naturam videamus, ex inſtituto ſic repetentes: Vocũ & Materia, & Forma eſt, & Origo: quam pro efficiente accepimus ſemper: igitur cauſſas quoque duplices habuere: alteras Eſſentiæ, alteras Materiæ & Accidentiũ. Eſſentiales Etymologias Græci vocant. Nam quamobrem, Amo dicitur? quia ἅμα, & ἅμμα, & ἅπτω Eſſentialis eſt. Quare Amo, Amas, Amat? Quia Canto, Cantas, Cantat, Materialis, & Accidentalis eſt. Quas cauſſas propterea quòd veterũ aliqui aut reiecerunt, aut negauerũt, in præſentia à nobis verioribus argumentis agendum eſt, vt

meritò & receptæ,& probatæ videãtur. Id quod operis initio nõ fecimus eo conſilio, quod ſuprà narrabamus : quum enim ſubiectum ſuum eſſe nullus artifex probet argumẽtis, neque τῶ διότι, at ne τοῦ ὅτι,quidem:ſed tantummodò redarguẽdo pertinaces,iccirco in hunc poſtremum librũ hæc opera deſtinanda fuiſſe viſa eſt.

CAPVT CLXXXVI.

Veterum argumenta.

ETymologiam Græci vocarunt cauſſam vnde voces ductæ ſunt:veriloquiũ Latinis placuit interpretari,ſed quàm frigidè,videamus:Nã veritas in oratione eſt,non in verbis priuis. Præterea λόγος in hac voce ſignificat rationem, non autem loquutionem, vt vera ratio potius dicẽda ſit:quare nos,Vocis rationem , transferre maluimus.cauſſam autem accidẽtalem iidẽ ἀναλογίαν eodem cõſilio nominarunt,id eſt,rationẽ proportionis. Eas ſic deſtruere nonnulli inſtituere, Nominum, inquiũt,naturæ, niſi per nomina demonſtrari nequeunt : nomina enim rerum ſunt notæ.Intelligunt autem nunc per nomina, voces omnes:ſicut per Tignum immittendum Iurecõſultus etiam lapidem.Quodcunque igitur declaratur, per notiorem quampiã rem notũ fit.Ergo illa nomina,per quæ nomẽ illud definitur,nomine ipſo notiora erunt.Ea porrò nomina, aut nota habebimus,aut non: at abſurdum eſt ea ignorari , per quæ aliud notum facimus : itaque nota ſunt :& ſi nota , per aliud ſanè nota, per aliud igitur nomen. Quare vſque in infinitum : hoc autem abſurdum eſt : nón eſt igitur verum

nominum

nominum vllam eſſe cauſſam. Præterea nomina eſſe infinita, aut omnino, aut propemodum, atq; iccirco ignorata: infiniti autem finita natura noſtra capax non eſt. Ad hæc, quæ vſu mutantur aſſiduo, partímque interiere, partim quotidie ſubnaſcuntur, ea ignorari neceſſe eſt: quũ æternarũ tantùm rerũ ſcientia ſit: eſt enim Sciẽtia habitus animæ certus: at corruptibilia incerta ſunt. Poſtrema ratio hæc ſummos adduxit viros, vt integris contenderent libris: Quæ nullis, inquiunt, certis inter ſe cohærent legibus, ea nullo modo ſub certas venire leges: Eiuſmodi verò eſſe nomina. Quum enim duæ, vt diximus, cauſſæ ſint, Etymologiam ignotam eſſe, vel ex eo conſtare, quòd ſuper eodem vocabulo diuerſa ſenſerint autores: analogiam autem, quam æqualitatem vocant, omnino extare nullam. Quare ipſa quoq; nomina per cauſſas nunquam nota erunt.

CAP. CLXXXVII.

Argumenta diſſoluuntur.

VT primam rationem diſſoluamus, ita accipiendum eſt. Intellectionem noſtram eſſe duplicem, Rectam, & Reflexam: igitur nomẽ obuium excipimus recto actu intellectus, ſimplicíq. fini deſtinatum ad ſignificandum. Exempli gratia, Lancea, atque ibi pro nota, aut ſigno rei, vti dicebamus, habetur nobis. Reflectimus deinde animi curſum ab ipſa re ſuper nomen, ipſúmque tanquam rem quandam contemplamur. Quærimus igitur tum eius cauſſam inter ea quæ iam nota habemus. Quemadmodum autẽ duæ eſſent

nominum cauſſæ, dictū iam eſt à nobis libro tertio: quædam enim erant Deducta, quædam Primogenia. Deductorū igitur cauſſas eſſe Primogenia: Primogeniorum autem cauſſas cognoſcere eaſdem non eſt neceſſe: ſed Caſum, aut Arbitrium inuentoris pro cauſſa habere ſatis eſt. Eſt enim duplex cognitio noſtra: aut Poſitiua, quum cognoſcimus hoc eſſe: aut Priuatiua, quum cognoſcimus illud non eſſe: hoc enim eſt eſſe illius, quia non eſt. Altera verò, ac tertia ratio ſimul ſic diluuntur: Scientia ſpecierum eſt, & ſingularium, vt ſub ſpeciebus continentur. Ea igitur, in quæ conueniunt omnia ſingularia, Dictiones appellauimus. Earum eſſentiæ, atque affectus neque corrumpuntur, neque mutantur: puta Species, Genera, Caſus: ſemper nanque Caſus, Caſus eſt, ſemper Modus, Modus. Quæ autem ſingula ſunt, aut non corrumpūtur, ſed perſtant: quare nihil faciūt diſpendij: multæ enim voces ſunt, quas nullus vnquam aut diſtorſit vſus, aut aboleuit. Aut ſi corrumpuntur, æquè ſcire intereſt noſtra ea corrūpi. Quamobrē & Corruptibilium, & Incorruptibilium ſciētes ſumus. Corruptibilium autem rerum corruptionem nō ſequitur corruptio ſciētiæ noſtræ: hoc enim ſcimus nos, Corruptibilia eſſe. Idipſum igitur, quod eſt Corrumpi poſſe, non interit, ſed ſemper eiuſdem naturæ eſt: ſemper enim hoc habet, vt corrumpi queat.

CAPVT CLXXXVIII.

Quarti argumenti ſuperioris probationis ab aduerſarijs.

Hæc

HÆc ſic expediuimus, vt exactiùs quartam rationem, qua & Analogiam & Etymologiam tollunt, perpendamus: quare videndũ prius eſt, quibus vtantur rationibus ad confirmandũ. Quum Analogia, inquiunt, ſit æqualitas quædam ſecundum quam ſimilia ducimus è ſimilibus: vt, à Fructu Fructuoſus: ſic, à Geſtu Geſtuoſus: primùm oſtendere nituntur, quòd non ſit neceſſaria: deinde quòd nullo modo ſit. Vtilitatis cauſſa inuentus eſt Sermo: magis igitur refert, vt breuis, & rectus, & ſimplex ſit, quàm longus, & varius: at æqualitas deducendi variat multa: non igitur admittenda. præterea Ab eodem rerum vſu reiicitur æqualitas, eo nanque conſilio muliebris mundus à virili ornatu differt. itémq. in ædificiis Corinthia ſtructura à Dorica, & Thuſcanica, & Ionica lõgè alia eſt. Neque verò id ex artibus ſolùm coniectari, ſed ipſa quoque natura latè cõſpici poteſt. Etenim membrorum compagem aliã atque aliam eſſe vſui fuit. Aequalitas igitur non ſolùm nõ neceſſaria eſt, ſed etiã officit. Quòd ſiquis ita dicat: non Vſum ſolùm quæri, ſed Elegãtiam quoque: is adhuc intelligat, magis reiiciendam etiamnum Similitudinem: nihil enim propius faſtidio, nihil elegantius varietate. Ad hæc, aut Artem ſequemur, aut Conſuetudinẽ: ſi hanc, nihil opus eſt æqualitate. ſed quæcunque vſu ſuggerentur, ea nobis erunt ſatis. Si verò Artẽ, ac præcepta, vt æqualiter omnia ducamus, pro inſanis habeamur, neque enim id fiat, vt quemadmodũ Lupus, ſic Lepus flectatur. ſed hoc Leporis, illud Lupi faciet. Non eſt ergo neceſſaria Analogia.

Quòd autem nulla ſit,ſic conantur: Abeſt ab omnibus orationis partibus: igitur nuſquam eſt. Ac ſanè in Generibus non eſt: quædam nanque trium vocum ſunt, Humanus, Humana, Humanum:quædam duarum, Ceruus, Cerua: quædam ſingulis contenta Aper. Neque ipſa Genera ſimilitudine vocum afficiuntur:nam Martia, & Siſenna, diuerſo ſexu,eadem vocis formæ ſunt. Item eadem Genera vnica voce confuſa,atque ignota, vt,Paſſer,Aquila: quum tamen & ibi fœmina, & hîc etiam mas ſit. At ne numerus quidem agnouit Analogiam:nam quamobrem non dicimus Cicera,ſicuti Farra?neque Olea,ſicuti Vina? Nō enim rectè reſponderunt antiqui, ob generū diuerſitatem in vino multitudinis numerum receptum eſſe:quia aliud eſſet Chium, aliud Lesbiū, aliud Falernum:nam Ciceris quoque valdè ſunt diuerſæ ſpecies,Folio,Siliqua, Semine. In Temporibus item deſideratur: quippe à Fleo,Fleui: à Sero,Seui:à Fero,Tuli:vbi à diſſimilibus ſimilia,à ſimilibus diſſimilia orta ſunt.Item à Paſco: Paui: ab Amaſco non eſt.Modi quoque Analogiæ immunes ſunt:multi enim carent, vt Forem. Nec Figuræ ducuntur Analogia:nam quare dico Aenobarbum:non Aenibarbum? aut quare Magniloquum,non Magnoloquum?Quinetiam in deriuando ipſas ſpecies,ęqualitatis nullam curam habemus.ſiquidem à Boue,Bouile:ab Oue Ouile: à Sue nihil ducitur.Et Bubulam dicimus: at ab Oue,Ouillam:à Scribo,Scriptor:à Bibo nihil tale: ſed cōtrà,à Bibo,Bibacem: à Scribo nullū ſimile.Item in Comparatiuis,& Superlatiuis: Clarus,

Cla-

Clarior, Clariſsimus: Similis, Similimus: à Bono, Melior, Optimus. Sic neque in Diminutiuis: Anus, Anicula: Manus, Manuſcula: à Puſione, Puſillus: à Morione nihil. Quid quòd ne Accentus quidem ratio vlla eſt ſimilis? Etenim Hectorem, & prætórem eiuſdem formæ nomina alia & quã titate, & ſoni qualitate pronuntiamus. Sed & eadem nomina variis quantitatibus alias, atque alias proles generant: à Luceo Lux longa, Lucerna breuis. Immò etiam eadem inconſtantia in eadẽ voce deprehendetur: neque id apud poëtas ſolùm. Pharſalia, Italia, Sicania: ſed etiam communi vſu. Nam in lege fundi venditionis, Ruta cæſa ita pronuntiabant priſci, vt prima vocalis produceretur, alibi ſemper correpta eſſet.

Quod ſi non eſt neceſſaria: neque eſt in accidẽtibus partium: quippe non in Primariis, non in Deriuatis, non in Declinatis: immò in vno eodémque inæqualitas: Analogia nulla erit.

CAP. CLXXXIX.

Argumentorum diſſolutiones.

HI, qui ſeſe literaturæ hoſtes profiterẽtur, potuiſſent à nobis ferri ſanè, niſi peſſimum facinus auſi eſſent. Neque enim ſolùm cauſſas, rationéſque proportionis tollere in re literaria, ſed etiam totam naturam ipſam demoliri videntur mihi. Dirùunt enim Aequalitatem & Similitudinem, omniáque caſui ſubiiciunt: contrà quàm faciebat Plato, qui etiam Nominum ac Verborum ſtatum, flexúmque naturę certis legibus conſtare, atque duci arbitrabatur. Nos igitur vtrunque

extremum tanquam vitioſum reiiciamus. Ac decem quidem principes rationes, quibus aliæ quoque annectuntur, ſcio à veteribus obſcurè ſimul, & pluribus verbis inculcatas: quæ hîc tam clarè patent, támque ordine digeſtæ ſunt: vt quod illi orationis fuco, nec ſatis apta copia quæſiuere, id hac nos ſerie, vt quàm efficaciſſimæ appareãt, conſecuti videamur. Quibus vt reſpondeamus, paulò altiùs ordiendum eſt.

Naturam rerum omninm autorem, quæcunq; agat, propter finem agere receptum eſt: quare neceſſariò fit, vt certum quiddam agat: vnde mẽbrorum, quæ in animalibus ſunt, cauſſas, officia, opera luculentiſſimis libris à nobis ſunt explicata. Propterea verò quòd interdum aliis, atque aliis circumuenitur impedimentis ita, vt aberrare cogatur: quibuſdam pręuenta anguſtiis non id agit, quod intendebat. Itaque Homini aut addit ſextum digitum, aut tollit manum, aut decurtat crus, aut aliud quippiam eiuſdem modi monſtrorum parit. Cæterùm quia maxima ex parte rectè opus ſuum peragit, nequaquã ei deeſſe operi, quod proponit, dicimus: neque iccirco naturam negare debemus. Verùm nonnulla rectè, atque ordine in lucem prolata deprauat Cõſuetudo: quales ſunt ij, quos vſus adegit, vti Valgij eſſent, aut Vari, aut Compernes. etiam Caſus multum potuit, quo aliquis Claudicaret, aut Luſcus eſſet, aut Strabo. Aetas quoque, atque imitatio detorſit priſtinum quorundam inſtitutum, quò detracti à natura ſua degenerarent. Quemadmodũ igitur vel caſu, vel vſu, natura aut peruertitur,

uertitur,aut immutatur,neque propterea tamen naturæ opera neganda ſunt:ita non continuò Analogia, quæ natura quædam vocum eſt, ſicuti deſit, ab omnibus tollenda ſit. Eſt ante oculos Phalaris, Dionyſius, Nero, alia monſtra: in his Iuſtitiam, atque Animi moderationem deſideres: igitur nuſquam hæc erunt? Alexander rauciùs loquebatur,obſtipa ceruice erat, non à primordiis natalium ſuorum: ſed pædagogi nequitia diſtractus fuit à ſimplici illa regia indole.Hominis igitur fuerat integritas, Cõſuetudinis prauitas. Species enim per ſingula corpora propagantur, inter quæ nullum formæ diſcrimen inuenitur:ita etiã in verbis fit. Sicut ergo in natura deductio triplex, ſic & in vocibus. Triplex autem ad modum hunc: propterea quòd ea quæ deducuntur tribus diuerſa ſunt differentiis: nam aliquid dicitur eſſe diuerſum ab alio Forma, vt equus ab homine. Aliud Materia, vt hic homo ab hoc homine. Aliud Accidente, vt hic homo ſedens, ab ſeipſo ſtante. Quare in vocibus quoque aliud erit nomẽ hoc, Homo, à verbo hoc, Pugno: forma enim diſtant. Secundo modo aliud nomen hoc Homo, à nomine hoc Equus. Tertio, aliud nomen hoc Homo, à nomine hoc Hominis. Poſſunt autem ea, quæ vel forma, vel materia ſola diſtant, etiam accidente differre: vt Homo niger, ab Equo, & Homine albo: ſic nomen hoc Homo, & à verbo hoc Sequor, & à nomine hoc Equus diſtabit accidente quoque, id eſt lineamẽtis elemẽtorum. Itaq; etiã inflexione diſtare poterunt. Ac quemadmodum

eiuſdem nationis viri duo, etiam fratres, etiã gemini, etiem pares facie, etiam colore, tamen manuum aut crurum flexu diſſimiles eſſe poterunt: neque tamen auferetur, quin duo peregrini inter ſe ſimiles ſint: hoc enim accidens eſt. Ita in vocibus: Equus & Lupus conuenient accidente, Lepus non cõueniet: ſed Analogia erit inter Lupũ, & Equum, quia cum Lepus non eſt. Non ergo tolletur propterea quòd inter Lepus non eſt: ſed ponetur, quoniam inter Lupus eſt, & Equus. Sed habet ſuam cauſſam Lepus, qua deſciſcat, ſequatúrque aliam proportionem, vt faciat Leporis, propterea quòd Græci Dorienſes ita & appellabant, & flectebant: quare generis quoque Analogiam ſequutus eſt Lepus Græcam, non Latinam Equi, ὁ καὶ ἡλέπορις: neque ſolùm Lenus inde, ſed vocis in recto caſu lineamenta Latina ſibi aſſumpſit, vt eſſet Lepus, ſicut Equus. Quare hoc etiã intererit Analogiæ, vt aliis atque aliis cauſſis partim talia, partim alia ſint. Neque enim quemuis hominem decet Robur, aut Celeritas: quare Robuſtum, & Celerem non ſequetur eadem membrorum Analogia: at omnes Robuſtos eadem, eadémque alia ſeorſum Veloces omnes. Si quem autem membrorum proportione præditum inueniamus, officio autem illi inutilem: hunc caſu, aut alio quo fato ſeparatum ab ea proportione iudicabimus, non propter vnum tollentes cætera omnia. Itaque ſic eſt acutiſsimè contra aduerſarios concludendum: Non poſſe eos inficiari Analogiam, niſi in quibuſdam ponant: eſt enim Habitus prior Priuatione non tẽ-

pore,

pore,ſed cognitione: ſicut Affirmatio Negatione. In paucis non eſſe caſu, in cæteris omnibus conſilio ſimilitudinis. Euenit autem interdũ vt deficiantur nomina proportione illa, propterea quòd res ipſæ deficiuntur: nam ſexus & principiis quibuſdam,& officiis diſcreti ſunt:itaque alteri quod deſignes nomen,alteri non conueniat. Proprium fœmellæ Nubere eſt: iccircò non tranſibis à fœmina ad marem ipſo Participio, vt tantummodò Nuptam dicas: vbi non tolletur Analogia quia Doctum & Doctam dicas:ſed ponetur iccirco, quia Analogiæ pars eſt, ſequi ſignificatum,alia quoque pars eius eſt, ſequi cõcinnitatem: ſicuti hominis officium ſeruare decorum. Ergo ſiquid ſcabrum erit in deducto, maluit ars abſtinere: quum tamen natura non repugnaret. Græci συμφωνίαν nominant finem hunc, nos etiã Habilitatem poſſumus, non ſolùm Concinnitatem. Sic reiecta ſunt multa, For, Faux, Prex, Metuturus, Nutritrix, atque eiuſmodi; vt ſuppreſſæ potius ab vſu, quàm negatæ à natura vocum ſint.

His legibus diruuntur argumẽta omnia: Nam friuola ſatis ſunt,quæ negant neceſſariam. Ac primùm quidem admodum ridiculum,quod breuitatis ratione tollendas curat inflexiones, quum tamen per inflexiones tollatur ambiguitas. Aliæ quoque rationes nullæ ſunt. Varietas enim, quã aſſerunt, nequaquam reiicit æqualitatem. Eſt enim æqualitas interdum inter duo; propterea quòd ipſa ſunt aliis inæqualia, ita diſtant æqualiter duo Triangula,ab vno Quadrato:quia inter

ſe æqualia ſunt: Ac ſatis eſt, vt varietas ſit inter ſpecies, non diuerſitas in ſpeciebus.

CAP. CXV.

Aſſertio Etymologiæ.

ATque Analogiæ quidem ratio ac natura ſic conſtat. Etymologia verò etſi in multis obſcura eſt, ſupérque eadem voce alia alij viſa: tãtùm tamen abeſt vt tollenda ſit, vt tam maximè ſit inueſtiganda, quàm maximè latet. Quid enim occultius veritate? at multis in rebus ea imprimis deſideratur: neque tamẽ quiſpiam tam ſit impudens, qui eam neget. Nam qui ſemper dubitabant Pyrrhonij, vel propter hoc id agebant, ne à veritate, quæ in altera parte contradictionis latitabat, aberrarent. Ita materiæ primæ natura prę-terierat veteres omnes Philoſophos, donec à Platone inuenta, ab Ariſtotele omnium ſapientum principe eruta eſt in lucem. Quare omni ope atque conſilio nitendum eſt, vt ne plus illa operæ latendo exigere, quàm nos inueſtigando ponere videamur.

CAP. CXCI.

Quid deinceps agendum, quóque ordine.

VOcum Principia, Cauſas, Elementa, Affectiones, quemadmodum vniuerſa natura comprehenderetur, hactenus declarauimus: deinceps ad ipſas voces priuas curſus flectendus eſt. Sic enim Philoſophus Naturalia corpora ſub motu accepta deducit communi intellectione ad hiſtoriam ſingularium: cuius exẽplo nobis quoque

ſtatuen-

ſtatuendum eſt, quo vſu Priuæ voces apud autores circunferantur. Quum igiuur quidam per ordinem Elementorum hoc profeſſi fuerint, alij ſumpto autore interpretandi munus magnis digreſſionibus contaminarint, vnus Varro mihi videtur conſultius feciſſe, vt verborum connexum certa ſerie explicaret: alioqui diuerſis locis eadē ſæpe repetas neceſſe eſt. Verùm enimuerò ipſe quoque M. Varro ſuorum librorum initium auſpicatus eſt à Temporis, Locíque diuiſione quadam, petinde quaſi ſub vtroque, alterutróve omnia continerentur: ac non infinita penè ſint, quæ in eam partitionem vel reluctātia ſint arceſſenda, vt omittam particulas minores, cuiuſmodi ſunt Præpoſitiones, Coniunctiones, Interiectiones, quæ nullam habent cum Nominibus affinitatem: Quare longè præſtiterit à primariis vocibus initium ſumere, atque ab his deducere cæteras, quæ ab illis ortæ ſunt. verùm inter eaſce primarias quum quædā ſteriles ſint, vt Interiectiones, & Præpoſitionum, ac Coniunctionum maxima pars: quædam ſint genetrices, quæ alias ex ſeſe pariant: primo quoq; loco tractare ſteriles decet, quæ nullam cum cæteris habent coniunctionem. Et quoniam non omnes voces Elementorum ſimilitudine, aut ſignificati cohęrent affinitate, nequaquam abſurdum fuerit, ſi interdum in contrarium tranſeamus. Neque enim qui de Motu dixerit, de Quiete quoque non poſſit loqui.

Caput CXCII.

Ad vnum ſignificatum cætera reducenda.

VNum verò imprimis obſeruãdum eſt, propterea quòd ſignificatorum ſimilitudo vni eidémque voci attributa ſæpiùs eſt; aut ſcribentium autoritate, aut prodentium curioſo iudicio: principem omnium ſignificatum indagari oportere cenſeo, ad quem, tãquam ad teſſeram, ſignáque cęteras reducere legiones: ſed propoſitis ſẽper cauſſis, ſine quibus tã ſtultè credimus, quà m arroganter profitemur. Nam quum hoc interpretandi munus Vſu, Autoritate, Ratione conſtare dixerint: ſanè intelligendum eſt, vſum ſine ratione non ſemper moueri, veluti ſi aſpirat Trophæum, & Anchoram, quæ leniter à Græcis aliis proferuntur, Athenienſium exemplo ſciamus factum eſſe. Autoritas verò quid aliud, quàm Vſus eſt? Nam quod autore M. Tullio dicimus, ex eius vſu id habemus. At ſi ab vſu recedat, tũ verò autoritas nulla eſt. Quare etiam Cæcilium reprehendit Cicero, etiam M. Antonium, qui tum aliter, quàm ex vſu loquerentur. Ad rationem igitur, quoad fieri poterit, erunt hæc reducenda.

CAPVT CXCIII.

Non rectè vni voci ſignificatorum multitudinem à veteribus aßignatam.

FVerunt autem doctiſsimi, multarúmque literarum viri, qui propterea quòd nimis multa variis obſeruationibus cõperta ſciuiſſent, multa item ſignificatorum monſtra vni eidémq; voci deſignarunt. Quorum opera tantum abeſt vt cõmoda ſit, vt maximè etiã libri aduerſetur inſcriptioni. Nã ſpecioſo titulo de ſermonis ꝓprietate edidiſ-

ędidiſſent, nihil minus quàm quod profitebantur, effecęre. vnius nanque vocis vna tantùm ſit ſignificatio propria, ac princeps. cæteræ aut cõmunes, aut acceſſoriæ, aut etiam ſpuriæ. Non enim abre idem Verbum adiecit vſus Nominibus diuerſorum ſignificatorum: ſed quia eorum natura cõueniebat, ſic dicimus Scindere vallum: Scindere adamantem non dicimus: non enim natura fert. Ac verbum quidem priſtinum recipit ſignificatum, ſed non cohærent. Non igitur potuit mutari ſignificatum huius verbi, in ea verba quæ cum adamante conuenire poſſunt, pura Tundere. Nam dicimus, Scindere in luctu togã: ergo erit hoc loco idem Scindere, quod Lugere: & Scindere vallum, erit, Caſtra occupare. Itaque malè plurima ſic ab illis diſtorta ſunt, quæ à nobis in libris Originum certis appoſitis cauſſis correcta fuere. Nam quis putarit verbum hoc Potiri, idem eſſe quod Condi? propterea quòd poëtę verſus eſt, - *Potiuntur Tybridis alueo.* ſic Subigere, Acuere, & Stringere, Percutere, & Spectare, Dirigere: & Ventus, Odor: & alia innumera, quæ omnia longè accuratius ad ſua quæque principia reducenda fuere. Eſt autem viri & boni & ſapientis non ſolùm alienos errores detegere, atque arguere, ſed etiã rationes ſuas, atque conſilia aperire. Quare quo ſit indagandum modo, ſic inſtituamus: Si Condi, ſignificat Potiri, loco verbi Potiri ponatur verbum Condi: ſi patitur ſedes, benè eſt: ſi non patitur, non ſignificat. Quis igitur dicat, Cõditus ſum libro? &, Cõditus ſum Turdo? & Conditus ſum Enſe? Item

ſi Premere, Defodere eſt: dicamus igitur Foſſam premere. Sic, Premere, Tegere ſignificat: igitur Cœlo premi, dicamus nos, quos non attingit tamen. Nolo nunc duci per omnia, quæ ſuo loco in Originibus exactiſsimè perſequuti ſumus: ſed ſatis ſit ieciſſe fundamenta ſcientiæ tibi, more principis noſtri Ariſtotelis, cuius ſapientiæ luce Grammaticorum tenebræ diſcutiantur.

EPILOGVS.

HABES *Sylui Cæſar fili ſententias noſtras, quas non tam propter patris nomen venerari debes, ut pius ſis, quàm ob veritatem contemplari, ut fias doctior. Alia enim officia in me tua locis ac temporibus certis ſuo quæque fato fungentur aliquando. at in rerum cauſſis diſpiciendis ita tibi faciendum eſt, ut noſtra quoque tanquam vel peregrini, vel etiam hoſtis legas. Omnia enim tui cauſa laboramus, ſimplicitate deducti, non gloria impulſi. Quo tibi vehementius eſt nitendum, ne nos plus operæ poſuiſſe videamur, quàm tu velis capere vtilitatis.*

GRATIAS TIBI DOMINE IESV.

MANVELE
IN ROMA
PVBBLICA